

CIRCUMDVCI VT COPIAS SVAS NOSCERENT IVSSIT) Vtingentem terrorem Alexandro & Macedonibus ex magnitudine exercitus incuteret. Certè vt Diodorus Siculus est auctor, Cilices ante subacti ab Alexandro, visis Darij copijs & ipso rege præsentè, defecerunt omnes qui erant circa Issum & Amanum. *Tunc, inquit, regionum illarum homines, magna Persarum multitudine perterriti, Macedonum paucitatem contemnebant, eisque desertis Dario se adiunxerunt, commeatus aliaque necessaria prompto animo ei subministrantes. Ipsorum denique sententia Persis in manu, certissima victoria videbatur.*

SATISQVE SPECTATIS OMNIBVS NVNCIARE QVAE VIDISSENT REGI SVO IVSSIT) Ita Valerius Leuinus Cof. cum intra castra sua exploratorem hostium deprehendisset, magnamque copiarum suarum fiduciam haberet, circumduci eum iussit, terrendique hostis causa exercitus suos visendos speculatoribus eorum quoties voluissent, patere. Idem olim fecerat Xerxes Græcis exploratoribus in castris deprehensis, vt Herodotus & Polyænus Stratag. lib. 8. refert; & postea Scipio, vt Appianus lib. bell. Punicorum.

MOTIS ERGO CASTRIS SVPERABANT PINARVM AMNEM) Darius cæpta Issò, Alexandrum ratus Tarsum versus fugere, cœpit omni ope persequi, & Pinarum amnem transmittere. Tu locum ita animo concipe: Secundum Issum ex monte Pinarus cadebat inter Aegeas & Issum, mareque Cilicium recto cursu petebat: Darius vltra Pinarum constitit, cis Alexander, qui & mare habebat à sinistro latere, vt Darius à dextro. Montem Alexander à dextris, à sinistris Darius. Pinarus medijs vtriusque exercitum diuidebat.

VIX FIDES HABEBAT VR) nuncijs, quamuis pro fide trunca brachia ostentantibus. Alexander, inquit Arrianus, simulac audiuit Darium à tergo relictum, quoniam illi parum hic nuncius certus videbatur, quosdam ex amicis triremi impositos Issum remittit, exploraturos, an quæ nunciabantur, vera essent. Qui triremi conscensa, quod mare illud sinuosum sit, facile cognouerunt Persas ibi castra posuisse, atque Alexandro renunciant Darium in manibus esse.

CVM SPECVLATORES) antequam malim.

ITAQVE EO IPSO LOCO METARICA STRATA SVOS IVSSERAT) Reuerfus Alexander, vt Plutarchus & Arrianus tradunt, ad pylas quas iam in Syriam iturus Alexander transferat (vt Curtius, ex Pylis tantum occupatis ad Pinarum) sub mediam noctem rursus Pylas Syriæ Ciliciam ingressus quieuit ad lucem, inde rectà in hostem contendit. Eo ipso loco quo exploratores adesse Darium nuntiantes audierat, intra & post Pylarum angustias castra poluit ea nocte, sed Curtius aliter, vt infra cognosces.

LAETVS QVOD OMNI EXPETIERAT VOTO IN ILLIS POTISSIMVM ANGVSTIIS DECERNENDVM) Idem Plutarchus & Diodorus Siculus præter alios affirmant. ipse apud Arrianum Alexander suos cohortatus, Deum ait pro ipsis pugnare, qui Darium impulerit, vt exercitum ex spaciosissimo campo in illas angustias adduceret, vt Macedonibus commodus ad explicandam phalangem locus esset: hostibus verò tanta multitudo ad pugnandum inutilis. Plutarchus addit Darium ferò intellexisse Amyntam vera mouisse, & mox voluisse errorem corrigere, & exercitum in Metopotamiæ campos reducere.

LAETVS) Amplius prodest locus sæpè quam virtus.

C A P V T X V.

A R G V M E N T V M.

Aestuaturis Alexander, nocte quæ prælium antecessit, sacrificat, manè instructo milite in hostem pergunt, aciemque ad prælium disponunt.



Aeterum, vt solet, cū ultimi discriminis tempus adueniat, in sollicitudinē versa fiducia est. illam ipsam fortunam, qua aspirante res tam prosperè gesserat, verebatur. nec iniuria. ex his quæ tribuisset sibi, quam mutabilis esset, reputabat. vnā superesse noctem, quæ tanti discriminis moraretur euentum. Rursus occurrebant maiora periculis præmia. & sicut dubium esset an vinceret, ita illud utique certum esse, honestè & cum magna laude moriturum. Itaque corpora milites curare iussit, ac deinde tertia vigilia instructos & armatos esse. Ipse in iugum editi montis ascenat, multisque collucentibus

bus

bus facibus, patrio more sacrificium dÿs praesidibus loci fecit. Iamque tertium, sicut præceptum erat, signum tuba miles acceperat, timere simul paratus & praelio: strenueque iusti procedere, oriente luce peruenere ad angustias, quas occupare decreuerant. Dartum triginta inde stadia abesse, præmissi indicabant. Tunc consistere agmen iubet, armisque ipse sumptis aciem ordinat.

CAETERVM VT SOLET) Codices plerique omnes habent, vt solet fieri, sed illud fieri, glossa iuxta cum Modio exilimo.

ADVENTAT) aduenerat alij; alij aduenerit, seruo primam scripturam.

IN SOLICITVD. VERSA FIDVCIA EST) Idem accidit & militibus, & Alexandro in extrema cum Dario pugna ad Arbela: fluctuare, inquit, animo rex, & modo suum, modo Parmenionis consilium sera aestimatione pendere: & mox infra: Alexander non alias magis territus, ad vota & preces Aristandrum vocari iubet. Carolus V. Maximus, felicissimus & fortissimus Imperator, Orbique Christiani sempiternum decus, cum ad imminentem pugnam corporis munimenta sumeret, intremuisse totis artibus fertur; vbi verò equum ascenderat, interritum leonis animum relucebat.

EAM IPSAM FORTVNAM) Inconstantiam fortunæ, quæ solum constans in leuitate sua est, meritò verebatur, & vim illius reputabat, quod mille casibus, omnia quæ ageremus, essent subiecta, & quod Seneca verè postea sensit & dixit:

--- Nemo se tuto diu

Periculis offerre tam crebris potest.

Sæpè enim omnia audacissimè incipientem fortuna fefellit, & quo altius extulit, hoc sædius abiicit; nam

Semel profectò premere felices Deus

Cum cæpit, vrget, hos habent magna exitus.

Sæpè, vt Ephesus Heraclitus docet, accidit, vt fortissimi ab ignauissimis vincerentur.

Ζυνός ἐνοαλί & ἡ τὸν κλαίοντα κατέκτα

Mars communis, & interimit quoque iam perimentem.

In prelijs, inquit Vegetius, amplius solet fortuna potestatis habere quàm virtus. Fortunam ergo quam ad id temporis semper fauentem expertus fuerat, timebat ne subito mutaretur. Multum enim, inquit, Cæsar l. 6. bell. Gall. cum in omnibus rebus, tum in re militari potest fortuna. Cicero pro Marcello: Et ceterè in armis militum virtus, locorum opportunitas, auxilia sociorum, classes, commeatus militum multum adiuvant, maximam verò partem, quasi suo iure fortuna sibi vendicat, & quicquid est prospere gestum, id pænè omne ducit esse suum.

EX HIS QUAE TRIBVISSET SIBI QUAM MUTABILIS ESSET REPV TABAT) Mens est: perpendebat Alexander quæ sibi fortuna dedisset, & alijs antea felicibus ademisset, atque inde illius vires verebatur, cum modo hisopes, terras, regna, gloriam adimit, adempta quæ alijs tribuit. Idem sibi posse contingere intelligebat, nec certus erat fortunæ, quæ Thebas euerterat, Dario Hellepontum, Infulas, Phrygiam, Lydiam, Cariam, Lyciam, Pamphyliam, Cappadociam, Ciliciam ademerat, & Alexandro dederat. Solet quos plurimis beneficijs ornauit, ad duriorum casum referuare; metuebat Alexander ne subito auersa omnia quæ dedisset momento auferret. Atque inter expectationem & euentum tanti discriminis vnicam noctem intercedere. Sequentem mox lucem declaraturam quem regnare velit hera, quid uerè latura sit fors.

MAIORA PERICVLIS PRAEMIA) seu vinceret, seu vinceretur: victoriam à fortuna sibi extorqueri posse, gloriam & pulchram saltem per vulnera mortem non posse. à victoria totam Asiam pendere, quam si non teneret, magnis tamen ausis magnam gloriam fore, totius orbis possessioni anteponendam.

CORPORA CVRARE) Cibo & fomno reficere.

TERTIA VIGILIA) Nox, vt passim ex scriptoribus & literis etiam sacris notum, in quatuor vigilijs militiæ diuidebatur, singulæ vigiliæ tribus horis ad clepsydram diuensis definebantur, Vegetius lib. 3. c. 8. In quatuor partes ad clepsydram sunt diuisa vigilia, vt non amplius quam tribus horis nocturnis necesse sit vigilare. De clepsydris etiam ille Cæsar locus l. 5. accipiendus est in descriptione Britannia, certis ex aqua mensuris (clepsydris nempe) breuiores esse noctes, quam in continente videbamus. Singulis vigilijs singulis centurijs quaterni equites & quaterni pedites exubabant. Nox incipiebat cum sole occidente, vt cum eodem nascente dies, & in horas duodecim, vt dies, tribuebatur, longiores ac breuiores pro ratione anni siue hyemis & æstatis, tuba vocabat vigiles, cornu seu buccina dimittebat. Vegetius: A tibicine omnes vigilia committuntur, & finitis horis à cornicine reuocantur. Tuba ergo initium dabat, buccina finem. trihoriam erat singularum vigiliarum. De his passim Vates;

Luca-

Lucanus ---- *iam castra filebant*

Tertia iam vigiles commouerat hora secundos.

Ausonius ---- *noctisque per umbram*

Tergemini (an tergemina?) vigiles --

Propertius:

Et iam quarta canit venturam buccina lucem.

Clepsydræ vel ostendebant singulas horas, vel iunctæ tres, vel vnica trihorium continebat, poterat enim modiolosa quæ fieri vt tres horas impleret. De clepsydriis nos copiosè ad Martialem in Analectis, verum ibi non de castrensibus, sed forensibus tractatum.

De Castris vide Aeneam in poliorcetico, Iulium Africanum c. 40.

TERTIA VIGILIA INSTRVCTOS) media nocte inchoabat tertia, cuius initium est apud nos post duodecimam noctis, inchoante prima, quando solet altissimus esse somnus, de qua Silius:

---- *mediam somni cum buccina noctem*

Diuideret, iamque excubias sortitus iniquas,

Tertius abrupta vigil iret ad arma quiete.

Qui de vigilijs plura cognoscere studet, Polybium de militia Romana consulat, eiusque interpretationem Lipsium, itemque Vegetium cum Steuuechio, huic loco hæc sufficere visa.

IPSE IN IVGV M EDITI MONTIS ASCENDIT, MVLTISQVE COLLVCENTIBVS FACIBVS PATRIO MORE SACRIFICIVM DIIS PRAESIDIBVS LOCI FECIT) Motes, siluas, lucos, nemora, valles, colles, campos veteribus sacros fuisse sacræ & profanæ literæ narrant. Et certos quoque montes ab ipso numine quod adoramus, consecratos ex Mose didimus, qui se iussus disscaltriam abulsæ sunt, Nos ad Curtium veniamus.

IN IVGV M MONTIS) Iugis quoque præerant Dij, vnde Latinis Iugatinus Deus, vt Bacchus. Oreus montanus dictus, & Oreades nymphæ montanæ. Hinc tot Dryades, Siluani, Fauni, Sileni, Nemestrini, Collinæ & alia geniorum monstra.

MORE PATRIO) Græcomore, vt supra Aesculapio, Herculi & Mineræ circumgestatis facibus fecit.

DIIS PRAESIDIBVS LOCI) Genium loci vocabant, ex Pythagoræ disciplina, qui singulis locis genium præesse docuit. Eò factum est, vt qui nouam regionem ingrederentur, præsidem & genium loci adorarent, Virgilius:

Incertus geniumne loci, famulumne parentis

Esse puter. ---

Et:

Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo

Implicat, & Geniumque loci, primamque Deorum

Tellureni, Nymphasque, & adhuc ignota precatur

Numina ---

Ouidius:

Dijque petitorum, dixit, saluete locorum,

Tuque nouos calo, terra datura Deos.

Fluminaque & fontes, quibus vititur hospita tellus,

Et nemorum & Nymphæ, Naiadumque chori.

Esse bonis auibvs visi natoque, mihique,

Ripa que felici tacta sit ista pede.

Et concludit:

Quis tantum fati credat habere locum.

Nicolaus Serarius ad Iosue lib. c. 4. q. 11. p. 395. disputat, num rectè & religiosè, non superstiosè salutarint Israelitæ terram promissam, quando ex Aegypto profecti illam salutarunt. Vbi & hunc Curtij locum, aliosque ex Virgilio alijsque laudat.

IAMQVE TERTIVM SIGNVM) Tertium signum initium dabat tertiæ vigiliæ, ad quam omnes instructos & armatos esse præceperat. Ergo ex castris exercitus omnis media nocte processit, & Darid ad Pinarum amnem occurrit.

AD ANGVSTIAS) sinus montium & valles intelligit, ex quibus in planum campum, vbi prælium est commissum, descendebatur. Illæ tamen angustie tam spatiosæ erant & laxæ, vt tricenobinos armatorum vno versu per latum incedentes caperent, mox plures, vt infra audies.

OCCV PARE) Ne hostis arteuereret, locus enim in bellis maximum sæpe momentum adfert victoriæ. Vide quæ hic Diodorus Siculus & Arrianus tradant.

DARIVM TRIGINTA INDE STADIA ABESSE) Vnicam parasangam duobus stadijs minus noltra te milliari, seu quatuor millibus passuum. Diodori Siculi interpres malè collocavit septem millia passuum, cum in Græco sit *τριάκοντα στάδια*, vt noster Curtius habet. Stadium autem contineat passus centum viginti quinque, triginta ergo stadia passus efficient ter mille septingentos quinquaginta,

ta,

ta, ita vt centum quinquaginta passus absint à iusto milliari Germanico, nam quater octo stadia, seu triginta duo stadia implent quatuor millia passuum.

C A P V T X V I.

A R G V M E N T V M.

Trepidatio in exercitu Darij & tumultuatio orta, audito adesse Alexandrum. Darius conatur circumuenire Alexandrum, multa simul imperat, nemo imperata vel audit, vel exequitur.

Dario aduentum hostium pauidi agrestes nuntiauerunt, vix credenti, occurrere etiam, quos vt fugientes sequebatur. Ergo non mediocri omnium animos formido inceserat: quippe itineri quam praelio aptiores erant, raptimque arma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium, suosque ad arma vocantium, maiorem metum incussit. alij in iugum montis euaserant, vt hostium agmen inde prospicerent: equos plerique franabant: discors exercitus, nec ad vnum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbauerat. Darius initio iugum montis cum parte copiarum occupare statuit, & à fronte, & à tergo circuiturus hostem. à mari quoque, quo dexterum eius cornu tegebatur, alios obiecturus, vt vndique pergeret. Præter hæc viginti millia præmissa cum sagittariorum manu, Pinarum amnem, qui duo agmina intersuebat, transire, & obycere sese Macedonum copijs iusserat. Si id præstare non possent, retrocedere in montes, & occultè circuire ultimos hostium. Ceterum destinata salubriter omni ratione potentior fortuna discussit: quippe alij præ metu imperium exequi non audebant, alij frustra exequabantur: quia vbi partes labant, summa turbatur.

PAUIDI AGRESTES) In montibus & agris deprehensi, aut materiam cedentes, aut agrum fodientes.

SED IPSA FESTINATIO METVM INCUSSIT) Huius festinationis & trepidationis exemplum habes apud Cæsarem, qui in Neruios profectus ex itinere quoque fuit oppressus. Cæsari, inquit Cæsar, omnia erant vno tempore agenda: vexillum proponendum, signum tuba dandum, ab opere reuocandi milites, qui paullo longius processerant accersendi, acies instruenda, milites cohortandi, signum dandum, quarum rerum magnam partem temporis breuitas, & successus, & incursus hostium impediabat. Hæc & his plura Cæsar, qui nunquam propius abfuit à clade, & extrema sui exercitus internectione. sic enim sequitur: Cæsar, quarta cohortis omnibus centurionibus occisis, signiferoque interfecto, signo amissimo reliquarum cohortium omnibus ferè centurionibus occisis, in his Primipilo P. Sextio Baculo fortissimo viro multis grauibusque vulneribus confecto, vt iam se sustinere non posset, reliquos esse tardiores, & nonnullos à nouissimis desertos praelio excedere, ac tela vibrare, hostes neque à fronte ex inferiore loco subeuntes intermittere, & ab vtroque latere instare, & rem esse in angusto vidit, neque vllum esse subsidium quod submitti posset, scuto ab nouissimis vni militi detracto, in primam aciem profectus.

DARIUS INITIO IUGVM MONTIS CVM PARTE COPIARVM OCCUPARE STATVIT) Vt hic locus & sequens caput intelligatur, delineanda regio, & situs campi montisque & maris est circa Issum & Pinarum amnem, & hoc ex antiquis & probis scriptoribus. Ex Herodiano colligi potest fuisse planitiem ad mare Cilicium instar stadij cursorij porrectam, in qua vtrimque stetit equitatus trans Pinarum Darij; cis versus Syriam Alexandri, locumque sterilem monte Tauro velut Theatro clausum. Testatur Herodianus suo tempore adhuc sterilem tropæum, seu urbem Alexandriam in colle sitam, & aneum Alexandri simulacrum. Addit quædam distinctius Callisthenes, spacium illud in quo decertatum est inter Alexandrum & Darium à mari vsque ad montem, patuisse quatuordecim stadia in latitudinem, & inter castra Alexandri & Darij Pinarum amnem interfluxisse, amnem alta crepidine, spinisque septum. Hæc Callisthenes comes Alexandri, & spectator loci, quem de interuallo spatij redarguit Polybius

Polybius, non potuisse aciem explicari eo numero quem ipse posuisset Callisthenes, & hoc geometrica & tactica ratione ostendit, vt infra referemus. Hic tantum de loco & campo eiusque spacio tractamus.

Arrianus locum in quo Darius aciem instituebat nonaginta passuum non amplius capacem fuisse scribit. Mons in quo acies viginti millium instructa erat à Dario aliqua ex parte introrsum recedens sinum quendam veluti in mari faciebat : deinde in anfractum porrectus efficiebat, vt qui ad radicem montis constituti erant, dextrum Alexandri cornu auersum cernerent. Ripas Pinarum idem quoque præruptas fuisse testatur, immò etiam aggere munitas, vbi facilior ascensus erat. Mare autem sinistrum Alexandri cornu, dextrum Darij tegebat : ita vt collecta ex dictis summa mons cinxerit vtramque ferè aciem, è cuius regione erat sinus Isicus, & porrectus planumque littus, vbi maximè eques depugnabat. Pinarum amnis medius vtramque aciem à montibus vsque ad mare distinguebat, quem primus cum suis ingressus Alexander Darium est aggressus. Nunc ad Curtium enarrandum veniamus.

DARIUS ET A FRONTE ET A TERGO CIRCVITVRVS HOSTEM A MARI QVOQVE ALIOS OBIECTVRVS VT VNDIQVE VRGERET) Consilium Darij non erat intul- tum, si qui parebant, fortiter imperata fuissent executi. statuerat enim & potuerat à multitudine circumuenire totum illius exercitum ipse à fronte ; per duces à lateribus hinc montis, inde maris, à tergo etiam quod mons instar sinus se flecteret, vt extremi per montem à Dario dispositi ter- gum phalangis Macedonicæ, vt ait Arrianus, viderent. A mari per classem quam habebat in Isico sinu, vt inde latus sinistrum Alexandri incesserent, quod tamen plerique historici tacent, tamen & Curtius hic docet, & Iustinus signatè post Victoriam ait Parmenionem ad occupandam Persicam classem missum.

QVO DEXTRVM CORNV EIVS TEGBATVR) Darij cornu dextrum mari tege- batur, mari enim propinquum erat, & per littus porrectum, vt læuum Alexandri tegebatur, in- quit, mare enim defendebat dextrum cornu Darij, ne circuii posset aut oppugnari ab Alexandro, vel tegebatur, erat ad mare collocatum, stabat iuxta littus.

TEGBAT) Ita infra : *A parte dextra erat Tigris nobilis fluvius, lauam tegebat Euphrates, vt mi- rer Acidalium hic in sole quæsisse tenebras.*

VIGINTI MILLIA PINARVM AMNEM TRANSIRE) Transisse dicit Arrianus, & quidem plures ante aduentum Alexandri ad Pinarum, vt posset securè aciem ordinare, tra- missisq; postea reuocauit. Sic enim Arrianus : *Darius postquam ei nunciatum est Alexandrum in- structa acie aduentare, triginta millibus equitum, & viginti millibus expeditorum Pinarum flumen tran- sit, vt reliquum exercitum securius instruat.* Ipse tamen non transijt, sed intra Pinarum amnem aciem composuit.

PRAESTARE) spuria & subiecta vox præter gustum & genium Curtij videtur.

DESTINATA SALVBREITER OMNI RATIONE POTENTIOR FORTVNA DISCVS- SIT) Nobilis & hæc gnome, vt Theophrasti in Callisthene apud Ciceronem : *Vitam regit fortu- na, non sapientia.*

Τύχη τὰ πάντα τὰν βροτοῖς ἐπισκοπεῖ.

Fortuna humana fingit & ardet vt lubet.

PRAE METV EXEQVI NON AVDEBANT) Quia, vt mox subiicit, nec obitare ve- nientibus, nec circuire prætergressos ausi, funditorum maximè aspectu territi profuge- runt.

VBI PARTES LABANT SVMMA TVREATVR) Et hoc effatum Curtii vt oraculum Delphicum notandum. Vbi miles imperata negligit, imperator victus est.

C A P V T X V I I .

A R G V M E N T V M .

Darius aciem ad pugnam instruit.



Acies autem hoc modo stetit : Nabarzanes equitatu dextrum cornu tue- batur, additis funditorum, sagittariorumq; viginti ferè millibus, in eodem Thymodes erat, Græcis peditibus mercede conductis triginta mil- libus præpositus. Hoc erat haud dubie robur exercitus, par Macedoni- cæ phalangi acies. In læuo cornu Aristomedes Thessalus viginti millia Barbarorum peditum habebat. In subsidijs pugnacissimas locauerat gen- tes.

tes. *Ipsum regem in eodem cornu dimicaturum tria millia delectorum equitum a sueta corporis custodia, & pedestris acies XL. millia sequebantur. Hyrcani deinde, Mediq; equites. his proximi ceterarum gentium ultra eos dextra lauaque dispositi. Hoc agmen sicut dictum est instructum, sex millia iaculatorum funditorumque antecedeant. Quidquid in illis angustijs adiri poterat, impleuerant copia: cornuaque hinc ab iugo, illinc à mari stabant: uxorem, matremque regis, & alium fœminarum gregem in medium agmen acceperant.*

NABARZANES) De hoc dictum supra cap. ii.

DEXTERVM CORNV) peritè & sapienter aciem disposuit Darius, si tam exercitatum habuisset militem (cum numinis fauentia) quam habuit numerosum, vicisset dextrum cornu ad mare collocatum contra læuum Alexandri, cui Parmenio præfuit ibidem ad mare.

THYMODES) qui supra iusserat Dario, vt rediret in latos Melopotamiæ campos. Ita videtur hoc scribendum, non *Thymodes*, cum à Græco θυμῶδης animosus, iracundus, generosus deducatur, vt si aliter supra scriptum legas, emendes. nisi scribas *Thymondas*, vt variant passim codices.

HOC ERAT HAUD DVBIÈ ROBRV EXERCITVS) supra: Iamque Græci milites, quos *Thymodes* (sic enim ibi scriptum est) à *Pharnabazo* acceperat, præcipua spes, & propemodum vnica, ad *Darium* peruenerant.

PAR MACEDONICÆ PHALANGI) Erant quinquaginta millia in cornu Nabarzanis cum sagittarijs & funditoribus, Alexander nusquam legitur habuisse tot millia in vniuerso exercitu ad illum. Sed hic tantum comparat Græcum militem mercede conductum, cum phalange Alexandri, non multo pluribus triginta millibus constante. Aut par acies accipi potest de virtute militum Græcorum, præsertim cum dicet fuisse robur totius exercitus.

ARISTOMÈDES) In læuo cornu curabat Alexandro oppositus, in quo & *Darius* decernebat. Erat hic *Pheræus* patria, vt *Arrianus* est auctor, transfuga ab Alexandro ad *Darium*, vt *Amyntas* & *Thymodes* alijsque complures.

IN SVBSIDIIS) De subsidijs optimè *Vegetius*: *Sed optima, inquit, ratio est, & ad victoriam plurimum confert, vt lectissimos de peditibus & equitibus, cum vicarijs, comitibus, tribunisq; vacantibus habeat post aciem in subsidijs præparatos, alios circa cornua, alios circa medium, vt sicubi hostis vehementius insistit, ne rumpatur acies, prouolent subito, & suppleant loca, additæque virtute, inimicorum audaciam frangunt.* Addit *Vegetius* *Lacedæmonios* inuentores, alios populos imitatores, docetque ad omnem usum prælij necessaria esse subsidia, Romanos ubique seruasse; & ex *Liui*o, *Cæsare*, alijsque scriptoribus apparet. *Cæsar* profectò, vt est apud *Frontinum*, beneficio subsidiarum cohortium in *Palæpharsali* prælio *Pompeium* vicit.

IN EODEM CORNV) læuo, quod dextro Alexandri erat obiectum, ita vt rex contra regem esset dimicaturus.

CONSVETA CORPORIS CVSTODIA) Ex popularibus hi ἀρχιμοφόροι ἢ σωματοφύλακες erant, non externo milite, proinde *Nabarzanes* proditor & parricida *Darij* per literas apud *Alexandrum* purgans, crimen ait *Darium* agitasse, custodiam corporis sui contra ius falsque peregrino militi tradere, damnata popularium fide, quam per ducentos annos inuiolatam Regibus suis præstitissent. De hac regum *Perfarum* custodia copiosè *Bristonius* de regno *Perfarum*.

HYRCANI DEINDE MEDIQVE) *Medi* decem, *Hyrcani* sex equitum millia adduxerant, vt *Curtius* supra censuit.

CAETERARVM GENTIVM) quas supra indigitauerat.

IACVLATORVM) Iaculatores non sunt iidem, sed planè diuersi. *Aelianus*: περί στρατηγικῶν τὰ ξειῶν ἀκοντιστὰς appellat iaculatores; sagittarios τοξοτάς, eosque pedestres & equestres & iaculatores, equestres ἰπποκοντιστὰς, sagittarios equites ἰπποτοξοτάς nominat.

CORNVAQVE HINC AB IVGO ILLINC A MARI STABANT) duo exercitus *Dariani* cornua læuum & dextrum, læuum vsque ad iugum montis pertinebat; dextrum ad mare porrigebatur:

VXOREM MATREMQVE) Impedimenta paulò antè *Damascum* miserat, matrem, coniugem, tandemque sororem & virgines regias duas cum sexenni filio, & nutricibus *Spadonibusque* secum retinuit & in medium agmen accepit.

Hic ergò fuit ordo *Persici* exercitus contra *Alexandrum* à *Dario* ordinatus.

Eundem ordinem ferè obseruatum *Dario* tradit *Callisthenes*, qui equitatum mari adiungit, mercenarios ad ripam *Pinari* admouet, reliquos vsque ad montem ait pertinuisse. *Arrianum* hic inpice.

CAPVT XVII.

ARGVMENTVM.

Alexander ita militem collocavit, vbi nulla ratione
posset circuiri, aut concludi.



*A*lexander phalangem, quo nihil apud Macedonas validius erat, in fronte constituit: dextrum cornu Nicanor Parmenionis filius tuebatur: huic proximi stabant Cænos, & Perdicas & Meleager, & Ptolemaus, & Amyntas sui quisq; agminis duces. In læuo, quod ad mare pertinebat, Craterus, & Parmenio erant: sed Craterus Parmenioni parere iussus. Equites ab utroque cornu locati, dextrum Macedones Thessalis adiunctis, læuum Peloponenses tuebantur. Ante hanc aciem posuerat funditorum manum sagittarijs admixtis. Thraces quoque & Cretenses ante agmen ibant, & ipsi leuiter armati. At ijs, qui pramissi ab Dario iugum montis infederant, Agrianos opposuit, ex Græcia nuper aduectos. Parmenioni autem praeceperat, ut quantum posset, agmen ad mare extenderet, quò longius abesset acies montibus, quos occupauerant Barbari. At illi neque obstare venientibus, nec circuire prætergressos ausi, funditorum maxime aspectu territi profugerant. eaque res Alexandro tutum agminis latus, quod ne supernè incessetur, timuerat, præstitit. Triginta & duo armatorum ordines ibant: neque enim latius extendi aciem patiebantur angustia. Paulatim deinde laxare se & sinus montium, & maius spatium aperire cœperant, ita ut non pedes solum pluribus ordinibus incedere, sed etiam lateribus circumfundi posset equitatus.

ALEXANDER PHALANGEM) Alexander principio in fronte collocavit tricenos binos in vno versu, quos totidem insequentibus sunt secuti, ita ut duo & triginta ordines efficerentur, donec progressus pluribus posset ordinibus laxatis vijs incedere. Dextrum Nicanor cornu tuebatur aduersus læuum Darij; læuum Parmenioni supremo & socio Cratero assignauit, ipsemet Alexander in dextro decertauit, medij erant in fronte quinq; præstantes duces Cænos, Perdicas, Meleager, Ptolomæus & Amyntas, de quibus singulis infra sæpè. Hoc audi, Amyntam non esse illum transfugam, sed cognominem tantum illi. de hoc fido multa infra, vbi reus coniurationis factus absoluitur. Equitatum ad latera corneum constituit, Thessalôs & Macedones ad dextrum, (subductis tamen clam Thessalis & in læuum missis) Peloponenses ad sinistrum. Funditatores & iaculatores phalangem cum Thracibus & Cretensibus leuiter, hoc est, hastis & gladijs, armatis, præcedere aciem iussit. Agrianos ijs qui montem à latere & tergo offenderant, obiecit, ita ut dextrum cornu forficis aut forficis figuram referret. cum pars frontis Darij à fronte obiectum spectaret, pars montem versus. Totum exercitum quantum potuit à tergo & latere montis remouit Alexander, ne ex superiore parte relis impeteretur. Barbari qui montem à tergo & latere maxime infederant, conspectis Agrianis funditoribus, primi omnium inde refugerunt ad exercitum Darij, vnde nactus Alexander est liberum à montibus latus, quod ipsum magnum ad victoriam momentum attulit. Paulò expressius diuidit frontem Arrianus, quem leges. Legi Polybij disputationem contra Callisthenem, quæ tota est de hac tractica Darij & Alexandri copiarum collocatione & pugna, fragmentum ex Callisthene petitur, quod Polybius ingens auctor, & Scipioni Numentano in expeditione Africana comes refutat, miraque & mera Callisthenis deliria & monstra affirmat. Verus Callisthenes hodie non extat, Pseudo-Callisthenes passim reperitur.

AGRIANOS) Inter Hæmum & Rhodopen collocant hos Græci, Stephanus: *Agria, siue Agriani, siue Agrianes gens Pæonia inter Hæmum & Rhodopen siti.* laudantur Ptolomæo, Straboni, Polybio & alijs.

PRAETER GRESSOS) Extenderat enim Alexander frontis partem in modum forficij ultra montis, quem infederant barbari, anfractum.

TRIGINTA ET DVO ARMATORVM ORDINES IBANT) Duo & triginta scripserat Curtius, vel: triginta duo, de qua re infra. In quatuor acies totus peditatus erat distributus, singulae acies in duo agmina, ita ut octo agmina duceretur, ex octo agminibus quaterni in frontis serie collocati efficiebant triginta duos ordines, ita ut vnum agmen in quatuor ordines tribueretur, hoc modo:

Parm.

	Parm.	Crat.	Meloag.	Ptolem.	Amyntas.	Perdice.	Cænis	Nicanor	
Ad mare Cilicium.	Ad mōtes.

Et sic deinceps, donec totus militum numerus exhauriretur.

Ergò cum longitudo continerit duos & triginta, latitudo minimum mille implebat. Eadē seu latitudo longior fuit longitudine propter angustias locorum, inquit Curtius, donec se laxarent finis montium, ut frons explicari posset, & pluribus ordinibus incedere, immò & circumfundi ab utroque latere equitatus.

Ex Appiani libro de bellis Syriacis optimè cognosci potest phalangis Macedonicæ in campo stantis ordo & facies. sic enim ille de Antiochi phalange contra Cn. Domitium: Ανλόχω δ' ἦν ὁ στρατὸς ἄπασα ἑπτὰ κισμύριοι, καὶ τῶτων τὸ κράτερον ἦν ἡ φάλαγξ ἢ μακεδόνων, ἄνδρες ἑξακισχίλιοι καὶ μύριοι, ἐς τὸν Αλεξάνδρου καὶ φιλιππῶ πρότερον ἐπικισμύμενοι. ἴση δ' αὐτοῦ ἐν μέσῳ, διελώμην ἀνά χιλιάδας καὶ ἑξακοσίας ἐς δεκά μέρη. καὶ τῶτων ἑκάστος μέρησιν ἦσαν ἐπὶ μὲν τῶ μετώπῳ πενήκοντα ἄνδρες, ἐς τὸ βάθος δὲ δύο καὶ τριάκοντα, ἐς τὰ πλευρὰ ἑκάστος μέρησιν, δύο καὶ εἴκοσι. ἢ τὸ ἄλλο ἦν τῆς μὲν φάλαγγος, οἷα τεύχεσσι τῶν δ' ἐλεφάντων, διὸν πύργων. In Antiochi verò exercitu LXX. M. numerabantur. Robur erat phalanx XVI. M. Macedonū ornata ex instituto regum priscorum Alexandri Philippiq̄. Hæc media acies fuit in decem partes diuisa, earum singula in fronte quinquagenos armatos habebant: à fronte introrsus, in duos & triginta ordines patebant acies. (in singularum partium lateribus duo & viginti) phalanx muri speciem præ se ferebat, elephantis inter partes eminentibus, tamquam turribus. Hæc tantum phalange Appianus, qui addit huicalas. Sed illos viginti duos omisit interpret Gilenius.

CAPUT XIX.

ARGUMENTVM.

Clamor tollitur ingens ab utraque parte, Alexander suos hortatur ad prælium.



A in conspectu, sed extra teli iactum utraque acies erat, cum priores Persæ inconditum & trucem sustulere clamorem. Redditur & à Macedonibus maior exercitus numero, iugis montium, vastisq̄ saltibus repercussus: quippe semper circumiecta nemora, petraq̄, quantamcumq̄ accepere vocem multiplicato sono referunt. Alexander ante prima signa ibat, identidem manu suos inhibens, ne impensius ob nimiam festinationem concitato spiritu capefferet prælium. Cumq̄ agmini obequitaret, varia oratione, ut cuiusq̄ animis aptum erat, milites alloquebatur. Macedones tot bellorum in Europa victores ad subigendam Asiam, atq̄ vltima Orientis, non ipsius magis, quam suo ductu profectos, inueterata virtute admonebat, illos terrarum orbis liberatores, emensosq̄ olim Herculis & Liberi patris terminos, non Persis modò, sed etiam omnibus gentibus imposituros iugum. Macedonum Bactra & Indos fore: minima esse qua nunt tuerentur, sed omnia victoria aperiri. non in præruptis petris Illyriorum, & Thraciæ saxis sterilem laborem fore: spolia totius Orientis offerri. vix gladio futurum opus, totam aciem suo pauore fluctuantem vmbonibus posse propelli. Victor adhuc Atheniensium Philippus pater inuocabatur, domitæque nuper Bæotia, & urbis in ea nobilissima ad solum diruta species representabatur animis: iam Granicum amnem, iam tot vrbes aut expugnatas, aut in fidem acceptas, omniaque qua post tergum erant strata, & pedibus ipsorum subiecta, memorabat. Cum adierat Græcos, admonebat ab illis gentibus illata Græcia bella: Darij prius, deinde Xerxis insolentia aquam, aquam ipsam terramque *populantium, ut neque fontium haustum, nec solitos cibos relinqueret. dedita deis templa ruinis & ignibus esse deleta. vrbes eorum expugnatas, fœdera diuini humaniq̄ iuris violata, referebat. Illyrios verò, & Thracas, raptò viuere assuetos, aciem hostium, auro purpuraq̄ fulgentem, intueri iubebat, prædam non arma gestantem. irent, & imbellibus feminis aurum viri eriperent. aspera montium suorum iuga, nudaq̄ calles, & perpetuo rigentes gelu, ditibus Persarum campos, agrisq̄ mutarent.

* postcentiū
postulanti-
um, pas-
centium.

IAM IN CONSPECTU) Vbi se mutuo hostes conspexere, Alexander equo præcedens ardorem

rem sequentium inhiuit, ne festinando vires debilitarent. Mox vniuersas copias abiens singulos singulari adhortatione populos ad prælium incendit: Macedones, reliquos Græcos & Thracas atque Illyrios cum Agrianis & Cretenfisibus. Estque velut epitome rerum ante gestarum; cum admonet exercitum præteritarum in Illyricis, Thracibus, Bœotia, Thebis, Granico victoriarum.

INCONDITVM ET TRVCEM CLAMOREM) Clamor hic ante pugnam omnibus propè gentibus vsurpatus, de quo Lipsius singularem dialogum de re militari condidit, qui vndecimus est in volumine quarto, quem videbis.

REDDITVR ET A MACEDONIBVS EXERCITVS NVMERO IVGIS MONTIVM VAS-
TISQVE SALTIVS REPERCVSSVS) Echus, quam Latini Resonam vocant, naturam adumbrat,
& causam exponit, cum vox ad scopulos allisa, velut pila resultat. Eleganter hanc ipsam rem descripsit Lucretius:

*Pars solidis adlisa locis, reiecta sonorem
Reddit: & interdum frustratur imagine verbi.
Quæ benè cum videas, rationem reddere possis
Tute tibi, atque alijs quo pacto per loca sola
Saxa pares formas verborum ex ordine reddant
Palantes comites, cum montes inter opacos
Querimus, & magna dispersos voce ciennus.
Sex etiam aut septem loca vidi, reddere voces
Vnam cum iaceres, ita colles collibus ipsis
Verba repulsantes iterabant dicta referre.*

Virgil. ---- aut vbi concaua pulsu

Saxa sonat, vocisq; offensa resultat imago.

Ostendit & Aristoteles quo pacto fiat Echo: ἡχώ γίνεται ὅταν ἀπὸ τῆς ἀέρος ἐνὸς γινόμενης διὰ τὸ ἀγγεῖον τὸ διορίσαν καὶ κωλύσαν θρυφήναι, πάλιν δ' ἀπὸ τῆς ἀποβῆ ὡς περ σφῆρα. Echo fit, cum ab aëre, qui vnus efficiatur, propter vas definiens & prohibens ne frangatur, aer repulsus fit vt globus. Plura de Echone nos ex Plinio, Aufonio, & alijs ad illum versum Martialis:

Nusquam Græcula quod recantet Echo.

Ingeniosè Ouidiuseandem describit lib. Transform. 3. fab. 5. De artificiosis ædificijs, turribus, alijsque locis vocem reddentibus, hic non ago.

NON IPSIVS MAGIS QVAM SVO DVCTV) ambiguam orationem declinavit in vocibus ipsius & suo, ita vt ipsius referatur ad Alexandrum, suo ad ipsos milites, hoc intellectu, Macedones tam promptè ad expeditionem Asiaticam & Persicam profectos, vt suamet ipsorum potius voluntate profecti sint, quàm Alexandri impulsu, quo ipso declarat studium Macedonum bellandi, & iam vsitatam notamque virtutem, qua re sibi conciliauit benevolentiam exercitus, adiungit acta & agenda ab eisdem.

EMENSOSQVE OLIM HERCVLIS ET LIBERI PATRIS TERMINOS.) Docet quousque voluerit progredi cum victore exercitu. Herculem certè & Bacchum vicit. liberatores orbis, rectius prædones, vt ille, vocasset, sed ad Herculis acta allusit, qui orbem à monstis perpurgauit: noti sunt Herculis labores, & Herculis columnæ, quas vicit, & superiori sæculo Carolus V. Maximus. Nec obscura Bacchi in Indos expeditio. De Herculis terminis infrà copiosius ad illa Curtij verba: *Transferant iam Liberi patris terminos, quorum monumenta lapides erant crebris interuallis dispositi, arboresque procera, quarum stipites hedera contexerat.* De triumpho autem quem ex Indis egit, Bacchum imitatus itidem infrà ad finem voluminis noni. Solinus: *Cepit Indiam emensus omnia ad qua Liber & Hercules accesserant.*

BACTRA ET INDOS) De Bactrianis singulatim infrà, vt & de Indis.

PRAERVPTIS PETRIS ILLYRIORVM) Strabo, Illyrici loca quædam, inquit, prorsus aspera sunt ἐκτραχίγωνα τελείως. cætera laudat Illyriorum terram velut opimam & fertilem, nisi, qua montosa est & Borea tunditur. Stephanus Illyriam ab Illyrio Cadmi filio dictam ait regionem proximam Pangæo: Incolæ dicuntur Illyrij: Regio Illyria, & Illyris, & Illyrias, & Illyrion; Continebat olim quidquid est à Danubio ad Italiam, vsque ad oram Istri, hodiè Sclauoniam dicunt; Erat Illyrici nomen auctore Zonora, prius alijs locis tributum, post in superiorem continentem, & Thracias intra Hæmum & Rhodopen transijt. Deinde situm fuit Illyricum inter dictos montes citra Hæmum atque Istrum vsque pontum Euxinum. A Euo Claudij secundi Pollione teste Illyricum Thracias, Myfos, Dalmatias, Pannonios & Dacos complectebatur. Profecto Illyrici Zolimus Constantinus eius institutor Macedonas attribuit & Thesalios, Cretenfes, Græciam & circumiacentes insulas, Epirum vtramque, Illyricos, Dacos, Triballos & Pannonios, Valeriam vsque & Mysiam superiorem, ita vt Illyrici essent 18. Prouinciæ, de quibus copiosè Quidus Panciorolus ad Notitiam Imperij.

A Curtio tantum accipitur ea quæ à Strabone descripta est, suprà Macedoniam & Thracias, infrà Hæmum & Rhodopen.

THRACIAE) Cuius olim caput Bizantium à Bizante, hodiè Constantinopolis, nota regio vel ab Orpheo

Orpheo & montibus Hæmo & Rhodope, ac alijs de quibus omnes Geographi, chronographique. **VMBRONIBVS POSSE REPELLI**) Valerius de Scæua Cæsaris: *Ad vltimum distracto gladio audacissimum quemque modò vmbonis impulsu, modò mucronis ictu depellens, hinc Romanis, illinc Britannicis oculis, incredibili nisi cerneret spectaculo fuisti*. Martialis noster eodem vsu est genere loquendi.

In turbam incideris, cunctos vmbone repellet.

Suetonius de Atilio Cæsaris milite: *Transiit in nauem vmbone obuios agens*. Vmbo hic pro clypei medja rotunditate accipitur; nonnūquam pro cubiti ansati condylo, vti Martialis vsurpauit. Fabius Quintilianus vitiosam ait sententiam esse, quæ nimia est, vt de viro forti *bella vmbone propellit*: Parum tamen abest, inquit Turnebius, quin eodem genere sit vsus Curtius: sed hoc interest, quod nec de vno dicit, nec bella propelli scribit, sed aciem. Bellum enim vmbone propelli affectatè dictum est, & superlatè, præsertim ab vno. Proinde quod in Fabiano exemplo vituperationem meretur, laudem meretur in Curtio, ita scribente: *totam aciem suo pauore fluctuantem vmbonibus posse propelli*.

VICTOR ADHÆCATHENIENSIVM) Transit ad præteritas tum patris, tum suas victorias Alexander. Pater Atheniensibus primum omnium Amphipolim ademit, cuius gratia decennale bellum gestum est inter Athenienses & Philippum, hoc semper feliciter pugnante, & plura Atheniensibus oppida subducente. Quibus de rebus Demosthenes in Philippicis copiosè. Rursum propter Hemum Thraciæ oppidum, & Methonam certamine superior euasit Philippus, oculo ad Methonam exutus, vt passim Græci tradunt.

Iterum Olynthum inuictis Atheniensibus occupauit, vnde Demosthenis Olynthiacæ & Philippicæ, præterea Thermopylas, quando & Atticæ imminerat.

DOMITAQVENVPER BOEOTIAE) Athenienses & Bœotos simul magno prælio superauit, in quo Alexander noster alterum cornu duxit, cum annum xviii agetet, Olymp. cx. anno III. Atheniensium cecidere amplius mille, capti duo millia, nec pauciores à Bœotis. Demosthenes *ῥιψάσως* turpissimè fugit, Huius pugnae sexcentos testes laudat Andreas Schottus noster, ad annum Demosthenis quartum & quadragesimum, quo hæc accidere. Et hoc est quod Curtius ait, *domitæq; nuper Bœotia*. Ad Choronaam hæc pugna pugnata est.

VRBIS IN EANOBILISSIMAE) Thebas intelligit ab Alexandro euersas, quod defecissent ab eo, & Macedonicum præsidium eijcere statuisent, totamque Græciam (à quo & Philippus antea, & postea Alexander imperator Græciæ contra barbaros erat declaratus) ad defectionem sollicitarent, testes mille, quorum nominibus nolo infarcire (vt quidam amant) chartas, præsertim in re tam nota. Hoc tantum ex Tzetze subijcio, Thebas ab Alexandro in gratiam Clitymachi athleta fuisse instauratas: Sic enim Tzetze Chiliad. 7. hist. 139. *φέρεται λόγος* & c. Idem infra narrat, vbi sibi nomen Athletæ excidisse dicit, cum supra ipse Clitomaichum nominasset. Alij à Cassandro instauratas affirmant. Pausanias in Bœoticis n. 287.

Thebani ab Alexandro expulsi, cum Athenas se profugi recepissent, à Cassandro Antipatri filio restituti sunt. Atque ad Thebas quidem instaurandas egregiam præ cæteris operam nauarunt Athenienses, adiuuantibus certè Messenijs & Megalopolitanis. Restituisse verò Thebas Cassandrum crediderim, Alexandri maximè odio, eius enim stirpem funditus euertere contendit.

IAMGRANICVM AMNEM) de hoc amne, & ad illum in Adraistijs campis victoria, supra dictum.

TOTVRBES EXPVGNATAS) non vrbes tantum, sed populos cum vrbibus Celanas, Gordium Sardeisque, Halicarnassum, Tarsum, & quas recenset Arrianus cum Phrygia, Lydia, Lycia, Pamphylia, Caria, Cappadocia, Cilicia.

CVM ADIERAT GRAECOS) Pro Græcia enim bellum hoc susceperat Alexander, & erant ex pleraque tota Græcia milites cum Alexandro, præter Lacedæmonios hostes Alexandri.

DARIIPRIVS) Darij quatuor fuere: primus Medus, qui Babylonem cepit & regnauit ante Cyrum: alter Darius Persa, Hydaspis filius, qui tertius à Cyro regnauit: tertius Nothus Darij & Parisalthis F. postremus Arsamis filius, qui ab Alexandro magno victus, amisit regnum & vitam. Hic de Dario Hydaspis filio sermo, qui Græcis & potissimum Atheniensibus, quod Ionijs aduersus se auxilia tulissent, iratus, bellum indixit, & sexcentis nauibus sexcenta millia per Bosporum in Græciam transportauit, atque campo Marathonio victus à Miltiade turpissimè fugit, auctores Herodotus, Iustinus, Aemilius Probus in Miltiade, Plato in Epitaphio, Plutarchus in Parallelo. Cicero. Hinc Rhetorum campus de Marathone.

DEINDE XERXIS) Darij filij secundo loco nati, de quo supra. Herodotus copiosè de hoc, & Probus in Themistocle, Iustinus. De Xerxis copijs ex Herodoto dictum, quinquagies centena millia fuisse ex Plutarcho.

AQVAM IPSAM TERRAMQVE POPVLANTIVM) codex Florentinus, *postulantium*. Reges enim Persarum Darius & Xerxes petiuerunt aquam & terram à Macedonibus, Atheniensibus & Græcis hoc est symbolum seruitutis, quod ex Herodoto, Diodoro Siculo, & alijs diligenter obseruauit Brissonius, quem adhibis, cui ex Herodoto subiungas legatos à Dario ad Athenienses missos, in bara-

harathrum & puteum fuisse coniectos, vt inde regi suo terram & aquam deferrent. Vnde factum est, cum Xerxes copijs suis Græciam inundasset, & terram aquamque ab alijs Græcis postularret, nullas miserit Athenas, quarum gratia bellum susceperat. Nemo scriptor expeditionem Xerxis tam enucleatè & copiosè describit & depingit, atque Herodotus, qui etiam lacus & flumina ab exercitu eius exhausta & siccata speciatim exprimit. *In his, inquit, locis statiuâ habuere barbari, quibus potantibus solus ex ijs qui commemorati sunt amnibus, Chidorus è Chrestoneis fluens non suffecit, sed defecit. Idem de Lisso amne narro, cuius, inquit, aqua tunc non suffecit copijs Xerxis, sed defecit. Et mox: Post has regiones perrexit mediterraneas versus vrbes, in quarum vna lacus est triginta ferme stadiorum in circuitu piscosus, & admodum salsus, quem sola iumenta cum aquarentur, exsiccauere. Et hoc est quod Alexander quæritur, nec fontium haustum, nec cibos à Persis relictos.*

Iuuenalis Sat. 10. v. 176. --- credimus altos

Defecisse amnes, epotaque flumina Medo

Prudente, & madidis cantat quæ Socratus alis.

De cibis ita Herodotus: *At ij Græci qui exercitum excipiebant, cū Xerxi cœnam præberent, in omnem miseriam deuenere, adeo quidem vt suis laribus fierent extorres. Et infra: Vbi tempus cœnæ aderat, tunc conuiuatores quidem (qui cœnam apponebant Xerxi) laborem sustinebant (& sudabant) isti verò (barbari) cum expleti noctem illic exegerant, postero die reuulso tentorio, & omni apparatu sumto, ita abscedebant, nihil relinquentes (nec reliquias ciborum) sed omnia asportantes. Vnde Magocreonis viri Abderitæ elegans di-Dijs asidentes precarentur, vt post hac dimidium futurorum malorum à se propulsaretur. nam de præteritis magnam se habere gratiam illis, quod rex Xerxes non bis quotidie cibum sumere consueisset. Fore enim vt Abderidæ si iuberentur etiam prandium simile cœnæ instruere, aut non præstolarentur aduentum Xerxis, aut præstolati pessimè inter omnes affligerentur. Habes ergo cur dixerit Curtius, vt nec fontium haustum, nec solitos cibos relinquerent. Enimuerò Acidalius me cogit non solum à Brissonio dissentire, sed à Modio quoque penitus desciscere, qui his verbis terram & aquam populantium, ait à regibus Persarum petitum esse tributum, eoque legendum poscentium, non populantium, quod ex Plutarcho & Aesopo Græco, Iulioque Valerio necquicquam conatur euincere; sed Plutarchus alia omnia in eo loco narrat. Auctoritatem Valerij & Aesopi partim eleuat Acidalius, partim huc non facere, verè docet, vti nec illa, quæ ex Brissonio (vera quidem illa, sed aliena, quæque nos iam in sententiam traxerant) adduximus. Seruo igitur rō populantium, & accipio de copijs Xerxis & Darij prioris, quod iam ex historicis ostensum est, cum narrauimus tota flumina fuisse à Xerxis exercitu epota exhaustaque. Non placet tamen legere cum Acidalio pascentium (pro poscentium) quod nimis tenue, ipse fatètur, & ad aquam non quadrat. Legat otiosus longam Acidaliij disputationem contra Modium. Neque laudo solidos cibos, seruoque solitos, hoc est, consuetos, qui & solidos complectuntur. nimis frequenter argutatur Acidalius, & sicut, cum temperat tibi, εὐσόχος coniectat, ita cum indulget, vltra verum plerumque progreditur.*

DEDITA DIIS TEMPLA RVINIS ET IGN. ESSE DELETA) Id factum Cicero narrat à Xerxe impulsu Magorū: *Nec sequor Magos Persarum, quibus auctoribus Xerxes inflammasse templa Græcia dicitur, quod parietibus includerent Deos, quibus omnia deberent esse patentia. Iustinus etiam Curtio accinit: Ante naualis, inquit, prælij congressionem miserat Xerxes quatuor millia armatorum Delphos ad templum Apollinis diripiendum: prorsus quasi non cum Græcis tantum, sed cum Dijs immortalibus bellum gereret: quæ manus tota imbris & fulminibus deleta est, vt intelligeret quam nullæ essent homini aduersus Deos vires. Sed de direptis & incensis ædibus sacris Græcorum, disertè Herodotus; qui addit, quid Barbaris acciderit in Delphicis templi aggressione, vbi rem copiosè exponit, vti & Ctesias cum Diodoro Siculo. Geographus omnia templa à Xerxe, præter Ephesium incensa affirmat. Pausanias statuas Deorum à Xerxe in Persidem deportatas ait in Arcadia, cui & Valerius Maximus suffragatur: Xerxes effigies aneas ea vrbe deuicit in regnum suum transtulit. Quod ergo Iustinus accusat Xerxem non cum Græcis tantum, sed cum dijs immortalibus bellum gessisse, id eleganter etiam Valerius expressit: *Leonidas grauem illum & mari & terra Xerxem, nec hominibus tantum terribilem, sed Neptuno quoque compedes, & cælo tenebras mimitantem, pertinacia virtutis ad vltimam desperationem redegit.**

VRBES EORVM EXPVGNATAS) Inter alias omnes Sapientiæ domicilium Athenas, contra quas potissimum Xerxes totam Asiam exciuit.

FOEDERA DIVINI HVMANIQVE IVRIS VIOLATA) Nam Darius, qui quartus à Cyro imperauit, reuertens à Scythis Macedoniam nulla re læsus inuasit, suæ ditionis fecit. Darius, inquit Iustinus, *Rex Persarum, turpi ab Scythia fuga submotus, ne vbique deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabyzum ad subigendam Thraciam, cæteraque eius tractus regna: quibus pro ignobili momento erat accessura Macedonia. Atheniensibus tamen maximè erant infesti Persæ, quod legatos terram & aquam petentes, abiecerint in puteos, vbi aquam & terram simul inuenirent. Diuini autem iuris foedera violarunt, cum templa diripuerunt, sacras ædes incendierunt, vt supra docui.*

ILLYRIOS ET THRACAS RAPTO VIVERE ADSVETOS.) Idem Geographus affirmat τὸ μὲν τοι πλεον διὰ τὴν ἀγριότητα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ λησιχόρον ἔθνη. potior tamen causa est, quod eam homines scæui

Sui & latrocinij dediti tenebant.

IMBELLIBVS FOEMINIS) Hoc non est in laudem Alexandri, quæ enim virtus fæminas à viris superari? Gladiatores Romæ agrè ferebant, si cum imparibus componerentur. Quo hostis acrior, hoc clarior victoria. Et hoc est quod Alexander auunculus Epirotarum rex Alexandro moriens obiecit apud Lium: *Nam ille, inquit Lium, sapè, etiamsi prima prospère euenissent, Persas & Indos, & imbellem Asiam quasisset, & cum fæminis sibi bellum fuisse dixisset, quod Epiri regem Alexandrum mortifero vulnere ictum dixisset ferunt, fortè bellorum in Asia gestorum, ab hoc ipso iuvene cum sua conferentem.* Idem infra lib. 8. Clitus eid. *Verum est (vt opinor) quod auunculum in Italia dixisse constat ipsum in viros incidisse, te in fæminas.* Idem Hannibal Alexandro obiecit apud interos, Οὐ Μήδης, inquit, & Ἀρμενίης καταγωνιόζμεν & ὑποφύγοντας πρὶν διώκειν τινὰ καὶ τῶν τολμήσαντι παραδίδοντας εὐθὺ τῆρ νίκην. Non aduersus Medos aut Armenios, qui antequam quispiam sequatur fugiunt, & facile cuius audenti victoriam tradunt. Et pater apud eundem Lucianum Alexandro obiecit: Μήλων δὲ καὶ Περσῶν, καὶ Χαλδαίων καὶ χρυσοφόρων ἀνθρώπων καὶ Ἀβρῶν, οὐκ εἶδα ὡς πρὸς σὲ μύριοι μετὰ Κλεάρχου ἀνεληθόντες ἐκράτησαν οὐδ' εἰς χεῖρας ὑπομενόντων ἔλθειν ἐκείνων ἀλλὰ πρὶν ἢ τόξευμα ἐξικνεῖσθαι, φυγόντων: Medos autem & Persas, & Chaldaeos delicatos ac auro fulgentes non meministi quonam modo ante te, duce Clearcho, mille viri bello adorti expugnarint, fædè in fugam actos, antequam ad teli iactum ventum esset.

NVDOS CALLES) Codex vetulitissimus ita habet, reliqui recentiores ferè omnes præter Modianum, *nudos colles.* Acidalius etiam *calles*, & ferè placet, quod videtur Curtius montes tam steriles dixisse, quàm trititunt *calles*, qui nec herbam ferunt. quæ tamen sequuntur ad colles quadrant, perpetuo nempe gelu rigentes. Thraciæ & Illyriæ nuditatem & alperitatem certatim Geographi affirmant, quamuis interim solum fertile Strabo doceat, sed diu incultum ignoratione gentis fuisse neglectum.

DITIBVS PERSARVM CAMPIS) *Mitibus* scriptum se Acidalius reperisse affirmat, quod alperis iugum montibus non malè respondet. Sed nec alterum respuendum: Lium: *in diti domo, & diti stipendia.*

Propertius: *Arma Deus Casar dites meditatur ad Indos*

Silius, *dites glebas dixit.* Terent: *Dies de meo.* Plautus, *Dites Damasi mariti.* Ditis ergò pro ditibus etiam vltatum.

CAPVT XX.

ARGVMENTVM.

Prælium patrat, vtrisque summa ope certatur.



LAm ad teli iactum peruenerant, cum Persarum equites ferociter in lauum cornu hostium inuecti sunt: quippe Darius equestri pralio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur esse comectans, iamque etiam dextrum Alexandri cornu circuibatur, quod ubi Macedo conspexit, duabus alis equitum ad iugum montis iussis subsistere, ceteros in medium belli discrimen strenuè transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus præfecti eorum occultè circuire tergum suorum iubet, Parmenionique coniungi, & quod usi imperasset, impigrè exequi. Iamque ipsi in medium Persarum vnique circumfusi egregiè se tuebantur: sed conferti, & quasi coherentes tela vibrare non poterant. simul erant emissa, in eodem concurrentia implicabantur, leuique & vano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo comminus pugnam coacti conserere, gladios impigrè stringunt. Tum verò multum sanguinis fusum est: aua quippè acies ita cohærebant, vt armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent: non timido, non ignauo cessare tum licuit: collato pede quasi singuli inter se dimicarent in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo promouebant gradum, cum hostem prostrauerant. At illos nouis excipiebat aduersarius fatigatos, nec vulnerati, vt alias solent, acie poterant excedere, cum hostis instaret à fronte, à tergo sui vrgerent.

AD TELII IACTVM) tam propè vtraq; acies accesserat, & tantillo interuallo ab se mutuo aberat, vt alteram altera sagittis, plumbeis glandibus, & missilibus posset contingere ac impetere. Sed quantum, inquis, hoc interuallum est? tormenta hodierna, bombardæ inquam, intra trecentos pedes feriunt;

riunt: si protendas, fessæ languent, & vi exarmata innoxia cadunt. Sagittarij, & maximè funditores, olim ad sexcentos pedes telum iaciebant, scopumque contingebant. Vegetium audi: Sagittarij & funditores scopas, hoc est, fruticum vel graminum fascēs pro signo ponebant, ita ut sexcentos pedes remouerentur à signo, ut sagittis vel certè lapidibus ex fastibulo destinatis signum rangerent. longius etiam sexcentis pedibus telum ex funda proiecerunt. de qua re plura Lipsius de militia Romana.

PERSARVM EQVITES FER. IN LAEVVM CORNV HOSTIVM INVECTI SVNT) Arrianus contra in dextrum Alexandri hostes impetum fecisse tradit. Sed possis conciliare Arrianum cum Curtio, quod Persæ primum inuaserint læuum Darij. Darius Alexandro oppositus erat, equitatus Darij ad mare inuasit Parmenionis equitatum, & cornu læuum phalangis.

EQVESTRI PRAELIO) Equitatum primo loco collocandum docet Homerus:

Ἰππῆας μὲν πρότα σὺν ἰπποισιν ἔδχεσθιν
Πέζας δὲ ἔξοπίθεν ἕψεν.

Quod idem & Alexander fecit. In medio ignauos, uti vel nolentes pugnent. Equitatu Darius præstabat, sicut phalange Macedones. Ammianus Marcell. Tentorijs fixis prouidit sollicitè, ne castra repente equitatus Persici turbarentur incursu, cuius fortitudo in locis patentibus immane quantum gentibus est formidata. Equis à pueris adfuecebant, & perpetuò ferè in equis hærebant, quod copiosè ostendit Brissonius volum. 3. de regno Persarum. Certè alam Thesalorum equitum quamuis præstantium, Persæ primo impetu propulsarunt, ut mox subiicit Curtius.

CONIECTANS) detrectans rescribit Acidalius. Non detrectauit, imò circuire conabatur Darius Alexandrum, sed maluit ab equestri prælio pugnam inchoare. coniectabat autem, non quod nesciret robur phalangis Macedonicæ, sed quod phalangem in dextro cornu cum Alexandro esse, ut erat, coniectaret. equitatus enim præmissus prospectum impediabat.

DEXTRVM CORNV CIRCVIBATVR) Dextrum Alexandri cornu à latere montem habebat, quem occuparant Persæ, quibus, ne circumueniretur, duas equitum alas obiecit. Ala siue ἰλη, apud Græcos continebat centum tredecim equites, apud Latinos trecentos, qui in decem turmas tribuebantur, hæ in tres decurias. turma explebat triginta, decuria decem. Sed Græci, ut dixi, alam centum & tredecim definierunt. Duæ alæ continebant ducentos sex & viginti. Arrianus tamen trecentos equites appositos suis se narrat.

CAETEROS) equites Thesalios, & alios.

STRENVE) frequentat hanc vocem Curtius, uti & illam impigrè. Strenuè, celeriter, expedite, fortiter, ut supra docui.

PARMENIONI) qui erat ad mare, sinistroque cornui præerat.

IN MEDIVM PESARVM VNDIQVE CIRCVMSI.) In medio Persarum agmine circumfusi Macedones. In medio dixit, pro in medio. ut supra: quippe Darium quinto die in Ciliciam fore nunciabatur. Ad quem locum copiosè ex Cicerone, Plauto, Agellio, & alijs scripsimus.

EGREGIE SE TVEBANTVR) Codices vetustiores reciprocum se desiderant.

CONFERTI) Antiquiores libri omnes habent conferti, non conferti. Vtrumque non est improbum; conferti, impliciti inter se: conferti, densati.

VIBRARE NON POTERANT) nisi in altum per inania cæli, quod spacium non esset contra aduersarium tendendi. Vibrare non poterant Macedones inquam circumfusi à Persis, & inter se conferti & densati. Cæsar lib. 1. de bello Gallico: Itaque hostes repente celeriterque procurrerunt, ut spacium pila in hostes coniciendi non daretur. Reiectis pilis cominus gladijs pugnatum est.

SIMVLERANT OMISSA) Eleganter & hoc, pro simulac. Cicero: Simul accepi à Seleuco tuas literas. statim quasui &c. Idem: simul instauit tibicen, carmen agnoscitur. Et: simul quid erit certi, scribam ad te. Itaque simul exporrecti sumus, visa illa contemnimus Catullus:

Qua simul optata finito tempore luces
Aduenere ---

Horatius ---- qui simul

strauere ventos aquore feruidos
Depræliantes.

Idem: Et domus exilis Plutonia, quo simul mear

Nec regna vini sortièrè talis,

Idem: ---- simul obligasti

Persidum Votis caput enitescis

Pulchrior multo.

Simul vnctos Tiberinis humeros lauit vndis.

Et multis alijs locis, quæ ipsius Scholiafæ Lambinus indigitauit.

IN EOD. CONCVRRENTIA IMPLICABANTVR) libri veterès omnes in eisdem concurrentia. In eisdem Macedonas dixeris, cum locum vibrandi telum non haberent. Placet tamen cum Modio scribere in eodem. Ergo mens auctoris est. Tela simul atque à densatis & confertis erant emissa, eodem

eodem in loco concurrerant in aere, ita ut inter se colliderentur & implicarentur, nec ad hostes peruenirent, nec ictum amissa vi in aere validum haberent, sed innoxia pleraque in humum deciderent. Hæc mens Curtio à Macedonibus tela primum iacta, quæ ubi parum læserunt, coacti cominus pugnam conferere, gladios strinxerunt: Arrianus & Diodorus Siculus aliter rem narrant, & tela à barbaris primum missa in Macedones affirmant: Arriani verba paullo supra collocata legitur. Animaduertit hoc ex Siculo etiam Acidalius, ubi Modium in reprehensionem vocat.

TVM VERO) Amat Liuius in re graui & prælijs has particulas ponere, uti passim obseruabis. Noter in hac vnica pagina quatuor has posuit.

ARMIS ARMA PVL SAREN T) Curtius supra: *Viro vir, armis arma conferta sunt*. Vbi Homeri versus adduximus hocce:

Ἐπράξαντες δόρυ δ' ἐπὶ σάκκῳ σάκκῳ προβαλόμενα
 Ἀσπίς δ' ἄσπίδ' ἔριδε, κόρυς κόρυ, ἀνερα δ' ἀνῆρ.

Quibus versibus longè postponit Macrobius Virgilianam imitationem:

*Haud aliter Troiane acies, aciesque Latina
 Concurrunt: hæret pede pes, densusque viro vir.*

Nec Virgilius tantum, sed plerique Latini vel Homerum in hoc, vel Virgilium, vel vtrumque æmulati sunt. A. Furius Antias:

Pressatur pede pes, mucro mucrone, viro vir.

Ennius item:

---- *pede pes premitur, armis teruntur & arma.*

Quidius:

*Inque gradu stetimus, certi non cedere, eratque
 Cum pede pes iunctus, totoque ego pectore promissus
 Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.*

Et magnificè, ut omnia, Stadius:

*Iam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo,
 Ense minax ensis, pede pes, & cuspide cuspis.
 Sic obnixa acies, pariter suspiria firmant
 Admotæque nitent aliena in casside cristæ.*

Non par est huic Val. Flaccus:

*Illi ubi confertis iunxere trementia telis
 Agmina, virque virum galeis afflauit adactis.*

Segnius ut dixi, illud præfertim, *galeis afflauit adactis.*

Nec Silius æquat, quamuis conatus.

--- *teritur iunctis umbonibus umbo
 Pesque pedem premit, & nutantes casside cristæ
 Hostilem tremulo pulsant conamine frontem.*

---- *galea horrida sictu
 Aduersæ ardescit galeæ, clypeusque fatiscit
 Impulsu clypei, atque ensis contunditur ense.
 Pes pede, virque viro teruntur ----*

Prorsus his geminum est Tyrtæi, quod tute leges, initium est: *Ἀλλὰ τίς ἔγγυς &c.*

NON TIMIDO, NON IGNAVO) in medio deprehensio, ubi spes fugiendi erat erepta, cogebantur enim acriter pugnare, popularibus à tergo exitum claudentibus, hostibus à fronte urgentibus. Immò nec saucijs locus erat excedendi, ut alijs in bellis fiebat. Ita necessitas ignauiam acuebat, & desperatio fugæ, spem adferebat. Desperatione enim ipsa in audaciam miles accingitur, ut ait Tacitus, & Vegetius: *clausis ex desperatione crescit audacia, & cum spei nihil est, sumit arma formido.*

NOVVS ADVERSARIVS) Quod Darius numero vinceret, & singuli Macedones minimum in decem cogrentur pugnare Persas.

VT ALIAS SOLENT) Ut alijs in bellis læsi prælijs excedunt. Aliàs hic videtur pro alioqui positum. valet idem quod alio tempore. Cic. *potest mihi ipsi aliud aliàs videri. plurā scribam aliàs*. Nemo potest aliàs beatus esse, aliàs miser. id est, nemo potest nunc miles, nunc beatus esse. Aliàs non usurpatur pro alioqui, alioqui tamen non nunquam pro aliàs. Itaque hic locus velut singularis est obseruandus. si tamen est singularis, nam verè explicabitur, ut alijs in prælijs, siue alijs temporibus fieri solet. Ita nihil erit singulare.

CAPVT XXI.

ARGVMENTVM.

Alexander vrget Darium, illiusque iugulo imminet, quem frater defendit, ingens circa Darij currum fit cædes. Darius primus omnium fugit, quem strenuè sequitur miles. Thessali tamen laborant, quorum alâ vnâ fusa, altera circumacta vincit. Ita victor vbique euadit Alexander.



Alexander non ducis magis, quam militis munia exequatur, opimum decus caeso rege expetens: quippe Darius curru sublimis eminebat, & suis ad se tuendum, & hostibus ad incessendum, ingens incitamentum. Ergo frater eius Oxathres cum Alexandrum instare ei cerneret, equites, quibus praeerat, ante ipsum currum regis obiecit, armis & robore corporis multum super ceteros eminens; animo verò & pietate in paucissimis, illo vtrique praelio clarus: alios improvide instantes prostravit, alios in fugam auertit. At Macedones, ut circa regem erant mutua adhortatione firmati, cum ipso in equitum agmen irrumpunt. Tum verò similis ruinae strages erat. Circa currum Darij iacebant nobilissimi Duces, ante oculos regis egregia morte defuncti, omnes in ora prona, sicut dimicantes procubuerant, aduerso corpore vulneribus acceptis. Inter hos Ati, zes & Rheomithres, & Sataces praetor Aegypti magnorum exercituum praefecti, noscitantantur. circa eos cumulatam erat peditum equitumque obscurior turba. Macedonum quoque non quidem multi, sed promptissimi tamen caesi sunt. inter quos Alexandri dextrum femur leuiter mucrone perstrictum est. Iamque, qui Darium vehebant, equi confossi hastis & dolore efferati iugum quaterere, & regem curru excutere ceperant: cum ille, veritus, ne viuus veniret in hostium potestatem, desiluit, & in equum, qui ad hoc ipsum sequebatur, imponitur, insignibus quoque imperij, ne fugam proderent, indecore abiectis. Tum verò ceteri dissipantur metu, & quae cuique ad fugam patebat via erumpunt, arma iacentes, quae paullo ante ad tutelam corporum sumpserant, ad eò pauor etiam auxilia formidat. Instabat fugientibus eques à Parmenione missus, & fortè in illud cornu omnes fuga abstulerat. At in dextro Persae Thessalos equites vehementer vrgebant. iamque vna ala ipso impetu proculcata erat, cum Thessali strenuè circumactis equis dilapsi rursus in praelium redeunt, sparsosque & incompósitos victoria fiducia Barbaros ingenti caede prosternunt. Equi pariter equitesque Persarum serie laminarum graues, agmen egre moliebantur, quod genus celebritate maxime constat, quippe in circumagendis equis suis multos occupauerant.

ALEXANDER NON DUCIS MAGIS QUAM MILITIS MUNIA EXEQUEBATUR) praecipuum rerum militarium doctores & scriptores, ipsi Imperatori non facillè manus cum hoste conferendas, quod speciatim in Strategico longo capite tractat Onofander. Fecere tamen hoc maximi quoque Imperatores, praefertim Iulius Caesar, qui etiam sine galea pugnavit. Ab hac genuina laude commendauit Homerus suum Agamemnonem:

Ἀμφοτέρων βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς, κρατερότερος ἀρχηγέτης
Idem Rex bonus, & bellator strenuus idem.

OPIMUM DECUS CAESOREGE) Opima spolia, qualia retulit de Acrone Ceminensium rege Romulus, Cornelius Cassus de duce Fidenatum, M. Marcellus de Gallorum rege, T. Manlius Torquatus, Valerius Coruus, Aemilianus Scipio, quae uis sub alienis auspicijs, ut de Hectore Achilles, Aeneas de Mezentio & Turno, & alij de alijs. Sunt autem opima spolia, quae summus bellidux, duci hostium summo, viuus detrahit sua victoris manu occiso. Sed Alexander non tam spolia, quam decus & gloria, cuius supra modum hominis erat auidus, appetebat.

INGENS INCITAMENTVM) Praesentia Principis est anima exercitus. Alexander supra in eopositam victoriam arbitrabatur, si tantum ante signa stare potuisset. Liuius lib. 6. Nec vis tantum militum mouebat excitata praesentia ducis: sed quod &c. de Camillo loquitur. Sed quo Darius tuo conspectu

Et suos magis ad pugnam inflammavit, hoc magis hostes visus ipse contra se irritavit.

FRATER EIVS OXATHRES) Diodorus eundem laudat Oxathrem, quem Plutarchus in Alexandro Oxathren nominat. Sæpius hic Oxathres infra recurret, cum inter captivos ab Alexandro electus, & inter amicos & custodes corporis adhibitus fuit, eique Bessus fratris proditor & percussor est ad supplicium deditus.

IN PAUCISSIMIS) hic loquendi modus propè singularis est Curtio, in paucis bonus, fortis, doctus, ut qui paucos vel paucissimos habeat pares.

ILLO VTIQVE PRAELIO CLARVS) Animo nempè & pietate, robore bellico, nobilitate, cæterisque virtutibus clarus.

VTIQVE) vtrique legunt nonnulli, & referunt ad fortitudinem bellicam & pietatem, quod verum quidem, sed *vtrique* malim, & de animo ac pietate erga Darium locutum putem cum Acidalio Curtium.

SIMILIS RVINAE STRAGES) Macædones ut fulmina belli sternebant omnia, hoc impetu fundamenta victoriæ iecit Alexander, percusso illicò Dario, & mox fugam meditantem:

OMNES IN ORA PRONI, VVLNERIBVS ADVERSO CORPORE ACCEPTIS) Non gratis dixit Curtius, sed ut ardorem pugnae, & Persarum quoque constantiam decusque ostenderet. Adversa porro vulnera honesta, auersa pudenda. Laudantur ab illis Catilinarij ab Sallustio: *Sed confecto, inquit, pralio, tum verò cerneret quantam audaciam, quantamque animi vis fuisset in exercitu Catilinae: nam ferè quem quisque vivus pugnando locum ceperat, eum amissa anima corpore tegebat. pauci autem, quos medius cohors prætoria disiecerat, paulò diversi, alij alibi stantes, omnes tamen adversis vulneribus conciderant.* Memorantur à Græcistrecenti Lacedæmonij, primum ab Inachorege Argiuorum bello interfecti, quos Gæta negat colla aut vestigia vertisse.

Ἀχένας οὐ σφέραντες· ὄσα παδὸς ἔχνια πρῶτον
Ἀρμόσαμερ, τάυτα ἐξ λίπομερ βιοτάμ.

Deinde alij trecenti ad Thermopylas duce Leonida cæsi, quos præter historicos Græcos & Latinos Basilius poeta celebrat, & à Charonte statim ait agnitos, quod omnes vulnerati pectore apparent:

Σπάρτας ὁ σὸλ' ἔειπερ, ἴδ' ὡς πάλι παρόδια πάντα
Τράματα κ' ἦν σφέροις δῆρις ἐνεσι μόνοις.

Quod necio quis latinè cecinit totum

Cum tercentenos manuortia signa secutos
Lethæis veheret Cymba Charontis aquis,
Orcus ait, Ratis hæc Spartana est, nam omnia fronte
Et (quod honor) solum vulnera pectus habet.

Et quæ sequuntur. Eiusmodi est etiam Dioscoride de Thrasylulo, quem ait mortuum Pitana in clypeo relatum septem vulnera adversa ostentantem.

ἔπαρὰ πρὸς Ἀργείων τράματα δ' ἐξάμεν
Δεικὺς παρόδια πάντα---

Sed quid Græci iactant septem Thrasyluli vulnera, vnus Romanorum L. Sicinius Dentatus quinque & quadraginta vulnera pectore excepit. audi Valerium ex Varrone narrantem: *Quem centies & vigesies in aciem descendisse tradunt, eo robore animi atque corporis utentem, ut maiorem semper victoria partem traxisse videretur, sex & triginta spolia ex hoste retulisse, quorum in numero octo fuisse, cum quibus inspectante viroque exercitu ex provocacione dimicasset, quatuordecim civis ex media morte raptos servasse, quing, & quadraginta vulnera pectore excepisse, tergo cicatricibus vacuo.* Non immeritò ergo quod Catullus de Achille dixit, de Sicinio diceretur: *Hostibus haud tergo sed forti pectore notum.* Ità AENEAS Pallantem Euandri vulnera non pudenda accepisse in funebri laudatione testatur:

— At non Euandre pudendis
Vulneribus pulsum afficies ---

Ità Homerus Idomeneum & Hectorem prædicat, & Iustinus Atheniens. vol. 9. *Non tamen immemores pristina gloria cecidère: quippe adversis vulneribus omnes loca quæ tuenda acceperant, morientes corporibus texere.*

ATIZYES, RHEOMITHRES, ET SATACES PRAETOR AEGYPTI) Aliter paulù hos indigitat D. Siculus: *Antixyen, inquit, Arrheomithren & Tasiacen.* & Arrianus: *Arfacen & Sabacen,* reliquoseosdem Curtio facit, nisi quod & Bubacen addat. Arfacen, Rheomithrem & Atizyem ad Granicum ait equitibus præfuisse.

MACEDONVM QVOQVE NON QVIDEM MVLTIS, SED PROMPTISSIMI CECIDERVNT) Non exprimuntur nomina scriptoribus, nisi Ptolomæi Seleuconati, quæ Arrianus posteritati donavit. Non multos autem dixit cecidisse Curtius, Arrianus disertè viginti.

ALEXANDRI FEMVR MVCRONE PERSTRICTVM EST) infra: *quippe summa cutis in femine perstricta.* Chares apud Plutarchum auctor est Alexandrum à Dario vulneratū esse, vulnere tamè non graui. Sed Alexander in Epistola ad Antipatrum læsum & perstrictum telo femur in prelio scribit, auctorem tacet. Accipe ipsa Alexandri verba: *Συνεβη δέ μοι (φασί) ἐξ αὐτῶ ἐγχεριδίῳ παληγῆνας τὸ μ*

H

μηρόν.

μηδὲν. ἀλλ' οὐδὲν ἄριστον οὔτε παραχρημα, οὔτε ὑπερον ἐκ τῆς πληγῆς ἀπώλησεν. *Contigit, inquit, mihi pugione sauciari in femur adacto, sed vnde nulla pernicies aut illico aut postea secuta est.* Chares ait duos reges manus inter se conferuisse, sed hoc mihi ἄριστον, quod Darius tam propinquum Alexandrū nō expectarit, à quo nisi perempto non abisset Alexander. Verisimilius ergo ab incerto equite per ingruentem impetum perstrictum esse, quod non obscurè docet Diodor. Siculus. Συνέβη, inquit, καὶ αὐτὸν Ἀλέξανδρον τραβῆναι τὸ μηρὸν περιχουθέντων αὐτῶ τ' πολέμιον. *Accidit & ipsum Alexandrum, cum se magna vis hostium in illum infunderet, in femore vulnerari.*

EQVI CONFOSI IUGVM QUATERE ET REGEM CVRRV EXCVTERE COEPERANT) sequitur miserabilis fuga Darij & Regem secuti exercitus. oculi enim primi in omnib. prælijs vincuntur, & necesse est ad fugam parati sint, qui ducem suum sentiunt desperare. Equi vulnerati iugum excutere ceruicibus, regem curru conabantur. Iam suprà ostendi iugum non in curru, sed in equorum iugalium ceruicibus quærendum.

Petronius — *ceu vbi solet*

Nudo remissus Thessali quadrupes iugo

Ceruicem & altis quatere ad excursum iubas.

Illud enim conabantur excutere. Erant iuncti vno in versu & membro quaterni equi, τὸ βέλτερον enim vehabatur Darius, duo iugales proximi temoni, duo subiugales ab vtroq; latere iugalium collocati extremi, dolore vulnere in furorem acti, Darium in medios trahebāt hostes: quare coactus ipse præter morem Persarum & dignitatem regiam habenas arripere, & coercere impetum equorū, quoad aliæ quadrigæ adducerentur, quibus periculum euaderet. Vti est apud Diodorum. Vide & Arrianum. Aelianus equa periculum euasisse tradit. Darius (inquit) cum inclinata iam acie in eo pralio quod ad Issum commiserat, Persarum res premi cœpissent, cumq; victus fuga salutem querere cogeretur, in equam ascendit: qua quod relictū memoriam pulli recordaretur, quanto maximo studio potuit & celeritate, Dominum suum ex periculo eripuisse. Hæc Aelianus, qui monuerat suprà Darium consulesse in acie secum ad hunc ipsum vltimū equas deducere, domique frequentes alere. Curtij narratio cum Aeliani conuenit proximè, cum ait regem ex curru inter ipsam pugnam defiliisse, & in equum ad hoc ipsum sequentem conscendisse, siue impositum fuisse.

INSIGNIBVS IMPERII ABIECTIS) Arrianus exprimit speciatim quæ abiecerit: τὸ μὲν ἄρμα ἀπολείπει αὐτῷ, καὶ τὴν ἀσπίδα, καὶ τὸ κάδον ἐκδύς, ὃ δὲ καὶ τὸ τόξον ἀπολείπει ἐπὶ τῷ ἄρματι. Ipse currum reliquit, & scutum, candyn (amiculum erat candys, ἀλιπόρφυρον καὶ μεσολευκόν, vt suprà ostendi, non cidaris seu tiara, vt vertit Vulcanius) quin & arcū in curru reliquit. Fuere autem σύμβολα τῆς βασιλείας καὶ σημεῖα τῆς ἡγεμονίας, tiara recta seu cidaris cū diademate & cādys seu tunica purpurea albo intertexta.

ADEO PAVOR ETIAM AVXILIA FORMIDAT) gnome nobilis à contrario. arma feruntur ne corpora feriantur. Sed quæ profunt in acie pugnantibus, hæc obsunt ex acie fugientibus. Plures occidit timor in fuga, quam gladius in pugna — *valuit pro vulnere terror,*

Impleuitq; vicem iaculi, vitamq; nocentem,

Integer & sola formidine saucius efflat.

Sic trepidi fugiunt, & verso vulnera tergo

Accipiunt, magnisq; fugam clamoribus implent.

INSTABAT FUGIENTIBVS EQVES A PARMENIONE MISSVS) Sinistrum cornu tuebatur Parmenio ad mare. retrò versus Ciliciam non poterant fugere, cum tota Cilicia iam in ditione Alexandri esset. debebant ergò per latera montium vel littora maris se in fugam penetrare, media enim omnia miles Alexandri impleuerat, præsertim versus Pylas Syriæ.

AT IN DEXTRO PERSAE THESSALOS EQVIT. VEH. VRCEBANT) læuum cornu Darij versus montem collocatum, iam à dextro Alexandri cornu propè fuscum erat, cum interim Nabarzanes equitum præfectus in læuum Alexandri cornu, quod propter mare stabat, inuectus Thessalos ex dextro Alexandri subductos, & cum Parmenione coniunctos grauissimè premebat, primam enim alam (ala tredecim suprà centū continebat equites) primo congressu obtriuerat. Quod vbi reliqui velut fugituri equos momento circumegerunt, genulque pugnae mutarunt, vt in compositos dissipatosque inuaderent, quod illis feliciter celsit, in ea enim equitatus celeri conuersione primum hostium vim elusere, & mox vltro inuasunt, pressique ante multo grauius conuerse cœperunt. Nectamè ante Persæ cesserunt, quam viderent Darium in fugam coniectum. tum demum qua data via omnes à pedibus salutem quæsierunt. Hoc Arrianus paucis complexus, καὶ οἱ ἰππεῖς ἦ, inquit, οἱ τῷ Περσῶν κατὰ τοὺς θεοσαλοὺς τεταγμένοι οὐκ ἔμειναν ἐν τῷ ποταμῷ ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ, ἀλλ' ἐπὶ διακείαντες εὐρώτως ἐνέβαλλον εἰς τὰς ἴλας τῶν θεσσαλῶν. καὶ ταύτην ἐξέπλησεν ἰππομαχία κρατερὰ. οὐδὲ πρόωθεν ἐπέκλιναν οἱ Πέρσαι, πρὶν Δαρείοντε πεφευγότα ἕδοντο, καὶ πρὶν ἀπορραγῆναι σφῶν τοὺς ὀδοφόρος ἢ φυγῆ ἐγίγνετο. Porro equites Persæ qui Thessalis oppositi erant, nequaquam in hoc conflictu se in flumine continebant, sed eo fortiter animoseq; transmissi in Thessalicas turmas inuehuntur. Atrox ibi equestre pralium commissum est, neque prius Persæ terga verterunt, quam Darium fugisse cognoscerent, aut antequam mercenarios suos à phalange dissipatos casosq; esse intelligerent. Tum verò manifesta totius exercitus fuga fit. Affirmat porro Arrianus non minorem in fuga equitum Persarum, quam peditum stragem editam, cum impediti se ipsos vicissim obte-

obtererent, cum propter armorum pondus vrgentibus à tergo Theſſalis fugam explicare non poſſent. Idem ſuprà phalangem quoque Macedonicam qua parte à dextro cornu direpta erat, valde laboraſſe ait, antequam altis riparum crepidines ſuperaret, & à Perſis in flumen refulſas, donec tandè ingenti cum labore enterentur, præſertim cum auდიſſent ſiniſtrum Darij cornu ab Alexandro in fugam actum, omni ope contenderunt, ne illius victoriæ pro ſua virili deſſent.

EQUI PARITER EQUITESQUE) Verborum vel traiectionis, vel adiectionis, vel detractio mirè locum turbauit. Vetusſiſſimus, quem inſpexi, codex, ita nobis periodum addit: *Equi pariter equiteſq; Perſarum ſerie laminarum ob id genus graues: agmen quod celeritate maximè conſtat agrè moliebantur. Quippè in circumagendis equis ſuis Theſſali multos occupauerant.* Aldus variauit nonnihil: *Equi pariter equiteſque Perſarum ſerie laminarum ob id genus graue &c.* Alius liber: *Equi pariter equiteſq; Perſarum ſerie laminarum graues, agmen, quod celeritate maximè conſtat, agrè moliebantur.* Franciſcus Modius vulgatam ſcripturam contaminatiſſimam ait, itaq; emendat: *Equi pariter equiteſq; Perſarum ſerie laminarum graues, agmen agrè moliebantur: quippè in circumagendis equis ſuis Theſſali, quod genus celeritate maximè conſtat, multos occupauerant.* Et, ita me Muſæ, inquit, ament, vt hæc aut vera, aut veræ proxima coniectura eſt. Acidalio non probatur, qui: *Nos, inquit, (eiectas à Modio voces) eas reſtituemus, atq; ita locum miſerè affectum conſtituemus. Equi pariter equiteſq; Perſarum ſerie laminarum graues agmen agrè moliebantur: ob id in circumagendis quoq; equis ſuis Theſſali, quippè quod genus celeritate maximè (vel maximè) conſtat, multos occupauerant.* Tam opinor, inquit, licuit mihi traiectionibus vt, vt componerè, quam alijs, vt turbarent. Quid decernam quæriſ? & Modium & Acidalium τὸ σκοπὸν ἀποτέλυχνόταται, à lineis excidiſſe putem. alter quod voces germanas Curtij contra fidem librorum proſcripſerit, hæc enim (ob id) ſuſtulit ex ſuo codice; alter quod ſpurias & Curtio alienas in verſum admiſerit, ſpuria verba & ex glosſemate inſerta, iſta crediderim: quod genus celeritate maximè conſtat. & quoque, quod ab omnibus libris abeſt. Itaque Curtij verba ita collocaſim: *Equi pariter equiteſq; Perſarum ſerie laminarum graues, agmen agrè moliebantur, ob id quippè in circumagendis equis ſuis Theſſali multos occupauerant.* glosſema quod ex ora irrepſerat, in oram reiecerim, vel certè parentheſi incluſerim: *Theſſali* (quod genus celeritate maximè conſtat) *multos &c.* glosſema eſſe politiſſimi & limatiſſimi iudicij vir, & in hoc genere χριſτεως hodie facile princeps I. I. vir noſter Marcus Velleſus exiſtimauit, qui nec verba ex mente & elegantiâ Curtij putauit, quod genus celeritate maximè conſtat, Curtius fortaiſe dixiſſet; quod genus plurimum, vel maximè, celeritate valet, aut poteſt. Qui tibicinem reiicit, columnam ſubſtituat. Certè lectoris interpretamētum eſſe vel ex eo conijcias, quod librarij qui ad corpus ſpectare rati ſunt, non ſuo loco inſeruerint.

SERIE LAMINARVM GRAVES) De hac ead. Perſarum Panoplia & armatura inſrà Curtius: *Equitibus equiſque tegumenta erant ex ferreis laminis ſerie inter ſe connexis.* Hamabantur laminæ terreae, & ordine inter ſe connectebantur, totumq; & equitem & equam tegebant, ſic tamen vt facile ſe & equites extendere, brachia mouere, haſtas vibrare poſſent. Eum locum apud nos obtinent cataphracti, & olim loricati. Claudianus magnificè dixit:

---- coniuncta per artem

Flexilis inductis hamatur lamina membris,

Horribilis viſu. Credas ſimulacra moueri

Ferrea, cognatoq; viros ſpirare metallo.

Malim pro hamatur cum Lipſio ſcribere animatur, cum ſequatur, credas ſimulacra moueri. Erant loricae ſquamatae vt Herodotus paſſim docet & Strabo, qui χιτῶνα λεπιδωτόν, ille φοιδωτόν appellat. Multa ſuper hijs Briſſonius de regno Perſarum, & Lipſius de Militia Romana, qui omnium generis loricas deſcribit: Ego vnum aut alterum hic apponam explanationis cauſa. Ammianus: *Praxitelis manu polita crederes ſimulacra, non viros, quos laminarum circuli tenues apti corporibus, flexibus ambiebāt, per omnia mēbra diducti, vt quocūq; artus neceſitas cōmouiſſet, veſtitus cōgrueret, iuncturae coherenter aptata.* Pleniffimè ſcriptor Græcus apud Suidam: Θώραξ ἢ ἰππέως πάρις τοῖς δὲ ἐπὶ τὰ μέλη αὐτοῦ πρόσω, ἔρνα τὲ καὶ μῆρους, καὶ χεῖρας ἀχρας, καὶ κνήμας καλύπτει. τὸ δὲ ὀπίθεν νῶτά τε καὶ τὸν αὐχένα, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀπασα μ. περιόμα δὲ εἴσι, πρὸς τὰς πλευράς, πεπωρημένα, αἷς ἐκάτερον τῶν μερῶν συμπορωθέν ὄλον σιδηρον ποιεῖ φάμεοδε τὸν ἰππέα. καλύει δὲ οὐδὲν ὁ σιδηρὸς οὔτε τὰς ἐκτάσεις τῶν μελῶν, οὔτε τὰς συστολάς, οὕτως ἀκριβῶς πρὸς τὴν τῶν μελῶν φύσιν πεπωρήται. ὁ πλῆξι δὲ καὶ τὸν ἵππον ὁμοίως σιδηρῶ πάντα μεχρη τῶν ὀνόχωρ. διότι οὐδὲν αὐτοῖς ὄφελος ἀνεῖη τῶν ἰδίων ὀπλων, εἰ ὁ ἵππος αὐτοῖς προαπολοῖτο: *Lorica Parthi equitis eſt talis. Prior eius pars pectus & femora & manus extremas & crura tegit. poſterior, tergum & cervicem, & caput totum. Fibula verò ſunt ad latera, quibus viramq; partem iungunt, atque ita totum equitem ferreum dant videri. Prohibet verò nihil aut impedit ferrum membrorum extensiones ſiue contractiones: adeo curioſè factū ſectumq; eſt ad naturā membrorum. Armant autē & equum ſimiliter ferro, totum quidem & vſque ad ungulas. hoc ided, quia nihil illis arma proſint propria, ſi equus interficiatur.*

OCCUPAVERANT) Dum ſe verterent, & Theſſalos dilapſos vellent perſequi, occupati fuerunt, hoc eſt præoccupati & præuenti à Theſſalis, qui reuerſi, in ſarſos & turbatos impetum fecerunt, victoreſque mox vicerunt.

C A P V T XXII.

A R G V M E N T V M.

Alexander persequitur fugientes, Græci soli sensim se subduxere à Persis, ex quibus alij cæsi, alij Darium secuti, quatuor millia cum Amynta euasere. Castra inde hostium ab Alexandri milite occupata, capti filius, mater, vxor, filiæ Darij, toto prælio cæsi Persarum centum millia peditum, decem millia equitum, Macedonum duo & triginta pedites, centum quinquaginta equites, non amplius desiderati.



Actam prospera pugna nuntiata, Alexander non ante ausus persequi Barbaros, utrinq. iam victor instare fugientibus cepit. Haud amplius regem quam mille equites sequebantur, cum ingens multitudo hostium caderet. Sed quis aut in victoria, aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo à tã paucis pecorum modò, & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur. At Græci, qui in Darij paribus steterant Amynta duce, (prator hic Alexandri fuerat, tunc transfuga) abrupti à cæteris, haud sanè fugientibus similes euasere. Barbari longè diuersam fugam intenderunt, alij quã rectum iter in Persidè ducebat, quidam circuitu rupes, saltusq. montium occultos petiuere, pauci castra Darij. Sed iam illa quoque hostis victor intrauerat, omni quidem opulentia ditia, ingens auri argentiq. pondus, non belli, sed luxuria apparatus diripuerant milites, cumq. plus raperent, passim strata erant itinera vilioribus sarcinis, quas in comparatione meliorum auaritia contempserat, iamq. ad fœminas peruentum erat: quibus, quò cariora ornamenta sunt, violentius detrahebantur: nec corporibus quidem vis ac libido parcebat. omnia planctu, tumultuq. prout cuique fortuna erat, castra repleuerant: nec vlla facies mali deerat, cum per omnes atates ordinesque victoris crudelitas, ac licentia vagaretur. Tunc verò impotentis fortune species conspici potuit, cum ij, qui cum Dario tabernaculum exornauerant omni luxu & opulentia instructum, eadem illa Alexandro, quasi veteri domino reseruabant. namq. id solùm intactum omiserant milites, ita tradito more, ut victorem victi regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos, animosque in semet auerterant captiua mater, coniunxq. Darij. illa non maiestate solùm, sed etiam atate venerabilis: hac forma pulchritudine, nec illa quidem sorte corrupta, acceperat in sinum filium, nondum sextum annum atatis egressum, in spem tanta fortuna, quantam pater eius paullo ante amiserat, genitum. At in gremio anus auiæ iacebant adulta duæ virgines, non suo tantum, sed etiam illius mœnore confectæ. Ingens circa eam nobilium fœminarum turba constitit, laceratis crinibus, abscissaq. veste, prytini decoris immemores, reginas, dominasq. veris quondã, tunc alienis nominibus inuocantes. illæ suæ calamitatis oblita, utro cornu Darius stetit, quæ fortuna discriminis fuisset, requirebant, negabant se captas, si viueret rex. sed illum equos subinde mutantem longius fuga abstulerat. In acie autem cæsa sunt Persarum peditum centum millia, decem equitum. At ex parte Alexandri ad quatuor & quingenti sauci fuere, triginta omnino & duo ex peditibus desiderati sunt, equitum centum quinquaginta interfecti. Tantulo impendio ingens victoria stetit. Rex, diu Darium persequendo fatigatus, postquam & nox appetebat, & consequendi spes non erat, in castra paullo ante à suis capta, peruenit.

UTRINQUE IAM VICTOR) Ab utroque cornu, dextro & laevo.

MILLE EQVITES REGEM SEQVEBANTVR) Alexandrū, qui Dario fugienti imminabat.

INGENS MVLTITVDO CADERET) En quid pavor & trepidatio possit in bello. nongenta millia supererant ex equitatu Darij, & à mille Alexandri equitibus vt iumenta agebantur, sternebantur, cædebantur. trecenta millia minimum ex peditibus & ab equitatu reliquo trium aut quatuor millium ritu pecudum mactabantur. Non est ergo grauior metu hostis, qui quamuis numerosas copias exarmat.

QVIS IN VICTORIA AVT FVGA COPIAS NVMERAT?) Nesciunt victi cum fugiunt suas copias, nesciunt victores suam inopiam & paucitatem, cum victos persequuntur. Sunt huius rei in promptu historiae sacrae & ciuiles, Gedeonis, Samfonis, Iudithæ, Machabæorum, Militiadis, Themistoclis, Clearchi, & passim Romanorum. Sed maximè illustres victorias superiori sæculo Lusitani sæpè paucissimi de innumerabilibus Indis reportarunt, vt apud Osorium & Masæum cognoscas.

IDEM METVS QVI FVG. COGEBAT, FVG. MORABATVR) Acute hoc more suo Curtius, Dum in tanta mole exercitus quisque primus conatur euadere, concurrentes simul omnes in angustijs se mutuò præpediunt, elidunt, occidunt, vt ipsa fuga fugam impediatur. Ita Pacatus: *Ita ille ipso quo quo agitur metu alligatus, in oppidum semet Aquiliense præcipitat.*

AT GRÆCI QVI IN DARIJ PART. STETERANT, DVCE AMYNTE) De hoc Amynta Antiochi F. supra ex Arriano narratum, & infra plenius narrabitur. Triginta millia erant mercenariorum, quatuor millia collegit Amyntas, totidem Thymondas, Dianor & Aristomedes, vt esset octo millia, cum quibus in Aegypto quam occupare conabatur, interijt.

HAVD SANE FVGIENTIBVS SIMILES) Circumuenti erant Græci mercenarij à phalange Macedonica, multis cæsis, ij, qui per montem dispositi erant, euaserunt.

HAVD FVGIENTIBVS SIMILES) Quia seruatis ordinibus sensim cefferunt, ac Tripolim u confugerunt.

RECTA PERSIDEM) Per Pylas Amanicas Armeniam versus, non per portas Syriæ, quas Alexander occuparat.

SALTVS MONTIVM OCCVLTOS) Montanam Ciliciam versus Amanum montem, vbi latrones stabulabant, vt ex Ciceronis epistolis discas, qui in illis expugnandis, vti & Alexander, diu laborauit.

CASTRA DARIJ TRANS PINARVM AMNEM POSITA TARSVM VERSVS HOSTIS VICTOR) Redundare vocem hostis Critici perluadent. Victor exercitus Alexandri Darium adhuc persequentis.

INGENS AVRI ARGENTIQVE PONDVS) pecunia non valde grandis in castris reperta, quod omnem ferè Damascum ante prælium dimiserit. tria millia tantum talenta numerata, decies octies nempe centena millia, vt Arrianus est auctor.

Lvxvriæ APPARATVM) Plutarchus hunc exprimit. *ὡς δὲ εἶδεν ὀλκία, & κρωσσὸς & πρὸς τὰς, καὶ ἀλαβαστῆς, πάντα χρυσὸν ἡσκημένα περὶ τὰς &c.* Vt autem holcia vidit & crosso, ampullas, alabastros, ex auro fabrefacta omnia &c. Inter hæc vasa reor fuit scrinium illud Græcis & Latinis celebratum, in quo Homeri carmina reposuit, vt in hunc modum de eo tradit Strabo: *φέρεται γὰρ τῆς διόρθωσις τῆς Ὀμήρου ποιήσεως, ἢ ἐκ τῆς νάρθηκος λεγομένη τῆς Ἀλεξάνδρου μετὰ τὸν περὶ Καλλιθέου καὶ Ἀνάρχου, ἐπέλθοντες, καὶ σημειωσάμενος τὰ, ἐπειτα κατὰ τὴν εἰς νάρθηκα, ὄντιον ἐν τῇ περσικῇ γὰρ ὡς λιτέλης κατασκευασμένοιο.* Etenim fertur quadam emendatio poëseos Homericæ, quæ è Narthecio Alexandri appellatur, posterior Callisthenis & Anaxarchi correctionibus. cum singula Alexander perlegisset, ac quadam adnotasset, codicemque postea in narthecium deposuisset. quod scrinium in gazæ Persicæ repererat præciosè admodum comparatum. De eodem Plinius his verbis: *Itaque Alexander Magnus inter spolia Darij Persarum regis vnguentorum scrinio capto, quod erat auro gemmisq; ac margaritis pretiosum, varios eius vsus amicis demonstrantibus (quando tadebat vnguenti bellatorem & militia sordidum) imò Hercule, inquit, librorum Homeri custodia detur, vt pretiosissimum humani animi opus quam maxime diuiti opere seruaretur.* Addit his Petrus Victorius Alexandrū ab Homeri amore dictū φιλόμυρον. Sed quid miramur Alexandrum Græcum fuisse φιλόμυρον, cum Persæ & Indi in patriam versa lingua Homeri carmina cantarint. Sed redeamus ad Curtium. De Castrorum luxuria multa Brissonius.

CAESAR l. 3. belli ciuilis, Pompejana castra ferè vt hic Curtius Dariana describit.

AD FAEMINAS PERVENTVM ERAT) Castris Darij expugnatis, custodibus cæsis, farcinifq; obuijs direptis, ac vilioribus identidè præ melioribus quæ offerebantur, abiectis, tandem victis viris ad gy necæa peruentū est, vbi lamentabilem feminarū conditionē & Curtius, & Diodorus potissimū describunt. Primū armillas, in aures, gemas, omnemq; cultū meliorē illis detractum, postremò nec à corporibus vis militaris & petulās impudentia absentia. Aberat Alexander qui prohibere posset, in persequendo Dario occupatus, tantū regis & reginarū tabernaculis parsū, quoad rediret Alexander. *πάρθους δ' ἦν δένοντα τον περὶ τὰς ἀιχμαλωτιζόμενας γυναικάς, οἱ γὰρ πρότερον διὰ τρυφῶν ἐπ' ἀπηνεὺς πολυτελεῖσαι μέγας καὶ λακομιζόμενας & γυμνῶν μέρος ἔσθματος οὐδὲν φανέσθαι τότε μενοχιταίνες, χτλς ἐοδῆται περιπέτρεσαι μετ' ὄδου μῶν*

ἔδουρμα ἕκ τῶν σκηρῶν ἐξιπῆδων, ἐπιβουόμενα θεοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους συντρέχουσα βοητὴς ἐπεκάλυπτο τὰς τῶν ἐτέρων ἐπιχειρίας δεομένης. ἦγον δὲ αὐτὰς οἱ μὲν ἀπὸ τῆς κόμης ἐπισπώμενοι τὰς ἠτυχηκίας οἱ δὲ τὰς ἐδίπτας περιρηγνόντες καὶ γυμνοῖς σώμασιν ἐπιβάλλοντες τὰς χεῖρας, καὶ τῶς εὐδαιμονίας τῶν δορατῶν τύπτοντες καὶ τὰ λοιπὰ. Huiusmodi sceminarum captiuarum conditio nulli non vehementissimam miserationem commouisset. Quae enim prius ob teneritudinem carpentis ornatisimis vix commodè vehebantur, corporis sui nihil non tectum habebant, nunc simplicem induta tunnicam, vestesque manibus lacerantes, cumque eiulatu magno à tabernaculis se proripiebant, Deos inclamantes, & ad victorum genua sese prouoluendo. Alia manu vestem subleuantes, capillis passis in auiam & iniuria procurrebant, sibi que inuicem occurrentes, altera alteras opem nequicquā implorabant. Erant quae infelices ab hoste criminibus raptarentur, quibusq; laniata veste in corpora violenta manus iniicerentur, imaque hastilium parte funderentur. Et quae ibidem sequuntur, ex quibus intelligit Lector, quàm verè dixerit Curtius castra planctu tumultuque resonuisse, nullamque faciem mali defuisse, victorifque & militis licentiam, crudelitatem immanitatemque per omnes aetates ordinemque grassatam esse.

Iuuenalis.

IMPOTENTIS FORTVNAE SPECIES) Si fortuna volet fies ex Rhetore consul,

Si volet hac eadem fies ex consule Rhetor.

Verè Valerius hæc: Caduca nimirum hæc & fragilia, puerilibusq; crepundijs consentanea sunt, qua vires & opes humane vocantur. Affluunt subito, repente dilabuntur, nullo in loco, nulla in persona stabilibus mixta radicibus consistunt: sed incertissimo flatu fortuna huc atque illuc acta, quos in sublimè extulerunt, improviso decursu destitutos profundo cladum miserabiliter immergunt. Itaque neque existimari, neque dici debent bona, quae vt insitiorum malorum amaritudine desiderium sui duplicent: propensiore fauore primo delinitos, maiore postea malorum cumulo opprimere solent. Hanc certè Valerij sententiam mille confirmant principum exempla, quæ passim in omnium gentium memorijs cognoscuntur. Darium Alexander regno, Alexandro vitam Antipater, totamque Alexandri sobolem & posteritatem Cassander, Iugurtham Marius regno evertit, Marius Sylla, Cæsar Pompeium, Cæsarem Brutus, Brutum Antonius, Antonium Augustus, vt semper victor haberet, à quo seu arte, seu Marte vinceretur. Impotens habent nonnulli codices: placet impotentis.

QVI DARIO TABERNACVLVM EXORNAVERANT) vel tum legerim cum pluribus libris, vel illud Modij cum omnino proseripserim. Nec est opus vt tò tum locum suum, vt Acidalio placebat, migret, seruet stationem suam. Qui, ad ministros Darij referendum. Siculus ab Alexandri famulis præparatum Alexandro narrat. Prætoria Augustalia seu tabernacula militaria Persarum reges & Satrapæ magnificentissimo varioque instrumento instrui solita, partim iam ex Diodoro & Plutarcho docui, partim ex Herodoti VII. & XX. Xenophontis Αναβάσεως. IV. Aristidis Smyrnaica Politica oratione doceri potest, qui postremus ὡσαυτε, inquit, εἰς πομπῶν ἐνιάνυσιον κεκοσμημένη τῆς τε ἰδίας καὶ τῆς δημοσίας χρυσαυχέως ὠραίζεται, σκηρῆς μνηκῆς ἀβρότερον. Tanquam ad pompam amniuersariam instructa, tum priuato, tum publico apparatu Medicâ scenâ magnificentius exornatur.

ALEXANDRO QVASI VETERI DOMINO) Venturo domino & Aldina & Florentina scriptura ponit, sed vetuliores codices retinent Veteri domino, quod magis arridebit, si Curtij verba attenderis, nec enim gratis addit, quasi veteri domino. Ministri Darij perinde seruabant tabernaculum Darij omnibus rebus instructum Alexandro nouo domino, ac si illud veteri custodirent. Nò damnanda tamen altera lectio, quadrat enim & venturo, etfi melius veteri.

ITA TRADITO MORE VT VICTOREM VICTI REGIS TABER. EXCIP.) In castris prætorio, in vrbe excipitur arce, vel regia, vel palatio.

SED OMNIVM OCVLOS AN. IN SEM. AVERT. CAPT. MATER, CONIUNXQVE DARIJ) Omnium etiam Macedonum victorum animos Syfigambis mater Darij cum nepotibus mouit, vt ipsi quoque Macedones indignæ illius fortunæ illacrymarent, vt Diodorus Siculus lamentabili narratione rem describit. Matrem Curtius ab ætatis veneratione & maiestatis regis dignitate commendat, infra sæpè à prudentia, constantia, moderatione animi, quibus virtutibus etiam hosti Alexandro se commendauit.

HAEC FORMAE PVLCHRITVDINE) Plutarchus: Καίτοι λέγεται γε τῶν Δαρῆος γυναικῶν πολὺ πᾶσῶν τῶν βασιλῶν εὐπρεπέστατον γενέσθαι, καθάπερ καὶ αὐτὸς Δαρῆος ἀνδρῶν κάλλος καὶ μέγιστος τὰς δὲ πᾶσιν εἰκέναι τοῖς γονεσίμ. Et fertur vxorem Darij omnium reginarum longè venustissimam fuisse, vt & Darium virorum pulcherrimum & procerissimum. similesque parentum filias. Xerxes, Herodoto auctore, inter quinquagies centena millia, quos in aciem eduxit, omnium maximus & pulcherrimus fuisse traditur. Forma etiam reges miris modis ornat, imò quosuis mortales, vt regno etiam digna in quouis dicatur pulchro. Porro Darij vxorem Plutarchus iterum laudat; cum ait: Περὶ δὲ τῆς Δαρῆος γυναικὸς εὐπρεπέστατης γενομένης εὐδὲ φωνῶν ἐπαυθεῖσαν τὸ κάλλος ἠκίστην. De Darij porro vxoris forma laudatissima, neque vllam vocem qua illius pulchritudo laudaretur, mitti passus est. Caterum proceritas corporum etiam mirè commendat, hominem præsertim principem, vt

Virgi-

Virgilius Didonem ab eadem commendandam putarit (addit enim maiestati decus singulare)
quam cum Diana componit:

Regina ad templum forma pulcherrima Dido
Incessit, magna iuuenum stipante caterua.
Qualis in Eurota ripis, aut per iuga Cinthi
Exercet Diana choros: quam mille secuta
Hinc atque hinc glomerantur Oreades. Illa pharetram
Fert humero: gradiensque Deas supereminet omnes,
Talis erat Dido. ---

Qui locum Homeri expressit Nausicaen Dianæ comparantis:

Πασάων δ' ὑπερῆγε κάρη ἔρη ἠδὲ μέτωπα
ὡς ἦν ἀμφιπόλοισι μετέπερθε παρθένῳ ἀδμῆς.
Omnes verò ipsa capite supereminet atque fronte,
Sic illa inter ancillas excellebat virgo indomita.

Proinde Homerus cum Tydei breuitatem corporis attigisset, illam bellica gloria compensatam dixit:

Τυδεὺς τοι μικρὸς μὲν ἔην δέ μοι, ἀλλὰ μαχητῆς.
Corpore paruus erat Tydeus, sed maxime armis.

NEC ILLA QUIDEM SORTE CORRUPTAE) Nec oris venustas lacrymis decoris deprauata est. Corruptitur autem facillimè, præsertim in paruulis, cum lacrymant & os deprauant.

FILIVM) Ochum sexennem, de quo mox infra, vnicus hic erat Dario superstes. quamdiu vixerit incertum, ad decimum quintum annum peruenisse certum est, cum Alexandro superfuisset, vt infra lib. 10. docebitur.

DVAE ADVLTAE VIRGINES) Quarum vnam duxit in vxorem ipse Alexander, Statiram, inquam; Alteram Hephæstion alter quasi Alexander, vt illum ipse Alexander vocitabat.

ANVS AVIAE) Syligambis, cuius fortunam iuxta ac suam dolebant nepotes.
LVCERATIS CRINIBVS ABSCISSAQVE VESTE) more gentis hoc, vt infra Curtius: Post hanc vocem spado, gemitu non modò tabernaculum, sed etiam castra compleuit. Irrupere demum alij, laceratisque vestibus, lugubri & barbaro ululatu regem deplorare cœperunt. Idem Curtius Vol. 4. Tyriotes in castra regis peruenit, exceptusque à vigilibus in tabernaculum regis perducitur gemens & veste lacerata. Rursum in morte Alexandri, Vol. 10. Ad Darij quoque matrem celeriter perlata est, Abscissa ergo veste quam induta erat, lugubrem sumisit, laceratisque crinibus humi corpus abiecit. Et de Persis in eiusdem Alexandri morte: Persa comis suo more detonsis, in lugubri veste cum coniugibus & liberis, non vt victorem & modò hostem, sed vt gentis suæ iustissimum regem vero desiderio lugebant. Secutus hunc morem Persicum Alexander in Hephæstionis funere ὀδυνη λογισμῶ, inquit Plutarchus, τὸ πάθος Ἀλέξανδρος ἠνεγκεν, ἀλλ' εὐθὺς μὲν ἵππους τε κείρας, πάντας ἐπὶ πένθει, καὶ ἡμίονους ἐκέλευσεν, καὶ τῶν πέριξ πόλεων ἀφείλεν τὰς ἐπαλξεις. Alexander dolorem nullo modo ferre potuit, sed exemplò equos omnes & mulos insit tonderi, & vrbium circumiacentium propugnacula deijci euertique. Ita Herodotus ob Mafstij mortem in Plataensi prælio cæsi, scribit à Perlis equos & iumenta, cum à se fecissent initium, tonsa, σφέας, inquit, αὐτοὺς κείροντες καὶ τῆς ἵππου καὶ τὰ ὑποζύγια διμωγῆτε χρεώμενοι ἀπλίστω. Et Plutarchus in Aristide de Persis super morte eiusdem Mafstij idem Herodoto narrat. Omitto Græcorum, Hebræorum, Romanorum, Christianorum ritus in funeribus solennes, de quibus & nuper, & olim libri prodierunt. Nobis Curtius illustrandus fuit.

REG. DOM. VERIS QVONDAM TVNC ALIENIS NOMINIBVS INVOCANTES) Persidis & Asiæ quondam maximas reginas verè appellabant, dum res Persarum maneret: sed victo Dario, amissoque regno, nec Reginæ amplius, nec Dominæ, sed captiuae & famulae erant victoris, si veram conditionem spectes. alienis ergò nominibus in præfens vocabantur, cum reginæ Dominæque vobarentur.

SVAE CALAMITATIS OBLITAE) tantus amor veneratioque reginarum erat aduersus Darium regem suum, vt suæ fortunæ rationem nullam ducerent, tantum de rege sollicitæ, quærent saluum ne esset, vtra in parte exercitus, sinistra an dextra stetitisset, quomodo victus celsisset. Cumque nonnulli saluum responderent, negabant se captiuas incolumi Dario, vel quod de se nihil laborarent, si ille saluus esset, vel quod sperarent se vel armis vel auro mox in libertatem assertum iri.

SED ILLVM EQVOS SVBINDE MV TANTEM) Idem Diodorus Siculus narrat: Huiusmodi, inquit, sunt exercitus prælij ad Issum Ciliciæ commissi, in quo victus Darius, equis identidem mutatis, in cursu sufficerent fugam arripuit, Alexandri insequentis manus euitare, & ad superiores præfecturas peruenire maxime contendens. Aelianus, vt supra monui, equa duntaxat elapsum affirmavit, sed non pugnat alij, potuit & equos plures adhibuisse, vt facillè ex eodem sexum colligas.

IN ACIE AVTEM CAESA SVNT PERS. PED. CENT. MILLIA, DECEM EQVITVM) Diodorus Siculus numerat peditum centum viginti millia, equitum decem. Arrianus peditum nonaginta mil-

millia, equitum decem vniuersè, centum millia, non amplius: sic enim ille, τὸ δὲ ἄλλο πλῆθος, εἰς δέκα μίλλια μοριάδας ἐν τῶν ἐπιπέδων ὑπὲρ τῶν μοριάδων: En, & ex his, inquit, super decem millia equitum. Iustinus rursus aliter: *Cæsa sunt*, inquit, *peditum vnum & sexaginta millia, equitum decem millia, capta quadringenta millia*. Orosius iterum ab omnibus alijs abijt: *Ibi tunc*, inquit, *peditum octoginta millia, equitum decem millia cæsa sunt, capta autem quadraginta millia sunt*. Plutarchus generatim ὑπὲρ ἑνδεκά μοριάδας ponit cæsas, hoc est super centum & decem millia sine equitum peditumue discrimine; tanta est varietas scriptorum in vnico cæsorum numero, Scripsit Antipater epigramma super hac cæde Perfarum ad Isum. Anthologiam adi.

Hancne pugnam Philoxenus Eretrius pictor coloribus redintegrarit, an illam Alex. cū Dario ad Arbelam seu Gaugamela, Plinius lib. 35. p. 141. non exprimit.

AT EX PARTE ALEXANDRI QUATVOR ET VIGINTI FVERE SAVCII) Ita omnes mei veteres codices, sine vocula præposita ad. Vt mirer quid Modio in mentem fuerit, vt suæ editioni inseruerit cum solæco præpositionem. Ad quatuor & quingentos dictum oportuit, admissa προβήσεται. Sed proscibenda à Curtio, cum à libris cæteris absit. Vel certè vt Acidalius censuit, Admodum legendum pro quasi, quod eleganter & latinè dicitur.

TRIGINTA OMNINO ET DVO) Glareano, Modio & Acidalio visum emendare *trecenti omnino & duo*. Diodorus sanè disertè trecentos exprimit τῶν δὲ Μακεδόνων πεζοὶ μὲν εἰς τριακοσίους, ἵππεις δὲ περὶ ἑκατὸν καὶ πενήκοντα. Macedonum cecidere pedites quidem ad trecentos, equites centum quinquaginta. Iustinus: *Ex Macedonibus cecidere pedestres centum triginta, equites centum quinquaginta*. Iustinum sequitur Orosius, quorum neuter cum Diodoro consentit, vt Franciscus Fabricius sædè lapsus scripsit, cuius tamen verba ipse ponit εἰς τριακοσίους. Glareanus ex Valla negat dici *triginta & duo*, sed *duo & triginta*. Proinde & superiorem Curtij locum restituendum, legendumque, *duo & triginta armatorum ordines ibant*, non *triginta & duo*: sic enim à Curtio scriptum, deinde compendio notarum factum vt xxxii. scriberetur, vnde errorem illapsum in Curtium. Valla verba sunt ex Cicerone: *Flato vno & octogesimo anno scribens mortuus est: Isocrates quarto & octogesimo anno, cum librum qui Panathenæicus inscribitur, scripsisse dicitur, vixitque quinquennium postea. cuius magister Leontinus Gorgias centum & septem compleuit annos*. Ex his Ciceronis locis Valla docet ante *centum* præponi numerum minorem, post *centum* verò postponi, quod Quintilianus quoque confirmat cum ait: *Artium scriptores antiquissimi Corax & Thyfias Siculi, quos insecutus est vir eiusdem insulæ Gorgias Leontinus, Empedoclis, vt traditur, discipulus. Is beneficio longissima ætatis (nam centum & nouem vixit annos) cum multis simul floruit*. Et paulò post de Isocrate: *Eoque iam seniore (octauum & nonagesimum compleuit annum) pomeridianis scholis Aristoteles præcipere artem Oratoriam cœpit*. Sed hoc obseruandum attentè, id tantum videri interiecta copula. Nam ea sublata, vt quisque numerus maximus est, ita primo loco præponitur, duntaxat citra *centum*. Vt: *maior viginti quinque annis*. non autem: *maior quinque viginti annis*. Supra *centum* naturalem ordinem sequimur, vt *centum & septem*, & sine copula: *Centum viginti natos annos Parmæ tres edidère, Brixelli vnum centum viginti quinque*. Parmæ duos centum triginta, Placentiæ vnum centum triginta vnum, &c. Ex hac Valla præceptione Glareanus, Modius & Acidaliuseuincere conantur in Curtio supra legendum esse: *Duo & triginta armatorum ordines ibant*. non: *Triginta & duo ordines ibant*. Et hic: *trecenti omnino & duo ex pedibus desiderati sunt*. Sed potuit Curtius supra sine copula dixisse: *Triginta duo armatorum ordines ibant*, quod latinè effertur. Et hic: *Triginta duo omnino ex pedibus*. &c. Malim tamen hic cum illis doctis viris rescribere: *Trecenti omnino & duo*. Primum quod verisimilius, plures cecidisse pedites quam equites; deinde quod cæteri scriptores omnes minimum centum & triginta ponant, alij etiam trecentos. Nèc priori loco valdè repugnarem. In Curtio tamen non facile verba migrarim, cum & Seneca, quamuis non princeps latinitatis auctor eo modo sit locutus in Apocolocyntosi, ipso fere principio: *Annus sexagesimus & quartus est, ex quo* &c. Et infra rursus Curtius, vbi monebo.

TANTVLO IMPENDIO INGENS VICTORIA STËTIT) Nobile epiphonema subiicit pro suo ingenio Curtius, tam paruo stetit tanta gloria, tam parua iactura suorum Alexander tantam eladem intulit Asiæ, Asiamque sibi subiecit. Illis tamen qui ceciderunt iactura sat magna fuit, qui victoria frui non potuerunt. Vt Fabius Maximus filium consulem dicentem paucorum iactura collem posse occupari, interrogauit, an ipse vellet esse de illis paucis. Sed fortasse ex hoc loco volet Legendor contendere seruandam esse scripturam Curtij, cum dixit duos & triginta cecidisse de pedibus. Hunc enim numerum respondere *tantulo impendio*. Sed si conferas cum centum & decem millibus, hos etiam trecentos triginta propè nullos vides præ tot millibus. Habes ergo pugnam ad Isum, quæres quo anno, qua Olympiade, quibus consulibus, quo die sit pugната hæc pugna. Diem signauit Aelianus octauum Idus Febr. qui sextus est Februarij. Sic nolter Schottus in Vitis comparatis Aristotel. & Demosthenis, ad Olymp. cxi. Anni iij. Arist. l. l. Dem. xl. ix. sed meo iudicio Aelianus non loquitur de pugna ad Isum, sed vltima, qua victus est & omnino debellatus Darius, ad Arbelam seu Gaugamela ἡ ἐκτὴ δὲ τῆς μηρὸς τῆς βαρβαρῶν non est sextus Februarij, sed sextus Aprilis, vt Gyraldus ostendit, quamuis dicant Februarium esse, alij Maium. Accedit ab Arriano exerte proditum mensè non βαρβαρῶν, sed μαθηματικῶν, quem Suidas Ianuarium interpretatur, & cum illo Vulcanius, Bartholomæus Facius prior interpres, mensè omnino prætermisit, vel ex codice

corrupto, vel nescio, per quam imprudentiam, nam incitiae arguere tantum virum non placet, nec verum est. Dies ergo latet. De mense constituamus, quem Arrianus *Μαιμακτηριώνα* appellat, & Suidas Ianuarium interpretatur. Sed pugnam mense Ianuario non commissam ex illo ostendi potest, quod supra dixerat Curtius (cap. xi v.) *Vtique cum iam hyems instaret*. Ianuarius non inchoat hyemem, sed propè finit. Gaza cum Septembri nostro componit. Sed neque Septembrem fuisse conjunctio Memaeteriona, nam statim post pugnam Damascus fuit occupata à Parmenione, cælo adeò frigidò, ut baiuli frigus ferre non possent, quod certè in Septembri temperatissimo mense propè nullum est. Sic enim Curtius mox infra: *Hi (Gangabæ) quum frigus tolerare non possent, quippe & procella subito niuem effuderat, & humus rigebat gelu &c.* Senferim cum Harpocrate, Lyfimachide, Vlpiano & alijs, primum hunc mensem ex hybernis fuisse, quintum quidem Atheniensibus à Junio annum auspiciantibus. qui nostro Octobri, non Septembri respondet, quarto à Junio, non quinto. Et hæc quæ narrat Curtius circa adultum iam Octobrem contigisse, vbi iam annus in hyemem vergit. *Μαιμακτηριών* enim à turbido iam & hiberno Ioue, qui *Μαιμακτης* Græcis, hoc est furore correptus & turbidus appellatur, quod hyems, ut ait Lyfimachides, hoc mense & aer turbari incipiat. Vlpianus ad Demosthenis Olynthiacas hibernum mensem vocat *Μαιμακτηριώνα*. sic enim ille ad hæc Demosthenis: *Μὴν μὲν ἦν Μαιμακτηριώνα.* *Χειμῆρι*, inquit Vlpianus, *οὗτ' ὁ μὲν: ἐξ οὗ δείκυσιν ὅτι, καίτοι χειμῶν οὗ οὐτ' ὅτι πλεῖν ἐψηφίσαντο.* *Mensis erat Memaeterion* hibernus hic mensis est. ex quo ostendit, quomodo hyems esset, nauigandum esse decreuistis. Hier. V Volvius Septembrem dubius vertit, & negat se hanc inter Grammaticos litem posse componere. At qui certè September hibernus mensis non est, ætatem proximè secutus, & ex illo calore adhuc trahens. Intelligamus ergò hic adultum Octobrem iam in hiemem & Nouembrem inclinantem, immo Nouembrem ipsum, ut meliores auctores sentiunt. Atheniensibus enim ita numerabantur menses à Solstitio æstiuo. *ἑκατομβοῶν, μεταγειτωνίω, βοηδρομιών, πωανεψίω, Μαιμακτηριώ, ποσειδεώ, γαμηλιώ, ἀνθεστηριώ, ελαφβολιώ, μενεχίω, θαργγλιώ, σκῆροφοριών,* qui hoc ordine respondent mensibus Iulianis: Iulius, Augustus, September, October, Nouember, December, Ianuarius, Februarius, Martius, Aprilis, Maius, Iunius: vides Memaeteriona respondere Nouembri, qui certè mensis hiemat. Sed de his plura Christmannus ad Alfraganū. De Anno & Consulibus sequitur. Atque Alexandri quidem regni fuit tertius, & tertius ac vigesimus ætatis, Athænis prætore Nicocrate, Romæ Valerio Cætone, & Lucio Papirio Coss. Diodoro auctore. Arrianus Nicolitratum vocat, nisi mendum in codice Coss. à Latinis eduntur L. Papirius Crassus & C. Duilius, ut Capitoli Fasti, Cicero, Liuius, Cassiodorus testantur. Chronicon Alexandrinum Crassum nominat & Duilium, haud dubiè librarij vitio, pro Duilio. *AVC. CD XVII. Olympiad. C XI. Anno III. vt Fasti Siculi habent.* Ad Capitol. est primus annus assignatus. Andreas noiter quartum ponit. Aelianum autem omninò falsum putamus, quando nec prima cum Dario ad Issum pugna, nec postrema ad Gaugamela mense Thargilione pugnata est, ut infra copiosè ex Alfragano & Crismanno demonstrabo.

REX DIV DARIUM PERSEQUENDO FATIGATVS) Diodorus: *Ἀλέξανδρος δὲ μετὰ τῆς ἐταρρικῆς ἰππέως καὶ τῶν ἄλλων ἀρίστων ἰππέων ἐποίησε τὸν διωγμὸν ἀπέυδαρ ἐγκρατῆς γενέσθαι τῶν Δαρείων, διανύσας δὲ σαδίδος διακοσίας ἀνέκαμψεν εἰς τὴν παρεμβολὴν περὶ μέσας νύκτας.* *Alexander cum prætorum turma & alijs delectis equitum persequutus Darium, omni ope operaque necquicquam nitēbatur Darium ex fuga reprehendere. Sed ducenta stadia progressus flexit iter media nocte in castra versus.* Ducenta stadia continent sex milliaria nostratia cum quadrante, ex quo intelligis quanto perè vserit Darium Alexander, & cur tam sero ad suos redierit, in capto enim Dario belli finem sperabat. At ex Curtio posset doceri, non eoulq; progressum esse Alexandrum, cum appetente nocte à persequendo Dario destituisse affirmet, nisi tam procel illum infecutus sit, ut sub confinium noctis correxerit iter, & summa demū nocte in castra peruenerit.

CAPVT XXXIII.

ARGVMENTVM.

Alexander desperato capi posse Darium, reuersus in castra Darij conuiuium celebrat, Leonnatus mittitur ad solandas captiuas.

Nuitari deinde amicos, quibus maximè assueuerat, iussit: quippe summa duntaxat cutis in femine perstricta, non prohibebat interesse conuiuio: cum repente è proximo tabernaculo lugubris clamor barbaro ululatu planctuque permixtus, epulantes conterruit. Cohors quoque, quæ excubabat ad tabernaculum regis, verita-

rita, ne maioris motus principium esset, armare se caperat. *Causa subiti paubris fuit, quod mater uxorque Darij cum captiuis nobilibus regem, quem interfectum esse credebant, ingenti gemitu, eiulatuque deslebant. Vnus namque de captiuis spadonibus, qui forte ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Darius (sicut paullo ante dictum est) ne cultu proderetur, abiecterat, in manibus eius, qui repertum ferebat, agnouit: ratusque interfecto detractum esse, falsum nuntium mortis eius attulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortuna Darij, & pietati earum illacrymasse fertur. Ac primo Mithrenem, qui Sardis tradiderat, peritum Persica lingua, ire ad consolandas eas iusserat: veritus deinde ne proditor captiuarum iram doloremque renouaret, Leonmatum ex purpuratis suis misit, iussum indicare, falso lamentari eas viuum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captiuae erant, peruenit, missumque se à rege nuntiare iubet. At ij, qui in vestibulo erant, ut armatos conspexere, rati, actum esse de dominis, in tabernaculum currunt, vociferantes adesse supremam horam, missosque qui occiderunt captas. Itaque ut quae nec prohibere possent, nec admittere auderent, nullo responso dato, tacite opperiebantur victoris arbitrium. Leonnatus, expectato diu qui se introduceret, postquam nemo procedere audebat, relictis in vestibulo satellitibus, intrat in tabernaculum. ea ipsa res turbauerat faminas, quod irrupisse, non aamissus videbatur. Itaque mater & coniunx prouoluta ad pedes orare caperunt, ut prius quam interficerentur, Darij corpus ipsis patrio more sepelire permitteret: functas supremo in regem officio se impigre morituras. Leonnatus & viuere Darium, & ipsas non incolumes modo sed etiam apparatus pristina fortuna reginas fore. Tum demum Darij mater allenari se passa est.*

INVITARI DEINDE AMICOS) Plutarchus à reditu Alexandrùm ait è vestigio arma posuisse, & sudorem bálneo abluisse: εὐθὺς οὖν ἀποδυσάμενος τὰ ὄπλα, πρὸς τὸ λιβρὸν ἐβάδιζεν εἰπόμενος, ἰωὼδι ἀπολεσόμενοι τὸν ἀπὸ τῆς μάχης ἰδρωτὰ τῶ τῆ Δαρείῳ λιβρῶ. *Confestim ergo exutis armis ad balneum properans: Eamus, inquit, abluturi sudorem ex pugna manantem lauacro Darij. Imò, subiecit familiaris, non iam Darij, sed tuo; victi enim omnia victori cedunt. Idem Diodorus, sed paullo plenius: οἱ δὲ ἑ βασιλέως παῖδες καταλαβόμενοι τὴν τῆ Δαρείῳ σκητὴν, τακείνῃ λιβρῶ καὶ δέπανα παρσκευάζοντο, καὶ λαμπάδων πολλὴν πυρὰν ἐφαντες προσεδέχοντο τὸν Ἀλέξανδρον, ὅπως ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ γενόμενος, καὶ καταλαβὼν ἐτοίμῳ πᾶσαν τὴν παρασκευὴν τοῦ Δαρείῳ, οἰωνίσταται τὴν ἅλῃ τῆς Ἀσίας ἡγεμονίας. Ministri ergo Alexandri tabernaculum Darij & lauacra canasque apparabant, crebrisque lampadum ignibus, ingentique pyra excitatis expectabant Alexandrum, ut à persequendo Dario reuersus, veniret in plenam rerum omnium Darij, velut Asia regni occupandi augurium, possessionem. Addit his Plutarchus Alexandrum rerum omnium apparatus contemplantem, & vnguenta, odores, tabernaculi magnificentiam & fastigium, lectorum laxitatem, mensarum & cenæ nitorem admirantem dixisse: ἔτο ἦν ὡς εἶκεν βασιλεύειν. Hoc nimirum, ut videtur, est regnare.*

AMICOS QVIBVS ASSVEVERAT) Hephæstionem nempe, Perdiceam, Parmenionem, Craterum, & his plures qui tot agmina & cornua duxerant.

SVMMA CVTIS) De hoc vulnere iam supra dictum, non altum fuisse, quamuis nonnulli femur traiectum scripserint.

BARBARO VLVLATV) Macedonibus Græcis & politis inauditus. Persæ autem, ut alia omnes gentes, Græcis Barbari, & ipsi Macedones Atheniensibus, de quibus copiose disputatum à nobis ad primum epigramma Martialis, *Barbara pyramidum.*

CONTERRVIT) ratos, hostes alicubi collectos in castra irrupisse.

COHORS QVAE EXCVBABAT) De his excubationibus regijs infra lib. 8. ipse Curtius copiose tractat, cum Hermolai insidias aperit.

DE CAPTIVIS SPADONIBVS) Captiuus erat, ut alii Persæ & Eunuchi cum gynæceo capti in occupatis castris.

AMICVLVM) supra cap. 21. insignibus imperij indecore abiectis, ad quem locum plura dicta.

FALSVM NVNCIVM MORTIS ATTVLERAT) Certum esse Darium non solum interfectum, sed etiam veste & insignibus regis spoliatum, vidisse se in Macedonis manibus vestem Dario detractam. Ita apud Liuium Horatia Curiatij sponsi, viso in fratris victoris humero paludamento sponsi, quod ipsa consecerat, mortuumque cognouit, soluitque crines, & flebiliter nomen sponsi mortuum appellauit.

ALEXANDER FORTVNAE DARIÏ ET PIETATI EARVM ILLACRIMASSE FERTVR) Idem Plutarchus, idem Diodorus, idem Arrianus. Nec Alexandri æmulus Cæsar hoc lacrymarum officium in fortuna Pompeij M. prætermisit. *Vt enim, inquit Val. Max. id (Pompeij caput) aspexit, oblitus hostis, soceri vultum induit, ac Pompeio tum proprias, tum etiam filia suæ lacrymas reddidit: caput autem preciosissimis odoribus cremandum curauit.* Verè M. Tullius: *Hoc iam ferè sic fieri solere accepimus, vt regum afflictæ fortuna facillè multorum opes alliciant ad misericordiam, maximeque eorum, qui aut reges sunt, aut viuunt in regno, quod regale ijs nomen magnum & sanctum esse videatur.*

MITHRENSEM QVI SARDIS TRADIDERAT) Hoc Curtius lib. 2. desiderato nobis exposuerat. Arrianus tibicinem columnæ loco subijciat: *αὐτὸς δὲ Σάρδεων προῦχάσει καὶ ἀπέχοντι αὐτῷ ὄντι ἐξεδομήκοντα σαδίης Σάρδεων, ἡκων παρ' αὐτὸν μίθρηνησε ὁ φρόναρχος τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἐν Σάρδεσι, καὶ Σαρδιανῶν οἱ δὴλωτάτατοι ἐνδιδόντες οἱ μὲν τὴν πόλιν ὁ δὲ μίθρηνης τὴν ἀκρὰν καὶ τὰ χρήματα. Ἰψὲ Σαρδὲς versus mouit, cumq̄ ab oppido LXX. fermè stadys abeset, obuium habuit Mithrenem præsidij, quod in arce erat, præfectum, primoribus Sardianorum comitatum: atque hi quidem oppidum, Mithrenes autem arcem & pecuniam dedunt.* Idem breuius narrat Diodorus: *Sardes caput Lydiæ, cui Cræsus imperauit, nobili monte Tmolo & flumine χρυσόροα Παῖτολο.* Geographus: *Αἱ δὲ Σάρδεϊς πόλις ὄρη μεγάλα νεώτερα μὲν τρωικῶν ἀρχαῖα δὲ ὁμῶς ἀκρὰν εὐερκῆ ἔχουσα. βασιλεῖον δὲ ὑπῆρξε τῶν λυδῶν, οὗς ὁ ποιητὴς χρολεῖ μίθρηνης, οἱ δὲ ὕπερον μάχονας.* *Sardes ciuitas ingens, recentior rebus Troianis, per antiqua tamen. arcem habet munitam, fuit quæ olim regia Lydorum, quos Homerus Meonas appellat, secuti Meonas.*

PRODITOR) genus hominum, coelo terrique inuitum, gratum quidem hostibus, sed nunquam charum, quia nulli fidem; notum Augusli dictum in Rhymitaclem Thracum regem, qui ab Antonio ad illum defecerat: *proditionem, inquit, amo, proditorem nunquam laudo.* Imperator Seuerus proditores præmij loco occidit, cum opera eorum abusus esset. Si plura libet de hac peste hominum cognoscere, Phil. Camerarij horas subsecuius adeas licet.

LEONNATVM) Ex Prætoribus vnum seu purpuratis, & custodibus simul corporis in paucis charum Alexandro, qui Alexandrum ita apud Mallos defendit, vt ipse vulneratus tantum non animam exhalaret, qui post mortem Alexandri Phrygiæ minori præfuit, & dum suppetiatum veniret Antipatro contra Athenienses, occiditur. Arrianus, Diodorus, Iustinus, alij. infra hic sæpius redibit.

ARMIGERIS) armatis, sic enim ea vox latinè etiam vsurpatur. Propriè tamen armiger est is, qui fert in prælio tela domini sui, vt scutum, arcum, lanceam, & hoc genus alia. Dein armiger est miles grauis armaturæ apud Suetonium, Græcis ὀπλίτης. Hoc loco vtrumque intellectum videtur vox admittere, nam armatos exponit ipse Curtius: *At ij qui in vestibulo erant, vt armatos conspexere &c.* pro armigeris etiam seu stipulatoribus & satellitibus idem accipit, cum mōx subiicit: *relictis in vestibulo satellitibus.* Et hoc est quod Vulcanius τῶν ὀπλίταις sæpius vertat ex Arriano armigeros, agmen armigerorum, armatorum; vti nonnulli illud Propertianum explanant:

Et solitum armigeri ducite munus equi.

Armigerum appellauit equum phaleris & armis indutum, siue armatum. Et si τὸ armigeri possit & ad strenuos milites referri, immò ad veros armigeros, qui donatos dominis suis equos ducebant, vt sit quintus casus, ὀ armigeri. Passeratium consule.

QVI IN VESTIBULO ERANT) Habebant regum reginarumque prætoria seu tabernacula, etiam militiæ suæ vestibula, in quibus officia aulica ad regum imperia excubabant. Plutarchus, alij.

ACTVM ESSE DE DOMINIS) Ministri reginarum viso Leonnato cum satellitio nuntium adferunt mortis, a desse armatos, extemplò moriendum. Semper mens timida deteriora ominatur. Obserua, dominis dici de sceminis, non dominabus, vti & Valla ex hoc loco notauit, qui simul monet dici *Deabus, filiabus, natabus, equabus, mulabus, libertabus,* non autem pari modo alia: nec enim dicitur *Diuabus, priuignabus, genitabus, asinabus, iuencabus, teruabus, lupabus, libertinabus, patronabus, concubinabus, pedisequabus, seruabus, famulabus, animabus.* Scæuola tamen Iurisconsultorum antiquissimus reliquis *conseruabus* dixit. Seneca * *animabus* suis. Contra Columella & Plinius scripsere *equis*, non *equabus*. Et poeta Statius *natis*, non *natabus*. Sic & Ennius & Plautus dixere *filijs*, non *filiabus*. Dixerunt & desiti scriptores *dextrabus* pro *dextris*, & *eabus*, pro *eis* vel *ijs*.

EA IPSA RES) Nihil est quod argutetur hic Acidalius, suauius ne ad aures accidat, *ea ipsa res*, an: *ea res ipsa*. hoc in scholis verum est, illud negligunt sæpè studio qui studiosissimi sunt elegantioris sermonis. Curtius infra mutauit, quia perinde illi fuit. Omnia exemplaria meliora sic habent: *Ea ipsa res.*

QVOD

Sander
herr/
Stachal
ter/Bass,
Sadrhodt/
Proreges,
Præsides
prouinci-
arum.

Lib. 3. cl. 4.

c. 1. de no-
minib. ita
A.
Pand. 33, de
fundo in-
struendo.
* decl. 2. l.
2.
Plin. l. 11. c.
41. col. l. 6.
c. 36.

QVOD IRRVPISSÉ NON ADMISSVS VIDEBÁTVR) Intellectus hic est sublató commate, Leonnatus videbatur iratus irrupisse, quod nō esset admissus, eaque res turbavit fēminas. Alter atrocior, cum interpunctiōe: fēminæ percussæ pauebant, quod antequam esset admissus, irrupisset, vel quod nulla habita ratione admissiōis vltro irrupisset. prior explicatio causam habet, quod omnino non esset admissus; altera quod antequam esset admissus, irrupisset, vel quod non curasset admitti, sed vltro irrupisset. Acidalius, expuncto commate: *Erant turbata fēmina, quod irrupisse videretur, quia non erat admissus.* Alius longē fit retento commate: *Pavor illis, quia non admissus, sed irrupisse videbatur.* Hic alienus, ille germanus.

CORPVS PATRIO MORE SEPELIRE PERMITTERET) En pietatem matris & Vxoris in Dariū, plus de mortuo, vt putabant, quam de se viuis sollicitarum. *Quæris quis ille patrius mos Persarum sepeliendi mortuos?* primum non immittebant caduera cremanda rogo, sed humi condebant, quod ignem inter Deos colerent, & indignum iudicarent humanis corporibus pascere Deum. Sic Diogenes Laertius ait Magos ἀνόσων ἡγείσθαι περὶ θάπτειν, *impium existimasse quempiam igne sepelire.* Ita inter argumenta Ctesias apud Photium περὶ τὴν θάψαντες τὸν πατέρα διὰ τὴν πύρρον παρὰ τὸν νόμον, *de eo qui patrem rogo crematū sepeliuit contra lege s.* Apud *Strabonem cognosco illos qui mortuū aliquid in ignem iniecissent, morte punitos. τούς δὲ φουσήσαντας, ἢ νεκρὸν ἐπὶ πύρρον θέντας εἰ βόλλιστον, θανατήσιν. *sufflantes, aut mortuum in ignem ponentes, aut canum morte puniunt.* Idem docet nec aurum mortuis additum, propter fulgorem igni similem. Et infra: θάπτουσι δὲ κηρῶ περιπλάσσοντες τὰ σώματα: *sepeliunt corpora cera oblita* Cambyles ergo reprehensus quod Amalidis regis Aegypti corpus combusserit, vt Herodotus tradit. Fuere primum admodum parci in funeribus etiam regijs, vt ex Xenophonte potest ostendi. cum Cyrus præcepit filijs suis vt statim à morte corpus suum terræ mandarent, neque auro, neque argento includerēt. τὸ δ' ἐμὸν σῶμα ὡ παῖδες ὅταν τελευτήσω μήτε ἐν χρυσῶ ἢ τε μήτε ἐν ἀργύρῳ, μηδὲ ἄλλῳ μηδενί, ἀλλὰ τῇ γῆ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. Ipse tamen Cyrus Abradata Panthæ marito plañerumque pecudum immolari iussit. Abradata autem & vxoris quæ se super corpus illius iugulauit, triumque eunuchorum columnæ memorantur, quibus nomina eorum inscripta leguntur, quæ haud dubiè in posteritatē deducta sunt. Apponerem ipsa verba Xenophontis, nisi totam paginam implerent, proinde lector studiosus ipse pro suo commodo cognoscat. Humata etiam infra mox Curtius docet. vt proinde non immerito miretur Brissonius, quid sit quamobrem apud Iulianum legatur Carthaginenses iussu Darij cremasse corpora. An Iulianus scripserat? *mortuorumque corpora terra obruere potius quam cremare iubebantur.* A nullo enim memini traditum apud Carthaginenses caduera terra fuisse condita. sic certè aut voluit, aut debuit. Nec de cera dubium, Herodotus præter Strabonem supra laudatum id affirmat: κατακρήσασατες δὲ τὸν νεκρὸν Πέρσαι γῆν κρήσασιν. *Cicero i. Tuscul. Persa iam cera circumlitos condiunt: vt quam maximè permaneant diuturna corpora.* Atque hæc de communi Persarum, simulque nobilium, Principum ac regum sepultura. Longè diuersa ratio fuit Magorum apud Persas sepeliendorum, quam reliquorum: canes, aues, feræ erant Magorum sepulchra osium tenus, quæ demum nuda & corrola condebant humi. Cicero: *Magorum mos erat non humare corpora, nisi à feris essent ante laniata.* Herodotus: *ὁ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσαι γὰρ δὴ ποιεῖσι.* Dubitat Herodotus an etiam populo hæc sepultura sit, an tantum Magorum: *Viri,* inquit, *Persæ cadauer non prius humatur, quam aut ab aue, aut canē laniatum sit. Magis quidem hæc certò sci vi scio, palam enim hoc faciunt.* Strabo etiam de Magis eam sepulturam non inuidet: *τούς δὲ μάγους οὐ θάπτουσι, ἀλλ' ὀϊωνοβράτους ἔδωσι, Magos non sepeliunt, sed auiibus deuorandos obijciunt.* digna illo genere hominum sepultura. Idem de Parthis generatim tradit Iulianus: *sepultura a vulgo aut auium aut canum laniatus est.* Nuda demum ossa terra obruunt. Persæ demum idem omnes polita factitasse videntur, vt ex Procopio Brissonius planum facit, quem consules.

LEONNATVS ET VIVERE DAR. ET IPSAS NON INCOLVME S MODO) Timor semper vltima minatur, quare & timidi etiam ad tubam trepidant. cædem & supplicia expectabat regium gynæcæum, & ecce θεὸς ἀπὸ μηχανῆς ἐπιφανέας, Deus ex improuiso apparens depositis salutem nuntiavit. Deum certè in hoc quidem clementiæ genere imitatus Alexander. Leonnatus exposito statu Darij, & errore fæminarum correcto, cum omnia Alexandri officia in eas prolixè promississet, adiecit, vt ait Arrianus, Alexandro nullas inimicitias aduersus Dariū susceptas, sed omne certamen cum Dario de imperio Asiæ esse, & hoc ferro cernendum esse, non sibi cum fæminis prælium, sed cum viris bellum esse. Illas in pristina fortuna reginas fore.

TVM DEMVM) ὡς ἄρα δι' εἰπόντι ἐπέτατα δεξιὸς ὄρνις. *sic fato felix à dextris aduolat ales.* affusa frigida Sylgambi, cum ceruam pro virgine vidit. tum spe ostensa leuari è terra se passā, vltima passeram rata.

CAPVT XXIV.

ARGVMENTVM.

Alexander visit ad captiuas, colloquitur cum Sisygambe Darij matre, quæ optime precatur hosti ob clementiam, qui regiam omnium fortunam conferuat, pudorem singularum singulari cura tuetur, laudatur ab Curtio Alexander ob continentiam, quam omnibus eius operibus merito anteponit.



*A*lexander postero die, cum cura sepultis militibus, quorum corpora inuenerat: Persarum quoque nobilissimis eundem honorem haberi iubet: matrigue Darij permitti quos vellet, patrio more sepeliret. Illa paucos arcta propinquitate coniunctos pro habitu presentis fortuna humari iussit, apparatus funerum, quo Persæ suprema officia celebrarent, inuidiosum fore existimans, cum victores haud pretiosè cremarentur. Iamq̃ iustis defunctorum corporibus solutis, præmittit ad captiuas, qui nuntiaret ipsum venire, inhibitaq̃ comitantium turba tabernaculum cum Hephæstione intrat. Is longè omnium amicorum charissimus erat regi, cum ipso pariter educatus, secretorum omnium arbiter: libertatis quoque in admonendo eo non alius ius habebat. quod tamen ita vsurpabat, ut magis à rege permissum, quàm vindicatum ob eo videretur. & sicut atate par erat regi, ita corporis habitu præstabat. Ergo regina illum regem esse rata, suo more venerata sũt. Inde ex captiuis spadonibus, quis Alexander esset monstrantibus, Sisygambis aduoluta est pedibus eius, ignorationem nunquam antea visi regis excusans, quam manu alleuans rex, Non errasti, inquit, mater: nam & hic Alexander est. Equidem hac continentia animi si ad vltimum vitæ diem perseuerare potuisset, feliciorẽ fuisse crederem, quàm visus est esse, cum Liberi patris imitaretur triumphum, vsque ab Helleponto ad Oceanum omnes gentes victoria emensus: si vicisset profectò, superbiam atque iram, mala inuicta: si abstinuisset inter epulas cadibus amicorum egregiosque bello viros, & tot gentium secum dormitores indicta causa veritus esset occidere. Sed nondum fortuna se animo eius superfuderat. itaque orientem eam moderatè & prudenter tulit, ad vltimum magnitudinem eius non cepit: tum quidem ita se gessit, ut omnes ante eum reges & continentia & clementia vinceret. Virgines, reginas excellentis formæ tam sanctè habuit, quam si eodem, quo ipse parente genitæ forent. coniugem eiusdem, quam nulla ætatis suæ pulchritudine corporis vicit, adeò ipse non violauit, ut summam adhibuerit curam, ne quis captiuo corpori illuderet. Omnem cultum reddi fæminis iussit, nec quicquam ex pristina fortuna magnificentia captiuis, præter fiduciam defuit. Itaque Sisygambis, Rex, inquit, mereris ut ea precemur tibi, quæ Darij nostro quondam precatæ sumus: & (ut video) dignus es, qui tantum regem non felicitate solum, sed etiam aequitate superaueris. tu quidem matrem me & reginam vocas: sed ego me tuam famulam esse confiteor, & præteritæ fortuna fastigium capio, & presentis iugum pati possum. Tua interest, quantum in nos licuerit, si id potius clementia quam sæuitia vis esse testatum. Rex bonum animum eas habere iussit. Darij deinde filium collo suo admouit. atque nihil ille conspectu tum primùm à se visi conterritus, ceruicem eius manibus amplectitur. Motus ergò rex constantia pueri, Hephæstionem intuens, Quàm vellem, inquit, Darij aliquid ex hac indoie hausisset.

MATRIQUE DARIJ) Hoc illud est opus Alexandri πολυθρόνου, omnibus alijs hæctis illius

I

tantè

tanto longius anteponendum, quanto illustrior est omnibus victorijs victoria suijsus. Aliàs enim alios vicit inuictus semper Alexander, hic ipse, seipso fortior, seipsum vicit. Iuberem macie virtute esse, si ista virtus pro nomine Christiano stetisset, & vt Gregorius ille Pontifex Opt. Max. (etsi hodiè alij alia de hoc) pro Traiano Opt. Max. Imperatore numen precatus dicitur, vt post tot sæcula pace donaretur, ita ego pro Alexandro vouerem, nisi impietatis crimen hac pietate vererer admittere. Hoc enim ego solum & vnum & opere maximo vnice demiror & adoro, solumque dignum arbitror, ob quod Graij omnes omnesque gentes ora obuertant sua, & Orpheus cum Apolline Musisque omnibus desudet. Tertium & vigesimum agebat annum, in flore & ardore virentis æui, formidabat neminem, ab omnibus formidatus, aut amatus. licebat illi quidquid libebat, in potestate habebat reginas Asiæ totius, & totius Orientis dominas, tanta oris venustate, omnes vti Nympharum omnium formas extinguerent, & his comparata Helena turpis, turpis ipsa Venus, ipso Paride iudice videri potuerint. ab his oculorum illecebris non modo oculos & vim à corporibus abstinuit, sed nec verbum fieri patiebatur, cum ipse illas oculorum tormenta appellasset. Quid Iobi, Antonij, Hilarionis, Macarij, totaque Aegypti deserta silentia & solitudines aliud fecissent? seruauit castas, intactas, sanctas, vsque dum diem fungeretur. Virginem in partem tori adsciuit, legitimam vxorem maritus, alteram alteri Alexandro Hephæstioni despondit. An apud Darium tam religiosè sancteque fuissent educatæ? Plutarchum in contemplatione huius virtutis & continentia Alexandri attonitum lege. Philippus Pater Alexandri apud Lucianum hoc vnum ex omnibus filij factis commendat: *Vnum est quod solum laudo abs te gestum, quod à Darij vxore forma præstante abstinueris, & genitricis illius atque filiarum curam susceperis. Regi enim plane fecisti.* Et Diodorus cum Alexandri clementiam & pietatem in Sisyngambim (sic enim apud hunc scriptum) matrem, vxorem & liberos exposuisset, & lacrymas præ gaudio reginis expressas memorasset, addit hoc epiphonema: *Ego quidem ex omnibus rebus, quas maximas & pulcherrimas gessit Alexander, nullam hac magis æstimandam, & historia monumentis digniorem iudico. Expugnata enim vrbes, confictus, & alia quæ illi prospera euenerunt, fortuna potius quàm virtuti eius imputanda videntur. Quod autem in tam potenti fortuna & licentia misericordiam miseris impartitus sit, solius prudentia eius munus fuit. Alexander igitur qui sæculis non paucis ante nos vixit, iustissimam & meritisimam à posteritate commendationem consequatur.* Hæc Diodorus. Quin ergo mirari definimus mortem Alexandri à Sisygambe familiarius latam, quàm ipsius Darij, cum Alexandro super esse recusat, mortuo Dario viuere non dubitauit. A. Gellius: *victi hostis vxorem facie inclytam, vetuit in conspectum deduci, vt eam ne oculis quidem suis contingeret.* quæ ex Appione sunt. Est ibid. elegans comparatio Alexandri cum Scipione Africano, quem Valerius Antias negauit (ex Næuio) fuisse castum, & contraria alijs de eod. scripsit. Sed, Lector adeat Agellii caput elegans, totum in hac re consumptum.

Lib. 6. ca. 8.

Alexander cum in bello cæcis inferias soluisset, idemque Sisygambi vt Persis faceret, permisisset, collocutus cum matre Darij, omnia illi clementia, liberalitatis & continentia officia præstiturum serecepit, præstititque amplius quam promiserat, cum illam matris, vxorem fororis, Ochum & Virgines liberorum loco haberet. Comparat dein præsentem Alexandri virtutem cum extremorum annorum vitijs. Sisygambis precatur Alexandro omnia secunda, illumque Dario præfert. Alexander Ochum sexennem complectitur, eiusque indolem miratur Dario generosiorum.

CVM CVRA SEPVLTI MILITIBVS) Honor in bello cadentibus habitus acuit etiam viuorum industriam ad fortiter pugnandum, & vel vincendum, vel impigè moriendum cum usus venit. Proinde etiam A. Eneas post venerationem numinis primam curam impendit sepeliendis commilitonibus:

Æ. Aene.

--- quamquam & socijs dare tempus humanis
Præcipiant curæ, turbataque funere mens est
Intere à socios, inhumatos corpora terra
Mandemus: qui solus honos Acheronte sub imo est.
Ite, ait, egregias animas, quæ sanguine nobis
Hanc patriam peperere suo, decorate supremis
Muneribus ----

Alexander verò ad Granicum XXV. equitibus primo conflictu occumbentibus statuas ex ære posuit in templo Iouis à Lyfippo factis, reliquos equites L. X. pedites triginta cum armis & singulari honore condi præcepit, parentibus eorum ac liberis in sua cuique regione vectigalium immunitatem concessit, omniaque quæ aut corpore præstantur officia, aut ex facultatibus penduntur vectigalia, remisit. Non videtur locus ac tempus concessisse, vt idem omnibus fieret ad Iffum, sequitur enim Macedonum funera non pretiosè fuisse cremata. Arrianus tamen *μεγαλὸν γενῶς* sepulta affirmat. Et Diodorus magnificentissimis hostijs Dijs ait litatum.

PRO HABITU PRÆSENTIS FORTVNÆ) Vt ille exul suo libro:

Infelix

Infelix habitum temporis huius habet.

ARCTA PROPINQVITATE) an duces qui ceciderant, & cognatos Antixies, Arrheomithes, Thasiaces & alij? humari iussit more Persarum, non cremari more Macedonum. De hoc more paullò ante disputatum. Ergo pro statu & conditione præsentis fortunæ, captiuarum nempe, non magnificè & ambitiosè, nec cera oblitus, nec cippis cultos, nec pecudum gregibus ad tumulum immolatis, sed humi duntaxat condidit, lacrymisque irrorauit.

IPSVM VENIRE) Ita frequenter Curtius pro se. lib. 10. *Illi tentari ipsos rati*, tentari se, dixissent alij, more Græcorum *αὐτὸν* pro *ἐ*, vel *ἐαυτὸν*, vel *αὐτόν*. sæpè inter legendum animaduertes *ἰδιοπαθῆ* seu reciproca cum alijs pronomibus apud auctores permutari, vt se pro ipsum vel ipsos, eos, illos, & ipsos ipsumve se collocent. Cic. *Canum fida custodia, quid aliud significat, quam se natos esse ad hominum tutelam*. se dixit pro eos, vel ipsos, vel illos. Scripsit *περὶ ἰδιοπαθείας* seu reciprocatione, eruditum libellum post Priscianum L. Valla, quem in hac re confules. 2. de nat. Deor.

INHIBITA TURBA) Iussa in vestibulo, vel etiam ante vestibulum præstolari turba aulica, quæ regi vel à custodia, vel officijs est.

HEPHAESTIONE) Hic est ille Hephæstio alter Alexander, tam charus nempe illi, ac ipse sibi erat, in regia cum rege puero puer versatus, educatus, ad omnia summa, infima, aperta & arcana consilia adhibitus, amicus certissimus, antiquissimus, censor, laudator, castigator omnium Alexandri dictorum, factorumque,

Qui duo corporibus, mentibus vnus erant.

oris dignitate & corporis statura etiam Alexandro maior, *ἔδ' ὅ γὰρ εἶχεν ἄξιον τυραννίδος*. Vnde decepta Sisygambis illum Alexandrum rata, præ illo adorauit, quem errorem monita per ignorantiam excusauit.

OMNIVM AMICORVM CHARISSIMVS) Testatur hoc plurima minimè paucorum scriptorum monumenta. Lucianus suprâ quam decuit amatum ait: *ἡ φιλία ἰσὺν ὑπεραγαπῶν*, quem amorem potissimum in morbo declarauit, de quo suo loco infrâ. Sed prorsus huc facit quod Valer. Maximus de amicitia scripsit. *Quod ita esse, inquit, rex Alexander sensit. Darij castris, in quibus omnes necessarij, potitus, Hephæstione gratissimo sibi latus suum tegente, ad eos alloquendos venit. Cuius aduentu mater Darij recreata, humi prostratum caput erexit, Hephæstionemque, qui ei statura & forma præstabat, more Persarum adalata, tanquam Alexandrum salutauit. Admonita deinde erroris, per summam trepidationem excusationis verba querebat. Cui Alexander. Nihil est, inquit, quod hoc nomine confundaris, nam & hic Alexander est. Vtri prius gratulemur? qui hoc dicere voluit, an cui audire contigit? Maximi enim animi rex, etiam totum terrarum orbem aut victoriis, aut spe complexus, tam paucis verbis se cum comite suo partitus est. O donum inlyta vocis, danti pariter atque accipienti speciosum. Haud ignorauit Hephæstion hunc erga se animum Alexandri, nam cum Alexander Achillis monumentum coronauit, vicissim coronauit Hephæstion Patrocli, testatus se ita charum esse Alexandro, ac olim fuisset Patroclus Achilli, sic enim Aelianus: *ὅτι Ἀλέξανδρος τὸν Ἀχιλλέως τῶν ἐφεσφάνωσε, ἡ φιλία ἰσὺν τὸν Πατρόκλου, ἀντιλόμην ὅτι ἡ αὐτὸς ἠνεύωμεν τὸ Ἀλεξάνδρου, ὡς περ Ἀχιλλέως ὁ Πατρόκλος*. Audebat idem & literas ab Olympiade filio missas cum Alexandro legere, quando detractum sibi Alexander anulum admouit Hephæstionis ori, vt silentio premeret quæ cognouisset. Prætereo Diodorum, Cælium, & alios notiores. Huic nupta est Drypeli, altera Darij filia. Dial. infat. Lib. 10. Lib. 4. c. 7. Li. 12. Val. c. 7. Plur. de fort. Alex. I. i.*

MATER) sic illam appellauit semper, & verò locò matris habuit, nec ante assedit, quam ab illa iuberetur, quando ad illam visebat. quæ summa fuit Alexandri modestia, clementia & elegantia.

EQUIDEM HAC CONTINENTIA) Elogium sequitur & Epiphonema, comparatioque primæ fortunæ cum vltima. Equidem, inquit Curtius, (vt hunc *παρρησιαστικῶς* exponam) non dubitarem affirmare Alexandrum feliciorum fuisse futurum, si hanc virtutem continentia ad vltimam vitæ metam perseuerasset, atque sibi tum visus est, cum Bacchum imitatus de India & omnibus gentibus, ab vltimo extremo Oceano in quo expeditionis terminos & metam fixit, ad Hellepontum, à quò velut excarceribus in Asiam erupit, profectò se vicisset, si vicisset superbiam, quæ cœlitum honores affectauit, & indomitam iram, per quam viros optimos & olim amicissimos interfecit. Sed enim ex Aristotelis modò disciplina egressus, primum annum philosophum egit, sed paullatim efferatus, philosophiam dedit, & cruentum Martem induit. Cæterum hunc locum Acidalius emaculare, aliterque interpungere conatur: *Equidem hac continentia animi, si ad vltimum vitæ perseuerare potuisset, feliciorum fuisse crederem, quam visus est esse, cum Liberi patris imitaretur triumphum. Vsq; ab Helleponto ad Oceanum omnes gentes victoria emensus, se vicisset profectò, si superbiam atque iram inuicta mala; si abstinuisset inter epulas &c. Mihi tecus videtur locus interpungendus & castigandus: sic legerim potius: Equidem hac continentia animi si ad vltimum vitæ perse-*

uerare potuisset, feliciterem (futurum) fuisse crederem, quam visus est esse, cum Liberi patris imitaretur triumphum, vsque ab Helleponto ad Oceanum omnes gentes victoria emensus. (1e) vicisset profecto, si superbiam atque iram mala inuicta (vicisset;) si abstinuisset inter epulas &c. Lector arbiter esto. Verba Curtij edenda exiltimaui, vt primum lecta sunt. coniecturam in commentarijs licet aperire.

LIBERI PATRIS TRIUMPHVM) De hoc infra lib. 8. & extremo nono: Igitur, inquit, vt supra dictum est, emulatus patris Liberi non gloriam solum, & quæ ibidem sequuntur, vbi super hoc triumpho plura.

AB HELLES PONT O AD OCEANVM) Hæ sunt metæ expeditionis Alexandri, Hellepontos & Oceanus. Hellepontos initium, Oceanus finis. Oceanus Indicum accipe versus Orientem. Ita Hercules in Oceano Atlantico ad occidentem columnas posuit, & plus ultra Carolus V. M. de quibus prolixè infra.

CAEDIBVS AMICORVM) Clitum nutricis suæ filium post conuiuium egredientem ipsemet occidit. Parmenionem & Callisthenem indicta caussa interfici præcepit. Dio Chrysoctomus addit illum decreffe & Aristobolum de medio tollere, & Antipatrum Macedoniæ proregem. De his suo infra loco plenius cognosces.

FORTVNA SVPERVDERAT) Optimus fuit Alexander nondum secundis rebusmersus, quarum nemo intolerantior fuit, vt Liuius testatur. Orientem tamen fortunam & primò sibi parentem modeste accepit, moderateque aliquamdiu eadem vsus, donec oblitus est se hominem esse.

OMNES ANTE EVM REGES) vincerentur verius legerim cum Acidalio, quod alioqui dixisset ante se, vel ipsum, non ante eum. Omnes retrò reges dixerunt sequioris sæculi scriptores, quos olim & nos secuti sumus, sed obseruauimus consultos legum latinarum & Eloquentiæ dictatores refugisse hunc loquendi modum, dixisse multis ante, non multis retro annis, vel nullis ante sæculis, non nullis retro sæculis. Verè hoc Curtius, imò omnes addere poterant, omnes etiam post eum reges, si paganos intelligas, nam certè Imperatores Christianos habemus tam sanctos, vt non solum captiuis pepercerint, sed à suis etiam coniuibus abstinerint. Quis nescit ab Henrico & Kunegunde, Marciano & Pulcheria imperatoribus & Augustis virgineum decus nunquam violatum. Laudat (vt hoc superioribus addam) & Plinius Alexandri continentiam, propter Campessem Apelli donatam: Namque, inquit, cum dilectam sibi ex pellicis suis præcipuè nomine Campessem nudam pingi ob admirationem formæ ab Apelle iussisset, eumque tum pari captum amore sensisset, dono eam dedit. Magnus animo, maior imperio sui, nec minor hoc facto quàm victoria aliqua. Quippè se vicit, nec torum tantum suum, sed etiam affectum donauit artificio, ne dilectæ quidem re pectu motus, vt quæ modò regis fuisset, modò pictoris esset.

NE QVIS CAPTIVO CORP O RI ILLVDERET) Ludere Latinis est etiam in obscænis. Illudere hic, vim inferre valet, quam ab reginis defendit Alexander, qui non solum ipse intactas custodiuit, sed nec ab alijs tangi lædi que permittit.

CVLTVM) corporis, mundum muliebrem.

PRAETER FIDVCIAM (confidentiam, audaciam, quam habuerant apud Darium, qua audebant monere regem, & errantem corrigere, præsertim mater, sed non est eadem facultas in dominum alienum, quamuis mitem. Et nesciebant quamdiu hæc Alexandri clementia esset duratura, nihil est inconstantius fortuna, quæ solum constans in leuitate sua est.

AEQVITATE SVPERAVERIS) Darius Macedonas crudeliter vel mactauit vel mutilauit, & hoc ante prælium. Alexander totum ipsius gynæcæum sacrosanctum seruauit. Darius percussorem mille talentis in Alexandrum immittere conabatur, cum æger Tarfi decumberet, hoc nunquam fecit Alexander, qui aperta semper virtute & Marte grassabatur ad gloriam, præterea vt ex epistola Alexandri ad Darium infra discas, parens Alexandri Persarum impulsu, vt ipsi gloriabantur, interfectus est, Græci sollicitati vt Alexandro bellum inferrent, socios ab Alexandro abalienarent. æquior ergo Alexander Dario. Intulit Dario bellum Alexander, sed maiores etiam suos & vniuersam Græciam à priore Dario & Xerxe populatam vltimum iuit. Repelli ergo à se bellum, non inferri dixit.

QVAE DARIO PRECATAE SVMVS) felicitatem & victoriam cum triumpho.

PRAETERITAE FORT. FASTIG. GAPIO) Nec secundis antea rebus elata, nec aduersis nunc abiecta, præsertim tam clementem dominum experta.

TVA INTEREST) ad sempiternam gloriæ tuæ amplificationem, laudisque immortalis commendationem pertinet, si quantum in nos tibi licuerit, velis non hostiliter per vim ostendere, sed venia, pace & gratia indulgentiaque testatum relinquere.

BONVM ANIMVM HABERE IVSSIT) Alexander; haberent modo bonum animum, & semper optimam conciperent, se facturum quod regem optimè moratum par esset face-

DARII FILIVM) Ochum sexennem vt auctores tradunt, solus Galterus septennem facit,

Septennem puerum in natum sibi mitis adoptat.

Lib. 3.

Diodorus signatè sexennem affirmat: ἡ παῖδα δὲ θρέψει, ὡς ἡδὲ ἰδιομ, καὶ βασιλικῆς ἡμῆς ἀξιώσει. προσχλεσάμεν ὁ δ' αὐτὸν καὶ φιλήσας, ὡς εἶδεν ἀδελφῶς βλέψαντα, καὶ μηδὲν ὀλως καὶ ἀπαγγέλα πρὸς τῆς περὶ τῆς ἡφαστίωνος εἶπεν, ὅτι ὁ παῖς ὢν ἐξ ἐτῶν καὶ τὴν ἀρετὴν ὑπερ τῆς ἡλικίας προσηύωμ πολλῶ βελτίωμ ἐστὶ τῆς πατρὸς. Hæc Diodori verba mirificè & quasi παραφραστικῶς explanant Curtium: puerum autem (promisit) se vt suum filium regiè educturum, quem vocatum exosculatus, vt vidit intrepidè se intuentem, nihilq; percussum, ad Hephastionem, puerum sex annorum virtute atatem videri superare, multò suo parente generosorem.

EX HAC INDOLE HAVSISSET) generosioris aliquid spiritus, qui in Ocho puero elucebat, & fugitiuo deerat Dario.

C A P V T XXV.

A R G V M E N T V M.

Alexander aris pugnæ monumento (nam tropæa Macedones non fixere) positus, Syriam petit, Parmenio Damalcum proditione cum thesauro regio & gynæceis capit, proditoris cæsi caput ad Darium fertur.



Inc tabernaculo egressus, tribus aris in ripa Pinari amnis Ioui, atque Herculi, Mineruæq; sacratis, Syriam petit, Damascum, ubi regis gazæ erat, Parmenione præmissis. Atque is, cum præcessisse Dary Satrapam comperisset, veritus ne paucitas suorum sperneretur: accersere maiorem manum statuit. sed forè in exploratores ab eo præmissos incidit natione Marus, qui ad Parmenionem per ductus, literas ad Alexandrum à præfecto Damasci missas tradit ei: nec dubitare eum, quin omnem regiã suppellectilem, cum pecunia traderet. Parmenio asseruari eo iusso, literas aperit, in quibus erat scriptum, vt maturè Alexãder aliquem ex ducibus suis mitteret cum manu exigua. Itaq; Mar dum datis comitibus ad proditorè remittit. Ille è manibus custodientiũ lapsus, Damascum antè lucem intrat. Turbauerat ea res Parmenionis animum insidias timens, & ignotum iter sine duce non audebat ingredi: felicitati tamen regis sui confisus, agrestes, qui duces itineris essent, excipi iussit. quibus celeriter repertis, quarto die ad urbem peruenit, iam metuente præfecto, ne sibi fides habita non esset. Igitur quasi parum munimentis oppidi fidens, antè solis ortum pecuniam regiã (gazam Persæ vocant) cum pretiosissimis rerum efferrè iubet, fugam simulans, reuera vt prædam hosti offerret. Multa millia virorum, & feminarumq; excedentem oppido sequebantur, omnibus miserabilis turba, præter eum, cuius fidei commissa erat. quippe quò maior proditionis merces foret, obycere hosti parabat gratiorem omni pecunia prædam, nobiles viros, prætorum Dary coniuges, liberosque, præter hos Græcarum urbium legatos, quos Darius velut in arce tutissima, in proditoris reliquerat manibus. Gangabas Persæ vocant humeris onera portantes. Ille cum frigus tolerare non possent: (quippè & procella subito niuem effuderat, & humus rigebat gelu: itũ astrictas vestes, quas cum pecunia portabant, auro & purpura insignes induunt, nullo prohibere auso, cum fortuna regis etiam humillimis in ipsum licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non spernendi agminis speciem: qui intentiore cura suos quasi ad iustum præliũ paucis adhortatus, equis calcaria iubet subdere, & acri impetu in hostem euehi. At illi qui sub oneribus erant, omnes per metum capessunt fugam. Armati quoque, qui eos prosequerantur, eodem metu arma iactare, ac nota diuerticula petere cœperunt. præfectus quasi &

ipse conterritus & simulans, cuncta pauore compleuerat. Tacebant totis campis opes regia. Illa pecunia stipendio ingenti militum preparata. Ille cultus tot nobilium virorum, tot illustrium-feminarum, aurea vasa, aurei freni, tabernacula regali magnificentia ornata, vehicula quoque à suis destituta gentis opulentia plena, facies etiam pradantibus tristis, si quares auaritiam moraretur: quippe tot annorum incredibili, & fidem excedente fortuna cumulata, tunc alia stirpibus dilacerata, alia in cœnum demersa eruebantur: non sufficiebant pradantium manus præda. iamque etiam adeos, qui primi fugerant, ventum erat. femina pleraquæ paruos trahentes liberos ibant: inter quas fuere tres virgines, Ochi, qui ante Darium regnauerat, filia, olim quidem ex fastigio paterno, rerum mutatione detracta, sed tum sortem earum crudelius aggrauante fortuna. in eodem grege vxor quoque eiusdem Ochi fuit, Oxathrisque (frater hic erat Darij) filia, & coniunx Artabazi principis purpuratorum: & filius, cui Ilioneo fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui summum imperium maritima ora rex dederat, vxor cum filio excepta est. Mentoris filia tres, ac nobilissimi ducis Memnonis coniunx, & filius. vixquæ vlla domus purpurati fuit tanta cladis experta. Lacedamonij quoque & Athenienses, societatis fide violata, Persas secuti, Aristogiton & Dropides, & Iphicrates, inter Athenienses genere famaque longè clarissimi. Lacedamonij Perasippus & Onomastorides cum Omaio, & Callicratide. hi quoque domi nobiles. Summa pecunia signata fuit talentorum duo millia & sexcenta: facti argenti pondus quingenta aquabat. Præterea xxx. millia hominum cum septem millibus iumentorum dorso onera portantium capta sunt. Caterum dii tanta fortuna proditorem celeriter cum debita pœna persecuti sunt. namque vnus è consciis eius, credo, regis vicem etiam in illa sorte reueritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum solatium prodito. quippe & vltus inimicum erat, & nondum in omnium animis memoriam maiestatis suæ exoleuisse cernebat.

Ep. 4. l. 15.

Lib. 14.

Ouid.

Ouid.

In Alexandro.

Lib. II.

Ioseph. Antiq. Iud.

li. I.

S. Hier.

TRIBVS ARIS IOVI, HERCVLI, MINERVAEQVE) Hasaras laudat Cicero ad M. Catonem: His rebus gestis castra in radicibus Amari habuimus apud Aras Alexandri. Strabo etiam Alexandriam ibidem conditam ponit. Ioui autem vt principi Deorum, & Diuum hominumque patri O. M. vt veteres appellabant, & quod maximè faueret & fauisset Græcis etiam bello Troiano.

Iupiter in Troiam, pro Troia stabat Apollo.

Eodemque nomine Mineræ, quam præcipuè colebant.

Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.

Herculi autem, quod Alexander ex Heraclidarum stirpe se profatum sciret, vt de illo Plutarchus, Arrianus lib. 2. & Curtius infra lib. 4. testantur. De Pinaro amne supra dictum, vbi alii legunt Pindo, alii Pyramo. sed Pinarus audiit.

DAMASCVM VBI REGIS GAZA ERAT PARM. PRÆMISSO) Iustinus narrat Parmenionem à pugna mōx ad classem Darij occupandam missum, quod ead. reor opera fiebat. Damascus caput Syriæ siue Cœlesyriæ, nam in vtraque ponitur, & oraculum Orientis, vt Iulianus appellat. nobilissima ciuitas fuit, vt his verbis laudat in Cœlesyria Strabo: ἐστὶ καὶ Δαμασκὸς πόλις ἀξιόλογοι & σχεδόν-τι καὶ ἐπιφανέστατη τῶν τῆσδε κατὰ τὰ περσικά. Est & Damascus vrbs insignis, & ferè nobilissima omnium, quæ in ea regione Persis vicina. Stephanus autem: Δαμασκὸς πόλις Συρίας μεσόγειοι ὑπερθευ φοινίκης, περὶ τῆ βαρδίνην ποταμόν. ὀνομάσθη δὲ, ὅτι εἰς τὴν γῆν ἀντὶ τοῦ Ἀσκού δνομα ἄμα λυκέρω δῆσας τῆ Διόνυσου ἐρρίψεν εἰς τὸ ποταμόν. Damascus Syria vrbs in continente mediterranea, supra phœnicem ad Bardinem fluuium, dicta quod ex gigantibus vnus Ascus nomine Lycurgo audire vinctum Bacchum in fluuium sparserit. Alij à Damasco Mercurij dictam aiunt, qui cum Alimede nympha ex Arcadia in Syriam venit, vrbeque sibi cognominem condidit. liræ & gerræ: res ita habet: Damascus vrbum antiquissima, vel ab Huso Semi nepote, vel quod magis crediderim, à Damascæ verna Abrahami condita, vt sentit D. Hieronymus, vbi Geneseos cap. 15. interpretatur, quamuis idem non pugnet Iosepho. cum Hieronymo facit Comestor, Tostatus, Pererius, qui tamen non pronunciat vtra sententia sit firmitior, Iosephi an aliorum. Vetusissimam certè affirmant omnes, & montibus vndique cinctam, & munitam, vt neque rhedis, neque vehiculis locus sit, iumentis, camelis, mulis victus importatur, vti non immeritò, quod Curtius affirmat, Parmenio sine ducibus viarum se copiasque itinèri committere formidavit. Chrysostrous ex Libano non Iordane ortus mediam interfluit. Illic vestigia ostenduntur, vbi Abelem à Caino pessimo exemplo per nefarium parricidium cæsum aiunt; Nec procul

procul inde S. Paulus adhuc lupus & Saulus, à Christo tantum non fulminatus, quod Christianos infectaretur, in agnum & Christianum est mutatus. Ibidem ædificatum ex puluere referunt Adamum. Arx hodiè ex Porphyretico lapide eleganti opere visi dicitur. Plura super hac Vrbe Bellonius, chorographiam eiusdem spectabis apud Abrahamum Ortelium, Volum. altero Urbium Orbis terrarum.

VBI REGIS CAZA ERAT) Vox Gâza quamuis Persica, transit tamen ad Græcos & Latinos, vt optimi quique scriptores eam non formidarint, inter quos princeps est Virgilius. Habebant reges Persarum in singulis prouincijs suos thesauros, quot Gazas appellabant. ^{1. AEn. 2.} Sic enim Suidas interpretatur Gazam. Seruius census & diuitias. Hefychius βασιλεια, regias & 5. & vectigalia. Mela ærarium, Probus & Curtius sæpius pecuniam regiam. A Gaza dicuntur γαζοφύλακες & γαζοφιλακῆντες, pecuniæ regiæ custodes, pecuniæ regiæ præfecti. & gazophylacia, æraria, & quæ potes thesaurorum conditoria custodiasue appellare. Multa super his Brissonius de regno Persarum.

DARII SATRAPAM) proditorem anonymum, præfectum Dâmasco, qui cum fortuna Darius fidem mutauit. Satrapæ nomen Persicum est, vsurparur tamen Latinis, Terentio Heautontim. act. 3. Scen. I. Plinio lib. 5. c. 5. Cicero, Curtius & alij, nunc præfectos interpretantur. Curtius etiam purpuratos. Literæ Sacræ Duces & principes. Iustinianus Nouell. 31. cap. 2. Id, inquit, magistratus nomen neque Romanum, neque maiorum nostrorum, sed ex altero imperio traductum fuit. Inde satrapia.

NATIONE MARDVS) Mardus gentile est, non proprium. οἱ Μάρδοι, inquit Stephanus ἐν Ἐβραίων ex Apollodorij secundo de terra, prædones & sagittarij sunt. Strabo quoque ex Nearcho Mardos vnam ex quatuor gentibus prædando viuere consuetis esse finitimos Persis. sed hos infra noster Curtius quinto & sexto volumine, & Arrianus tertio copiosè describunt. Gentem hanc ante Alexandrum nemo adortus vicerat. Nonnulli codices habent nomine Mardus, non, natione sed antiquissimus liber natione melius, quam scripturam etiam Modius sequitur.

TRADERET ADIEGIT) Veteres libri omnes vocem adiecit addunt, quam Modius abiecit, quod mihi quidem etiam blanditur, & ex genio Curtii videtur, in quo nihil redundat, & sæpè verba premuntur quæ audiuntur. Itaque illud adiecit videtur ex ora & glossemate in codices irrepsisse.

AD PRODITOREM) præfectum Damalci, qui mox vt solet, proditoris pœnas de-

dt. E MANIBVS CVSTODIENTIVM LAPSVS) Mardus sefellit comites, & solus Damascum rediit, vt hoc minus reor, proditio obseruaretur. Nam si comitatus aduenisset, peregrini suspicionem aliis mouissent. Custodes ergo amisso duce itineris, haud dubiè ad Parmenionem regressi rem exposuerunt.

FELICITATI REGIS SVI CONFISVS) Quia nihil sine diuinâ ope aggredi videbatur, nam cum præsto esset fortuna, temeritas etiam in gloriam cedebat. Est enim felicitas diuinum munus

θεὸς δὲ δῶρον ἔστιν εὐτοχείου

Felicitas est munus à summo Deo.

Verè etiam Plato στρατηγικὴν τεχνικὴν εὐτυχίας πλείστης δεομένην, militarem plurima fortuna egentem. Itaque Cicero pro Pompeo perorans inter virtutes Imperatorias ponit felicitatem: Ego enim, inquit, sic existimo in summo Imperatore quatuor has res inesse oportere, scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem. Cui nempe venti tempestatesque obsecundent, seu vt poëta, Cui coniurati veniant ad classica venti. Quæ felicitas vt Alexandro adfuit, ita Dario quarta luna nato defuit omnino, vt & pleræque alia.

pro leg^a
Manilia

TVRBAVERAT EA RES ANIMVM PARM.) Immo & præfectum Damasci coniecit in timorem culpa timida, & omne scelus metum creat.

AGRESTES) In agris, ab agro dictos, quos vulgò rusticos à rure appellamus.

FIDES HABITA) Ita Latinè, non adhibita, quod aliud valet.

MVNIMENTIS) timido nihil satis firmum, proditori nihil munitum. Montes ipsi circumiecti defendere poterant hostem, & arcem munitissimam fuisse constat infra ex iplo Curtio.

PRAETER EVM CVIVS FIDEI ERAT COMMISSA) Acerbè & aculeatè dictum in proditorem. Præfecto vrbis tota vrbs erat custodienda, ciues, & obsides, & totius Persidis principes fæminæ, legatique variarum gentium defendendi, cum ille primus fuit, qui omnium vitam, fortunas, salutemque hosti prodidit. Omnibus ergo miserabilis turba videbatur, fugientium, præter eum cui soli maximè miserabilis debebat videri, vt custodi, vt patri, vt proregi, vt magistratui, qui ciuibus loco parentum est. cum interim ille solus non doluerit, sed omnibus dolorem cre-

rit.

GRATIOREM PECVNIA PRAEDAM NOB. VIROS PRAETORVM CONIUGES) Nam per hos poterat & regem, & satrapas, ad quasuis iniquas condiciones, si vltus fuisset, deducere. Qui, quæque fuerint, mox ipse exprimit Curtius.

ARCE TVTISSIMA) Nisi custos sit fidus, nullæ turres & munimenta hostes arcebunt, proditio- nes omnes vrbes præfidiis nudant. Notum est Philippi oraculum de asino auro onusto.

GANGABAS PERSÆ VOCANT) Iple Curtius Curtium exponit, cum Gangabas ab oneri- bus portandis dictos ait, quos dorfuarios, baiulos & gerulos vocamus.

FRIGVS) Ergo circa hyemem & extremo Octobri pugna ad Isum est commissa, non mense Septembri, qui placidus & temperatus mensis est.

TVM AD STRICTAS VESTES) Hoc tum ablegat Acidalius, sed commodè adest, nec in- commodè abest. codices retinent omnes. *Adstrictas* collectas accipe in sarcinas, vt humeris ferri pos- sent, quod minimè alienum à re quæ narratur, quomodo enim vestes regias aureasque & purpu- ras ferre nisi colligatas potuissent? Acidalius contra fidem librorum rescribit. *humus rigeat gelu- tum adstricta: vestes, quas,* &c. non displicebit, si libros aliquos suffragatores habeat. mihi vtraq; scri- ptura proba apparet.

INDVUNT) Nos emendaremus, & vt primis verbis responderet hoc induunt, diceremus, *induerunt*. Audi: Ii, dixerat, cum frigus ferre non possent, tum induunt, possent, induerunt. sed Curtius ad præsens tempus, quo id faciebant retulit, dixitque *induunt*. nescio an imitandus in hoc, an reprehendendus. sanè qui simili formula vteretur: Ciues cum magistratui non parerent, puniuntur (propuniebantur, vel puniti sunt) postularetur à Prisciano reus solæci. Et miror hoc nemi- nem sagacissimorum Criticorum subodoratum. Cæterum ridiculum erat cum homines mediastini & vltima mancipia auro purpuraque culti fulgerent alienis, vt histriones, plumis ornati. Videban- tur etiam fugitium Darii velle agere.

FORTVNA REGIS) aduersa victi regis. calamitas regem Darii omnium ludibrio expone- bat.

HVMILLISMIS) abiectissimis & vilissimis, hoc enim latinis valet humilis, non vt hodie modestus, demissus, submissus, quæ omnia plerumque in laude, illud in vitio.

NVLLO AVSO) Cum præfectus ipse Damasci & magistratus fugeret, & quisq; sibi consule- ret, rati sat felices fore, si ferrum & cædem euasisent.

NON SPERNENDI AGMINIS) procul: cum omnes auro & argento radiarent, atque si ef- sent ex satrapis & purpuratis, qui contra venirent: atque erat is numerus, vt si militari ordine resi- stere voluissent fugassent, Parmenionis manum, non fugissent.

EQVIS CALCARIA SVBDERE) Erant equites, vt Diodorus narrat, potissimum Thessali, quorum forti opera vltus erat Alexander in prælio, vt ergo primi ditescerent, & fructum belli ca- perent, missi ad opimam prædam, cui portandæ nec ipsi quamuis auari sufficiebant.

OMISSIS) rectè Acidalius auguratur deesse vocem *is*, vel similem. Mei codices aliquot habent *Omissis illis*, oneribus inquam.

ARMATI QVOQVE QVI EOS PROSEQ) Armati gangabis additi, vt eos cum regia pecu- nia & cultu fugientes defenderent, immò etiam ipsos custodirent, ne quid auerterent, & hoc in spe- ciem; reuera autè vt eos ad Parmenionem deducerent, cui prædam integram vel ignorantes offer- rent. hoc enim proditor agebat. *Persequebantur* habent plerique codices, placet Modii scriptura, *pro- sequebantur*.

PRAEFECTVS QVASI ET IPSE CONTERRITVS SIMVLANS) Diuerticula viarum in- tellige ad circumiectos montes. Declarationis causa ex ordine verborum aliter positorum plana elucet & sententia, & interpunctio, quamquam in ipso Curtio nihil inuertendum. *Præfectus simu- lans, quasi & ipse* (esset) *conterritus, cuncta pauore compleuerat*, omnia turbarat, qui fugam sine turbis expedire debebat, imò nec fugisse, nec prodidisse.

OPES REGIAE) primum genus ponit, opes enim generale nomen ad omnes fortunas, mox formas subiicit: ex quibus prima est *pecunia stipendio ingenti mil. prap.* Cuius fortem & caput infra ex- primit.

CVLTVS) Dein *cultus*, qui ad vestem gemmis, auro, purpura fulgentem, item ad vasa, frenos, tentoria & papiliones ac tabernacula refertur.

VEHICVLA) quibus tamen per montes asperos locus aut nullus aut perangustus, vt proinde nõ mireris quod sequitur, alia stirpibus fuisse laceraata, alia in cænium mersa, quamquam & de vestibus possis capere.

GENTI OPVLENTIAE) Gentis Syrae ditissima, codices plerique *ingentis opulentia*, seruant, & vetus scriptura. sed Modii lectio non incommoda.

SI QVA RES AVARITIAM MORARETVR) Auaritiæ nihil nefas, nec vlla commiseratio. Itaque si qua res posset impedire Auaritiam, poterat certè & debebat miserabilis facies populi, fæ- minarum, illustriusimorum, liberorum ingenuorum, sup pellectilis regiae per omnes vias sparæ, la- crymæ, clamores, terrores, fuga, & hoc genus sexcenta mala, quibus & hostes poterant illacrymasse nisi au

nisi aurum & præda omnem ab illis solum humanitatis & misericordiæ exclusisset.

FIDEM EXCEDENTE FORTVNA) Pecuniæ summa non est maxima, quam infra ponit, nec supra fidem, sed cultus & suppellex Darius ultimus omnium ditissimus fuit.

PRIMI EVGERANT (emendatius hoc quam alterum fuerant. Ex primis autem illustres famina.

PARVOS TRAHENTES LIBEROS) paruuli enim parentum passus æquare non poterant, eoque tracti potius quam ducti. Virgilius:

----- dextra se paruus Iulus
Implicuit, sequiturque patrem non passibus aequis
Sacra manu victosq; Deos, paruumq; nepotem
Ipse trahit ----

2. Acne.

OCHI FILIAE) natu minimam Parylatim duxit Alexander, auctore Aristobolo & Arriano. Ochus Artaxerxis illius qui Mnemon dictus est, & Iustitiæ laude floruit, ex iusto matrimonio natu minimus patri successit, ipsoque exordio occupati regni, veritus coniurationem cognatorum, quali pater sublatu erat, regiam propinquorum sanguine impleuit. Quod Iustinus tradit: *Hereditas regni*, inquit, *Ocho tradita, qui timens parem coniurationem, regiam cognatorum cade & strage principum replet, nulla, non sanguinis, non sexus, non ætatis misericordia permotus, scilicet ne innocentior fratribus parricidijs haberetur.* Hic Ochus etiam Artaxerxes audiit. De quo questus est Alexander in epistola ad Darium quod Thraciam inuaserit. Arrianus. Plura de hoc infra lib. 4. & 10. ubi de ipsius crudelitate ex varijs scriptoribus multis referemus, ubi de Syngambis morte agemus, ubi affixit Iudæos, Euagoram interfecit, Ocham forem viam capitè defodit, patrum cum centum nepotibus & filijs interfecit. Val. M. l. 9. c. 2. Aelianus l. 2. Var. Diod. c. 7. Polyænus 7. Ochus idem est quod magnus. Serarius lib. 1. ad Esther c. 1. Fuit hic Ochus, Assuerus, Esteris post repudiatam Vasthi, maritus, de quo copiosè idem Serarius ad Esther c. 1. q. 3. p. 293.

QUI ANTE DARIUM REGNAVERAT) Non proximè, sed interiuncto Arse, seu Arsame Ochi filio.

FASTIGIO PATERNO) regni, cum pater Ochus regnaret, & illo mortuo regnum ad Colomannum, Darium nempe hunc deuolueretur, illæ regno simul cum patre sunt defunctæ & in ordinem redactæ.

SORTEM CRVDELIVS AGGR.) Iam antea ex regio fastigio detractæ, nunc etiam captiuæ. Adeo fortuna quem semel affligere cepit, non cessat donec elidat.

OXATHRISQVE FILIA) Amaltrice. supra laudatus in prælio, cum pro viribus Darium fratrem & regem obiectis ante curru equitibus, acerrimè defendit.

VXOR OCHI) Interpunge hæc probè, ne tibi eadem existimetur fuisse, vxor Ochi, & Oxathris filia, & coniunx Artabazi. Fuere tres diuersæ famina. *Vxor Ochi*) Dubium an Esther hæc fuerit.

ARTABAZI) Hic Philippiregis Alex. parentis hospes fuit, Dario amicissimus & fidissimus, post cuius mortem se dedit Alexandro, cum annum ageret quintum & nonagesimum, infra lib. 5. & 6. Princeps hic purpuratorum appellatur, proximus a rege, purpurati idem qui Satrapæ & prætores Darij.

ILIONE) nomen, vt video, prisicis vsitatum. Homerus enim Troianum laudat Ilioneum Iliad. z. & Virgil. l.

PHARNABAZI) de hoc supra cap. 6. Ipsi Pharnabazo tradit imperium, quod ante Memnoni dederat. Mentoris quoque supra eod. loco mentio facta.

NOBILISSIMI DVCS MEMNONIS CONIUNX) De Memnone meministi supra dictum, qui vt sibi fides haberetur a Dario, suos Dario pignoris loco tradiderat. Sed de coniuge accipe, quæ Barsene fuit Artabazo modo laudato ex regia stirpe nato filia. de qua sic Plutarchus: *ὁ π. ἄλλω ἐγνώ γλυκῆκα πρὸ γαμῶ πλήρ βαρσίνης. αὐτὴ δὲ μετὰ τῷ μέμνονι τελευτῆν χηρὰ γενομένη περὶ Δαμασκὸν ἐλήφθη παρὰ αὐτὴν δέ. παιδείαν ἑλληνικὴν, καὶ τὸ προσωρ ἐπιεικῆς ὄσα, καὶ πατρὸς Ἀρταβάζου γαγενότ. ἐκ βασιλέως θυγατρὸς, ἐγνώθη &c.* Nec mulierem ante nuptias agnouit ullam, excepit Barsene. Hæc post Memnonis mortem vidua Damasci capta est: & cum ea literis Græcis instituta & moribus placida esset, patre Artabazo, ex filia regis prognato, ducta est ab Alexandro. addunt alij: Tunc primum luxuriosa conuiuia, & magnificentiam epularum sectari, tunc Barsenem captiuum diligere propter formæ pulchritudinem cepit, a qua postea susceptum puerum Herculem vocauit. sed Arrianus Barsinem (sic enim illam scribit *Ἐρσίνην*, non *βαρσίνην*) Darij filiam affirmat maximam natu, quam Plutarchus Statiram vocauit, vt supra docui. Drypetim autem alteram Darij filiam Hephællioni nuptum tradidit. Subdo hic quæ Parmenio ipse in epistola ad Alexandrum de captiuis in Damasco narrat: *παλλακίδας εἶρον μισθούους τοῦ βασιλέως διακοσίας εἰκοσιέντεα, ἀνδρας φερανοπλόους ἐξ ἑπτακοσίων τεσσαράκοντα, ὄψοποιούς διακοσίας ἑβδομήκοντα ἑπτὰ, χυτρίδας εἰκοσιέντεα, γαλακτερούους ἑξὲς καὶ δέκα, ποτιματοποιούς ἑπτακῆδεκα, αἰνοθητὰς ἑβδομήκοντα, μυροποιούς τεσσαράκοντα.*

Iustinus
lib. 11.

Pel-

Pellices regias quæcallebant musicam trecentos viginti nouem, Coronarum textores sexaginta sex, Obsoni præparandi artifices ducetos septuaginta septem, mediastinos & abstersores ollarum viginti nouem, lactarios tredecim, qui pocula conficerent septemdecim, apothecis vini præfectos, cellarios septuaginta, vnguentarios quadraginta.

LACEDAEMONII QVOQVE) Lacedæmonii tum hostes Alexandri, cum quibus & Antipater absente Alexandro conflixit & vicit, vt infra exponemus.

ATHENIENSES) qui fidem societ. violarunt, & absente Alexandro rebus nouis studebant.

ARISTOGITON) Arrianus vnum duntaxat nominat Iphicratem Atheniensem, an ille fuit Aristogiton in quem Demosthenis duæ extant orationes? ita videtur.

DROPIDES) Hunc infra addit Arrianus.

IPHICRATES) Hunc Arrianus Iphicratis filium copiarum ducem facit, & præterea addit: *Iphicratem ob amorem Atheniensis vrbs, & paternæ memoriæ gloriam, & viuum magno semper apud se in honore habuit, & mortui ossa Athenas ad propinquos reportari curauit.*

Huius Iphicratis pater est ille clarissimus Atheniensium Dux, quem certatim laudant omnes scriptores. Latini, Probus, qui & vitam huius composuit, quæ hodieq; legitur, Frontinus passim in strategematis, Seneca Rhetor. Græci, Diodorus Siculus, Arrianus, Aelianus, Polyænus, AEschynes, Aristot. i. Rhet. Plutarchus ἀποφθῆς στρατηγῶν. Suidas, Xenoph. περὶ ἑλληνικῶν. alii. Quod autem Arrianus Iphicratem hunc Iphicratis filium ait ab Alexandro cultum ob paternæ memoriæ gloriam, id ita se habet, Eurydice mater Philippi patris Alexandri, & vxor Amyntæ patris Philippi à Pausania vexata, in summum discrimen cum liberis amittendi simul regni & vitæ venit, confugitque ad Iphicratem huius patrem, qui Pausaniam ex Macedonia expulit, & Eurydicen cum liberis restituit. quod ita factum prolixè monstrat AEschynes, περὶ παραπροσβείας, de falsa legatione. Probus eadem paucis. *bonus verò ciuis fideque magna, quod cum in alijs rebus declarauerit, tum maxime in Amyntæ Macedonis liberis tuendis. Namque Eurydyce mater Perdiceæ & Philippi cum his duobus pueris Amyntæ mortuo ad Iphicratem confugit, eiusque opibus defensa est.*

GENERE FAMAQVE NOBILISSIMI) Atque Iphicrates ignobilis fuit, si genus spectes, cædore natus, vt Plutarchus in Apophteg. tradit. *Ιφικράτης δοκῶν ἕνα ἕως σκυτοτόμῳ.* Iphicrates cum tutoris filius haberetur. Aristoteles quoque indicat obscurum fuisse: *ἐξ οἴων εἰς οἴα. ex qualibus ad qualia;* ex paucis nempe & obscuris, ad summa imperia. Idem Probus: *Iphicrates Atheniensis non tam genere aut magnitudine rerum gestarum, quam disciplina militari nobilitatus est.* Suntergo illa de genere ad Aristogitonem Dropidem referenda, fama ad Iphicratem. Diodorus lib. 14. cum eundem celebrat, de genere tacet. Cur autem potissimum Iphicrates, Iphicratis filius sit ad Darium missus, parens quoque causa fuit, cum Reges Persarum adiuuu in Aegyptiaca expeditione.

LACEDAEMONII PERASIPPVS) Arrianus nullum ex his exprimit, sed Euthyclem vnum ponit. Libro tertio tamen nominat Lacedæmoniorum legatos ad Darium missos Paulippum, non Perasippum, nisi forte hic in Curtio mendum est, sicut & Callicratides apud Arrianum Callistratidas audit, pro O Maio ille scripsit Monimon, & pro Onomostoride Anomatum, etsi hi diuersi puterunt fuisse ab illis.

DOMINI NOBILES) manifestum ponit Curtius discrimen inter ἀπλῶς nobiles, & nobiles κατὰ τὴν. Athenienses Iphicratem, Aristogitonem & Dropidem absolutè genere & fama clarissimos, hoc est, nobilissimos appellauit, Lacedæmonios tantum domi nobiles, κατὰ τὴν, nempe inter suos tantum domi, non foris, non absolutè. Et auctores omnes fecernunt domi nobiles à veris nobilibus. Minus est enim aliquid domi nobilis, quàm nobilis; vt meritò Adagiographus notetur, cum domi nobile interpretatur eum, qui non opibus tantum & potentia clarus, sed ex nobilibus nobilis prognatus est, domi nobilem interpretatur. Domi enim nobilis est, qui extra domum vel patriam suam vulgo nobilis non habetur. Nobilis vbique ille est, qui legibus & moribus omnium gentium nobilis dicitur, vt qui regibus aut aliquo antiquo & claro ac nobili sanguine sunt procreati, cum nulla gens sit quæ hos non nobiles exillimet. Absoluta enim nobilitas loco non mouetur, hoc est, vbique clara habetur. qua dere Aristoteles in Politicis verè disertat. Ad hoc discrimen respexere auctores cum alios domi nobiles appellauerunt, vt M. Tullius in Verrem: *Eubulides est homo cum virtute & nobilitate domi sue, tum etiam pecunia princeps.* Et idem in eundem: *Ibi hominem ingenuum, domi nobilem, P. Romani socium atque amicum fumo excruciatum semiuuium reliquit.* Et in eundem: *Heraclius est Hieronis filius Syracusanus, homo in primis domi sue nobilis.* Ita in eundem Act. 2. 3. 4. & 5. & 6. Et pro Cluentio, pro Flacco, de Arusp. responsis, ad Q. Fratrem. Ita cum Cicerone Sallustius, Liuius, Hircius Autropius bello Alex. Apuleius Apol. i. Iustinus lib. 5. Iulius Capitol. de Clodio Albino. Vitruuius 8. de Fundano, vt nihil omnino vsus sit pluribus. Hoc discrimen, nobilitatis ἕνεκα & ἀπλῶς ex Aristotele expressit Hieron. Olorius elegans in paucis & tersus scriptor: *Nobilis, inquit, esse quisquam non potest in ciuitate clara ignotis parentibus ortus, nec in ignota clarus, quamuis genere sit in illa ciuitate præstantissimus: idcirco ij nobiles in suis tantum sedibus, & à suis nuncupantur. Absoluta autem nobilitas nunquam loco mouetur, & vbiuis gentium semper altis defixa radicibus animis hæret, & eandem apud omnes nationes dignitatem habet.*

SUMMA PECUNIAE SIGNATAE FUIT) Codices alij : *summa pecunia signata fuit*, alij : *summa pecunia signata fuit*, alij quos sequor : *summa pecunia signata fuit*. Sic Budæus, Modius, & alij scriptum in membranis affirmant. Signata pecunia non est hoc loco signo & annulo signata in cista, vt signabatur vini lagena, suppellex & alia, sed est numerata; non rude argentum, nec factum. pecunia autem signata dicitur ad discrimen aliarum opum. olim enim omnes res possessæ pecuniæ nomine à pecude dictæ continebantur, quod XII. tabulæ & Iuriscons. docent.

TALENTVM DVO MILLIA ET SEXCENTA) sexaginta habet antiquissimus codex: alij sexcenta verius & melius. summa est, si talento Attico & communi æstimes, decies quinquagescenta sexaginta millia philippicorum, seu coronatorum, seu scutatorum, seu aureorum, hoc est, sexquimillia & sexaginta millia. philippicum æstimamus viginti victoriaris, seu vt patria lingua vocamus, baziis. Eodemq; modo aureum, coronatum, scutatatum. quamvis hodie non nihil mutarit pretium. Iam si Babylonica talenta fuere, vt fuisse verosimile est, cum ex decreto Darii Capeli Babylonii ponderis talenta fuerint ex vectigalibus in ærarium inferenda, talentum autem Babylonium erat septingentis philippicis. caput esset decies octies centena millia & viginti. hoc est millio & octingenta viginti millia philippicorum.

FACTI ARGENTI) Factum argentum apud Iurisconsultos opponitur infecto, & rudi massæ. Est autem factum argentum, vt *Q. Mutius* definiebat, vos argenteum. *Vlpianus* verò rectè ita definiri posse ait, quod neque in massa, neq; in lamina, neque in signato, neque in suppellectili, neque in mundo, neque in ornamentis *tit. 27. in principio, & §. ult. D. de aur. arg. arg.* Itaque à signato factum separatur. *Seneca lib. 1. de benefic. cap. 11.* Libentius donabo argentum factum, quam signatum. Argentum autem factum *Isidor. lib. 16. cap. 17.* definit, quod est in vasis & signis. Proinde argento auroque factio & gemmas aureis annulis inclusas, & cymbia argentea crustis aureis illigata, & aurea emblemata, quæ in lapidibus, absidibusque argenteis sint, & replumbari possint, adnumerari, si ea argenti numero testator habuit. *Paul. scribit in l. 32. D. de aur. arg. factio.* Deniq; auro vel argento id continetur, ex quo auro vel argento aliquid effectum est, siue id suæ, siue alterius visionis causâ paratum est. *d. l. 27. §. cui legatum.* & quod non in suppellectilis nomen cadat. *l. 19. §. argento.* Facti autem auri complures sunt species, prout & varijs vlibus subseruit. Est argentum escarium, potorium, viatorium, balneare. Escario argento legato, quod & escale appellatur, *in l. 8. D. de Suppell. leg. id debetur*, quod ad epulandum testator in ministerio habuit, id est, ad elum & potum. *d. l. 19. §. si cui escarium.*

QUINGENTA AEQVABAT) Exigua summa pro tanta verborum ambitione, & tanto numero exercitus. *illa pecunia* (dixerat supra) *stipendio ingenti militum preparata.* Et, *tot annorum incredibili & fidem excedente fortuna cumulata*, summam si colliges, ex signato & argento factio numerabis tantum, (& quidem summa & Babylonici talenti æstimatione) vnum & vicies centena quinquaginta millia, nobis centum quinquaginta millia supra duos milliones. Si autem Attico, seu communi talento sortem putes, erunt decies octies centena sexaginta millia philippæorum. Iam si numerum copiarum in eas, censebis ex Arriano sexcenta millia. Si singulis in totum mensem non nisi philippicum assignes, tribus mensibus tota fors exhaurietur. Proinde Glareanus dubitat an ad *quingenta* facti argenti talenta sit addendum vel audiendum millia, vt ita legatur: *Facti argenti pondus quingenta* (subaudi millia talentum) *æquabat.* Sed quia caput inde argenti maius quam vero simile illi videbatur, non placet illi *quingenta* millia, addendum vel audiendum, ter centies enim millies millia Philippicorum inde existerent, hoc est, trecenti milliones, quæ summa mihi non incredibilis videtur, pro tanto rege & regno, & à tot regibus, tam longis temporibus coacta & cumulata, vt Curtius ait, nisi alia me mouerent, & in primis Strabonis auctoritas, qui omnem pecuniam ex omni præda coactam post confectum totum bellum Persicum, confert in decem & octo myriades talentorum, quæ efficiunt centum & octoginta millia talentorum, ex qua summa nascuntur centies octies millies mille Philippici, siue nostrate numero, centum & octo milliones, quæ summa à crecentis adhuc procul abest. Itaque pronuncio verba Curtii ad verbum retinenda, nihilque addendum, vel audiendum. Curtium autem in præda amplificanda non spectasse argentum factum & signatum, sed vniuersam suppellectilem, aurea vasa, aureos frenos, tabernacula regali magnificentia ornata. vehicula gentis opulentia plena, quæ omnia vnâ cum argento fidem poterant excedere. Meam non excedunt, vt qui legerim Sinarum Regem ex annuo duntaxat vectigali colligere millies ducenties centena millia aureorum, quæ efficiunt centum ac viginti milliones, & hoc in vnum tantum annum, quantum nec Vespasianus moriens, qui vnus omnium quærendæ pecuniæ studiosissimus fuit, in ærario reliquisse fertur, nempe quadragies (sic enim cum Budæo lego, non quadringenties, quæ summa efficeret mille milliones) millies centena millia HS. hoc est, millies centena millia coronatorum, quæ centum efficiunt milliones.

IUMENTORVM DORSO ONERA PORTANTIVM) Iumentum Nonius, Marcellus, & Agellius à iungendo deducunt. Columella contra à iuando deriuat; *Iumenta*, inquit, *nomen à re*

à re traxere, quòd nostrum laborem, vel onera subuectando, vel arando iuuarent. In AEdilium edicto, Iumentorum appellatione non omne pecus continetur. Nam aliud significant iumenta, aliud significatur pecoris appellatione. Boues utique iumentorum appellatione non contineri, sed pecoris, verius est. Boues magis armentorum quàm iumentorum generis appellantur. Ergo iumentorum appellatione equus, equa, mulus, mala, & cætera uerba & dorsuaria animalia continentur. Elephanti etiam & Cameli, ut Seneca loquitur, iumentorum operam præstant. Columella tamen videtur boues non excludere, cum ad arationem iuuent. Plura Brissonius de verb. significat. verbo *Iumentum*. Mulos & Camelos supra Curtius expressit, pecuniam regiam portantes.

PRODITOREM DII POENA DEBITA PERSECVTI SVNT) Proditor se ipsum pro-
scribit, nusquam certus vitæ, nec domi, nec foris, hostis orbis terræ. Pœnas proditorum per-
secutus est accuratè in operis Subcessiuis Philippus Camerarius.

SOLIATIUM PRODITO) Dario, regum infelicitas hoc felicitatis habet, quòd eo-
rum miseræ plerumque misericordiam moueant, de quo supra ex
Cicerone. Solatium fuit Dario duplex, primum quòd pro-
ditorem proditum & vindicatum cerneret; alte-
rum quòd non omnes suos sequi fortunam
cerneret, sed nonnullos fidos in mul-
torum perfidia experire-
tur.

Comment. ad Lib. III. Q. Curtij, Finis.



Q. CVR-



Q. CVRTII RVFI
HISTORIARVM
ALEXANDRI MAGNI
 MACEDONIS
LIBER QVARTVS.

SYNOPSIS HVIVS LIBRI.

Alexander respondet litteris Darij, Cœle-Syriam & Phœniciam inuadit. Abdalonymum Sidonis, ex auctoritate Stratone, nouum regem dat. Tyrum septem mensibus obsessam continenti iungit & expugnat, Gazam capit, Ægyptum recipit, ad Hammonis templum penetrat, Deus salutatur, condit Alexandriam, Luna hebescit, Darius iterum ac tertio frustra conditiones pacis fert Alexandro, latus ab Alexandro respuit, decernitur prælio ad Gaugamela haud procul Arbelis, Darius victus more suo auxilium à pedibus quarit.

CAPVT I.

ARGVMENTVM.

Darij fugam exequitur Curtius. Alexander Parmenione Syriæ præfecto Aradum insulam cum rege Stratone in deditioem accipit, ad Marathon urbem castra mouet, vbi litteras ab Dario superbè scriptas accipit, pari que stilo, & atrocius etiam respondet.

Darius tanti modo exercitus rex, qui triumphantis magis, quàm dimicantis more, curru sublimis inierat prælium, per loca, quæ propè immensis agminibus impleuerat iam inania, & ingenti solitudine vasta fugiebat. pauci regem sequebantur. Nam nec eodem omnes fugam intenderant, & deficientibus equis cursum eorum, quos rex subinde mutabat, equare non poterant. * Onchas deinde peruenit: vbi excepere eum Græcorum * Vnchas: Sochas. quatuor

quatuor millia, cum quibus ad Euphratem contendit : id demum credens fore ipsius, quod celeritate* precipere potuisset. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damascum recepta erat praeda, iussu eam ipsam, & captiuos diligenti asseruare custodia, Syria, quam Cælen vocant, præfecit. Nouum imperium Syri nondum belli cladibus satis domiti aspernabantur : sed celeriter subacti obedienter imperata fecerunt. Aradus quoque insula deditur regi. Maritimam tum oram, & pleraque longius etiam à mari recedentia, rex eius insula Strato possidebat : quo in fidem accepto, castra mouit ad urbem Marathon. Ibi illi littera à Darioredduntur, quibus, ut superbe scriptis, vehementer offensus est. Præcipue eum mouit, quod Darius sibi regis titulum, nec eundem Alexandri nomini adscripserat. Postulabat autem magis, quam petebat; ut accepta pecunia, quam amicum, tota Macedonia caperet, matrem sibi, ac coniugem, liberosq; restitueret. De regno, æquo, si vellet, Marte contenderet. Si saniora consilia tandem pati potuisset, contentus patrio, cederet alieni imperij finibus, socius, amicusq; esset: in ea se fidem & dare paratum, & accipere. Contra Alexander in hunc maxime modum rescripsit. Rex Alexander Darii.* Ille, cuius nomen sumpsisti, Darius, Gracos, qui oram Hellepontitenent, coloniasq; Græcorum Ionias omni clade vastauit. cum magno deinde exercitu mare traiecit, illato Macedonia & Græcia bello. Rursus Xerxes gentis eiusdem, ad oppugnandos nos cum inmanium barbarorum copijs venit: qui nauali prælio victus, Mardonium tamen reliquit in Græcia, ut absens quoque popularetur vrbes, agros vreret. Philippum verò parentem meum, quis ignorat ab his interfectum esse, quos ingentis pecuniæ spe sollicitauerant vestri? Impia enim bella suscipitis, & cum habeatis arma, licemini hostium capita: sicut tu proximè talentis mille, tanti exercitus rex, percussorem in me emere voluisti. Repello igitur bellum, non infero. Et dys quoque pro meliore stâtibus causa, magnam partem Asia in diuisionem redege meam: te ipsum acie vici quem & si nihil à me impetrare oportebat, ut potè qui ne belli quidem in me iura seruaueris: tamen si veneris supplex, & matrem, & coniugem, & liberos sine pretio recepturum esse promitto. Et vincere, & consulere victis scio. Quod si te committere nobis times, dabimus fidem impunè venturum. De cætero, cum mihi scribes, memento non solum regite, sed etiam tuo scribere. Ad hanc perferendam Therisippus missus.

*Celer

Lib. 3. c. 7. & 21. DARIUS TANTI MODO EXERCITVS REX.) suprà Curtius. Darius tantæ multitudinis rex, cursu sublimis eminebat.

Lib. 2. PER LOCA IAM INANIA.) Per Amanicas pylas egressus. nam Syriæ pylas cum præsidio Alexander tenuerat. Arrianus: Δαρειὸς ἡ τὴν μὲν νύκτα ζῶν ὀλίγοις τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐφυγε. τῆς δὲ ἡμέρας ἀναλαμβάνων ἀεὶ τῶν τε Περσῶν τοὺς δασυθῆνας ἐκ τῆς μάχης, καὶ τῶν ξένων τῶν μιδοφόρων ἐς τετρακισχίλιους ἔχων τοὺς πάντας, ὡς ἐπὶ Δαφνακὸν τε πόλιν, καὶ τὰ εὐφράτην ποταμὸν ἄσπιδ' ἤλαυνε, ὡς τάχιστα μέτρον αὐτῶν τε καὶ Ἀλεξάνδρου τῆς εὐφράτην ποιοῖσαι. Darius noctu paucis comitatus fugerat. postridie verò recolligens Persas, exterofq;, qui ex eo prælio euaserant, quatuor in vniuersum millia habens ad Thapsacum, urbem, & Euphratem contendit, ut quàm citissimè posset, Euphratem inter se & Alexandrum medium relinqueret.

PAUCI REGEM SEQUEBANTVR) Curtius ut Darij cladem oculis Lectoris subijciat, contraria cum contrarijs componit. Paulò antè maximas copias habuerat; mōx nullas, aut perpaucas: Loca paulò antè omnia erant milite inundata; mōx sola & deserte: paulò antè sublimis curru cultu regio effulgens gestabatur; mox equa fugiens ignotus, exutus omni regio honore, vix saluus ipse euasit. Hoc ludibrium est fortunæ velut tragediam agentis: Sic fortuna facit miseros ex regibus Iros.

Sallust. bello Iugurth. Cap. 21. PAUCI.) More Numidarum, quibus nullum flagitium, regem in fuga destituisse, quo cuique libet, licet discedere. Quatuor millia tamen Darium secuta sunt.

QVOS REX MVTABAT.) Iam suprà lib. 3. diximus ex AEliano Darium consuesse equas foetas secum deducere ad pugnam, ut victus, periculo se eriperet; perinde quasi ad bellum proficisceretur, ut fugeret. Equam tamen recens enixam, quam conscendisse dicitur, ad vltimum prælium referunt scriptores, quamuis vtroque prælio factum crediderim, cum & hîc, & illic beneficio seu equorum, seu equarum euasisse traditur.

Lib. 2. ONCHAS PERVENIT.) Alij libri Vnchas, alij Orchas nominant. est locus inter pylas Amanicas & Thapsacum, ferè medius bidui itinere abest à pylis Amanicis, Sochos Arrianus haud dubiè appellat. Nam cum Darij expeditionem in Ciliciam describit, ab Euphrate Sochos peruenisse dicit: ὁ δὲ χῶρος οὗτος ἐστὶ μὲν τῆς Ἀσσυρίας γῆς, ἀπέχει δὲ τῶν πυλῶν τῶν Ἀσσυρίων ἐς δύο μάλιστα σταδίους.

σαδμῆς. *Est is Assyria locus ab angustijs, seu pylis Assyriae bidui itinere difitus.*

CUM QUIBUS ADEUPHRATEM CONTENDIT.) Vbi Thapfacus vrbs nobilis sita est. Sic Xenoph. Anab. 1. enim Arrianus narravit, quem paulò antè laudavi. Euphrates autem ibi latus est tria stadia, hoc est, trecentos septuaginta quinque passus.

PRAECIPERE.) Plutarchus προλαμβόντα τέταρας ἢ πέντε σαδῆς. Darium non cepit, cum ille iter quatuor aut quinque stadijs praecipisset. Elegans vsus verbi in hac significatione, cum pro anteuenire, praecipere, aut anteuertere vsurpatur. Sic enim Virgilius, Lucretius, Cicero, & optimi quique auctores locuti. Refertur & ad mentem. mente hostis aduentum praecipere. Exempla passim apud scriptores occurrunt. Communem notionem praetereo, cum idem, quod mandare, valet.

RECEPTA PRAEDA) *recepta* pro *capta*. & hoc vsurpatum historicis primae elegantiae. Alioqui recipitur, quod prius est amissum. Norauit hoc etiam Marcus Velleus. Receptam, non captam dixit (quamquam capi, & recipi de re vna, eademque aliquando dicitur, id est, in Augusti numis ARMENIA CAPTA, ARMENIA RECEPTA. possis tamen hic interpretari *receptam* pro, *acceptam*, quod proditor eam tradidisset, & Parmenio, nomine Alexandri accepisset. Infra de Byblon: *Oppidum Byblon traditum recepit*.

SYRIAE, QUAM COELEN VOCANT.) Hanc Geographus ita describit, vt eam oculis, quamuis absentes, & toto poene orbe diuisi tangere videamur: Δύο δὲ ἐστὶν ὄρη τὰ ποιεῖν τὰ κοίλη καλεμένην Συρίαν, ὡς ἀνὰ παράλληλα, ὅτε Λιβάνου & ὁ Ἀντιλίβανου &c. Duo montes sunt, qui Syriam concuam (hoc enim est Coele Syria) includunt, Libanus & Antilibanus. Pergit deinde Strabo exequi caetera, quae apud illum cognoscis. Caua ergo dicta est, quod quali quaedam amplissima vallis inter duos montes sita sit. Libanus & Antilibanus olim muro erant coniuncti, vt Coele Syria esset vndique clausa.

PARMENIONEM PRAEFECIT) Arrianus Memnonem seu Memnonem (μένων) Coele Syriae praefectum ait ab Alexandro, vtrumque pro temporis ratione verum videri potest. Parmenio subegit, subactam Memnoni, immò Andromacho, vt infra est, tradidit: etsi thesauros Parmenioni custodiendos traditos assermet Curtius, quod videtur non breuis fuisse temporis.

ARADVS QVOQVE IN SVLA) Redit à Parmenione ad Alexandrum, qui progressus cum exercitu totam sibi Syriam vindicare coepit.

Aradus insula est Phoeniciae, quam accuratissimè describit Strabo: Πρόκειται δὲ ἡ Ἀραδὸς &c. Lib. 16. p. 873. Ante iugum quoddam &c. vsque ad post hos. Lib. 2.

Mela paucis: *Arados, inquit, etiam in Phoenice, est parua, & quantum patet tota, oppidum frequens tamen, quia etiam subter aliena tecta sedem ponere licet.*

Plinius prius Pariam ait dictam: *In Phoenicio, inquit, mari est ante Ioppen, Paria tota oppidum, in qua obiectam bellus Andromadam (a Manilio eleganti eamine descriptam) ferunt. Alto mari, vt auctor est Mutianus, e fonte sulcis aqua tubo corijs factò vsque à vado trahitur.* Lib. 5. c. 31. Manil. li. 5.

Est huic cognominis etiam in Creta, & tertia in mari rubro, vt Stephanus auctor est. De nostra Arado Dionysius:

Ἀρχὴ τῆς φοινίκης Ἀραδὸς μεγάλω ἐν πόντῳ.

Iuxta verò Phoenicem Arados vasto in ponto.

REX EIVS INSVLAE STRATO.) Non est hic idem Stratoni Sidoniorum regi, singulis enim tum suus rex erat, Arado, Byblo & Sidoni: sed Aradi regem Arrianus non Stratonem, sed Gerostratum patrem Stratonis tum absentem fecit. Strato ergo regnum pro patre prorex administrabat. Gerostratus cum Autophradate classis regiae Darianae praefecto. Habuit tamen ratam Gerostratus filij deditioem, & ipse quoque cognita, desertis Darij partibus, se cum Alexandro coniunxit.

MARATHON) μάραθ Geographo πόλις ἀρχαία φοινίκων, vrbs vetusta Phenicum. Arrianus illam ex aduerso Aradi in continente ponit, & πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα laudat: magnam, inquam, & opulentam urbem. Lib. 17. Lib. 2.

Melas, vrbs, inquit, non obscurè Marathos. De eadem Plinius: *Marathos centrum Aradum Antiarados.* Stephano est etiam vrbs Acarnaniae. Lib. 1. Lib. 5. c. 20.

LITTERAE A DARIO REDDVNTVR) γραμματοφόροι & legati fuere ad Alexandrum Meniscus & Arsimas, vt ad Darium Alexandri Therisippus. Epistola duo capita complectebatur: primò petiuit, vt sibi Alexander suos quantouis vellet precio redderet, matrem, vxorem & liberos: Altero, vt de regno vel armis secum decerneret, vel parem, quod vtrique commodius fore putabat, æquis legibus secum agi pateretur. Addit Arrianus à Dario accusatos Macedones, Philippum & Alexandrum velut auctores belli & pacis violatores. Et verisimile est idà Dario perscriptum fuisse, cum etiam Alexander ad id respondeat apud Curtium.

REGIS TITVLVM.) Postremissimi cerdones non ferrent sibi honesti ciuis nomen detrahi, quid faciat Alexander, & rex, & declaratus imperator contra Darium à tota Graecia, & regis regum

Possennius, Moscovia, Litteræ Indicæ: Suetonius Domitianoo, Martial. li. 5. epi. 8.

gum iam bis victor; & qui regis titulum tua magnitudine minorem æstimaret; & qui iam divinos titulos & honores spectaret? Et hoc omnium regum & principum ingenium est, vt attentissimè legant titulos sibi vel debitos, vel impertitos. Exauctorari se putant, cum iustum sibi titulum non adscriptum vident. Nec minus pro titulis, quàm ipsis regnis bella suscipiunt. Legi Tartarorum, Moschorum, Indorum insanostitulos; legi Romanorum principum superbos, & impios, cum se Deos, dominosque ipsi appellari publicè præceperunt. *Edictum Domini Deiq; nostri.*

Nota.

Cap. 11. v. 5.

QUANTAMCVNQVE TOTA MACEDONIA CAPERET.) Superbilissimè dictum, præsertim à victo, perinde quasi tota Macedonia minor esset suo gazophylacio Persarum. Et tamen tota Gaza Persarum ab Alexandro vndique collecta in prædis post occisum Darium, & totam Persidem subactam, non fuit nisi centum & nonaginta millium talentorum, vt intrà ostendemus, hoc est, centies decies quater millies millia Philippæorum, siue vt hodie vulgo loquuntur, centum & quatuordecim millionum. Darium autem omnium regum Persarum ditissimum fuisse, docet Daniel, quod de Dario vltimo accipiendum docet Hervvartus.

Frumentaria. Agrætius de Orthographia.

POSTVLABAT MAGIS, QUAM PFTEBAT) Minus enim & modestius est petere, quàm postulare, quod ius quoddam præ se fert. Cicero in Verrem: *Incipiunt postulare, postcere, minari.* Postulatur tamen aliquid honestè, postcitur improbè. plus ergo est postcere, quàm postulare, plus postulare, quàm petere. Sæpè tamen alterum pro altero vsurpatur. *Petere*, inquit Nonius, *significat postcere*, apud quem & alia significata, auctoritatibus firmata, leges.

DE REGNO) Altera pars epistolæ Darij de bello, & pace. Darius quasi nunquam victus, arma iactat, & Alexandrum admodum insanum ait, qui secum velit de imperio armis contendere, cui dictis, factisque ostendit Alexander se plus Dario sapere.

REX ALEXANDER DARIO) Vt Darius titulum regis Alexandro negavit, ita par pari respondens Alexander non adscripsit Dario honorem regis, multò minus vel *μεγάλῳ βασιλεῖ*, vel *βασιλεῖ τῷ βασιλεῶν*, vti se appellabant Persæ & Parthi. Alexander primo causam belli in Darium Histaspis, & Xerxen, & ipsum Darium reijcit: illos primo Græciam armis aggressos. Darium etiam percussorem in se immisisse: ergo se vim vi repellere, non inferre. Matrem, vxorem, liberos se redditurum gratis pollicetur, si ipse velit supplex ad se accedere. Monet postremo de titulo regio sibi adscribèdo, cum meliore iure possit ipse, quàm ille rex appellari, cum illius & victor, & rex sit.

ILLE) Codices antiqui, *Celes*, cuius nomen sumpxisti, Darius: Modius ridet hanc scripturam, & Glareanum, ridendus ipse, & reponit (ille.) Glareanus cur dictus sit *Celes* quærit: *Quare*, inquit, *Darius Histaspis filius Celes sit dictus, non memini vsquam me legere, suspicor autem quemadmodum apud Aegyptios Ptolomai varia habuere nomina, cognomina, nonnunquam etiam contumelia plena, vt Philopator, Auletes: ita Darius Celes dictus videtur. Cum Herodotus in Thalia dicat, Darium hunc à Persis vocatum institorem, Cambysen dominum, Cyrum patrem.* Verè hoc Glareanus, nec malè de Dario Celete sentit. Nam veterem ego lectionem retinendâ iudico, & fortasse illam etiâ vocem, *ille*, apponendâ, vt scribamus: *Celes ille, cuius nomen sumpxisti, Darius &c.* Rotundatur enim periodus, & plana fit oratio, alioqui durior futura. *Celes* Græcis *κέλης κέλῃ* & est equus ipse, *ἄζυξ* iniugis, & eques. Suidas *κέλης ὁ μόνος ἵππος*, & *ἔπι τῷ τῷ φερόμενῷ σελάρῳ*. *Celes, est solus equus, & equo vehens, quem sellarium vocant.* Hesy chius: *κέλης ἵππος & ἵππατος*, *Celes est equus & eques.* Barinus Plauorinus: *κέλης ὁ ἐστὶν ἵππος ὁ μονάμωυξ & δρομικός, ὁ νῦν σελάρῳ λεγόμενος, & γυμνός. κελητῆρ, κελητίζεμ ἵππεύειμ.* Et: *κελητῶν μίχρον πλοῖαριον. ἀπὸ μεταφορῆς τῷ κέλῃ ἵππος ὃ εἰς ἀνήρ ἔπι κέλητα.* *Celes est equus vna freni habena reclus, eursor, hodie sellarius dictus, & singularis. κελητῆρ & κελητίζεμ, idem est, quod equitare. Celetium parua celox per metaphoram, à celete equo, cui vir vnus insidet. Est huius verbi mentio apud Homerum Iliad. o:*

ein zelter.

ὡς δ' ὅτ' ἀνήρ ἵπποισι κελητίζεμ εὔοιδός.

Vt quando vir equis desultor hys vti bene sciens. Et Odyll. e:

ἄμφ' ἐνὶ δῶραυ βῶνε κέλῃδ' ὡς ἵππον ἐλαόνου.

--- Porro Vlysses

In vnum lignum ascendens velut celetem equum impellens.

Iliad. A.

Vfus est & Pindarus in epigraphe primi hymni, Hieroni Syraculso Celeti inscriptus, ἱερωνὶ Συρακασίῳ κέλῃτι, eo quòd celete singulari equo in olympijs vicerit, & Euripides, atque alij post Homerum hoc nomine, de quo hæc Eustathius: *Καὶ ἐστὶ πιθανῶς εἰπεῖν, ὡς ἐκ τῷ τοῖς τῷ κέλω, ἢ κελέω, γίνεται τῷ ἵππῳ κέλης ὁ ἄζευκτος, & μάλλον, τὸ πλοῖον οἱ κελητες.* Nec dubito dicere à verbo *κέλω* seu *κελέω* deduci nomen *κέλης*, quod equum iniugem, seu non iunctum iugo sonat, & amplius etiam naues celoces. Quæras hic *παρέργως*, an heroes veteres ante Homerum vsi sint equis puris, & ex equis pugnarint, cum hoc Palæphatus, & alij negarint? Respondet Eustathius Odyll. e. posteaquam explicauit τὸν κέλῃτα: *Κέλῃτα ὅ, inquit, ἵππον λέγει τὸν ἄζυγα, τὸν κατὰ μόνας ἐλαυνομένην. ἐνθα ὄρα τὸ καὶ ἀσειον & σιωτομέτατον τῆς παραβολῆς. κέλῃτι γὰρ ἵπποισι παρεικάζει τὸν μῖσσανίδην θαλάσσην ἔπι κέλητα. εἴληρε ὅ ἵππος ἀφορμὴν ἢ παραβολὴν αὐτῆ, ἐκ τῆς τῶς νῆας ἀλός ἵππος πρὸ τῶτων ῥηθῆναι. Celecem, inquit, equum vocat (Homerus) non iugatum, & seorsum ductum. Ex quo obserua elegantiā & breuitatem comparationis. Equiti celeti cōponit naufragium vnica tabula nitentem. Accepit opinor comparationis occasione, quod naues, maris equi prius simi dictæ. Sequitur in Eustathio, quod quærebamus: *ἰστέον ὅ ὡς οἶδε μὲν ὄμηρος τὸν κέλῃτα κατὰ τῶν τοῖς ἰστέον**

ἰστέον

ἔστι τὸ τίθειαιπον. οὐ ποιεῖ δὲ ἥρωες χρημένους αὐτῶν εἰμὴ ἄρα κατ' ἀνάγκην ἔνοι, ὡς ἐν τῇ Πολωνείᾳ. δ Διομήδης
 δοκεῖ ποιεῖν; κελητίζει γὰρ ἐκεῖν ἐκεῖ. *Sciendum Homero celetem equitem non fuisse ignotum, ut
 nec quadrigas posseta. Heroas autem non introducit illis vrentes, nisi cum necessitas vrget, quemad-
 modum in Polonia Diomedes videtur vsus. equo enim vehitur ibi. Nec Latini vocem neglexerunt.* Li. 34. ca. 8.
 Plinius & celetem & celetizontas dixit, ut non solus vsurparit. Deducitur παρὰ τὸ κέλλειν τὸ
 & c. 5.
 τρέχειν, ἢ βαδίζειν, à currendo, vel eundo, κελητίζειν equitare singulari equo. Curtius quoque loco
 cognominis potuit vsurpare. Dices, nihil narras. non de voce ferram reciprocamus: doce vocatum
 Darium Celetem, & vicisti. Doceo fuisse equitem præstantem, & appellatum Ἰππεῖα, quod idem est
 τῶ κέλητι. Audi ex Onésicrito, Strabone, Athenæo, Eustathio in Odyss. Σ. huius Darij Hytaspis F. e-
 pitaphium.

φιλοῦν τοῖς φίλοις,
 ἰππεύς καὶ τοξότης ἀριστὸς ἐγενόμην,
 Κωνυγῶν ἐκράτθην,
 πάντα ποιεῖν ἠδυνάμην,
 ἠδυνάμην καὶ ὄνειρον πνεῖν πολὺν, καὶ τῆτον φέρειν καλῶς.
*Amicus amicis eram,
 Celes, seu eques, & sagittarius optimus fui,
 Præstantissimus venator,
 Omnia facere poteram;
 Poteram & vinum multum bibere, & hoc egregie ferre.*

Videat ergo Modius quamobrem riferit; quem tamen non rideo : nec ; ut oraculum, quod
 scripsi, propono. Lector, bonus arbiter esto, cui fortè occurret, videri potius Celetem dictum,
 quod equæ hinnientis auspicio sit creatus rex Persarum.

CVIVS NOMEN SVMPSISTI) Plures enim Darij reges Persarum fuere, ut supra didicisti,
 quantum ab hoc Darium hic indigerat, qui victus à Scythis bellum in Græciam transfudit; & à Mil-
 tiade victus est in Marathone, qui campus Athenis abest passibus M. decem. Hac pugna nullis antè
 sæculis clariorem fuisse scriptores tradunt : Inter quos a Emilius Probus, Cornelius Nepos, blu-
 stinus, e Herodotus, qui nomen Darij docet idem valere Persis, atque Græcis ἐρξείης, quod est
 exercitor, ut & Xerxes, idem quod ἀρῆς, martialis, seu bellicosus. Et Artaxerxes μέγας ἀρῆς
 magnus bellator, valdè bellicosus. Cicero Offic. narrat, hunc locum dedisse Rhetoribus campum ex-
 ercitationum & declamationum: Plato in Epitaphio Ill. de legibus, de eodem Dario Datide lega-
 to Darij, cui imperaratabeunti, ut Eretrientes & Athenienses captos ad se adduceret, si caput suum
 retinere vellet. Plutarchus eundem laudat Darin. Cecidit in Marathonis pugna a Hippias Pisistrati
 filius, cum arma impia patriæ inferret. Marathonis miranda scribit Pausanias in Atticis.

Li. 34. ca. 8.
& c. 5.

Lib. 15.

aMiltiade.
 bLib. 7.
 cLib. 6.
 Lib. 1.

dHerod. 7.
 Cic. alij.

QVI ORAM HELLESFONTI TENENT.) Hellepontij sunt, qui ad Hellepontum colunt,
 ut Sestiani cis Hellepontum, Abydem trans Hellepontum in Asia, ut & Troades, & tota illa ora
 maritima, de qua plura tertio lib. dictum. Cap. 19.

COLONIASQVE GRÆCORVM IONIAS.) Ionia peninsula in Asia minore, vrbes comple-
 ditur XII. colligit in linuoli ambitu stadia CCCXXX. hoc est Germanica milliaria tredecim, nec
 omninò semissem.

OMNI CLADE VASTAVERVNT.) Nam sub Dario Histaspis, & Xerxe Darij, & Arta-
 xerxe Xerxis F. tribus ijs deinceps ætatibus, plus malorum passa est Græcia, quam viginti alijs ante
 Darium ætatibus à Persis. Pherecydes tradit primum Ionum Ducem fuisse Androclum Codri re-
 gis Atheniensium F. ab eoque cõditam Ephesum regiam Ionix. Miletum Neleus, domo Pylius, Pylij
 plerique Athenas migrarunt, & cum Atheniensibus in Ioniam. Nyntem Cydrelus Cedroitidem, sed
 extra lineam sacram natus, aliasque ciuitates & colonias plerasque alij Athenienses, quos ordine re-
 censet Strabo, quas omnes Darius sedum in modum vastavit.

MARE TRAIECIT) Iustinus: Cum interim Darius rex Persarum, turpi è Scythia fuga summo-
 tus, ne vbiq; deformis militia damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabazum ad subigendam
 Thraciam, cateraq; eius tractus regna, quibus pro ignobili momento erat accessura Macedonia. Traiecit au-
 tem per Bosphorum Thraciam, quem ponte iunxit, ut copiose exponit Herodotus libro 4. longus centum
 viginti. Hac omnia fuscè Herodotus in Eratone, & nos supra lib. 3. cap. 19.

Lib. 14.
 Lib. 7.
 Septingenta
 millia ho-
 minum præ-
 ter sexcentas
 naues.

Herodoto;
 A Emilio
 Probo, Iu-
 stino, a-
 lijs.
 Lib. 3. c. 19.

RVRVS XERXES) Hæc superiore libro copiose ex varijs scriptoribus sunt exornata.

NAVALI PRAELIO VICTVS) à Themistocle, ut supra dictum.

MARDONIUM RELIQVIT) Post cladem Salaminiam, de qua plura Herodotus in Calliope,
 fufus est apud Platæas lapide ictus. Plutarchus in Aristide. Consulendi Scholiastæ Cornelij Nepotis
 in Regibus Themistocle, Alcibiade, Aristide, Iustinus.

PHILIPPVM PARENTEM MEVM QVIS IGNORAT AB HIS INTERFECTVM ESSE?)
 Idem Arrianus in epistola Alexandri ad Darium, quam infra collocabo. Sed nemo præter Alex-
 andrum Persas reos cædis Philippi postulavit. Omnia certè alia Iustinus, Quosius, Diodorus Sicu-
 lus,

lus, alijque de cæde Philippi narrant, à Paulania nobili adolescente hortatu Hermonatis Sophistæ propter stuprum ipsi ab Attalo illatum, nec à rege punito, in apparatu nuptiarum interempti. Tentata tamen omnia ad illum tollendum; quod affirmat Alexander à Persis, non est incredibile, cum Perinthijs Persæ contra Philippum auxiliatum venere, quando rex Persarum cœpit potentiam Philippi pertimescere, quemadmodum est apud Diodorum. Sed Pausaniam in Philippum à Persis immisum, nemo, quod sciam, refert. quamvis cædes illius gratissima Persis acciderit, quando propter Philippum Darius ad bellum Macedonicum se paravit, desijtque timere, postquam sublatum accepit.

IMPIA ENIM BELLA SVSCIPITIS) Non læsiti, non læsi, sed ambitione & avaritia ducti, ius gentium violatis; quod sæpè & Romani duce Pompeio fecere, qui non alio nomine reges Orientis, quam quod diceret: *indignum regno videri, qui tueri illud non posset.*

IMPIA BELLA SVSCIPITIS) Nec valdè sancta Alexander, præsertim cum Poro, & ijs, à quibus non modo læsus, sed ne visus, vel auditus fuit prædo mundi. Bellum oportet vniustum sit, & à iusta causâ natum. Sed contra tum Persæ & Macedones, tum etiam Romani, nec non alia pleræque gentes fecere, quibus vna, & ea vetus causâ bellandi, profunda cupido imperij, & diuitiarum, vt Sallustius verè docuit: *Libidinem enim dominandi causam belli habent, & maximam gloriam in maximo imperio putant.*

Ita rapere fœdus, impius lucri furor,

Et ira præcepit, vt Seneca χρηματίζει.

Inde breui & imperiorum euerfiones sequuntur. Verè enim Euripides in Erechto: *Οὐδέ τις στρατεύσας ἀδικαί, σὼς ἦλθεν πάλιμ.*

Iniusta bellans bella, saluus haud redit.

Ita sæpè euentus belli, vt Liuius sentit, *velut aquus iudex, vnde stabat, ei victoriam dedit, & acies victum ostendit nocentem.* Quod tamen non semper verum: In omni antiquitatis memoria cognoscimus, iniusto sæpè appetito bello succubuisse; quod cum cæleste numen permittat, ipsius sanctioribus arcanorum mysterijs nobis ignotis, iustis tamen, est adscribendum. Tu tamen, quod Pindarus monet *ἐκ πόλεμου, ἐκ μαχάν χωρίς θεῶν: Faceffe bellum, faceffe pugnam, reclamante numine, nempe iniuam.*

LICEMINI HOSTIVM CAPITA.) Liceo, liceor, & licitor, eodem significatu emo, sed plerumque augente precio, vt cum duo eandem mercem desiderant, precijs certat apud venditorè, qui illi rem se daturum promittit, qui plus soluerit. Licentur ergo emptores, seu licitatores, & alter alterum precio superare contendit. Miror à Valla dubitari de præterito verbi *liceor*, cum Cicero disertè dicat in Verrem *licitus sit, & liciti sunt.* Hoc loco veteres codices ponunt *licitamini*, vt & Valla legit: *Aliquando, inquit, sine auctione sit licitatio, vt apud Curtium de Dario, qui pollicebatur premium pro capite Alexandri, si quis eum dolo occidisset, ira inquit: Et cum habeatis arma ita licitamini hostium capita.* Ponit deinde discrimen inter liceri, & licitari. Liceri esse tantum semel precium deferre, aut sine respectu esse aliorum, emerè volentiū: licitari autem cum multis, & sapius augere precium. Lego igitur cum Modio *licemini*, non *licitamini.*

SICVT TV PROXIME TALENTIS MILLE) supra lib. 3. *Quippe Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum se pronunciarum iusserat.*

DIIS QVOQVE PRO MELIORE STANTIBVS CAUSA.)

Causa iubet superos melior sperare secundos.

Frangit, & attollit vires in milite caussa,

Qua nisi iusta subest, excutit arma pudor.

MAGNAM PARTEM ASIÆ) Ab Hellefponto vique ad Euphratem; suæ ditionis iam fecerat Ioniam, Phrygiam, Lyciam, Cariam, Pamphyliam, Cappadociam, Ciliciam, & Pheniciam.

ACIE VICI.) Ad Granicum, Duces; ad Issum, te ipsum.

BELLI IVRA) Vt qui non acie, sed pecunia, & per insidias me conatus fueris interficere. In omni porro Republica *iura belli maxime conseruanda sunt.*

οὐδέ τις ἀνὴρ εὐψυχὸς ἀξιοὶ λάθρα

κτείνειν τὸν ἐχθρόμ.

Nemo vir mentis alta clanculum velit

Occidere hostem.

Laudandi Achæi, qui nec hostes volebant per fraudem vincere. Vilis fraus, nec principe digna, veneno hostem tollere, vel occulto latrone.

SI VENERIS SVPPLEX) Hoc nunquam fecisset, nec ipse Alexander victus. Quin & ipsa captæ post prælium fœminæ regis, negabant se captas, si viueret rex. Nondum victus est, qui viuit, quamuis omnibus copijs & opibus exutus. Ipsa miseria, & misericordia armat reges, & victum in regnum reducit. Romani & Græci tum demum debellatum credebant,

cum

Lib. 16.

turcaquid:

Lib. 5. c. 28.
Cap. 10.

Lucan. 7.
Prop. lib. 4.
Eleg. 6.

Cic. 1. de
Off.

Polyb. 13.

Lib. 3.

cūm caput belli auctorem ipsum & regem interfecissent. Hoc apud Tacitum, & Cæsarem, & Florum, & Curtium, & Ciceronem, Plutarchum, Polybium lib. II. cognoscēs. Generoso animo promptius est millies emori, quàm semel apud hostem genua ponere, & se victum profiteri. Amabat Darius coniugem, matrem & liberos; & sine precio poterat saluos recipere; si supplex esse voluisset, coniecim mittere, sed tanti non fecit nec suam, nec suorum salutem.

MEMENTO NON SOLVM REGI, SED ETIAM TVO SCRIBERE.) Acutissimè hoc, seu Alexander, seu Curtius, quod magis credo. nam epistola Alexandri paulò aliter habet, quam hic appono, vt intelligas, quantum à nobis, aut etiam à periodo subinde Curtius deflexerit liberri- mus interpres.

Η ἐπιστολή Ἀλεξάνδρου ὡςδε ἔχει.

Οὐ μῆτεροι πρόγονοι, ἐλθόντες εἰς Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλω Ἑλλάδα, κακῶς ἐποίησαν ἡμῶς, οὐδὲν προηδικημένοι· ἐγὼ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονῶν κατασθεῖς, καὶ τιμωρήσασθαι βεβούλωμαι Πέρσας, διέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, ὑπαρξάντων ὑμῶν. καὶ γὰρ Περσὶσι εἰσοδηῖσθε, οἳ τὸν ἐμὸν πατέρα ἠδίκησαν. καὶ εἰς Θράκην, ἧς ἡμεῖς ἀρχομεν, δυνάμει ἐπέμψην ὄχλον τοῦ δὲ πατρὸς ἀποδανόντων ὑπὸ τῶν ἑπιελευσάντων, οἳς ὑμεῖς σιωπεύετε (ὡς αὐτοὶ οὐ τῆς ἐπιελευσῆς πρὸς ἀπαντας ἐκομμάσατε) καὶ Ἀρσὴν ἀποκτείναντος ἑσὺ μετὰ Βαγιά, καὶ τὴν ἀρχὴν κατασχόντων οὐ δικαίως, οὐδὲ κατὰ τῶν Περσῶν νόμον, ἀλλὰ ἀδικούντων Πέρσας, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τοὺς Ἑλλήνας ἡράματα ὄχλον ἐπιπέμψαντες διαπέμποντες, ὅπως πρὸς με πολέμῳσι, καὶ χρέματα ἀποστέλλοντες πρὸς Λακεδαιμονίους, καὶ ἄλλους Ἰνὰς τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν μὲν ἄλλων πόλεων οὐδεμιᾶς δεχομένης, Λακεδαιμονίων τε λαβόντων, καὶ τῶν παρὰ ἑσὺ πεμφθέντων τοῖς ἐμοῖς φίλοις διαφθειράντων, καὶ τὴν εἰρήνην ἣν τοῖς Ἑλλησι κατεσκεύασα διαλύειν ἐπιχειρῶντων, ἐστρατεύσα ἐπί σε, ὑπαρξάντος ἑσὺ τῆς ἔχθρας, ἐπεὶ δὲ μάχη νίκηκα, πρότερον μὲν τοὺς ἑσὺ στρατηγούς καὶ σατάπας, νῦν δὲ σε καὶ τὴν μετὰ ἑσὺ δυνάμει, καὶ τὴν χώραν ἔχω, τῶνδεῶν μοιδόντων. ὅτι τῶν μετὰ ἑσὺ παραταξαμένων μὴ σὺ τὴν μάχην ἀπέθανον, ἀλλὰ παρὲμ ἐκατέφυγον, τῶν ἐπιπέμψαντων, καὶ ὄχλον ἀκόντες παρ' ἐμοῖ ἐσιν, ἀλλ' αὐτοὶ ἀκόντες ἐστρατεύονται μετ' ἐμῶ. ὡς οὖν ἐμοῦ τῆς Ἀσίας ἀπάσης κυρίως ἐμῶ, ἦκε πρὸς ἐμέ. εἰ δὲ φοβῆ μὴ ἐλθῶν, πάθησι δὲ ἐμοῦ ἄχαρι, πέμπε τίναν τῶν φύλων τὰ πιστά ληψόμενοις. ἐλθὼν δὲ πρὸς με, τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τοὺς παῖδας, καὶ εἰ ἄλλο τι θέλεις, ἄπει καὶ λάμβανε. ὅ, τι γὰρ ἀνπέθης ἐμῶ, ἔστω ἑσὺ. καὶ τὸ λοιπὸν ὅταν παρ' ἐμῶ, ὡς πρὸς βασιλεῖα τῆς Ἀσίας πέμπε· μηδὲ δὲ ἑσὺ ἐπίπελε, ἀλλ' ὡς κυρία ὄντι πάντας τῶν σῶν, φράζε εἰ τὸ δέη. εἰ δὲ μὴ, ἐγὼ βεβούλωμαι περὶ ἑσὺ ὡς ἀδικούντων, εἰ δὲ ἀντιλέγεις περὶ τῆς βασιλείας, ὑπομείνας ἐπι ἀγώνισμα περὶ αὐτῆς, καὶ μὴ φεῦγε. ὡς ἐγὼ ἐπὶ σε πορεύομαι, οὐδ' ἀνῆς. Πρὸς μὲν Δαρρεῖον ταῦτα ἀπέστειλεν.

rum rerum domino significa, si quid petas. Sin aliter feceris, ego de te; tanquam iniuriam inferente decernam. Si verò, quod ad regni possessionem attinet, contradicis, aliud pro eo praelium experiri paratus, ne fugias. Ego enim te, quocumque loci fueris, adoriar. Atque hæc quidem ad Darium scripsit.

CAPVT II.

ARGVMENTVM.

Alexander in Phœnicia Biblon & Sidonem deditas
seruat, Stratonem regem abdicat, Abdalony-
mum regia stirpe ortum in regium fastigium
extollit.



ipse in Phœnicem descendit, & oppidum Byllon traditum recepit. Inde ad
Sidonem ventum, urbem vetustate, famaue conditorum inclytam. Regna-
bat in ea Strato Darij opibus adiutus: Sed quia deditioem magis populari-
um quam sua sponte fecerat, regno visus indignus: Ephastioniq; permissum,
ut quem eo fastigio Sidonis dignissimum arbitraretur, constitueret regem.

Erant Ephastioni hospites clari inter suos iuuenes, qui facta ipsis potestate
regnandi, negauerunt quemquam patrio more, in id fastigium recipi, nisi regia stirpe or-
tum. Admiratus Ephastion magnitudinem animi spernentis, quod alij per ignes, ferrumq;
peterent: Vos quidem maecti virtute, inquit, estote, qui primi intellexistis, quanto maius
esset regnum fastidire, quam accipere. Caterum date aliquem regia stirpis, qui memine-
rit à vobis acceptum halere se regnum. Atq; illi, cum multos imminere tanta spei cerne-
rent, si gulis * amicorum Alexandri ob nimiam regni cupiditatem * adulantes statuunt
neminem esse potiore, quam Abdalonymum quendam, longa quidem cognatione stirpi re-
gia annexum, sed ob inopiam suburbanum hortum exigua colentem stipe. Causa ei pau-
periaris sicut plerisque, probitas erat: intentusque operi diurno, strepitum armorum, qui to-
tam Asiam concusserat, non exaudiebat. Subito deinde, de quibus ante dictum est, cum re-
gia vestis insignibus hortum intrant: quem forte steriles herbas eligens Abdalonymus repur-
gabat Tum rege eo salutato, alter ex his: Habitus, inquit, quem cernis in manibus meis cum
isto squalore permutandus * est. ablue corpus, illuue, * veternoq; & surdibus squalidū: cape
regis animū, & in eam fortunam, qua dignus es istam continentiam perfer: & cum in rega-
li solio resacbis, vitæ, necisq; omnium civium dominus, caue oblitiscaris huius status. in
quo accipis regnum, immo hercule, propter quem. Somnio similis res Abdalonymo videba-
tur interdum satisne sani essent, qui tam proteruè sibi illuderent, percunctabatur. Sed ut
tunc tantis squalor ablutus est, & insecta vestis purpura, auroque distincta, & fides à iuran-
tibus facta: * serò iam rex isdem comitantibus in regiam peruenit, Fama deinde, ut solet,
strenuè tota urbe discurret: aliorum studium, aliorum indignatio eminebat: Ditiſſimus
quisque humilitatem, inopiamq; eius apud amicos Alexandri criminabantur. Admitti eum
rex protinus iussit, diuq; contemplatus: Corporis, inquit, habitus, fama generis non repu-
gnat: sed libet scire, inopiam qua patientia tuleris: Tum ille: Vtinam, inquit, eodem animo
regnum pati possim! Hæc manus suffecere desiderio meo: nihil habenti, nihil defuit. Mag-
na indolis specimen ex hoc sermone Abdalonymi cepit. Itaque non Stratoni modo regiam
suuelleretilem attribui ei iussit, sed pleraq; etiam ex Persica prada: regionem quoq; urbi appo-
sitam dittoni eius adiecit.

* amicos.
* adulan-
tibus

* tibi.
* æternisq;
tetrifque,
deterfisque
terreæque.

* Scrid.

Stephan. de
urb. Strabo
l. 16.
Ptolomæus

IN PHŒNICEM DESCENDIT). Phœnicæ Græcis φοινίκη à Phœnicæ Agenoris filio dicta,
prius Rabbothin & Colpites. Duplex est hæc: Vna, quæ ab Orthosia Berytum vsque pertendit:
Altera post Berytum, quæ Sidonem & Tyrum complectitur, principes, & toto orbe decantatas, vr-
bes. de quibus mox plura. Phœnicæ passim à Scriptoribus Latinis & Græcis celebrantur, ob ad-
mirandum literarum inuentum, de quibus Mela, Plinius, Iustinus, Strabo, Stephanus, alij: Est in
Syria.

BYBLON) Et hoc oppidum omnes Geographi celebrant in Phœnicæ. Arrianus, pæctioni-
bus ait traditum: βύβλον τὴ λαμβάνει ὁμολογία ἐνδοθείσαν, ablente tamen i rege Enylo, qui cum Auto-
phra-

phradate Satrapa Darii verfabatur.

RECEPIT) Iam supra monui, verbum hoc pro simplici vsurpari, idemq; sæpe valere, quod ce-
pi, vel accepi, non perditum recepi: quamquam & hoc sonet. Sed priori vsu frequentat verbum
Cæsar: *Curiosum omnium voluntate Firmium recipit.* Et mox: *Recepto Asculo, expulsoque Lentulo, & sæ-*
pe alias.

lib. 1. de
bell. Ciuiū.

AD SIDONA VENTVM EST) Vetustate, amplitudine, nobilitate cum Tyro comparan-
dam: poëtis etiam amplius, quàm Tyrus celebratam, cum Tyri nusquam meminerit Hometus,
Sidonas verò seu Sidonios laudat ab ingenio & artificio, cum πολυδαδάλας appellat:

Iliad ψ.
Odyss. δ.
v. o.

-- ἐπεὶ Σιδόνες πολυδαδάλοι ἐδ' ἄσκησάν.
φόνικες δ' ἄγορ' ἀνδρες.

Quos prolixè laudat Eustathius, cum πολυτέχνες ἢ καλλιτέχνες ἢ χαλκευτικῆς τεχνίτας nomi-
nat. Et rursus Homerus τέλας & πέπλους γυναικῶν Σιδονίων munera à Paride allata Helenæ nar-
rat. Ita de iisdem Strabo: Σιδόνιοι ἢ πολυτέχνηοι ἕνεκ παραδέδοντα ἢ καλλιτέχνηοι καθάπερ ἢ ὁ ποιητῆς
δηλοῖ. Addit Strabo peritos Arithmeticæ & Astronomiæ à ratiocinationibus & nocturna nau-
igatione ducto initio. Moschus philosophus Sidone natus est ante bellum Troianum; postea & Boe-
thus & Diodotus floruerunt. Ab iisdem artibus Sidonios prædicat Plinius. Distat Sidon Tyro du-
centis stadiis, nostratibus milliarijs sex, & stadiis quatuordecim. Addit Phauorinus: Σιδῶν πόλις
ἐστὶ φονικῆς, ἢ κλίνεται Σιδῶν φυλάττει, ὡς μέγα δὲ τῆ γαυικῆ ὄρου: ἐκ μέρου Σιδῶν πολυχάλας εὐχομαι
εἶναι, καὶ τοι τὸ τοιαυτὸν πανταχῶς κατὰ συσολῆν ὁ ποιητῆς προάγει.

Iliad. 7.

lib. 5. c. 12.

FAMA CONDITORVM INCLITAM) Conditores fuere Phœnices, Sic enim Iustinus: Tyri-
orum gens condita à Phœnicibus fuit, qui terram notu vexati, relicto patriæ solo, Assyrium stagnum primò,
mox mari proximum littus incoluerunt, condita ibi vrbe, quam à piscium vbertate, Sidona appellaue-
runt. Nam pisces Phœnices, sidon vocant. Sed Eustathius à Sida Beli filia dictam putat, Et Iosephus,
à Sichem Chanaani filio. Curtius infra, Sidonem & Tyrum ab Agenore conditam scribit, & cum
Curtio alii: Porro Sidonii ex cœli Darii, Alexandrum vltro acceperunt, vt docet Arrianus. Cur-
tius infra.

lib. 12.

Arr: lib. 2.

STRATO) Vsitatum illis regionibus nomen. Et Tyrii Stratonem habuere regem post domi-
norum cædem. Et supra, Aradi rex Strato vocatur.

Iust. lib. 18.

DARIi OPIBUS ADIVTVS) Erat enim amicus Darii, immo, vt reor, vectigalis. nam Si-
donem Persæ ceperunt, vt est apud Melam. Et Sidonii fuere in expeditione Xerxis contra Græcos,
vt est apud Herodotum.

lib. 1. c. 12.
lib. 7.

POPVLARIVM) Vtro enim Sidonii Alexandrum Arriano auctore, ad se inuitarunt.

VISVS INDIGNVS) Ita Alexander rex regum, reges alios abdicauit, alios ex humili in reg-
num extulit, adeo omnia parent armato.

ERANT HEPHÆSTIONI HOSPITES) De Ephæstione supra prolixè dictum. Hospites ac-
cipe, non caupones, aut stabularios, vt hodiè vsurpatur vulgo vox hospites. aliud est cauponium
& stabulum & diuersorium ab hospitio. Cicero de Diuinat. exercè separat, cum Arcadum alterum
ait diuertisse ad hospitem, alterum ad cauponem. Hospes est, qui notum, aut familiarem,
aut amicum excipit: caupo omnes, notos iuxta ac ignotos. Seneca: Nemo se stabulorum hos-
pitem iudicat. Hospites gratis suos amicos accipiunt, caupones mercede & locario. Caupo
Græcis πανδοχεύς, cauponium πανδοχεῖον est, de quo ad Martialis epigramma xctv. Volum. vi.
Sic etiam in stabulo semper, sic conat in agro. Pluria Ioannes VVonerius ad illa: Arbitri: nec
quo loco stabulum esset, sciebam. Hospites erant sæpe principes ciuitatum, & magistratus accipiebant,
aut reges, aut honestissimos: erant que alij publici, alij priuati: priuatorum vox tam de excipiente,
quàm excepto vsurpatur, cuius plurima leguntur testimonia apud Ciceronem, Liuium, Cæla-
rem, & alios. Inde sunt illa: renouare hospitium, id est, amicitiam, & tessera hospitalis, & tesseram fran-
gere, & quæ sunt generis eiusdem. Cognoscis ergo, cur dicat Curtius Hephæstioni hospites cla-
ros, etiam regno dignos esse visos, quamuis illud illi recusarent, quod negarent patrij moris esse,
alios præter nato sex regio languine ad dignitatem regiam euehi.

lib. 3.

NEGAVERVNT) Hæc vox elegantissimum vsum apud cultissimos scriptores habet: pro
quo vulgo teritur: dixerunt quod non. aut his paria. Cæsar passim & Cicero, Plautus, Terentius, & a-
lii passim obuii. Non est hoc loco negare idem, quod inficiari. Negant intueri lucem fas esse ei, qui à
se hominem occisum fateatur, quod interpretaberis: Aiunt non esse æquum illum viuere, qui alte-
rum occiderit.

QVOD ALII PER IGNES, FERRVMQVE PETERENT.) Huius sententiæ testes ferè plu-
res, sunt præ quàm numerari possint, quod ex Romana, Græca, sacra & profana historia passim
cognosces. Accipe hæc pauca ex infinitis. Eteocles & Polynices Oedipodæ, poëtarum etiam tra-
gœdiis celebrati, per cognatum & fraternum sanguinem grassabantur ad imperium, vnde illa apud
Euripedem impia vox Eteoclis.

Εὐριπίδου

Εἴπερ γὰρ ἀδινεῖμ' ἤδη τυραννίδ' ὄρει.
 Κάλλισον ἀδικεῖν, τάλαι δ' εὐσεβῶν χρεῖον.
 Nam si violandum est ius regnandi gratiā,
 Violandum est: alijs rebus pietatem colas.

Sed enim Eteocles hac oratione non contentus, separatim cæli ardua ascendere, aut infra terram ad tartara descendere, dum regni potens fiat:

Ἀστρῶν ἀνέλθωμ' ἤλιος πρὸς ἀνατολάς,
 Καὶ γῆς ἐνερθεῖμ', διωκτὸς ἀν' ἑρᾶσαι τῶδε.
 Per astra ascenderem ad solis exortus,
 Et terram infra, si potis sim siue effisere.

Nota sunt Cæsaris quoque & Pompeii de principatu certamina, civili sanguine composita, quando Cæsar idem Eteoclis carmen in ore habuit, de quo M. Tullius. Declaravit id modo tempestas C. Cæsaris, qui omnia iura diuina & humana peruerit, propter eum, quem sibi ipse opinionis errore finxerat principatum. Agrippinæ ambitionem quis nescit? cui prædictum erat filium regnaturum, sed ipsam occisurum: demens exclamavit:

Me verò occidat, dum modo regnet.

Silentio reliquos transeo, Alexandros, inquam, & Alexandri successores, & ante hos Nabuchodonosores, Cyros, Darios Xerxes, Græca & Latina historia tibi passim exempla subministrabit.

MACCI VIRTUTE) De hoc vsu loquendi multa ad Martial. epig. XIII. lib. IV. & ad idem in Analectis.

REGNUM FASTIDIRE) Quò plures appetuere, hoc pauciores recularunt. Diocletianus expertus fastidiuit, Gordianus senio fessus reculauit, Pontifices aliquot refugerunt, Tiberius fugiendo quæsiuit, simulando occupauit.

SINGVLIS AMICORVM ADVLANTES) Membranæ Modii: *singulis amicorum adulantibus*. Acidalius: *singulis amicos Alexandri adulantibus*, ex se emendat. Potest vetus, & vulgata scriptura probari: *Multos etiam singulis amicorum Alexandri adulantes*. Nam *adulor* Quintiliani æuo tertio calui passim, ipso Quintiliano auctore iungebatur. Cicero, non nisi quarto iunxit cum personæ seu pronomini, tum rei, vt: *Vos adulari, & fortunam adulari* diceret, quomodo dicendum fuisset ex membranis *singulis amicos adulantibus*. Quintilianus *adulatum militi tribunum*. Quin & Liuius hoc verbum *adulor*, cum Dandi casu copulauit. Tacitus cum acculandi casu i. histor. *more tradito quencumque principem adulandi*. Lib. XVI. Annal de Petronio: Quod discrimen sit inter *assessor, adulor & blandior*, docet Valla.

lib. 5. c. 66.
 l. 3. Dec. 1.

lib. XI.

Ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) *Neronem aut Tigellinum adulatus est*.

ABDALONYMVM) Hanc historiam leges apud Plutarchum, Iustinum, & Diodorum Siculum, quamvis in nomine variatum sit, quando alij Abdolominum, alij Abortonium, alii Alynominum, alij Ballonium, placet Abdalonymus. In re quoque & loco non conuenit auctoribus, Diodorus Tyri regem creatum affirmat contra Iustinum & Curtium, Plutarchus Paphi.

EXIGVA STIPE COLENTEM) Mercede conductus vitam manus precio tolerabat, cum operas ad puteos exhauriendos collocaret, & hortos irrigaret herbas repurgandas. Stips aliàs pecuniam à populo collatam, & in ærarium repositam significat, aliàs Diis oblatam, aliàs mendicatis in partitam: aliàs mercedem, vt apud Plinium, mercenariæ stipis ancilla est, quæ stipem vulgato corpore colligit, & quæstum facit, aliàs pro fructu, & eleganter. Villaticæ pastiones, inquit Columella, & pecuarig, non minimam colono stipem conferunt, id est, vtilitatem & fructum. Curtius videri potuit accepisse stipem, vel pro diario & mercede, vt dixi, alienos hortos colenti data: vel fructu, suum hortum suburbanum parua stipe & fructu repurgantem. Curtius enim nihil de alieno horto exprimit. Iustinus & Diodorus disertè alieni horti faciunt cultorem.

lib. x. c.
 XXXIII.

Petronius
 Satir.

CAVSSA PAUPER TATIS PROBITAS FVIT) Ita plerosque probos, Crotonæ pauperes fuisse notat Arbiter, Iuuenalis, & Martialis Romæ. *Sin vrbanius nota homines sustinetis semper mentiri, recta ad lucrum curritis*. In hac enim vrbe non literarum studia celebrantur, non eloquentia locum habet, non frugalitas sanctique mores laudibus ad fructum perueniunt. Videbitis oppidum tanquam in pestilentia campos, in quibus nihil aliud est, nisi cadauera quæ lacerantur, aut corui qui lacerant. Et Iuuenalis:

Sat. 3.

Quid faciam Romæ? mentiri nescio --- Et
 --- artibus, inquit, honestis

Nullus in vrbe locus, nulla emolumenta laborum,
 Cedamus patria --- maneant qui nigrum in candida vertunt.
 Et Martialis: Si bonus es, casu viuere, Sexte, potes.

lib. 1. epig.
 32.

STREPITVM ARMORVM NON EXAVDIEBAT) Archimedes Syracusas intentus Mathesi, & radijs suis describendis, non sensit captas, donec ipse captus, & occisus lineas sanguine induxit.

REGIAE VESTIS INSIGNIBVS) Purpura (cuius auctores erant Phœnices, nec licebat nisi regibus primum uti) Iceptro, fascia.

HERILES HERBAS) Ut est inuisa filix, & infelix lolium, & steriles auenæ,
Carduus & spinis surgens paliurus acutis.

Virg. Ecl. 5

Sarriebat ergo Abdalonymus, & runcabat hortum, noxiasque herbas euellabat.

REGE EO SALVATO) Appellato ab duobus Hephæstionis hospitibus, vel altero tantum, qui verba faciebat, quæ sequuntur.

HABITVS) Pro cultu corporis & veste hic accipitur, uti nunquam, quod meminerim apud Ciceronem, sed Liuium, Plinium, & alios. Cicero ad animum & constitutionem corporis refert: sapius etiam tralatè, quàm propriè usurpat.

PERMVTANDVS EST) Cæteri libri ferè tibi est, vel est tibi: videtur tamen vacuum tibi. Elegans oratiuncula hospitis perelegantis ad Abdalonymum.

PERMVTANDVS EST) Iam supra de hoc verbo disputatum. rectè etiam dixisset: squalor iste lib. 3. cum hoc habitu permutandus est; contrario vsu, eodem intellectu.

ABLVE CORPVS) Ita dispunge: *ablue corpus, illuue, veterno, & sordibus squalidum.* Hoc dicit: Exue rusticum, ac colonum, & indue regem. Squalent sordibus terræ, sudore, & neglecto mundo, corpora agrestium operarum; aulicas mundicias & elegantias, vestiumque cultum in regijs, non in agro, aut opificum officinis quæras.

VETERNOQVE) Omnia formis descripta, & antiqua exemplaria, immò & manu exarata habent *æternisque sordibus*. Palmerius primus vertit stilum, & expuncto *æternis*, rescripsit *veternoque*. Multa Acidalius hic conatur, & ex ingenio putat vel legi posse loco *ter veterno, veterni sordibus*, vel *tetrisque sordibus*, vel *cæterisque*: vel *ablue illuue squalidum, deterfisque sordibus, cape regis animum*. Palmerij iudicium placet, præcæteris; sed bona pace Criticorum, ego, quando respatur, more meo retineo veterem, & veram scripturam, cum *æternis*, hic valeat idem quod *diuturnus*: quomodo Horatium elegantiam conditorem locutum memini

lib. 2. c. 2.

--- quid æternis minorem

Consilij animum fatigas?

æternis inquit Acron, infinitis, & diuturnis. Et Virgilius *pacem æternam* dixit exercere, seruare. *Æternus* pro assiduo, perpetuo, immenso eleganter ponitur: *æternis curis*, id est, assiduis se cruciare. Notauit hunc vsu verbi perelegantem Turnebus, ad illud Virgilianum lib. 8. *Tum pater æternos atur deuinctus amore*. *Æternum*, pro magno, atque adeo immenso posuit Maro, & Curtius lib. 4. ferè eodem modo scripsit. *Ablue corpus illuue, æternisque sordibus squalidum*. Abdalonymus, in *æternis sordibus* hæcenus vixerat agricola. Quid si tamen, ut nostram quoque crissim addamus, quando

Aeneid. 4.

lib. 13. c. 8.

*Κῆμ ἐφάβ' ἢ μάτηρ πολυδέουκε ἡμεν ἀμείνω.**Me quoque pollucem mea mater vincere dixit.*

Quid si, inquam, *Ablue corpus, illuue, terræque sordibus squalidum*. Scripserat enim Abdalonymus deprehensum fuisse in repurgandis sterilibus herbis, quod ipsis manibus, ut plerumque fieri amat, factitabat, glebamque tractabat. Alius *terrenis*, quod parum arridet. *Veternus* porro pro torpore animi accipitur, aliàs morbum valet, qui assiduum conciliat somnum, donec mortis somno iungatur.

Auctoris
cōiectura.

IN EAM FORTVNAM) Felicem & beatam ac regiam, quam tua frugalitate tibi conciliasti, propter hanc enim potissimum rex creatus est Sidoniorum, immo & Tyriorum, ut alij tradunt. Pereleganter usurpatur hoc intellectu *fortuna*.

CONTINENTIAM) Paupertatem & frugalitatem permuta regno: continentiam & frugalitatem virtutum omnium genericem.

CAVE OBLIVISCARIS) Honores mutant mores, & res secundæ fatigant sapientes. Modestè fecit Gordius, qui plostrum, quo ad regnum fuit euectus, publicum monumentum prioris fortunæ, in publico Iouis posuit templo. Modestus & Agathocles Syracusorum tyrannus, an rex, qui semper vesci è sicilibus consuevit, ne primæ paupertatis obliuisceretur.

PROTERVE SIBI ILLVDERENT) Non dissimile est, quod Pertinaci euenisse narrat Herodianus *ὁ πάνσευθε φη λευάζοντες προσέβουλω*, *Non desinitis senem ludere hominem*, & quæ ibidem sequuntur.

lib. 2.

SATISNE SANI) Inter orationem hospitis quærebat, an saperent, qui innocenti, & infelici illuderent.

SERO IAM REX) Antiqui codices, *Serid*, & verè, quicquid contrà ad seram vsq; vel peram disputet Modius. Proinde scribe *Et fides à iurantibus facta serid*. Non vides, serid rem gestam à iuratis?

IAM REX) indurus regium cultum, & regem se sentiens, & credens.

FAMA TOTA VRBE DISCVRRIT) De Abdalonymo rege creato rumorem distulit.

H V M T.

HUMILITATEM) Fortunæ, non generis, hic enim ad paupertatem respexere diuites. Humilitas, scriptoribus pricis, in vitio erat, aut certè non in virtute. Humilitas generis claritudini opponitur: res humiles sunt abiectæ. Exempla vbique obuia.

CRIMINABANTVR) Indignum esse regno Abdalonymum; hominem esse agrestem, humilem, mendicum, esse qui possint melius fortunam regiam sustinere.

CORPORIS HABITVS) Forma, statura, & dignitas oris, te regibus creatum produunt: de animo nunc videamus. Quæro, quomodo tam indignam genere tuo fortunam tuleris? Vtinam, respondit Abdalonymus, tam moderatè feram opes & regnum, quàm non grauatè tuli patupertatem facilius rebus aduersis constanter occurras. quàm moderatè te geras secundis.

Senecæ vi-
de & Pub-
lium.

NIHIL HABENTI, NIHIL DE VIT) Avaro semper deest, tamque eo caret, quod adest, quàm quod abest. Omnia possidet, qui nihil petit. Legendum vltimum Ciceroni s Paradoxum: *ὅτι μόνον ὁ σοφὸς πλεῖστον*, Solum sapientem esse diuitem. Magnum; inquit, vestigal parsimonia est, non esse cupidum, pecunia est: non esse emacem, vestigal. contentum verò suis, maxima; tertissimaq; diuitia (Sapientes) satis esse putant quod est, nil appetunt, nulla re egent, nihil sibi deesse sentiunt, nil requirunt Et apud Senecam poeta: *Is minimo eget mortalis, qui minimum cupit, Quod vult habet, qui velle, quod satis est, potest. avaro nihil satis est, qui non tam habet, quod habet, quàm habetur. οὐκ ἔχει ἄλλ' ἔχεται.*

MAGNAE INDOLIS) Dignum regno iudicauit Alexander è tam sapienti responso, quo captus, magnis opibus inopem locupletauit. Ita Alexander rex regum, alios reges dixit, alios abdixit.

lib. 2. de
fortuna
Alexãdri.

Habes historiam de Abdalonymo ex Curtio, cum quo facit Diodorus, nisi quod Ballonium indigetet, & Tyri, non Sidonis regem creatum affirmet. Plutarchus verò Paphi regem ait ab Alexandro institutum: sic enim ille: *Πάλιν ἐν Γιάφῳ τῷ βασιλευσίνῳ ἀδίκῃς καὶ ποιηρῶ φανένῳ ἐκβαλὼν τῷτομ Αλέξανδρῳ, ἕτερον ἐξήκει, τῷ Κινυραδῶν γένεος ἤδη φθίνειν καὶ ἀπολείπειν δοχῆν τῷ, ἕνα δ' οὖν ἐράσαν περιτεῖναι πένητα, καὶ ἀδοξόν ἀνθρώπων ἐν κήσῳ ἐνὶ παρημελημένως διατρεφόμενον. ἐπὶ τῷτομ οἱ βαδίζοντες κελύων, ἀχθεῖς δὲ πρᾶσιαις ὑπὸν ἐπαυλῶν, καὶ διεκράχθη τ' στρατιῶν ἑπιλαμβανομένων αὐτῷ, καὶ βαδίζοντες κελύων, ἀχθεῖς δὲ πρὸς Αλέξανδρον ἐν εὐλεῖ σινδονίσκῃ βασιλεὺς ἀνηγορεύθη, καὶ πορφύραν ἔλαβε, καὶ εἰς ἦν τ' ἑτέρων προσαιγορευμένων, ἐκαλεῖτο ὁ Ἀλόνμο. Rursus in Papho rege ob flagitia, ab Alexãdro eiecto, cū rex alter non reperiretur, quod Cnyradarum gens funditus deleta existimaretur, vnum tandem tradunt inuentum inopem, vltimique nominis hominem, in hortulo quodam neglectum, vixq; ex eo se tolerantem. Ad hunc; qui missi erant, cum venissent, aquam * elicibus deducentem offenderunt: terrore verò percussus est, militibus manum in eum iniicientibus, praireq; porò iubentibus, quoad ad Alexandrum deductus obsolet a plagula amictus, rex est pronunciat, assumptaque purpura vnus eorum esse cepit, qui regis sodales vocitabantur. Erat tum et nomen Alynomo. Hæc Plutarchus. Nec est, quod mirère nominari Paphi regem. Plures enim Cyprus habuit reges. Insula omnium in omni orbe felicissima nouem olim regnis incluta; quamuis Paphus tantum ciuitas Cypri laudetur. Arrianus etiam reges Cypri, non regem vocat.*

* πρᾶσιαις

Mela au-
tor.
lib. 2.

C A P V T I I I .

A R G V M E N T V M .

Perfidus Amyntas, & transfuga cum suis quattuor millibus primùm Tripolim venit, inde Cyprum, dein Ægyptum, quam conatus occupare ad Memphin primum victor, mox victus cum suis deletur.



Niterea Amyntas, quem ad Persas ab Alexandro transfugisse diximus, cum quattuor millibus Græcorum ipsum ex acie persecutus fuga Tripolim peruenit. Inde in naues militibus impositis Cyprum transiit: & cum in illo statu rerum, id quemq; quod occupasset, habiturum arbitraretur, velut certo iure possessum, Ægyptum petere decreuit: utriusque regi hostis, & semper ex ancipiti mutatione temporum pendens: hortatusq; milites ad spem tanta rei, docet Satacen prætozem Ægypti cecidisse in acie: Persarum præsidium & sine duce esse, & inualidum. Ægyptios semper prætoribus eorum * infensos pro socijs ipsos, non pro hostibus estimaturos. Omnia experiri necessitas subigebat: quippe cum * primas spes fortunæ destituit, futura presentibus videntur esse potiora. Igitur conclamant, duceret quò videretur.

* infestus
* prima
spes fortu-
næ.

ur. At q. ille utendum animis, dum spe calerent, ratus, ad Pelusij ostium penetrat; simulans à Dario se esse pramissum. Potitus ergo Pelusij, Memphin copias promouit: ad cuius famam Aegyptii vana gens, & nouandis, quàm gerendis aptior rebus, ex suis quisq. vicis, urbibusq. hoc ipsū concurrunt, ad delenda praesidia Persarum: qui territi tamen spem retinendi Aegyptium non omiserunt. Sed eos Amyntas praelio superatos in urbem compellit, castrisq. positus, victores ad populandos agros, velut in medio positus, hostiū cunctis agebantur. Itaq. Mazaces quauquam infelici praelio suorum animos territos esse cognouerat: tamen palantesi & v. Etoria fiducia incautos ostentans perpulit, ne dubitaret ex urbe erumpere, & res amissas recuperare. Id consilium non ratione prudentiūs, quàm euentu feliciūs fuit. Ad vnum omnes cū ipso duce occisi sunt. Has pœnas Amyntas vtriq. regi dedit, nihilo magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quàm illi, quem deseruerat.

*Diis vel his
*Affaces
Mactaces,
Maltabes

QVEM AB ALEXANDRO TRANSFUGISSE DIXIMVS) Dixerat hoc supra: At Graci, qui in Darij partibus steterat, Amynta duce, (prator hic Alexandri fuerat, tūc transfuga) abrupti à ceteris haud sanè fugientibus similes euaserant. De Amynta & Thymonda eadem Arrianus, qui tres Amyntas cognomines ponit, Arrabæi filium, alterum Andromenis, tertium hunc Antiochi, cuius interitum cū exercitu infra audies. lib. 3. c. 22.

CVM QVATVOR MILLIBVS ILLVM EX ACIE PERSECVTIS) An persecutus? Vtraque proba lectio videri potest, nisi quod persecutus ambiguum per se sit. Arrianus octo millia cenier. Diodorus cum Curtio facit, vel potius hic, cum illo.

TRIPOLIM) In varijs regionibus hoc nomine ciuitates reperiuntur. Est Phœnices, est Macedonia, Perræbea Cariæ, Messeniæ, Arcadiæ Epiri, & in Ponto, vti Stephanus tradit. Hoc loco de Phœnices accipienda, quâ Amyntas ante Alexandri aduentum peruenit, vt auctor est Diodorus; non enim accepit à colonis ex tribus illuc ciuitatibus missis, Arado, Tyro & Sidone. Melas à tribus oppidis, singulis inter se stadijs distantibus Tripolimais nomen inditum. Tripolitanum nauale Amyntas occupauit, & nauibus, quibus vti non poterat, incensis, ne Alexander fugientes possset assequi, fugit. Strabo 16. Stephanus de urbib. Melas li. 1. c. 12.

CYPRVM TRANSMISIT) Regiam insulam è regione Cilicij sinus positam, quàm omnes Geographi depingunt.

IN ILLO STATVRERVM) Exponit consilium Amyntæ, cuius ingenium haud procul aberrat à proditoris conditione, nulli fidum, omnibus infestum, fortunæ vultum vbique sequens. Erat tum Aegyptus id loci, vt à Satrapis Darij regeretur. Satraces, de quo supra, prator Aegypti, ad Issum ceciderat, cuius vicem propratores Aegyptio præerant, inter quos princeps Mazaces, proinde velut vacuam magistratu occupare tanquam suam destinarat.

VTRIQVE REGI) Dario & Alexandro hostis Amyntas, primum Alexandrum, deinde Dariū, postremo sua auspicia secutus.

SINE DVCE ESSE) Mentitur esuriens Græculus, qui mōx Mazacen prætorem occisus sensit.

OMNIA EXPERIRI NECESSITAS COGEBAT) Miles, cū quò se verteret, non haberet, fortunæ Amyntæ coactus se commisit.

PRIMAS SPES) Victore Dario se beatos fore putabant, tanto regi seruituri; & hæc erat prima spes, à qua destituti, proximam secuti Aegyptum animo præcipiebant. gnomo nobilis est: Plerique futura præsentibus anteponunt, parum prouidi vbique vici esse.

DVM SPE CALERENT) Elegantissimè hoc, facile enim, & citò refrigescit, ac debilitata infringitur.

AD PELVSII OSTIUM) A Cypro enim nauiganti versus meridiem, primum ad Aegyptum occurrit Pelusium oppidum, & portus, vbi Nili ostium exoneratur in mare, & angulum ex Delta tertium Pelusiacum efficit, de quo infra ex Callisthione & Strabone prolixè. Pelusium eadè Pompeij Magni nobilitatum est. Callisthenes. Strabo 1. 17. Cæsar 1. 3. de bello Ciuilii.

MEMPHIN) Caput Aegypti & regia, Caira hodie, de qua plenius ad primum Epigramma Martialis. Amyntas non dubitauit se totam Aegyptum in potestate habiturū, vbi Memphin occupasset.

AEGYPTI VANA GENS) Polybius, Strabo, alijque testantur.

*HOC IPSVM CONCVRRVNT) Hoc genus loquendi lib. priore tractauimus, vt & id quod sequitur, spem non omiserunt. Aegyptij permutaturi magistratum Persicum Græco, Persas adorti vici recesserunt: victores Amyntas superauit, ita ludere fortuna solet in rebus humanis; adeoque maximè bellicis. Amyntam rursūm victi aggressi, occidione occiderunt. *ad hoc ipsum.

SED EOS AMYNTAS PRAELIO SVPERATOS) Præsidium Persarum accipe Memphi impostum, cui præfectus erat Mazaces Satacis vicem præturæ fungens.

VICTORES AD POPVLANDOS AGROS, VELVT IN MEDIO POSITIS HOSTIUM CUNCTIS AGEBANT VR) Ilias hic variarum lectionum occurrit. Aliter editi, aliter membranæ; aliter Modius, aliter Acidalius curat affectum; & propè depositum locum. Mei libri hæc collocant

*Heruar-
tus v. c.
legit diui-
tiji.

verba: *Castrisq; positis victores ad populandos agros eduxit, ac velut in medio positus * Dñs, hostium cuncta agebantur.* Alius antiquior *positis his.* Alius agebat. Alij apud Modium: *Positis omnibus hostium cuncta agebantur.* Membranæ Colonienſes: *Victores ad populandos agros, velut in medio positi, Dis hostium cuncta agebantur,* haud dubiè mendosiſimè. Non multò melius Sigebergentes, *Victores ad populandos agros velut in medio positi hostium cuncta agebantur.* Modius ratus se rem acu tetigiſſe, reſcripſit: *Victores ad populandos agros velut in medio positus hostium, cunctis agebantur.* Sed ipſe ſibi parum placens, vertit calculum, ediditque *Victores ad populandos agros velut in medio positi, hostium cuncta agebantur,* nihilo melius, immò deterius. Modium damnat Acidalius, qui mutat quadrata rotundis. Primùm expungit, quod in veteribus libris ſcriptum eſt *eduxit,* deindè, *ac velut,* vertit in *huc illuc,* prætereà pro, *in medio positus,* reponit, *incompositis,* illud omnibus, mutat in *agminibus.* Demum, quod nullam omninò habet affinitatem, cum voce, & ductu literarum, pro, *cunctis,* ſcribit, *ſecuri.* Ita, inquit, *partibus reſectis,* integrum reſtitui locum, Quomodo, ſi non perſanatus eſt, audebo dicere, vix alius aliter ſanabit. Ain' tu? an etiam nobis tollere tentandi conatum, cum tibi permiferis omnia conaris. Ego ita ſanari locum arbitror, *castrisq; positis victores ad populandos hostium agros eduxit, ac cuncta, velut in medio omnibus positus agebat.*

Posis tamen permutato verborum ordine reſcribere: *Castrisq; velut in medio positus, victores ad populandos hostium agros eduxit:* Verbum *cuncta,* vel *cunctis positus,* agebat vel agebantur, redundat; vel alia deliderantur: neque enim oratio rectè connectitur. Intellectus iuſtus eſt: *Amyntas compulſis in urbem victis, castrisq; velut in medio (inter urbem nempe & agrum) positus, victores Græcos ad populandos hostium agros, & prædas agendas eduxit.* Alioqui verbum *positus,* altero ſtatim verſu inconditè recurrit. Optime forſan legeris: *Castrisq; positus victores ad populandos agros, velut cunctis hostium in medio positus * agebantur.*

*vagaban-
tur.

MAZACES) alias *Mastaces,* al. *Maçtabes,* al. *Mastaces,* al. *Mazabes,* aliter *Mazæces.* Nihil eſt quod miretur hoc loco Glareanus, quomodo Amyntas in concione dicat, prælidium Perſarum in Aegypto ſine duce eſſe, & hic à Curtio Mazaces prætorem agat. Primùm mendax Græculus eſuriebat, & vel putabat nullum eſſe, vel potiùs mentiebatur. Quomodo enim poterat ignorare à Satace prætorem de more illi eſſe relictum? Prætereà vti ſimulabat ſe miſſum à Dario prætorem Aegypti: ita ſimulabat nullum eſſe præfectum prælidio.

PRÆLIO SVORVM TERRITOS) *Victus ſemel miles inutilis: recognosce, quæ Gruterus ad illa Taciti verba annotarit: ſuper eſſe, qui fugam animis, qui vulnera tergo ferant.* Et hoc eſt, quod Tur-nus Troianis toties obiecit: *his victam gentem;* Et Romulus: *his captos Phryges.*

VICTORIAE FIDVIA INCAVTVS) Quoties ſpe prædæ victores à victis ſuperati ſint, lo-
quuntur & veteres, & noſtræ hiftoriæ.

HAS POENAS AMYNTAS) Monui ſolemne eſſe Curtio, poſt quamvis narratiunculam, vbi quid grauius exponitur, ſubiſci epiphonema; non aliter ferè, quàm ſolet in epigrammatis fieri. Digno proindè ſupplicio mactatum ait, perfidum caput, vtriq; regi, Dario ad quem transfugerat, & Alexandro, quem deſeruerat. Eundem finem fortitum Amyntam narrat Arrianus & Diodo-
rus.

Lib. 2.
Lib. 17.

CAPVT IV.

ARGVMENTVM.

Darij prætores ex acie Iſſica ſuperſtites, recuperare Lydiam tentantes fundit Antigonus. Deſcribuntur dein varia bella inter duces Darij & Alexandri geſta. Agis quoque rex Lacedæmoniorum Antipatro bellum fecit.



Darij prætores, qui prælio apud Iſſum ſuperfuerant, cum omni manu, quæ fu-
gientes ſecuta erat, aſſumpta etiam Cappadocum & Paphlagonum iuuen-
tute, Lydiam recipere tentabant. Antigonus prætor Alexandri Lydiæ
præerat: qui quamquam pleròq; militum ex præſidijs ad regem dimiſerat,
tamen barbaris ſpretis in aciem ſuos eduxit. Eadem illic quoque fortuna
partium fuit, tribus prælijs alia atque alia regione commiſſis Perſæ fun-
duntur

duntur. Eodem tempore classis Macedonum ex Græcia accita, Aristomenem, qui ad Helle-
sponti oram recipendam à Dario erat missus, captis eius, aut demersis nauibus superat. A
Milesijs deinde Pharnabazus præfectus Persicæ classis pecunia exacta, & præsidio in vr-
bem Chium introducto, centum nauibus Andrum, & inde Syphnum petiit. has quoque in-
sulas præsidijs occupat, pecunia mulctat. Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Europa,
Asiaq; regibus in spem totius orbis occupandi gerebatur, Græcia quoque & Creta arma
commouerat. Agis Lacedæmoniorum rex octomillibus Græcorum, qui ex Cilicia profugii
domos repetierant, contractis, bellum Antipatro Macedonia præfecto moliebatur. Cre-
tenses has, aut illas partes secuti, nunc Spartanorum, nunc Macedonum præsidijs occupan-
tur. Sed leuiores inter illos fuere discrimina: vnum certamen, ex quo cætera pendebant, in-
tente fortuna.

DARII PRÆTORES) Pharnabazus, Autophradates, Apollonides Chius, Phisinus, Megare-
us, Chares, Agis rex Lacedæmoniorum cum Agefilao fratre, Aristomenes. Alexandri prætores e-
rant Macedonia Antipater, Antigonus Lydiæ, Egelochus, & Amphoterus classi præerant; Zopyrion
Ponto.

RECUPERARE) Ita antiqui libri, Modiani, *reciperare*, quomodo apud Tacitum sæpius scri-
ptum à *recipio*, *recipero*, *reciperas*, pro *recupero*.

CAPPADOCVM ET PAPHLAGONVM IVENTVTE) Alij omnes erant sub ditione Alexan-
dri, an sponte sequebantur. votum prætorum, an vis exercitus illos secum traxit? an Paphlagonia &
Cappadocia defecerat. Nam mortuo Alexandro iam defecisse constat.

ANTIGONVS PRÆTOR ALEX. LYDIAE) De hoc infra sæpius, præsertim libro extremo
Arrianus Phrygiæ præfectum affirmat.

EADEM FORTVNA) felix, quæ secundum Alexandrum pronunciauit. Antigonus enim vicit
Satrapas Darij, vt Darium Alexander.

CLASSIS MACEDONVM) Ducibus Amphotero & Hegelocho.

PHARNABAZVS) De quo supra: Pharnabazi quoque, cui summum imperium maritimæ oræ
rex dederat &c. Hic cum accepisset nuncium de clade Issica, cum duodecim triremibus atque ex-
teriorum stipendiariorum mille quingentis Chium repetit, veritus ne audita Itrage Persarum defe-
ctionem molirentur. Milesijs pecuniam in classem Persicam imperauit. Miletus caput Ionum in
Caria.

CENTVM NAVIBVS) Arrianus quasi ex Curtio extcripsisset: Pharnabazus autem & Auto-
phradates aliquandiu apud Chium moram fecerunt, præsidioq; in insula collocato, nonnullis in Con atque
Halicarnassum nauibus missis, ipsi centum nauibus optime ad nauigandum instructis Siphnum appellunt. Est
Chios nobilissima maris Ionij insula.

ANDRVM APPELLVNT) Ex Cycladibus vna, ab Andro Eurymachi F. dicta. plura Stephanus
cum alijs Geographis. Ex hac est Andria Terentij.

SIPHNUM) Insula in Cretico mari à Siphono Sunij F. prius Merope dicta. Has omnes insulas
Pharnabazus cum Autophradate occupauit.

MAGNITVDO BELLII) Persici inter Alexandrum & Darium gerebatur eo fine, vt victor si-
mul orbem occuparet, quem spe deuorauerat Alexander.

GRÆCIAE ET CRETAE) Non quod Cretenses non Græcè loquerentur, sed quod Creta
Græciæ non esset subiecta, suisque legibus viueret, quas Minos tulerat. Est insula non in AEgeo
mari, vt Eudoxus censuit, sed vt Strabo docet, inter Cyrenaicam & Græciam sita, longa stadijs
minus duobus duo milliaria supra septuaginta, lata milliaria septem minus triente. dicta *ἐκατόμωλις*
à ciuitatibus centum, de quibus copiosè Strabo.

ARMA COMMOVERAT) Græci & Cretenses cum viderent Alexandrum nisi confecto bello
Persico non reuersurum, ausi sunt se commouere, nec tamen omnes, immò soli Lacedæmonij, qui
in Alexandrum regem nunquam consenserant.

AGIS LACEDAEMONIORVM REX) Quæras quis iste sit Agis, Lacedæmonius, an Eurysthe-
nis F. Agefilai frater, quem suis monumentis celebrat singulari libro Xenophon, à quo Agidæ, an
ille posterior Agis, an tertius denique interfectus, quem cum Cleomene laudat Plutarchus. Hic A-
gis inter primum & vltimum medius; an ille, quem cum Gracchis componit Plutarchus? Haud du-
biè medius hic est inter extremos, ab Antipatro ad Megalipolim cæsus. Nec turbet te, quod apud
Arrianum Agefilaus nominetur Agidis frater, & primus ille fratrem habuit, & iste Agefilaum, &c.

EX CILICIA PROFVGI) Ex triginta millibus à Dario mercede conductis, alij Amyntam in
AEgyptum secuti erant, alij in acie ad Isum ceciderant, alij ad Agidem venerant, qui cum illo ple-
rique perierunt.

Paphlago-
nū prætor
Calas.
lib. 2. c. 3.
Cappad.
Abistame-
nes c. 8.
lib. 1.
lib. 3. c. 5.
cap. vlt. d. 3.
Arriand. 2.

Steph. de
vrbib.

Aut. Polit.
lib. 10.
Lib. 10.

Lib. 2.

ANTIPATRO BELLVM MOLIEBATVR) Prælium inter Antipatrum & Agidem commissum, describitur infrà initio libri sexti. Arrianus docet Agidem ad Antophrodotem in Siphnum insulam peruenisse, ibi triginta accepisse talenta, & decem triremes, quas cum Hippia ad Agefilam miserit cum mandatis, vt in Cretam cum illis nauigaret, ad res illius insulæ constituendas. Diodorus paucis: *In Europa, inquit, Agis Lacedæmoniorum rex, receptis octo millibus are merentium militum, qui ex prælio aduerso ad Issum euaserant, nouis rebus in gratiam Darij animum intendit. A quo naues & pecuniam magnam cum obtinisset, in Cretam transmisit. Vbi vrbes complures captas, in Persarum partes traxit.* Iustinus de eodem Agidis & Antipatri bello narrat, quem infrà adducemus.

Lib. 12. ipso initio.

Εαπαρομο-
γομαχία.

SED LEVIORA INTER ILLOS ERANT DISCRIMINA) Inter Macedonas & Lacedæmonios, eum orbis vniuersus expectatione euentus Perfici belli esset suspensus, Alexander sanè tantoperè properans, hosce desepxit, vt cum murium & ranarum pugnis illos contenderet.

CAPVT V.

ARGVMENTVM.

Tyri laus, donum Tyriorum Alexandro missum. Alexander prohibetur vrbis aditu, descriptio maris Tyrij & vrbis.



*T*ota Syria iam Phœnice quoq; excepta Tyro, Macedonum erat: habebatq; rex castra in cōtinenti, à quo urbē angustum fretum dirimit. Tyrus & magnitudine, & claritate ante omnes vrbes Syria Phœniceq; memorabilis, facilius societatem Alexādrī acceptura videbatur, quā imperium. Coronā igitur auream legati donum afferebant, cōmeatusq; largē & hospitaliter ex oppido auuexerant. Ille donā, vt ab amicis, accipi iussit, benigneq; legatos allocutus, Herculi (quem præcipue Tyry colerent) sacrificare velle se dixit: Macedonum reges credere, ab illo deo ipso genus ducere: se verò, vt id faceret, etiā oraculo monitū. Legati respondēt, esse templū Herculis extra urbem, in ea sede, quā Palatyeon ipsi vocant, ibi regē deo sacrum ritē facturū. Non tenuit irā Alexander, cuius alioquin potens nō erat: Itaq; vos quidē, inquit, fiducia loci, quod insulā incolitis, pedestrem hunc exercitiū spernitis, sed breuit ostendā in cōtinenti vos esse. Proinde sciatu lacet, aut intraturū me urbem, aut oppugnaturū. Cum hoc responso dimissos monere amici cæperūt, vt regem, quem Syria, quem Phœnice recepisset, ipsi quoq; urbem intrare paterentur: at illi loco satis fissi, oblidionem ferre decreuerunt. namq; urbem à cōtinenti quatuor stadiorum fretum diuidit, Africo maxime obiectum, crebros ex alto fluctus in littus euoluit, nec accipiēdo operi, quo Macedones cōtinenti insulam iungere parabant, quidquam magis, quā ille ventus obstabat: quippe vix leni, & tranquillo mari moles agi possunt, Africus verò prima quaq; congesta pulsu maris illa subruit: nec vlla tam firma moles est, quam non exedant vnda, & per* emixus operum manātes, & vbi acrior status existit summi* operis fastigio superfusa. Præter hanc difficultatem haud minor alia erat: muros, turresq; vrbis præaltiū mare ambibant. Non tormenta, nisi è nauibus procul excussa mitti, non scale mænibus applicari poterant: præceptum in salum murus pedestre interceperat iter: naues nec habebat rex: & si adiuisset, pendentes & instabiles missilibus arceri poterant.

*nexus.
*operis A-
cidalius de-
let.

TOTA SYRIA) Præter Palæstinam tamen & Gazam, quæ pars Syriæ est. Iaddusenim Hebræorum id temporis Pontifex, salutatus ab Alexandro per legatos, vt Iosephus est auctor, & monitus vt se dederet Macedoni, & quæ dependisset antea Darij, illa sibi penderet, auxilia mitteret, comæatum, arma, aliæque quæ postulasset, suppeditaret. negauit Pontifex se viuo Darij id præstare posse, quod iurasset, se contra Darij saluum nūquam arma laturum. Iratus rex iurauit se, occupata Tyro exercitiū Hierosolymis admoturū, docturumq; aduersus quem iusurandum esset custodiendum. Quæ porò post receptam Tyron Alexander in Iudæa gesserit, infrà ex Iosepho ponemus. Iudæa ergo nondum erat subiecta Alexandro, quæ tamen in Syria.

IN CŌTINENTI) In littore ad Tyrum. Continens pro terra accipitur, vt oriens pro sole; salien: pro fonte, frigida, calida seu calda pro aqua, & hoc genus alia, sed tamen quæ mare attingit: interiora, mediterranea appellantur.

AN-

ALGVSTVM FRETVM) Quatuor stadia latum inter urbem & terram. Stadia autem duo & triginta, vnum milliare Germanicum faciunt. Est ergo octaua pars milliaria, quingenti nempè passus.

TYRVS ET MAGNITVDINE, ET CLARITATE ANTE OMNES VRBES SYRIÆ PHOENICESQVE MEMORABILIS) Vti Tyri oppugnatio & expugnatio capiatur, iuuabit pauca præfari de nomine, & de statu ciuitatis, de antiquitate, conditoribus, insulæ magnitudine, nobilitate, vaticinijs ex literis sacris, librisque Iudicum, Regum, Psalmis, Isaia, Hieremia, Ezechiele, Amos, Daniele, Machabæis: profanis etiam, Berosi fragmentis Græcis, Menandro, Dio, Iosepho, Herodoto, Diodoro, Strabone, Plutarcho, Arriano, Hieronymo, Iustino, Plinio, Mela, Gellio, Chronico Alexandrino Græco M. S. Virgilio, Ennio, Villalpando, Guiljelmo Tyrio, Ioanne Heroldo, Christiano Adrichomio, & variorum hodieporicis, qui nòltro ferè sæculo Palestinam suis ipsi oculis obierunt.

Si nomen spectes, hodie *Suri* audit, olim Hebræis & Syris **𐤆𐤏** Sor, Zor, Tsor, & Tzor, ru-

Nomen vnde, & quod.

pes, saxum, angustia, Pœnis Sar, Latinis Sarra, à quo dictum Virgilio Sarranum ostium:

Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro.
Et Ennio: *Pœnos Africa Sarra oriundos.*

Tyrus verò, à Tyra Noethi nepote, Iapethi seu Iaphet filio, septimo loco nato, qui Tyras dictus, & urbem pauldò post publicam mundi eluionem condidit, & à suo nomine cognominam fecit. Vnde antiquitas urbis constat, de qua apud Isaiam: *Gloriatur à diebus pristinis in die conditionis suæ.* A Iosue ductore gentis Hebrææ secundum Moysem Tyrus laudatur munitissima ciuitas. Sed hi mea coniectura Palætyrum videntur intellexisse, illam in continenti triginta stadijs ab insula & vera Tyro distantem. Iosephus enim hanc nouam, non nisi ducentis quadraginta annis ante Solomonis ædem docet positam, quod in Gedeonis magistratum incidit. Chronicon Alexandrinum à me è Græco latinè expressum, trecentis & vno supra quinquaginta, anno Gedeonis octauo tradit exædificatam. Iustinus ex Trogo natalem Tyri conditæ anno vno ante captam Troiam signat, quod tempus in Samsonis æuum incurrit; sed ex Iosepho refelli potest, qui annum septuagesimum sextum ante excidium Ilij Tyro conditæ assignat. Conditores Iustinus Phœnices generatim & Sidonios, Curtius nominatim Agenorem Sidonis & Tyri facit auctorem, qui circa Dauidi tempora, aut Solomonis, quo etiam Hiramus Tyrios moderatus est, vixisse putatur. Sed si postremi omnes non tam conditores, quàm restitutores, & amplificatores fuere, qui urbem iactis circum nouis aggeribus auxerunt, maniaque protulerunt, vt Hiramus, qui nouis extra insulam manibus urbem iusto aggere inclusit. quæ causa fuit, quamobrem Homerus nullam fecerit Tyri mentionem illo Troiano sæculo adhuc obscuræ, Sidonem verò celebret, vt supra monuisse memini.

Cap. 23.
Cap. 19. l.
Iud.

Tyrus in alto saxo è mari extante fixa, à quo ciuitas nomen apud Hebræos accepit. **𐤆𐤏** Tzor enim saxum seu rupes est. Fuit vndique mari cincta, ac tota insula, vti Strabo, Arrianus, Curtius, & omnes alij Tyri laudatores scripsere. Continebat auctore Plinio in ambitu stadia XXII. (nam & rotunda erat) nobis dimidium milliare & stadia sena, siue bis mille passus septingentos quinquaginta. Ambitus insulæ, immò æuo Plinij, peninsulæ XIX. millia passuum, quæ quatuor Germanica complebunt milliaria cum triente. Recedebat ciuitas à continente quatuor stadia, siue passus 10. Alexander inuenit distantem, vti Curtius & Diodorus dimensi sunt, vti Plinius & Hieronymus, passus 1000. Angustia freti erant ad Orientem urbis. Mare circumfusum procellosum, & latentibus pascim scopulis cæcum & periculosum, vt ignari locorum ad nauigantes, sæpè in ipso portu facerent naufragium. Mare, quod aggere impleuit Alexander (Curtio sine mensura, præaltum Arriano vocatur) altum Orgyias tres, ex Plinij sententia, pedes triginta, ex aliorum propè omnium, vlnas tatum tres, seu octodecim pedes, summum viginti. Nam *ὄργυιαν* interpretantur plerique omnes vlnam, Plinius decempedam. Eustathius ad Hom. *τρίπηχου μέτρον*, trium cubitorum mensuram, Hesichius, Phauorinus, & alibi Eustathius, spacium vtriusque manus extentæ, quod est vlna, alijs est sex pedum longitudo, vti Budæus testatur. Sed plerique omnes Græci *ἀργυιαν* interpretantur *τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἑκτασιν*. Mania alta pedes centum & quinquaginta, & pro commentu lata. De munitionibus ac turribus plura Guiljelmus Tyrius, qui tamen nò inuenit insulam, sed peninsulam, quam fecit Alexander. A Edes Romanis altiores, eoq; terræ concussionibus obnoxia, vt vno quondam momento, si Straboni fides, propè tota conciderit. Tempa erant Tyri magnifica, & peruetusta, Iouis Olympij, Herculis Tyrij dicti, & Astartes, de quibus Menander Ephesius Iosepho, Pergamenus Tatiano: οὗτ' (Εὐρωμ) ἔχασε τὸν εὐρυχωρὸν, τὸν τε χύρσθ' ἰκίονα. ἃ ἐν τοῖς τῆ Διὸς ἀνέθηκεν. ἔπειτα ἕληκ' ἐύλωρ ἀπελθῶν ἐκοψεν ἀπὸ τοῦ λεγομένου λιθάνος κέδρινα ἕύλα εἰς τὰ τῆ ἱερῶν εἴγας· καθελάωντε τὰ ἀρχαῖα ἱερά καίνοὺς ναοὺς ἀποδόμησε. τότε τῆ ἡρακλέως καὶ Ἀσάρθης τέμει ἀνετίευσε. *Hic (inquit) Hiramus aggerem coniunxit Eurychoron, aureamq; ibi columnam Iouis in templo reposuit, & ad Syluanam lignorum profectus, abscedit de monte, qui Libanus appellatur, ligna cedrina ad tegmina facienda templorū. Demolitusq; antiqua delubra, noua templa adificauit, Herculis & Astartes fama dedicauit.*

Situs Tyri.

Guil. Tyrius de bello facto.

Lib. 16. c. 13.

Menander historicus.

Lib. 2.

Dicis peruetus scriptor rerum Phœnicicarum docet, Iouis in singulari m̄aris insula fuisse, an-
tequam ab Hiramio iungeretur vr̄bi καθ' ἑαυτὸν ἐν νήσῳ. De eodem templo Herculis Herodotus
spectator eiusdem: καὶ δὲ ἄλλω τῷ τῶν περὶ σαφῆς τι εἶδέναι ἐξ ὧν οἶομαι ἦν ἐπλευσα, καὶ εἰς Τύρον τῆς φοινίκης
πυρδανόμενον αὐτῷ εἶναι ἱερὸν Ἡρακλέος ἄγιον, καὶ ἴδον πλεσίως κατασκευασμένον ἄλλοισι πολλοῖσι ἀνα-
θήμασι. καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν σῦλαι δύο, ἡ μὲν χρυσοῦ ἀπέφθε, ἡ δὲ σμαράγδων λίθος, λαμπροὶ τὰς νύκτας μέ-
γας. Quibus de rebus certior fieri cupiens, à quibus possem, Tyrum Phœnicis urbem profectus sum, quod
ibi templum Herculis esse accepissem, quod & vidi opulenter exornatum cum alijs multis votis, tum verò
duabus columnis, altera ex puro puro & incocto auro, altera ex lapide Smaragdo, maiorem in modum no-
ctu resurgentem. Addit Herodotus se quæsiisse ex sacerdotibus de antiquitate fanis; illosque retulisse,
vnà cum vr̄be positum. Tyrum autem ante bis mille trecetos annos conditam. Porrò de Smarag-
do sanè accredo, cum & Theophrastus apud Plinium testetur Tyri pilam seu columnam fuisse è
Smaragdo. Huius templi pontifex dignitate proximus erat à rege, & Didonis monitus fuerat Sacer-
dos, si Trogo. & Iustino lib. 18. fides.

1. Obsidio.
Menander
Ephesius apud Iosephum lib. 9.
Orig. Iud. & 5. contra Appionem.

Oppugnata ante Alexandrum sapius, & expugnata est Tyrus, nec tamen ab Hiramio Solomoni æquali, vt falsò interpres Iosephi contra Appionem, pro Tityos scripsit Tyrios; quamquam nec Tityos germanum est, cum libro 8. Orig. Iudæor. legamus Hyceos, fortè Zytios vel Zytheos, id est Cyprios. nam Cittium in Cypro, quæ defecerat ab Hiramio, Infrà lib. 8. c. 14. Cyttaei nominat̄ur reuocati ad officium à Salmanasare. A Salmanasare sapius oppugnata, nunquam expugnata est Tyrus. Menander Ephesius seu Pergamenus primum dicit à Salmanasare per totam Phœnicem fuisse circumlata arma: Ergo & Tyrum, sed pacationibus mitigatum, data pace rediisse Babylonem. Sed cum à Tyrijs Sidon, Arce, Palatyrus ad Salmanasarem defecissent, solaque Tyrus imperata facere recusaret, cum LX. nauibus, octingentis remigibus rediisset, à Tyria classe, quæ non nisi XII. nauibus constabat, victus, turpiter aufugit. Reuersus iterum omnes fontium scaturigines custodijs sepsit, ne laticem haurirent obsessi, nihil egit, cum intrà mœnia effossa terra, dulces aquarum venas ex puteis haurirent.

4. Obsidio.
Dioctes,
Philostratus
Ezech. 29.
Ioseph. l. 10
Orig. Iud.
a Cap. 23. 26
27. 28. 29.
b Cap. 23.
c Cap. 25. 26
27. 28.

Nabuchodonosor Tyrum obsedit imperio numinis annis tredecim totis, funditūque euerit. Berosus auctor est, ceptam anno primo Nabuchodonosoris obsideri, & XVIII. Nabopollesani patris. Et hæc est, quam Ezechiel præcinuit, quamuis excisa tum Tyrus renata sit, de qua postea, Cyro iam imperante, vt prædixerat fore à Isaias. Intra hos autem septuaginta annos tota Phœnicie grauius afflicta fuit à regibus Babylonis, vt à Hieremias affirmat.

De hac obsidione ita Phœnicum monumenta: Ἐπ' Ἐθωβάλα τῆ βασιλείας ἐπολιόρησε Ναβυχοδονόσορ τὴν Τύρον ἐτη τρεῖς καὶ δέκα: Eithobalo Tyri regnante Nabuchodonosor cinxit Tyrum obsidione, annis tribus supra decem. Enumerantur ibi dem reges, vsque ad Cyrum. Quod autem Iosephus septimo anno Nabuchodonosoris dicit oblesam, vitium interpretum est. Nam Ithobali septimus accipiendus est, non Nabuchodonosoris. à Iosephus plura contra Appionem In hac obsidione agger iactus est à Nabuchodonosore vsque ad urbem, & Tyrus continenti annexa, vt postea ab Alexandro. Tyrij cum urbem suam desperassent, opibus cunctis in naues impositis, vr̄be vacua relicta, abierunt in Cyprum, Carthaginem, & alias insulas. Rex autem exinanitam ingressus, in ædes & tecta & mœnia deseuijt, omniaque solo æquauit, ac pro laborum præmio accepit Aegyptum. Et hæc clades est, quam totis tribus capitibus Ezechiel denunciauit: Isaias etiam ante Ezechielem capite tertio, & 20. toto, quamquam Isaiæ vaticinium possit etiam ad Alexandrum referri.

Phœnicum Tabulæ.
d Lib. 1.
Guilel. Tyri⁹ l. 13. c. 4.
Adrichomius p. 11.
Ezech. 29.
Hierony. e 26. 7. & 8

Illud monendum, quod Scaliger negat se intelligere, cum dicit Ezechiel: *In nihilum redigam te, & non eris, & requisita non inuenieris vltra in sempiternum dicit Dominus Deus.* Et eodem capite. *Et destruent muros tuos, & ligna tua, & puluerem tuum in medio aquarum ponent. Et dabo te in limpidissimam petram, siccatio sagenarum eris, nec adificaberis vltra. Ad nihilum deducta es, & non eris vltra, & non eris vsque in perpetuum.* Rursum sequenti: *In terram proieci te, & non eris in perpetuum.* Et f Isaias: *In obliuione eris omni tempore, septuaginta annos, & post 70. annos visitabit Dominus Tyrum.* Et Onus Tyri, *vlulate naues maris, quia vastata est domus tua.*

Append. ad li. de emēd. Ezech. Cap. 25. 27. & 28.

Scaliger existimat de aliqua noua Nabuchodonosoris obsidione & excidio vaticinatum, quem refutat Torriellus. Cum enim tredecennis fuerit obsidio, sapius potuit intereà Nabuchodonosor abijisse ad maiores copias adducendas, & aggerem iaciendum.

Ioan. Pe. trus Oliuianus ad Malach. c. 12.
Io. Hierolus in continuatione belli sacri.

Quod Ezechiel æternam vr̄bi ruinam prædixerit, & restituta sit Tyrus intra septuaginta annos ex Isaiæ oraculo, existimauere sacrarum literarum interpretes, vt docet Sanctus Hieronymus ad hunc Ezechielis locum; Vatē non respexisse ad proxima tempora, sed vltima, quibus deletum iri Tyrum funditus putauere; nunquam instaurandam. Et sanè mihi, priusquam Hieronymum inspicerem hæc occurrebat interpretatio, præsertim cum legissem Anno Christi 1100. x c i. rursus à Saracenis euerfam, & hoc plures hodie testantur, excisam postremo à Turcis, nec iam aliud superesse, quàm portum de Sur. Alij mediocrem urbem scribunt, quam videntur non vidisse, sed descripsisse, quam alij vel viderint, vel vidisse scripserunt.

Sed

Sed hoc est diuinare de vltimis temporibus, quibus, quid futurum sit Numinis arcana nouit ma-
iestas. Hieronymus non ausus vaticinari Ezechielis oraculum aliò verum interpretatur, cum di-
cit: *Constat enim ex Phœnicum, inquit, & Græcorum literis, quod post LXX. annos instaurata ad poten-
tiam pristinam sit reuersa.* Quodque sequitur (*Nec ædificaberis vltra,*) videtur facere quæstionem,
quomodo non sit ædificata, quam hodie cernimus Phœnices nobilissimam & pulcherrimam ci-
uitatem. Ex quo quidam volunt, in vltimo tempore hoc Tyrum passuram, quæ postea non sit æ-
dificanda. Sed quomodo Nabuchodonosor personam seruare poterunt. &c. Cenlet ergo Hiero-
nymus locum aliter interpretandum, cum dicit: *Potest ergo, quod dicitur, (Nec ædificaberis vl-
trà) sic accipi, quod nequaquam vltra sit regina populorum, nec proprium habeat imperium, quomodo ha-
buit sub Hiram, & cæteris regibus, sed vt Chaldæis & Macedonibus, vel Ptolomæis, & ad postremum Ro-
manis regibus seruitura sit.*

Ad Isaiam
23.
Ezechi. 26.

Ita cenlet Hieronymus, qui vrget nomen Nabuchodonosoris contra illos, qui de vltimis tem-
poribus vaticinantur. Capta ergo Tyrus per Nabuchodonosorem anno millesimo sc̄ptingentesimo
à conditu suo, & solo complanata, vt intra septuaginta annos piscatores retia sua in eius campo
explicata siccauerint. Posuit autem Adrichomius conditam à Thyra Iapethi F. Noethi nepote; quæ
fortasse rectius de Palætyro accipies, quæ ab Alexandro tota in mare sparsa, vt aggerem excita-
ret, immò de regia Tyri, vt infra docebo. Iosephi calculo euersa est anno 663. à primis Tyri fun-
damentis iactis. Renata post septuaginta annos, & ab Alexandro post ducentesimo sexagesi-
mum quartum à Nabuchodonosore annum. De qua potuit videri Isaias locutus, cum dixit: De terra
Cethim reuelatum esse eos, ex qua exisse Alexandrum testatur primus Machabæorum c. 1. *Alexan-
der Philippi Macedo, qui exiuit de terra Cethim,* Non minus malè accepta est Tyrus ab Alexandro,
quàm Nabuchodonosore, immo peius, vt docet Curtius, & alij, tamen recuperauit vires, digni-
tatem, honores vsque ad Christum, & post Christum annos sexcentos, nongentos vniuersè, gloriata
que est & Christo, & præsentia S. Pauli, & Origenis conditorio, & Vipiani natalibus, Tyram-
nionis Episcopi sanguine, & Friderici Ahenobarbi tumulo.

5 Oppug-
natio.

c. 23. 1

Anno post Christi natalem 1030 cxxxvi. à Saracenis occupata est; mansitq; in eorum potesta-
te annis quadringentis, octoginta octo.

6. Capta.

Obtecta 1100 cxii. à Balduino 4. mensibus, nec expugnata.

7.

1100. cxxiv. à Christianis recepta, & centum, sexaginta quinque annis reten-
ta.

8.

9.

1100. cxxcviii. Saladinus Saracénorum potentissimus tyrannus, classe Alexandrina, maxi-
misque copijs acerrimè oppugnata, non solum urbem Christiani defendere, sed classe igni corrup-
ta, hostem castris exutum in fugam coniecere.

10.

1100. cc. lxxxix. terra, marique obsidio ne incincta à Saracenis, per deditionem recepta, &
excisa est. Plura infra.

lib. 3.

CORONAM AVREAM) Magni ponderis, inquit, Iustinus, coronam, vt regi, & victori.

AB AMICIS) Ita amicos habuisset, & reliquisset, si portas illi aperuissent, sed punire Tyrios nu-
men per Alexandrum, vt ante per Nabuchodonosorem volebat, præsertim propter scelus domino-
rum à seruis occisorum, idololatriam, luxum, superbiam.

HERCVLI) Macedonum reges, cum varij memorentur Hercules, se Tyrio Hercule natos fe-
rebant. Cicero: *quamquam quem potissimum Herculem colamus, scire sanè velim. plures enim tradunt
nobis, quamij qui interiores scrutantur & reconditas literas. Antiquissimum, Ioue natum, sed anti-
quissimo item Ioue. Nam Ioues quoque plures in prisca Græcorum literis inuenimus. Ex eo igitur & Ly-
sito est is Hercules, quem concertauisse cum Apolline de Tripode accepimus. Alter traditur Nilo natus Ae-
gyptijs, quem aiunt Phrygijs literas conscripsisse. Tertius est ex Iudæis, indigenis, cui inferias offerunt.
Quartus Iouis & Asterie ex Latona sororis, quem Tyri maxime colunt, cuius Carthaginem filiam ferunt.
Quintus in India, qui Belus dicitur. Sextus hic ex Alcmena, quem Iupiter genuit, sed tertius Iupiter. Cum
tot fuerint Hercules, omnium reliquorum res gestæ vni Alcmenæ filio tribuuntur. Alij triginta
Hercules memorant. Nos de Alexandro ex Tyrio nato agamus. Non quiescit mens fidi interpretis,
donec eruat, quod anxie quærit; quod non ignoret, lectorem in genere & stirpe Alexandri hæsu-
mittenti, & tenebras olim maiores offudenti. Accipe ex antiquissimi scriptoris Dexippi reliquijs
Græcis, quas vtraque tibi lingua cognoscendas propino: μετὰ τὴν ἀλώσειν Τροίας ἔτεσι Ἡρακλεΐδᾶ
κατέσχορον τὴν Πελοποννήσον ἐξ ὧν αὐτὸ Κορινθίᾳ καὶ Λακεδαιμονίᾳ βασιλείᾳ πρῶται σωθήσασιν. χρόνοις
ὑπεροκροῦν περὶ τὰ τέλη τέτταρον ἢ πέντε Μακεδόνων βασιλείᾳ ἤρξατο οὕτως. Κάραν & Ἀργεῖ & ἀδελφὸς αὐτῶν Φεί-
δων & ἐνὸς τῶν αὐτῶν Ἡρακλῆος καταγόντων τὸ γένος, καὶ τῆς Ἀργείας βασιλεύοντι, σπῆδάζων αὐτῶν χά-
ραν κατακλιθεὶς δυνάμει ἠδρόισεν παρά τῷ ἀδελφῷ, καὶ ἐκ τῆς ὅλης Πελοποννήσου. μετ' ἧς τοῖς ὑπὲρ
Μακεδονίας τότε ἰσραήλους συμμαχίας ἄμα καὶ ἐνὶ τῶν Ορεσίων λεγομένων διώσθη περὶ τὸν χρόνον
κατὰ τῶν πλησιοχώρων βαρβάρων τὴν ἡμισίαν ἔλαβε χώραν, καὶ πόλιν ἤγειρε κατὰ χρῆσιν, καὶ βασιλείαν
ἐν αὐτῇ σωθήσαστο, ἣν ὄν κατὰ γένος ἐξ αὐτῶν, καὶ μετ' αὐτῶν διέδεχοντο. οὗτος ὁ Κάραν ἀπὸ μὲν Ἡρα-
κλῆος*

De natura
Deorum.
lib. 3.

Nota.

Ex Dexip-
po de stir-
pe paterna
Alexandri
Magni.

κλέες ἐνδέχεται ἦν, ἀπὸ τῆς Τημενίης τῆς μετὰ τῶν ἄλλων Ἡρακλειδῶν κατελθούσης εἰς Πελοπόννησον ἔσομαι. Γενεαλογεῖσι δὲ αὐτὸν οὕτως, ὡς φησὶν ὁ Διοδώρος, καὶ οἱ πολλοὶ τῶν συγγραφέων, ὡς εἰς τὸ Θεόπομπου. Κάραν Φείλων τῆς Αἰρισοδαμίδας, τῆς Θεοσίης, τῆς Κισίης, τῆς Τημενίης, τῆς Αἰρισμάχης, τῆς Κλεαδάτης, τοῦ Ὑλλου, τοῦ Ἡρακλείου, ἐνίοι δὲ ἄλλως, φησὶ γενεαλογεῖσι, φάσκοντες εἶναι Ποικίλου τοῦ Κροίσου, τοῦ Κλεοδάτου, τοῦ Ευρυβιάδα τοῦ Διβιάλλου, τοῦ Λαχάρου, τοῦ Τημενίου, ὃς κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον.

Anno post captam Troiam octogesimo Heraclidae Peloponnesum occuparunt, ex quibus regna Corinthiorum & Lacedamoniorum nata sunt. Extremis dein horum temporibus Macedonum imperium hunc in modum cepit. Caranus Argivus Phidonis regis Argiuorum, ex his qui ab Hercule trahunt genus, germanus frater, cum & ipse quereretur proprium regnum, acceptis à fratre copijs, & milite ex tota Peloponneso scripto, in Macedonia expeditionem suscepit, suppetiasque iuit regulo cuidam, ex gente Orestarum, contra vicinos barbaros, à quo mediam expugnata regionis partem accepit, ibique urbem ex oraculi præscripto posuit, regniq̄ sedem in ea collocavit, quam nati ex ipso, omniq̄que posteritas nepotum post illum tenuit. Hic Caranus ab Hercule fuit undecimus, à Temene autem, qui cum alijs Heraclidis in Peloponnesum diuerterunt, septimus, cuius genus (teste Diodoro, & alijs, ex quibus est Theopompus) ita deducunt. Caranum creavit Phido, Phidonem Aristodamidas, hunc Theostius, hunc Cifsius, hunc Themenus, hunc Aristomachus, hunc Cleodates, hunc Hyllus, hunc Hercules. Alij pauld aliter stirpem collocant, qui narrant Præantem creatum à Cræso, Cræsum hunc à Cleodæo, hunc ab Erybiada, hunc à Deballo, hunc à Lachare, hunc à Temene, qui descendit in Peloponnesum.

Hæc Dexippus, qui postea reges Macedonia à Corano ad vltimum Perseum enumerat, lacuna in medio relicta. Iam ergo ascendamus ab Alexandro ad Herculem:

33. Alexander.	1.	16. Acropas.	18.
32. Philippus.	2.	15. Philippus.	19.
31. Perdiccas.	3.	14. Argeus.	20.
30. Ptolomæus.	4.	13. Perdiccas.	21.
29. Alexander.	5.	12. Thurimes.	22.
28. Amyntas.	6.	11. Cænus.	23.
27. Argeus.	7.	10. Caranus Heraclida primus rex Macedonia.	24.
26. Amyntas idem primum.	8.	9. Phidon.	
25. Pausanias.	9.	8. Aristodamidas.	
24. Amyntas.	10.	7. Theostius.	
23. Archelaus.	11.	6. Cifsius.	
22. Orestes.	12.	5. Themenus.	
21. Archelaus.	13.	4. Aristomachus.	
20. Perdiccas.	14.	3. Cleodates.	
19. Alexander.	15.	2. Hyllus.	
18. Amyntas.	16.	1. Hercules.	
17. Alcetas.	17.		

Vide Velleium Paterculum, qui Coranus, inquit, vir generis regij, sextusdecimus ab Hercule Iustino est duodecimus, vigesimus quartus Eusebio: adeo inter se discrepan. t

* arietinis Et hoc est, quam obrem Alexander insignibus Herculis, claua, inquam, & exuuiis Leonis in numis & armis sit vltus. De quibus copiosè Lazijs lib. i. rerum Græcarum; vbi & de cornibus* hircinis, & Iouis Ammonis oraculo & Danièle plura. Arrianus, quod Hercules attinet, negat fuisse Herculem Alcmenæ filium, sed longè vetustiorē, Iberum nempe Tartessiacum. Tartessum fuisse coloniam Phœnicum, Cadmo priorem, ad columnas Herculis. extare columnas, nempe Gaditanas, docet Strabo copiosissimè Volumine secundo extremo. Gades pars Phœnices, immo Tyrii condidere vna cum Herculis templo. Tartessum Strabo ait Batin fluiuium nominarum. Columnas vocat Pindarus, portas Gaditridas Herculem Tyrium celebrat etiam Strabo. Theophrastus in templo Herculis ait, fuisse pilam, seu columnam ex vno Smaragdo. Idem Plinius. Theophrastus tradit se scribente esse in Tyro Herculis templo stantem: pilam è smaragdo, nisi potius pleudomaragdu sit. Idem de sede ex Eutebe facta c. x. p. 899. lib. 37.

lib. 2. ORACVLO MONITVM) Hercules illi per noctem, quæ obsidionem præcessit, dextram porrexit, & in urbem introduxit, vt narrat Arrianus. De sacrificio tamen nihil ibi, sed eò potuit traxisse Alexander.

lib. 16. PALAETYRON) Strabo μετὰ τὴν Τύρον ἡ παλαιότερος ἐν τριάκοντα σταδίοις: Post Tyrum est antiqua Tyrus triginta stadys distans.

lib. 2. CVIVS ALIOQVI PARVM POTENS ERAT) Vt infra, in cæde Clyti patebit.

vel * Solo INSVLAM COLITIS) Insula nomen traxit à Salo, quasi in * Salo insula, quod mari cincta sit. quicquid enim vel à fluminibus, vel mari eminet, insula propriè dicitur, à similitudine inde maritimarum insularum, etiam in urbibus dicuntur insulæ, domus ab alijs seuinētæ, hoc est, vt Festus docet,

docet; quæ non iunguntur communibus parietibus cum vicinis, sed circuitu publico, aut priuato cinguntur. Inde est, quod dixit Vitruuius: *Vt aduenientes (venti) ad angulos insule frangantur.* Philander: *In vrbibus, inquit, metandis, insulas accipimus, quicquid quatuor plateis, aut angulis, aut alteris cum alteris mixtus cinctum est.* lib. II. c. 6.

Ergo in ciuitate insula dicitur, quicquid viis, aut plateis cinctum est. Et insularij, insularum custodes, & columnæ insulatæ, quæ libero loco positæ vndique aëre ambitæ. Plura super hoc verbo Bernardus Baldus ad Vitruuium. Est & alia notio insulæ, de qua in commentarijs ad illum Martialis versum disputauimus.

lib. 4. Epig.
37.

Ex insulis, fundisq; tricel soldum.

Tyrus autem vndique mari cingebatur, vt inexpugnabiles Tyrij putarentur.

IN CONTINENTI VOS ESSE) Faciam breui ex insula peninsulam, & affigam vos terræ.

DIMISSOS) Legatos Tyriorum amici Alexandri, quasi amicè, viderent ne Alexandrum ad iram prouocarent, quam non nisi morte sua, & vrbis ruina extinguerent.

SYRIA) Præter Palæstinam: Phœnice, præter Tyrum.

FRETVM AFRICO OBJECTVM) Angustia freti quatuor stadiorum erant Tyro ab oriente. Africus ventus ab occidente flabat, & recta mare in angustias propellebat, & fluctus decumanos ciebat. Africus porro Græcis λιβυκός dictus, & Vulturno orientali erat obiectus. Vulturno ab oriente hiberno spirabat inter Eurum & Notum Græcis ευρόνοτος; Africus ergo ab occidente hiberno ortus Vulturnum oppugnabat, vt Virgilius in tempestatis descriptione; cum luctantes inter se ventos committit, Africum contra Eurum & Notum collocat:

*Vna Eurūq; Notūq; ruunt, creberq; procellis,
Africus, & vastos voluunt ad littora fluctus.*

lib. 2. c. 22.
lib. 4. c. 38.
lib. 13. c. 5.

De ventis hisce plenius cognosce apud Gellium, & Vitruuium, & Vegetium. Porro angustias fuisse ab oriente postea continenti commissas, facillè ex Guilielmo Tyrio discas, qui: *Ab oriente verò, inquit, vnde est per terras accessus, mari clausa triplici cum turribus miræ altitudinis, densis admodum, & se prope contingentibus. Præterea vallum late patens, per quod facillè eius ciues possent mare intrudere in alterutrum.* Addit Guilielmus mare vicinum vrbis periculosum ignaris fuisse; propter latentes passim scopulos. Nam & vrbs rupi & scopulo maximo imposita est. Sic ergo, inquit, quasi insula est præfata ciuitas, procellosum circum se habens mare, latentibus scopulis & nimia iniquitate periculofum, ita vt peregrinus & ignaris locorum ad vrbem nauigantibus, periculofum sit accedere: & nisi ducem habeant; qui adiacentis maris habeat notitiam, non nisi cum naufragio vrbis possent appropinquare.

ACCIPIENDO OPERI) Quod Alexander per mare moliri cogitabat, vt viam militi per vndas vsque ad vrbem sterneret. Africus ergo opus & aggerem maximè impediabat, cum acriore flatu mare in molam ab Alexandro congestam infunderet, & fluctibus crebris & magnis, quicquid rex congerebat, solueret, & pulsu maris assiduo velut ariete quassatum, conuelleret & ablueret.

PER ENIXVS OPERVM) Nexus habent editi, nec malè: aquæ enim, quæ opera committentur, quærebant meatus, per quos enitebantur & permeabant. Enixus est obscurius, explicabilis tamen, per meatus angustos operum. Metaphora sumpta à parturientibus: est enim enixus, ipse pariendi conatus, immo actus: ita aqua enitur per angustas trabium aut vinarum vias. Infrà Curtius ipse vocat nexus. Operis, delendum putat Acidalius, quod paulo antè præcesserit Operum, legiturque summo fastigio.

Cap. 10.

AMBIEBAT) Vbi hic Acidalius, Modii, Glareani, Erasini, alijque critica dictatores? Dicendumne ambiebat, an ambibat. Verbum est testibus Prisciano & Grammaticis ab eo, & requiritur simplex, præter extremam inflexionem ambitum; & participium ambitus; ad discrimen ambitus, cum nomen est. Ambibat ergo dicendum erat, vt ibat, adibat, redibat, & reliqua iuncta; Ouidius:

Ambibat Sicula cautus fundamina terræ.

§. Metam.
1. Metam.;

Iussit & ambitæ circumdare littorâ terræ.

Dicam, quod videtur. Vtrumque reor vsurpatum. Nec mirum si à reliquis ab eo, compositis desciscat, cum etiam in præfenti hoc illi sit singulare, vt E, mutet in I, reliquis omnibus retinentibus, ab eo, redeo: Ambio tantum, non ambeo, dicitur, vt in Imperfecto sequatur quartum; quemadmodum sequitur in Præfenti. Pauca hæc tenus in ibam obseruauit: sapius audies ambiebam. Vtrum rectius haud scio, Prisciani tribunalia pronuncient.

PRAEALTVM MARE) Idem dicit Plinius: *Præalto, inquit, mari septingentis passibus diuisa. Sed quam erat altum? Curtius υπερβολικώτερον dixit præaltum.* Arrianus non nisi tres vlnas; & quidem quæ profundissimam est, altum affirmat, vt Vulcanius interpretatur. Verba Arriani sunt: τὰ δὲ πρὸς αὐτῇ τῇ πόλει, ἵνα τὸ εὐχάτατον τὸ διάπυρον, τριῶν μάλιστα ὀργυῶν το εὐχάτατον. Vbi vrbem attingit, qua quidem profundissimus traiectus est tres summum vlnas altum est. Profectè exigua altitudo; in qua lu-

peran-

peranda, non fuisset septem mensibus Alexandro laborandum. Nec tamen Vulcanium ausim
vocare in vitium, quod τὸ ὄργων, malè verterit: Fauet illi Phaurinus, qui ὄργων ita exponit:
ὄργων τὸ ἐκτεταμένον μέτρον τῶν χειρῶν, ἢ τὴν ἑκτασιν τῶν χειρῶν σὺν τῶν πλατέι ἑσθῆσι. ἡ δὲ
ὄργων, καὶ ἐκτείνει τὰ γῆα, ὅ ἐστι τὰς χεῖρας. *Orgyia est mensura passerum manuum, siue
distensio manuum una cum latitudine pectoris, à verbo ὄργειν, quod est extendere membra, seu
manus: Hoc, ut vides, nihil est aliud, quàm vlna. Vlnam autem cubita quatuor continent, cubitum
sesqui pedem. Præaltum mare, cū non sit altius octodecim pedibus. nondum habes, altum mare. Nec
Helychius à Phaurino abit, qui ὄργων ἑκτασιν ἀμφοτέρων χειρῶν distensionem ambarū manuū vocat.
Eustathius τριῶν χυ μέτρον trium cubitorum mensura, quæ dimidio pede breuior est vlna. Idem ta-
men ἢ εἰς πλατὸν ἑκτασιν ἀμφοῖν χειρῶν ambarum manuum in latum extensio. Herodotus lex pedum
facit ὄργων. ita octodecim erit pedum altitudo maris. Nihil haec nō nimis. Plinius ex Theophras-
to orgyiam decempeda metitur. Ita fierent tres orgyæ, triginta pedes, tolerabili altitudine mar-
ris. Maxima (cedrus) ea in Cypro traditur ad vndicirem Demetrii succisa, centum triginta pe-
dum longitudinis, crassitudinis verò ad trium hominum complexum. Accipiamus ergo hic, mare
altum fuisse triginta pedes, ut Curtius speciem veri obtineat, qui præaltum mare ait fuisse ad mu-
ros. Nam Plinius semper orgyiam interpretatur decempedam, nisi vitium in Plinio est, ut do-
ctissimus Heruuartus censet.*

lib. 5. c. 4.

Plin. lib. 16.
c. 40.

lib. 13. c. 5.

MVROS, TURRES) Et mœnia fuere alta, & turres. Arrianus νῆσός τε γὰρ αὐτῆ ἡ πόλις ἦν, καὶ
τείχεσιν ἐκτεταμένον ὅλην τὴν χώραν. *Insula erat ipsa ciuitas, altis mœnibus vndeque cincta.* Idem narrat
Guilielmus Tyrius: *Et muri recto limite descendebant in altum mare, ut nullus esset per terram aditus
ad ciuitatem mari ambitam. Murus aggeri obiectus, erat altus pedes centum & quinquaginta, ut
Arrianus est dimentus, crassus, ut Diodorus, cubita quinque, id est, septem pedes & semis, quem
moxduplicauit, & medium spacium aggere, & lapidibus impleuerunt. Nam classē rex præsen-
tem nullam habebat. Sed has omnes difficultates rex instituit luperare, propter rationes, quas apud
Arrianum adfert Alexander.*

PENDENTES) Etiam si, inquit, habuisset classē, tamen illam in procelloso mari non potu-
isset firmare, & telis mœnibus petita, accedere difficile & quodammodo ἀδύνατον poterat videri.

CAPVT VI.

ARGVMENTVM.

Carthaginensium legati firmant Tyrios contra A-
lexandrum. Prodigia vrbi exitium protenden-
tia.

*N*ter qua haud parua dictu res Tyriorum fiduciam accendit: Carthaginen-
sium legati ad celebrandum sacrum anniuersarium more patrio tunc vene-
rant: quippe Carthaginem Tyrj condiderunt, semper parentum loco culti.
Hortari ergo Pœni cœperunt, ut obsidionem forti animo paterentur, breui
auxilia Carthagine ventura: namque ea tempestate, magna ex parte Puni-
cis classibus maria obsidebantur. Igitur bello decreto per muros, turresque
tormenta disponunt, arma iunioribus diuidunt, opifices, quorum copia vrbs abundabat, in
officinas distribuunt, omnia belli apparatu strepant: ferrea quoque manus (harpagonas
vocant) quas operibus hostium inycerent, coruique & alia tuendis vrbus excogitata, præ-
parabantur. Sed cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, ad-
motisque follibus ignem flatu accenderent, sanguinis riui sub ipsis flammis extitisse dicun-
tur: idque omen in Macedonum metum verterunt Tyry: Apud Macedonas quoque cū
forte panem quidam milium * frangerent, manantis sanguinis guttas notauerunt: terri-
toq; rege, Aristander peritissimus vatum, si extrinsecus cruor fluxisset Macedonibus id
triste futurum, ait: contra, cum interiore parte manauerit, vrbi, quam obsidere destinassent,
exitium portendere.

* frangeret.

FIDUCIAM ACCENDIT) Vti sperarent se obsidioni sustinendæ pares fieri.
AD CELEBRANDVM SACRVM) Herculis certetutelæ Tyriorum.

CAR-

CARTHAGINENSIVM) Grammatici certant, vtrum Carthaginensium, an Carthaginensium sit scribendum. Apud Sallustium emendatioribus membranis Carthaginensium reperitur. Et Ennius ita dixit, quamquam poetica licentia vsus putat. Ego secus apud plerisque omnes, qui καταλογάδην scripsere, Cathaginienses dixere.

CARTHAGINEM TYRII CONDIDERUNT) Omnes idem alii scriptores clamant. Teles interpretes ad illum Virgilij versum è prima Aeneid.

Vrbs antiqua fuit Tyrj tenuere coloni.

Carthago Italiam contra Tyberinaquæ longè Ostia præsertim Lambinus, Hortensius, & noster Pontanus. Adde, quæ Berofus & Menander Ephesius apud Iosephum de tempore Carthaginis conditæ conscripsere, quibus accedit Iosephus Scaliger de emendatione temporum ad editionem secundam in appendice, copiosissimè rem enarrat de Didone, Iustinus, Iosephus ex Menandro centum quinquaginta quinque annis post conditum templum Hierosolymitanum condita est Carthago, mensibus octo. Si post absolutum templum numeres, erunt anni 143. menses 8. Iustinus LXXII. annis ante Romam. Alij legunt apud Trogum LXXIII. Seruius ait, Carthaginem conditam septuaginta annis ante primam Olympiadem, Eusebius annis CXLIII. post Troiam captam, ait conditam à Carchedone Tyrio, vel Didone eius filia. Davidis ævo; & regni anno XXXI. Iosephus annis CCXCI. post excidium Troiæ. Legatur appendix ad secundam editionem emend. temporum, partè 27. Ex quo innocentia Didonis, & impudens mendacium Virgilij Ennij, Næuij, Appiani, Cedreni, & qui hos secuti, ostenditur, qui Didonem Aeneæ amplius centum annis ante mortui amore, in gladium incubuisse fingit.

Contra Apionem lib. 1.

Vbi verè poetam Maro, non historicum egit. Quæ de re queritur Dido hoc Epigrammate cuiusdam ἀδεπότης sanè eleganti.

Ἀρχέτυπον Διδούς ἐρικυδέεσσι ὦ ξένη λεύσσετέ,
 Εἰκόνα θεασοσίου κάλει λαμπρομένω.
 Τοίη καὶ γενόμεω, ἀλλ' οὐ νόον οἶον ἀκχεῖς
 Αἰσχρὸν, ἐπ' εὐφήμεῖς δόξαν ἐνεγχαμένη.
 Οὐδ' ἔγωγε Αἰεταῖον ποτ' ἐστέρρακον, οὐδὲ χρόνοισι
 Τροίης περθεμένους ἤλυθον εἰς λιθύμην.
 Ἀλλὰ βίαις φεύγασα Ἰατρῶων ὑδρομαίων
 Πῆζα κατὰ κραδίης φάσφαινον ἀμφιτομοῦ
 Πιερίδες, τί μοι ἁγίον ἐρώπλιος ἄδε Μάρω α,
 Τοῖα καὶ ἡμετέρης ψεύτατο σώροσύνης.

Hæc Aufonius valdè liberè, & παραφραστικῶς potius, quàm μεταφραστικῶς latinè cecinit:

*Illa ego sum Dido, vultu quam conspicias, hospes
 Assimilata modis, pulchraq; mirificis,
 Talis eram: sed non Maro, quam mihi finxit, erat mens,
 Vita nec incestis læta cupidinibus.
 Namq; nec Aeneas vidit me Troiis vnquam,
 Nec Libyam aduenit clasibus Iliacis:
 Sed furias fugiens atq; arma procacis Iarbo,
 Seruauit, fateor: morte pudicitiam.
 Pectore transfixo castos quod pertulit enses,
 Non furor, aut læso crudus amore dolor.
 Sic cecidisse iuuat, vixi sine vulgere fama,
 Vlta virum, positis mœnibus oppetij.
 Inuida cur in me stimulaſti Musa Maronem,
 Fingeret vt nostra damna pudicitia?
 Vos magis historicis lectores credite de me,
 Quam qui furtâ Deum, concubitusq; canunt.
 Falsidici vates, temerant qui carmine verum,
 Humanisq; Deos assimilant vitijs.*

* an, læfa

Videtur legisse Aufonius ἡλυθον. hodie est ἡλυθον, verius, nã de Aenea nō poterat scire, an ad Carthaginæum portum applicuerit.

Ita sanè Aufonius.

Non minus peccatum est ab Euripide, & Cortiuo, quem Aristoteles laudat 2. Rhet. in Medeam heroidem, meliore famâ dignam, super sexum, & genus sapientem, quam falso Pharmacidem & τεκνοκτόνομ impullu Corinthiorum, qui geminos illius liberos Mermerum & Pheren lapidibus obruerant, quibus postea sacrificium instituerunt, vt est apud Pausaniam. Plura Stobæus, Aelianus, Bisciola lib. 6. c. 19. Nequæ sanctè præcepit Aristoteles in poëticis, non licere fabulas immutare. Nam si licuit illis falsa fingere, cur non liceat alijs vera refingere?

Corinthiacis. ferm. 29 seu 27.

*Nescio Reginis cur tam sit iniquus Apollo,
 Sancta fuit Colchis, sancta & Elisa fuit.*

POENI) Quasi Phœni, à Phœnicibus, vt Seruio placet, est & appositum apud Virgilium, Stra-

Statium, & alios, Pœnus ager, Pœnus leo. à Pœno dicitur bellum Pœnicum, & Punicum, vt mœnire & munire; sicut à pœna punire.

EA TEMPESTATE) M. Attilio & M. Valerio Coss. Olymp. cxii. anno primo.

AUXILIA VENTVRA) Quæ nulla venerunt, vt infra docebo.

PVNICIS CLASSIBVS MARIA OBSIDEBANTVR) Tyrij enim & Carthaginienses id temporis maris domini toto orbe habebantur, vt res etiam in parcemiam verterit. Tyria maria concitare, vt est apud Afranium, Varronem & Festum, quod omnibus mortalibus periculosa esset nauigatio, propter Pœnos Tyro oriundos. Neque enim vicina maria obsidebant, sed, quodcunque adibant, suæ ditionis faciebant.

IGITVR BELLO DECRETO) Carthaginiensium inanibus promissis inflati statuunt obsidionem tolerare, ad eamque rem, vt hostem à mœnibus defenderent, omnis generis tela comportant.

TORMENTA) Balistas, Catapultas, Scorpiones, quibus saxa torquebant, & tela in hostem mittebant.

OFFICINAS) Ferrarias, ergasteria.

lib. xxx. FERREAE QVOQVE MANVS) Ferreas manus cum harpagonibus confundit : alij distinguunt. Liuius harpagones ita describit : *Postremo asseres ferreo vncio prefixi (harpagones vocant milites) ex Punicis nauibus iniçi in Romanas cepti, quos cum neque ipsos, neque catenas, quibus suspensi iniçiebantur, incidere possent. Quaras, quæ sint catenæ? intelligo ego vincula, seu laminas tenues, per asseres, siue hastilia, contolue, seu perticas ex omni latere demissas, ne lignum incidere possent, vt hodiè videmus in bipennibus, & hastis : nisi dicas, circulos catenarum vltra asserem procurrisse, extremoq; vncum adhæsisse. Sed frustra est Steuuechius, cum Liuium ex loco reprehendit, confixa ab illo manus ferreas cum harpagonibus, quod ex alio Liuij testimonio conatur affirmare. Sed is locus Curtij est hic ipse, non Liuij. Curtius ergo, non Liuius confundit. Alium, credo, Steuuechius non vidit lib. 4. dec. 3. siue 24. vt alij numerum collocant : vbi eleganter ferream manum ab Archimede excogitatum describit : In eas, inquit, naues tollendas, desuper murum eminentem ferrea manus firma catena illigata, cum iniecta a prora esset, grauique libramento plumbi reuelleret ad solum, suspensa prora, nauim in puppim stantebat : dein remissa subito, velut ex muro cadentem nauim cum ingenti trepidatione nauatarum, ita vnda affligebant, vt etiam si recta recideret, aliquantum aqua reciperet. Ita maritima oppugnatio elusa.*

Liuius explicatus.

Defensus contra Steuuechium.

lib. 1. & 2. de bello Ciui. scixisse videtur.

lib. 7. c. 56.

Videre vin' & vsum ferreæ manus? Cæsar: *Li manus ferreas, alij harpagones parauerant.* Et Plinius diuersos vtrique instrumento inuentores, & vt diuerso assignat, & ab Anachorfi harpagones, à Pericle Atheniensi manus ferreas ait excogitatas, speciatim Cæsar mentionem facit sine harpagonibus manuum ferrearum lib. 1. & 2. de bello Ciuii : asseres quoque, vt Liuius nominat, sed non aduncos. Bernardinus Baldus libro de Vitruuianorum verborum signif. voce harpagine tuli, siue harpagones mituli striati, harpagones instrumenta adunca, & vneinata interpretatur. Græcisque ἀρπαγος dici : Sed Græcis ἀρπαγή & ἀρπαξ leges hoc significatum, alij ἀρπαγή dicunt pro lupo, ἀρπαγή pro rapina, nugæ. Appianus tamen ἀρπαγα vocauit harpagonem, itaque descripsit ex nouo Agrippæ inuento: *Ἐπειὸς δὲ ἡ τὸ καλὸν ἀρπαγα ὁ Ἀγρίππας, ἐξ ὄλου πεντάγωνου σιδήρου περιβλημένου, κρήνης ἔχον περὶ κρηίας ἑκατέρας, τὴν κρήνην εἶχετο τὸ μὲν ὁ ἀρπαξ σιδήριον καμπίλον, τὸ δὲ καλὸν πολλὰ μηχανῆς ἐπιπέδωμενα τὴν ἀρπαγα, ὅτε τῆς πολεμίας νεὸς ἐκ κατακέλευ λάβοντο.* Agrippa verò ἡ harpagonem commentus est, quinque cubit ale lignum ferro armatum, in vtroque cornu habens circulum, & in horum altero harpago vncum ferreum habebat, in altero multos funes, qui machinis attraherent harpagonem, catapultæ in hostem nauem inmissum. Subijcit dein Appianus, quantum momenti ad victoriam ea machina harpagonis attulerit. Ex quibus discis varia etiam genera harpagonum fuisse. Ferreæ ergo manus diuersæ ab harpagonibus, maleq; à Curtio, Steuuechio, & alijs confusæ, λόκον latini lupum eundem appellitant.

OPERIBVS) Aggeribus, vallis, turribus.

lib. 10. c. 19. * al. de prædatorē. λέρανος Polluci. lib. 1.

CORVIQVE) Coruorum diuersa fuere genera, diuersæ formæ. Hunc Diades inuenit, illum Tyrij, alium Cn. Ouellius. De primo Vitruuius : *Inuenit etiam (Diades) coruum * demolitorem, quem nonnulli gruem appellant.* Hunc Philander putat fuisse eundem Hælepoli Cillix apud Rhodios. C. Duillius aduersus classem Carthaginiensium κόρακα seu coruum inuenit, prius diuersum ab hoc & Curtiano, quem * Polybius describit : *Destituebatur in proris tignum rotundum, longum vlnas quatuor, latum in diametro palmas tres, trochleam in fastigio habens : eidem scalam applicabant, atque inducebant è transuersis tabulis latis pedes quatuor, longis vlnas sex compactam, clauisque confixam. Foramen tabulati oblongum erat statim à primis duabus vlnis tignum ipsum circumplectens. Ad latus oblongum erat vtrumque, alra genū tenuis lorica. In extremo ferreum quasi pistillum in acutum desinens aptabatur, habens in vertice annulum, ita vt vniuersa compages machinamenti esset similis, quibus farina conficitur. Porro illi anulo funis illigabatur, quo in commissionibus nauium trochleæ illius ope, quæ in tigno erat, coruos erectos in tabulatum alienæ nauis demittebant : idque modò in proram, modò naues circumagendo,*

vt in

vt in latera inimicarum darent impetum. Postea verò quàm infixi erant eorui tabulatorum asseribus, ad motas naues inuicem constrinxissent, quoties quidem obliqua naues mutua latera coniungerant, omni ex parte infilliebant: quoties verò à profa erant commissæ, per ipsam machinam bini continua serie iruebant, quorum primi aduersos ictus scuis obiectis defendebant: proximi his scutorum curuaturam super lorica imponentes, latera tutabantur. Hi erant eorui Polybiani. Dissimiles ab his Curtiani, quos neque *Lipius, neque Bernardinus Baldus commentario Vitruuiano est assecutus, quando eisdem cum Polybianis scripserunt Curtianos, quamque Lipius cautiùs, mòx corrigi sententiam. Vicinior est coruo Curtiano lupus *Liuianus & Vegetianus, qui iam exerant ad murum scalas, in alios lupi supernè ferrei inieci, vt in periculo essent, ne suspensi in murum traherentur. Vegetius. *In modum forficis dentatum ferrum, quem Lupum vocant.* Hi Curtiani è mœnibus in naues tormento, tanquam balista emittebantur sine milite, & naues lacerabant, & propugnatores intra mœnia traiciebant. Sic enim infra Curtius: *Namq; ad implicanda nauigia, que muros subibant, validis asseribus coruos, & ferreas manus illigauerant, vt, cum tormento asseres promouissent, subito laxatis funibus inijcerent. Vnci quoq; & falces ex iisdem asseribus dependentes, aut propugnatores, aut ipsa nauigia lacerabant.* Dio propius accedit, qui Bizantinos affirmat habuisse inter machinas harpagones, quos emittebant, & reducebant celeriter. Planè descripsit hos coruos Tacitus: *Præcipuum terrorem intulit suspensum, & nutans machinamentum, quo repente demisso, præter suorum ora, singuli, pluresve hostium sublimè rapti, verso pondere intra castra effundebantur.*

* In Polid
certico l. 5.
dial. 8.
* Lib. 28.

Lupi Ve-
getiani

In Seuerò

4. Histor.

ET ALIA TVENDIS VRBIBVS EXCOGITATA) Misilia tela, tormenta, balistæ, catapultæ, & alia noua, infra subiecta, tridentes, scuta arenaria.

SED CVM FORNACIBVS) Sequuntur omina futuri excidij, quæ tam obsessos fecere dubios, quàm oppugnantes, singulis illa pro sua fortuna interpretantibus: quamquam Aristander acutissimus prodigiorum interpret, rem acu tetigerit, & cladem vrbs præfenscrit. Primum in vrbe notatum, quando liquentis in igne ferri, color in sanguinem diffluxit: alterum extra vrbe in castris Macedonum, cum fracti panis medulla cruore immaduit, quæ solerter vates Tyrus cladem denūciare ostendit, cum & ab ima flamma in vrbe sanguis eruperit, & ex media terra gutta promicarent, omnia extrema obsessis vndique pressis imminere. Tertium est etiã ab Arriano scriptum, quod mirificè Alexandrum ad tentandam vrbe confirmauit. Illa nocte, quæ obsidionem præcessit visus, Alexandro Herculis imago dextram porrigentis, & regem in vrbe introducentis: quod somnium Aristander verè, & ingeniosè coniectans, Tyrum quidem expugnatum iri, sed non absque sudore, quod Herculis opera essent laboriosa. Plutarchus quoque elegans narrat somnium capiendæ vrbs symbolum, & propè enigma, siue logogryphum. Satyrus per quietem Alexandro obiectus, procul ei visus est alludere, quem, cum prendere identidem conaretur, subducere se, tandem post preces multas, atque circumcurfationes, venire in manus suas. Hic somniorum coniector, promittere certam Alexandro Tyrum, ausus, id nomen ipsum dixit ostendere. nam si primam à reliquis syllabis diuidas erit *σά Τύρος*, tua Tyrus: *σά* enim Dorum, Dialecto dicitur pro *σά*. illa *σά γενήσεσθαι Τύρος*, non prophetanti *γενήσθαι*, sed tantum *σά Τύρος* sine alia voce, diuisa tamen voce. Tua erit Tyrus. Ostendunt etiam fontemp, proter quem secundum quietem, visus est Satyrum videre. Lusit autem diu Satyrus Alexandrum, quod diu repugnaturi & defen furi se essent Tyrij, antequam expugnarentur. Narrant idem de Satyro somnium Artemidorus, Daldianus, Zonoras, Cedrenus. Nullus finis omnium, quæ & Hierosolyma olim euertenda à Tito plurima fuere, quemadmodum Iosephus, Egesippus, & alij prodidere. Curtius alia tria prioribus, infra subiungit: de Apolline, qui cuius Tyrio per speciem in somno visus, aperuit vrbe, à se deferri, aggeremque ab Alexandro iactum, in lyluã conuersum: de ceto immani ex alto emergente, & se ad aggerem applicante. Plutarchus refert, eo die, quo capta Tyrus est, Aristadrum vatem, dum victimis cæcis exta inspiceret, in corona procerum pronunciasse, vrbe haud dubiè illo mense expugnandam. Sed turba dictum eius ludibrio, & risu excipiente, quod dies ea mensis esset vltima, nullaque spes esset vrbs capiendæ: proinde adynaton ab Alexandro proditum. Alexandrum vt perplexo iam vati, & verecundanti consuleret, illum diem XXVIII. mensis deinceps, non trigessimum iussit appellari, signoque tuba dato, quod ante non decreuerat, murum acrius adortus occupauit, & vrbe eodem die præter spem cepit.

In vita A-
lexandri.

Li. 4. de in-
sonijs c. 26.

Idem Dio-
dorus.

IN MACEDONVM METVM) Perindè quasi Macedones præ metu sudaturi sanguinem essent, immò cædendi, & sanguinem fusuri in fuga & cæde: sed mali vates Tyrij serui. Diodorus narrat, mandentium panem Macedonum ora cruenta paruiffe:

CAPVT VII.

ARGVMENTVM.

Tyrij Alexandri legatos de pace missos occidunt, difficultas obsidionis, desperatio militis, Alexandri hortatio.



*A*lexander cum & classem procul haberet, & longam obsidionem magno sibi ad cetera impedimento videret fore, caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, misit; quos Tyrij contra ius gentium occisos precipitauerunt in altum. Atque ille suorum* iam indigna nece commotus, urbem obsidere statuit. Sed ante iacienda moles erat, qua continenti urbem committeret. Ingens ergo animis militum desperatio incesit: * profundum mare, quod vix diuina ope posset impleri: qua saxa tam vasta, quas tam proceras arbores posse reperiri: exhauriendas esse regiones, vt illud spacium aggeraretur: exaltuare semper fretum: quoq; arctius volutetur inter insulam & continentem, hoc acrius furere. At ille haudquaquam rudis tractandi militares animos, speciem sibi Hercules in somno oblatam esse pronunciat, dextram porrigentis: illo duce, illo aperiente, in urbem intrare se visum. Inter haec caduceatores interfectos, gentium iure violato referebat. Vnam esse urbem, qua cursum victoris morari ausa esset. Ducibus dein negotium datur, vt suos quisq; castiget: satisq; omnibus stimularis, opus orsus est.

CVM ET CLASSEM PROCVL HABERET) Iterum ostendit futuræ obsidionis difficultatem, propter situm vrbs alto mari ambitæ, & clasis absentiam, & molem à continenti ad urbem vsque per septingentos, aut certè quingentos pedes perpetuandam, & freti sæuientis illic assiduus fluctus, & altitudinem. Glareanus hoc loco docet contraria scribi à Curtio & Diodoro; ego secus autumo, fallique aio Glareanum, quando scribit Diodorum statim initio oppugnationis affirmare, Tyrios quanquam classem LXXX. triremium haberent, tamen in urbem compullos ab Alexandri classe, qua & operarios in aggere tutos reddiderint à Tyriorum eruptione, Curtium verò negare, initio oppugnationis Alexandro vllam fuisse in promptu classem. Sed nego ego à Diodoro tradi, statim initio oppugnationis Alexandrum habuisse classem. nihil enim ibi de classe Diodorus, sed tantum de aggere iacto, & iam absoluto meminit, ac tum demum Tyrios senes, & pueros, cum imbelli mulierum turba, Carthaginem deuchere conatos, & verò partem deuenisse: alteram demum partem à classe Alexandri interim comparata, deprehensam, & retrò in urbem repulsam.

CONTRA IUS GENTIUM OCCISOS) Iurisconsulti & ciuili non nihil abeunt à Iuris diuini interpretibus & consultis. Illi aliud constituunt ius naturale à iure gentium: hic idem affirmant. Vlpianus enim ita de vtroque differit: *Ius gentium, inquit, est, quo gentes humana vruntur, quod à naturali recedere facile intelligere licet: quia illud animalibus, hoc solis hominibus inter se commune est.* Viden vt Vlpianus ius naturæ tribuat etiam animantibus & feris, ius gentium solis hominibus. Vlpianum secutus est Iustinianus: *Ius naturale, inquit, est, quod natura omnia animalia docuit: nam ius istud non humani generis proprium est, sed omnium animantium, quæ in cælo, quæ in terra, quæ in mari nascuntur.* Hinc descendit maris atque sæminæ coniunctio, quam nos matrimonium appellamus, hinc liberorum procreatio & educatio. Videmus enim cetera quoq; animalia isti iuris peritæ censerit. Quod verò naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes populos præcipue custoditur, vocaturq; ius gentium, quasi, quo iure omnes gentes vruntur. Et populus itaque Romanus partim suo proprio, partim communi omnium hominum iure vruntur. Et infra: *Ius autem gentium omni humano generi commune est. Nam vsu exigente, & humanis necessitatibus, gentes humana iura quadam sibi constituerunt. Bella etenim orta sunt, & captiuitates secuta, & seruitutes, quæ sunt iuri naturali contraria. Iure enim naturali ab initio omnes pœne contractus introducti sunt, vt emptio & venditio, locatio & conductio, Societas, Depositum, mutuum, & alij innumerabiles. Sed ius naturale non est propriè & verè definitum, vt & ipsi iuriconsulti testantur, qui negant iniuriam cadere in bestiam, Ergo nec ius. Præterea: Vbi nulla est ratio, ibi nullum est ius: In bestiis nulla est ratio, nullum igitur ius. Quomodo tamen ius dicatur in homine, & idem in bestia, eleganter docet Goueanus Decr. 2. titul. Iur. c. 1. 9. Et Epiphanius comment. in 4. lib. Instit. Iuris Ciuilis. De Iure gentium Cicero: Ita q; maiores nostri aliud ius gentium, aliud ius ciuile*

* tam

* cœraentiū

Dig. l. Tit. 1. de Iustitia & Iure.

lib. 1. §. ff. Si quadrup. paup. fec. die. Et lib. Et si §. 5. ff. ad leg. ff. quid. lib. 5. 1. Rhetori.

uile esse voluerunt. * *Liuius ius humanum.* * *Aristoteles Κοινόν*, commune. Distinguitur ius gentium à ciuili, quod illud sit antiquius, hoc recentius; illud ratio constituerit, hoc populus, aut rex; illud latius pateat, hoc sit angustius; illud ægrè immutetur, hoc facile. De hac tota quæstione doctissimè disputat contra Iuriscultos noster Vasquesius in D. Thomam. Posses & doctissimum addere Franciscum Conarum *l. i. comm. Iuris ciuili c. 6.* Nobis hæc ad præsentem locum sufficiant. * lib. 5.
* i. Rhetoric.
In r. 2. di-
sp. 157. q.
95. art. 4. c.
i. tom. 2.

Iure ergo communi naturali seu gentium, semper legati à quocunque missi, habiti sunt sacrosancti. Quod alioqui inter hostes nulla sit via pacis vnquam reconcilidæ, & horum violatores sint habiti in numero hostium omnium gentium totius generis humani. Nil est, quod moueare Glareani suspicione, arbitrantis hanc de legatis occisis historiam esse falsam; quod Diodorus & Iustinus illam præterierint: quasi Iustinus & Diodorus non alia multa transmiserint silentio, quæ Arrianus & Curtius narrant. Quid si hæc, & alia habuere Calisthenes, Duris, Ptolomæus, Aristobulus, & innumeri alij nobis inuisi, Curtio olim fortè lecti. Multa Aelianus, Polyænus, Plinius adferunt alijs præterita.

IACIENDA MOLES ERAT) Militem operis futuri, laborisque infiniti cura terreat. Et re ipsa non fallebantur. Nam quantæ molitionis res fuerit, dici potest ex conatu Nabuchodonosoris, qui primum aggerem iecit, cum urbem XIII. annis arctissima obsidione terra, marique premeret. Id quod sanctissimus & verissimus vates Ezechiel narrat, cum exponit militum laborem, ex quo affirmat, omnibus defluxisse capillitium, & caluitio deformatos, depilatosque humeros onera portantium. Sic enim ille: *Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis, seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrum: omne caput decaluatum, & omnis humerus depilatus est.* Cap. 9.
Hunc ergo laborem cum Macedones suis ceruicibus imminere præsentiscerent, in vltimam desperationem acti, videbantur, imperia recusaturi, cum & maris altitudinem, etiam profundiorrem quam erat animis metirentur, & tota montium iuga humeris putarent vectanda, & rupes excindendos, ad interuallum, quod erat inter urbem & continentem aggerendum. Præterea inanem fore operam, freti furentis æstu omnia dissipaturi.

DESPERATIO INCESSIT) Idem infra lib. 5.

AT ILLE HAUD QVAQVAM RVDIS TRACTANDI MIL. ANIMOS) Vt suos ad opus molendum induceret, oraculis & orationum momentis vsus est Alexander. Illud erat, de quo supra diximus Herculis cognatum suum Alexandrum in urbem inuitantis; hæc, quod legatos occidissent, ius gentium violassent, quod vrbs aula esset se orbis victori opponere, quam nisi cepisset, futurum, vt fama, qua plura quam armis vicerat, corrumpere sibi etiam reliquas victorias. Alias causas adfert Arrianus, apud quem copiosius perorat Alexander, cum dicit, à Tyri expugnatione pendere totam Græciam, Cyprum & Aegyptum. Illa ne desciscat cum Lacedæmonijs, hæc vt accedat ad Alexandrum. Hæc Alexander in publica militum concione, priuatim singulos etiam duces cohortatus, vti dubitantibus calcaria adderent. Arrianus
idem lib. 2.

OPVSORSVS EST) Ipse primus moliri cœpit, manibus etiam ad opus admotis. Polyænum Lib. 4. audi: *Ἀλέξανδρος πλοικῶν Τύρον, βυλόμενος χάσμα τοῖς τέχεσι τῶν Τυρίων μεταβαλεῖν πρῶτος αὐτὸς περὶ ἄκοφινον λαβῶν χεῖρ πλεῖστας προσήνεγκε: οἱ Μακεδόνες ὡς εἶδον αὐτὸν ὑργῖντα τὸν βασιλεῖα, παραχρῆμα τὰς λέξανδρος χλαμύδας ἀπορίσαντες τὰ χωρία διὰ τῆς ἡγείρας. Alexander Tyrum obsidione cincturus, aggeremque manibus Tyriorum commissurus, primus ipse cophinum terra factum gestauit, quod vbi Macedones viderunt, ipsum, inquam, regem suum onus gestantem, proiectis chlamydibus, breui spaciū maris terra complanarunt. Erubuit nempe miles quem præire decuerat, non sequi imperatorem. Sed quid dicat hic Glareanus, cum hoc Alexandri factum alij dissimulent, & solus Polyænus exponat. Iterum fabulam proclamabit, ipse fabula futurus.*

CAPVT VIII.

ARGVMENTVM.

Incipit aggerem iacere per mare, Tyrij obnituntur.
Expediitio interim in Arabes.



*M*agna vis saxorum ad manum erat Tyro vetere: materies ex Libano monte ratibus & turribus faciendis aduehebatur. Iamq̃ à fundo maris in altitudinem modicam opus excreuerat, nondum tamen aqua fastigium aquabat: & quo longius moles agebatur à littore, hoc magis quicquid ingerebatur, præ altum absorbebat mare: cum Tyrij paruis nauigijs admotis per ludibrium exprobrabant; Illos armis inclutos dorso, sicut iumenta, onera gestare: inter-

interrogabant etiam, num maior Neptuno Alexander esset. Hæc ipsa insectatio alacritatem militum accendit. Iamq. paululum moles aquæ emovebat, & simul aggeris latitudo crescebat, ubique admouebatur: cum Tyrj magnitudine molis, cuius incrementum eos antè se fellerat, conspecta; leuibus nauigijs nondum commissum opus circuire cæperunt: missilibus eos quoque, qui pro opere stabant, incesse. Multis ergò impune vulneratis, cum & remouere, & appellere scaphas in expedito esset; ad curam semetipos tuendi ab opere conuerterant. Igitur munitibus coria, velaq. iussit obtendi, ut extra teli* iactum essent, duasq. turres ex capite molis erexit, è quibus insubeuntibus scaphis tela ingeri possent. Contrà Tyrj nauigia procul à conspectu hostium, littori appellunt, expositisq. militibus, eos, qui saxa gestabant, obtruncant. In Libano quoq. Arabum agrestes incompósitos Macedonas adorti, triginta ferè interficiunt, paucioribus captis. Eares Alexandrum diuidere copias coegit. Et ne segniter assidere vni urbi videretur, operi Perdiccam, Crateronq. præfecit; ipse cum expedita manu Arabiam petijt.

* ictum

Cap. 126.
27-28.

MAGNA VIS SAXORVM EX TYRO VETERE) Et hæc vrbs erat nobilis, eademque fortè à Iapheti filio Thyra condita. Existimabam Ezechielem de hac vaticinatum, cum de Nabuchodonosoris expugnatione egit. Sed cum Alexandri ætate nondum fuerit euersa, reduxi calculum. Hanc Palaty: um totam coniecit in mare Alexander, ut urbem sterneret in viam ad nouam occupandã. Appellabatur Græcis *παλαίτυρος*, antiqua Tyrus, extra insulam, stadijs triginta à noua Tyro remota, non toto milliari nostrate.

Iosepho &
alijs.Plin. 1.5.
c. 20.

MATERIES EX LIBANO) Arborea, hoc enim valet materies, unde materiarius faber, seu lignarius. Libanus mons à tergo Sidonis nascens, orientem versus crescit, & vltra Damascum porrectus stadijs mille quingentis; milliariibus Germanicis septè & quadraginta, minus stadijs quatuor, passibus nempe centu octoginta septem millibus supra quingentos, ad Simyram vsque & Palmirenam regiones pertinet, omnibus naturæ opibus auctus & cumulatus, quem sacra literarum oracula, Iosephus, Hierony. Plinius, Vitruuius, Suetonius, Strabo, & recentiores, Niger Geographus, Adrichomius, Brocardus, & plures alij scriptis suis nobilitarunt. Quà altissimus, æternis candicat niuibus, abundat incolis, arbore Cedro, Abiete, Cupresso, Pino, Buxo, Olea, odoriferis alijs, & thuriferis, ut ingentem Solomoni, Hiram, Alexandro materiam potuerit suppeditare.

Varro li. 6.

RATIBVS ET TVRRIBVS) Verius meo animo ratibus, quam cratibus, tametsi & hæc possent habere locum in obsidionibus: libro tamen 5. dixit cratibus ac pluteis, sed hic mare cogita. Rates porrò vel pro temere compactis trabibus, & tumultuario nauigio, vel longa naue ponuntur; quas à rarendo dictas Varro docet: Ratis, inquit, dicta nauis longa propter remos, quod hi, cum per aquam sublati, dextra & sinistra duas partes facere videntur, rarefcunt: & hoc ratis: Silatum illud, vbi plures mali, aut afferes acrestes: ablato. Cicero rates & rates exerte distinguit, cum in Verrem dicit: Cum aut nauibus aut ratibus conarentur accedere. Et Liuius: Et Fuluium Vulturnum tenuerat amnis, nauibus ab Annibale incensis, rates ad traiciendum exercitum, in magna inopia materiam comparantem. Rates schedia dictæ, de quibus multa Gyraldus, voce Schedia. Poterat & cratibus esse locus ad muniendũ vel turres, vel aggeres struendis vel firmandis. Sed retineo rates, quibus opus.

Lib. 26.

IAMQVE A FVNDQ MARI) Ab imo mari, & fundum, in recto casu, non fundus. Aliud enim est fundus, aliud fundum. Fundus, est ager, immò minus quiddam agro, ut docet Valla. Singula enim propriè prata, singulæ vineæ, singuli horti, singula oliueta, pomeria, salicta, arbuta, pascua, nemora, loca aucupatoria, venatoria, piscatoria, siue villam atque ædificium, siue piscinam atque aluearia, siue vinaria habeant, siue non habeant, singuli fundi sunt, & hoc quidem in agro. Fundum autem, est ima pars cuiusque rei propriè aliquid liquoris intra se continens, aut ad continendum facta, ut dolium, ut nauis, ut alueus vel fluminis, vel lacus, vel stagni, vel maris. Fundum turris, non diceret Valla. Est & fundus populus rei, quam alienat, id est, auctor: de qua re Turnebus Aduersar.

lib. 4. c. 12.

DORSO SICVT IVMENTA ONERA GESTARE) Conuitijs per ludibrium incessebant Macedones, infra seruorum conditionem descendisse, & ex heroibus ac Martialibus afinos clitellarios factos.

MAIOR NEPTVNO ALEXANDER) Idem Diodorus. Tyrj initio ad inchoatum opus nauibus accedentes, regem irridebant, quod Neptunum se coercere posse confideret.

ALACRITATEM MILITVM ACCENDIT) Immo indignationem, qua ad opus absolendum, & Tyrios vlciscendos acuebantur.

IAMQVE PAVLVAM AQVAM EMINEBAT) Paullatim, sensimque crescente opere territi Tyrj, omnis conuitijs & ludibrijs, ad seriam conuertebantur. Eminent, nusquam cum accusandi casu legitur, nisi hic, qui locus dubius est. Iunius extra ordinem versus habet aquæ, sed nec cum Datiuo, nec Accusat. legi.

Lib. 17.

MAGNITVDINE MOLIS) Ducentos enim pedes, Diodoro auctore, lata moles erat,

NON.

NONDUM COMMISSVM OPVS) Vbi nondum annexum, intercedebat aliquid adhuc maris inter urbem, & aggerem.

MISSILIBVS) Ignibus, telis, faxis, plumbo, ferro, pice, bitumine impetebant Tyrij Macedones aggerem molientes, qui neglecto sæpè opere cogebantur se à Tyrijs, subitò per scaphos allabentibus & dilabentibus defendere.

IN EXPEDITO) Pròptum & expeditum erat Tyrijs fugere, si Macedones ingruerent; accedere ad operas, si defensores abessent, quæ res operas conuertebat ad semet tuendos.

EXTRA TELI IACTVM) Lipsius verè, vt extra teli iactum essent, cuius scripturam confirmat Acidalius: *Extra teli iactum, inquit, est, quòd pertingere tela nequeunt: extra iactum, quòd perueniunt, sed sine noxia, prohibito illapsu aut tactu.* Ergo cùm Tyrij scaphis omninò ad aggerem accederent, non poterant extra teli iactum esse, sed præteritis crudis corijs & velis, extra iactum erant, quem coria & vela prohibebant. De scaphis Diodorus: *Cum aggeris incrementum iam Tyrjs formidinem faceret, scaphas complures scorpionibus, catapultis, sagittarijs & funditoribus repleuerunt, atq; ita ad eos, qui in aggere operabantur, appulsi, multos vulnerabant, nec pauciores interficiebāt. In densam enim illam, & inermem operarum turbam, cum tela multa, & omnis generis conijcerentur, nullus ictus, ut potè in expositos & indefensos frustra erat.* I. poliocete: dialogo ix.

CORIA, VELAQUE IVSSIT OBTENDI) Clarius Suidas: *περί χώματος τῆτο ἡ μηχανήματα δι' ἐργαζόμενοι προκάλυμμα λάβασιν ἐξ ἀργείων τριχῶν, τ' λεομένω κυλικίω, ἀδὴ πάχους τε καὶ μήκους διαρκῶς ἔχοντα ἀναρτήσασθαι ἐκ ξύλων μακρῶν ἐπιπροσθεν ἐπίθηντο. ἐνταῦθα γὰρ οὔτε πυρφόροι οἷσοι, οὔτε ἄλλα βέλη ἐξικνεῖσθαι ἔχον, ἀλλ' αὐτὰ ἐπὶ τ' προκαλυμμάτων ἔμενον.* *Qui machinam (aggerem) excitabant, ἢ tegumentum & velum habebant è caprillis pilis factum, quæ cilicia vocant. Ea iusta, & sufficienti crassitie, ac longitudine suspendebant, è proceris lignis, & ante se protendebāt. Ita nec ignita iacula, nec alia tela attingere eos poterāt, sed in ipsis ibi tegumentis sistebant, & habebant.* De corijs, seu pellibus Thucidides *προκαλύμματα ἔειπε δέρρεϊς καὶ διφθέρας ὡς τε τοὺς ἐργαζομένους, καὶ τὰ ξύλα μήτε πυρφόροις οἷσοις ἐάλλεσθαι, ὡς ἀσφαλεία τέ ἐναι.* *Tegmina habuit pelles & centones, vti nec operantes, nec ligna operis ignitis iaculis peterentur, & in tuto essent.* Arrianus de hoc ipso aggere ad Tyrum faciendo: *προκαλύμματα ἡ δέρρεϊς, καὶ διφθέρας αὐλοῖς ἦσαν, ὡς μήτε πυρφόροις βέλεσιν ἀπὸ τῶν τευχῶν βάλλεσθαι, τοῖς τε ἐργαζομένοις προβολὴν ὡς τῶν ἔναι, πρὸς τὰ τοξεύματα. Munimento illis erant coria, & pelles, ut neq; à muro telis ignitis peti possent, & versantibus in opere, propugnaculi loco essent in sagittas.* Lib. 2.

DVASQUE TURRES EX CAPITE MOLIS EREXIT) An quæ continentem molis attingebat? an quæ in mare porrigebatur? dubiū enim quod vocet caput molis, Arrianus soluit: *Καὶ οἱ Μακεδόνες πύργους ἐπέσταν τῷ χώματος, ὁ πῦρ προκεχωρηκεῖ αὐτῶς ἐπὶ πολὺ τῆς θαλάσσης ἐπέσταν δύο, καὶ μηχανὰς ἐπὶ τοῖς πύργοις. Macedones duas ligneas turres aggeri, quæ plurimum in mare productus erat, impo- nunt, machinasq; in ijs disponunt.*

CONTRA TYRII) Non sentientibus Macedonibus milites nauibus impositos, in auersa castrorum, & aggeris parte immittebant in baiulos faxis onustos, quos obruncabant, & se subitò in naues receptabant.

IN LIBANO QVOQUE) Montem hunc paullò antè laudauimus, hic latruncolorum receptaculū fuisse docet, propter arborum opacitatem, quæ tegebantur prædones. *Excurrit ergo Alexander cum aliquot equitum turmis Agrianijs & sagittarijs in Arabia montem, cui Antilibano nomen est, Ea- que regione partim vi subacta, partim pactationibus in suam potestatem redacta, vndecim dierum spacio Sidonem reuersus est: Ita Arrianus de hac Arabica Alexandri expeditione.* Polyænus cæteris hic omnibus tradit: *Ἀλέξανδρος τὴν Τύρον πολιτορχίαν περιβαλὼν ἐπ' Ἀραβίας ἐπέλετο Τύριοι τῆς ἀπασίας αὐτῶν καταφρονήσοντες, τ' τευχῶν προελθόντες, τοῖς Μακεδόσι, προσπεσόντες ἐκράτηρον πολλαχῆ. Παρμηνίωμ Ἀλέξανδρον ἀνακαλεῖται, ὁ ἡ δὲ διὰ τὰς ἐπιπέλασιν Μακεδόνων τοὺς ἐγκλίνοιας ἰδὼν τοῖς ἠπρωμένοις οὐκ ἔβοηθησεν. ἐς δὲ τὴν πόλιν κενὴν ἀνδρῶν ὀρμήσας κατὰ κράτος αἶρεῖ τὴν τύρον. Τύριοι τὴν πόλιν ἀλλέσαν ἰδόντες, αὐτῶν σφῶς ἐκρούσας, καὶ τὰ ὄπλα τοῖς Μακεδόσι προέκταν.* Hæc, quia à Iusto Vulteio peruerse verba sunt, ita interpretor: *Alexander circumuallata Tyro in Arabiam excurrit. Tyrj abusi illius absentia, eruptione ex vrbe facta, Macedonibus persæpe superiores rediere. Alexander à Parmenione subitò reuocatus, cùm Macedones in fugam comiectos cerneret, neglectis ijs, vacuam defensoribus urbem inuasit, & occupauit. Quod Tyrj foris cõ- spicati, se cum armis Alexandro dedidère. His, cùm alij omnes repugnent, ego subscribere non ausim.* *Alia ratio est, cū narratur alijs præteritum, alia, cū contrarium. Chares apud Plutarchū de hac expeditione in Arabas, Alexandrum, ait, in magnū venisse periculū, Lysimachi pædagogij causa, iactantis se Phœnici nihil credere, neque dignitate, neq; ætate. Interim cælo aduersa sperante, copias Alexandrumq; cum paucis apud Lysimachum mansisse, eumq; nunc excitando, nunc ducendo secum traxisse. Interibi distractum ab exercitu, tenebrisq; oppressum, propè gelu obriguisse. Vidissetq; e- minus hostium pyras, accurrisse solum, duobusq; interfectis, titione rapto ad suos illos paucos re- currisse, ingentemq; rogam excitasse, ac hostibus territis, noctem tutò transigisse.*

PERDICCAM ET CRATERON) Ducum fidissimos, de quibus infrà haud pauca. Polyænus, vt auidisti, Parmenionem ait, ad obsidionem relictum.

Arrian. l. 2.

Stratagem- lib. 4. in Alexand.

C A P V T IX.

A R G V M E N T V M.

Stratagemata Tyrriorum, clades Macedonum, operis euerfio, restitutio aggeris, varia Tyrriorum artes.



Inter hæc Tyrj nauem magnitudine eximia, saxis harenaq; à puppi onerata, ita ut multum proa emineret, bitumine ac sulphure illitam, remis concitauerunt; & cum magnam vim venti vela quoq; concepissent, celeriter ad molem successit. tum proa eius accensa, remiges desiluere in scaphas, quæ ad hoc ipsum preparata sequebantur. Nauis autem igne concepto, latius fundere incendium cœpit: quod, priusquam posset occurrere, turres, & cetera opera in capite molis posita, comprehendit. At qui desiluerant in parua nauigia, faces, & quicquid alendo igni * erat, in

* aptum eadem opera ingerunt. Iamq; non modò Macedonum turres, sed etiam summa tabulata conceperant ignem: cum ij, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio, partim armis omisissis, in mare semetipsi immitterent. At Tyrj, qui capere eos quàm interficere * voluerunt, natantium manus stipitibus saxisq; lacerabant, donec debilitati, impunè nauigijs excipi possent: nec incendio solùm opera consumpta, sed fortè eodem die, vehementior ventus * motum ex profundo mare illisit in molem, crebrisq; fluctibus compages operis verberata * laxauere, saxaque * interluens unda, medium opus rupit. Prorutis igitur lapidum cumulis, quibus in recta terra sustinebatur, præceps in profundum ruit, tantèq; molis vix ulla vestigia inuenit ab Arabiæ diens Alexander. Hic (quod in aduersis rebus solet) alius in alium culpam referrebat, cum omnes verius de seuitia maris queri possent. Rex noui operis molem orsus, in aduersum ventum non latere, sed recta fronte direxit, ea cetera opera, velut sub ipsa latentia, tuebantur. Latitudinem quoq; aggeri adiecit, ut turres in medio excitatæ, procul teli * iactu abessent. Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum iaciebant, deinde saxis onerabant, rursusq; cumulo eorum alias arbores iniiciebant. Tum humus aggeriebatur. * super quæ alia strue saxorum arborumq; cumulata, velut quodam nexu continens opus iunxerant. Nec Tyrj, quicquid ad impediendam molem excogitari poterat, segniter exsequebantur. Præcipuum auxilium erat, qui procul hostium conspectu subibant aquam, occultoq; lapsu ad molem vsque penetrabant, falcibus palmites arborum eminentium ad se trahentes, quæ ubi secutæ, pleraq; secum in profundum dabant: tum leuatos onere stipites, truncoque arborum haud agrè moliebantur, deinde totum opus, quod stipitibus fuerat innixum, fundamento lapsa sequebatur.

NAVEM MAGNITVDINE EXIMIA) Arrianus hoc Tyrriorum nauale machinamentum accuratissimè describit, hoc loco meritò subijciendum, latinè tamen, ne lector Græcis fatigetur: Tyrj, inquit, contra huiusmodi quid machinati sunt: Nauem hippogam aridis sarmentis, aliâq; materia, quæ facile ignem concipit, onerant, & malis duobus ad proram erectis, quàm latissimè possunt, in orbem circumsepunt, ut fascies, facesq; quam plurimas capiât. Adhæc picem & sulphur, aliâq; ad excitandam ingentem flammam accommoda, accumulant. Præterea ad virumq; malum binas antennis extenderant, atq; ex ijs in lebetibus suspendunt, quacumq; aut infusa, aut immissa vehementer flammam augere possent. Dehinc omnia nautica instrumenta in puppim transferunt, ut eorum pondere grauatâ puppis, proram altius erigat. Dein obseruato vento, qui aggerem versus spiraret, nauem triremibus alligatam, in mare protrahunt. Postquam verò moli turribusq; appropinquauerunt, immissa in materiam igne, quanta maxima vi possunt, nauem triremibus protrahentes, ad molis caput impellunt. At, qui in naui iam succensa erant remiges, facile enatarunt. Interea ingens incendium turres comprehendit, & antennis contractæ, quæcumq; ad augendum incendium preparata erant, effundunt. Hæc Arrianus, qui per trierarchas & nautas misulibus auctum, ait, incendium, omnesq; machinas cum opere & turribus incensas. Sed Curtius detrimentum acceptum fufius exponit. Videntur ab hoc Tyrriorum stratagemate Antuerpienses olim, ut tradit Nicolaus Orlandinus, suum exitiale nauigium, cui canis indidère nomen, composuisse, quamuis multò ingeniosius & nocentius, quàm Tyrriorum, ita ut auctor non nisi stygium aliquem

Annal. So
ciet. Iesu
Anno 113.
13. LXXV.

Geniuna

genium illius architectum fuisse existimauit. Ita enim ille in obsidione Antuerpiæ duce Alexandro Farnesio Parmensi describenda narrat: *Noua excogitantur diabolo architecto nauigia: neque enim tale inuentum excogitare humana mens poterat. Horum ea constructio & fabrica fuit, vt honorarij formam tumuli, feralisque vr̄æ referrent. Erant in nauis alueo transuersa trabes, lapidesque in quadrum coagmentati, & ad foros vsque surgentes. Alueus autem ipse molaribus, & generis cuiusque lapidibus ita refertus, vt & varij cuniculi in spiram acti puluere sulphureo pleni relinquerentur, & pars summa cippis, immensisque lapidibus regeretur. Latebat insuper fistula, fomentario igni relicta, & igniarioque ita librato, vt non ante pulueres inflamaret, quam nauis ipsa in crates ac pontem propemodum impigisset. Fori autem, & constrata nauis tabulata, siue ad terrendos timidos, siue ad opprimendos incautos, sparteis, manipulis, pice, resina, sulphureque oblitis, ac malleolis conflagrabant. Quibus artificijs ac machinis cum primum remisit astus, tetrus ardens tenebris ex vrbe nauis emittitur. Quod hostile portentum dum procul aduentare nostri conspiciunt, continuo de castris vna cum Principe, in omnem euentum expediti ad ripam fluminis, pontemque conuolant. Interea dum quidam per audaciam vel nauim ipsam conscendere, vel vncis remorari contendunt: ecce tibi repente conceptus ignis ingenti fragore saxa quatere, torquere trabes, tempestates ac tonitrua cedere, immanes lapides, ignitosque globos in calum vomere, stationarios & clasicos in vndas mergere, partem pontis euertere, nemini demique parcere, qui vel propius accessisset, vel etiam longius abesset. Lamentabilis omnium gemitus erat, funestus multorum principum exitus, aliorum vel mutilatione, vel funere: ducentos prope homines lapidum procella contriuit. Princeps ipse Parmensis, quamquam Hispani cuiusdam impulsu, vix sese è periculo eripuerat, tamen vehementi aëris agitatione concussus, vna cum Marchione de Peschara in terram concidit, propiusque factum est nihil, quam vt vterque militarium corporum mole, qua lapidum * prosternebat imber, opprimeretur. Vicarius etiam principis & totius equitatus magister, alijque clari viri fluctibus periëre. Alij per aërem visi sunt ad passus aliquot volitare, alij flammis, pulueribusque cremati, sedo sanè horribilijs spectaculo. Hæc Orlandinus. Vicissent tunc Antuerpienses, si ceptam victoriam vrlissent. Sed vbi detonuërat illa tempestas, collegere se Hispani, & pontem publicum naualemque Scaldæ artificiosissimè impositum refecere, omnemque comiteum terræ marique ab vrbe prohibuere.*

* postabat
habet Ro-
manus.

BITUMINE AC SVLPVRE ILLITAM) Vt iniectum ignem statim corripere. De bitumine plura infra in descriptione Babylonis, genus picis est, non ex arbore iudantis, sed aquis fluentis, vt naphtha & máltha.

lib. 5.

VELA) Velis agebatur hæc pestis nauium, in exitium operis & aggeris, prima parte nauis extante, extrema pressa.

LATIVS FVNDERE) In turres Macedonum, & aggerem ac vallum.

ALENDO IGNI) Aptum, ineptè adiectum, quod merito reiecit Modius, redundat enim. Sicut: Non sum ferendo oneri, sustinendis laboribus, patendo gregi, scribendis literis.

SVMMA TABVLATA) Tecta turrium, vt sub igneo imbri propugnarent Macedones, donec grassante incendio, proiectis hasta, clypeo & armis, se non magis fido committerent mari. Summa tabulata, possis accipere pro tecto totius etiam operis, vel operarum, sub quibus molem promouebant, & aggerem porrigerent.

QVI CAPERE EOS, QVAM INTERFICERE VOLVERVNT) Alij codices editi, mallent, pro voluerunt. Sed hoc raræ est elegantiae, volo, pro malo. Vlitatum, Voluit hoc, præ illo: Sed voluit hoc, quàm illud, pro maluit, obseruandum est.

CAPERE) Ad consilia Alexandri exploranda, ad cruciandos, vel permutandos cum captiuis, si casus ferret, vel legatis mittendis, si vsus esset, nam suos mittere non audebant, qui Alexandri caudeatores crudeliter interfecerant.

NON SOLVM OPERA CONSVMTA) Opera super aggerem exstructa vineæ, turres, aliaque machinæ, quibus saxa, & tela torquebant.

VENTVS MARE ILLISIT IN MOLEM) Adhuc fauit Neptunus Tyrijs, aduersus Græcis.

SE LAXAVERE) Ineptè, inquit, verè hoc loco ineptus Modius, quasi Curtius non aliàs ita sit locutus, vt verè obseruauit Acidalius, & oblitus erat Modius præteriti loci lib. 3. de Alexandro ad Istum regrediente: *Paullatim deinde laxare se sinus montium, & maius spacium operire cœperunt. Et hoc genus loquendi frequentissimum est. Laxa uere πὰρ λὰς rarisimum. Lius tamen, quem sæpè noster expressit: Annona haud multum laxauerat, id est, caritas annonæ parum laxata erat, nihil ferè remiserat. Sunt tamen in hac classe multa, quæ forma agendi, vim in significando habent patiendi. Vti hæc: Vertit, mutat, audit, auget, sinit, explicit, mouet, variat, præcipitat, vehit.*

Lib. xxvi.

PRORVTIS LAPIDVM CVMVLIS) Diffutis compagibus necesse erat opusruere. Velut in humano corpore, si ossa, quæ molem corporis, & carnem sustinent, frangas vel eximas, necesse ista omnia erant, cum caro se sustinere sine cruribus non possit.

EX ARABIA REDIENS) Post vndecimum diem, quàm exierat, reuersus, quæsierat causam dissoluti aggeris, nemo verum assignauit, maris vim, & Africi venti naturam, qui ab imo solet mare cedere, & in altos montes tollere.

RECTA FRONTE DIREXIT) Ne venti latera ferire & subruere possent, frons enim aggeris ventis obstabat, impetumque illorum frangebat.

Lib. xvii.

ADVERSVM VENTVM) In Africum, qui ab occidente spirat, vt suprâ ex Agellio docui. Caucurum appellat Siculus.

LATITVDINEM ADIECIT) Aggeri aliquot pedes adiecit, vt latus esset pedes omnino ducentos, siue quadraginta passus, qui trientem stadij cum pedibus xxv. efficiunt.

PROCVL TELI ICTV) Teli iactu docent edita exemplaria, scribendum, & animaduertit etiam Acidalius contra Modium: sed contra Acidalium pro Modio hic iudico, vt mox demonstrabo.

TURRES IN MEDIO) Vt abessent vtrinque à mari pedes centum, siue passus xx. Legendum è go cum Modio *ictu* non *iactu*, vt vult Acidalius. Nam, quæ tormenta sint tam enerua, vt non torqueant ad centum pedes, aut x x. passus telum? cùm ad quingentos, immò sexcentos etiam pertingebant. ictu procul ergo, ne cominus lædi possent, vt antè, qui opus faciebant.

TOTAS ARBORES CVM INCENTIBVS RAMIS IN ALTVM IACIEBANT) Quomodo ad fundum pertingebant, cùm arbores, quantumuis magnæ, aquæ innatent, & cedant etiam faxis sequentibus? Spissima ex omni materia est Ebenus, quæ in aquis non fluitat. Sed ebeno carebat Libanus, & precium arboris non sinebat se mitti tanta copia in mare, vt tam pretiosus agger strueretur. Nec Buxus fluitat, & erat in Libano, nec suber, nec lorix. Nec difficilis responsio sine larice, buxo, subere, faxis appendi potuere, & frequentes proiectæ, iniectis saxorum molibus pressæ succumbebant.

TVM HVMVS AGGEREBATVR) Moles ergo loco fundamenti habebat materiam recentem & gauem, quam premebant immania saxa, quæ tegebant rursum arbores. His multa gleba calcis loco iniecta, solidum opus reddebat, quæ inter saxa & arbores immixta, mare arceba.

SVPER QVÆ) Acidalius *superq;* alia *strue*: malim *super quam*, nempe humum.

NEC TYRII, QVICQVID AD IMPED. MOLEM EXCOG. POT. SEGNITER EXEQUEBANTVR) Nunquam humani ingenij vis & diuinitas clarius apparet, atque cum vires obsidentur ab ingenioso hoste, & à solerti ciue defenduntur. Multa furor, plura necessitas arma inuenit. Tyrij vt aggerem conuellerent, vrinatores immisere, falcibus longis & vncatis perticis, vt infra aquam subtraherent, quod Macedones suprâ ingerebant. Quod non erat difficile, cum arbores temerè essent in mare coniectæ, nec vllò nexu, nisi iniectorum saxorum pondere tenerentur. Multæ extra opus eminebant, vt preñdi etiam manibus possent, & sæpè modica pars arboris hærebat in opere, reliqua fluitabat, quam Tyrij preñsam trahebant, tractam lequebatur moles & ruina.

CAPVT X.

ARGVMENTVM.

Classis Alexandri ad Tyrum oppugnandam, comparata, quam tempestas vexat.

* vtrius

* Pythagoras.



Egrot animi Alexandro, nec * perseueraret, an abiret, satis certo, classis Cypro aduenis, eodemque tempore Cleander cum Græcis militibus in Asiam nuper aduectis, centum & nonaginta nauum classem in duo diuidit cornua. Laum * Pythagoras rex Cypriorum cum Cratero tuebatur: Alexandrum in dextro quinquaginta regia vehebat. Nec Tyrij, quamquam classem habebant, ausi nauale inire certamen, tres omnino naues ante ipsa mœnia opposuerunt, quibus rex inuectus, ipsas demersit. Postera die ad mœnia classe admota, vndique tormentis, & maximè arietum pulsu, muros quatit: quos Tyrij raptim obstructis saxis refecerunt. Interiorem quoque murum, vt si prior sefellisset, illo se tuerentur vndique orsi, sed vndique vis mali urgebat: moles intra teli iactum erat, classis mœnia circuibat, terrestri simul, naualique clade obruebantur: quippe binas quadrirems Macedones inter se ita iunxerant, vt prora cohererent, puppes interuallo quantum capere poterant, distarent: hoc puppium interuallum antennis, asseribusque validis deligatis, superque eos pontibus stratis, qui militem sustinerent, impleuerant: sic instructas remis ad urbem

berm agebant: inde missilia in propugnantes ingerebantur tutò, quia proris miles tegebatur. Medianox erat, cum classem (sicuti dictum est) paratam, circuire muros iubet. Iamque naues ubi undique admouebantur, & Tyrj desperatione torpebant, cum subito spissa nubes intendere se celo, & quicquid lucis internitebat, effusa caligine extinctum est. Tum inhorrescens mare paullatim leuari, deinde acriore vento concitatum fluctus ciere, & inter se nauigia collidere: iamque scindi cœperant vincula, quibus connexa quadriremes erant, rueretabulata, & cum ingenti fragore, in profundum secum milites trahere. Neque enim conferta nauigia vlla ope, in turbido regi poterant. Miles ministeria nautarum, remex militis officia turbabat: & quod in eiusmodi casu accidit, periti ignaris parebant: quippe gubernatores alias imperare soliti, tum metu mortis iussa exsequebantur. Tandem remis pertinacius euerberatum mare, veluti eripientibus nauigia classis, cessit, appulsaque sunt littori lacera-
ta pleraque.

AEGRO ANIMI ALEXANDRO) De hac Alexandri deliberatione etiam alij, præsertim Diodorus. lib. xvii.

CLASSIS CYPRO ADVENT) Totam classem Curtius centum & nonaginta nauium facit. Arrianus CC XX IV. alij CC.

CYPRO) Nullus hic error, nec desideratur præpositio. Ita enim Cæsar purissime loquitur. Cæsar cum audisset Pompeium Cypri visum. Cicero: Marco Caio inuisus, quasi per beneficium, Cyprium relegatur. Valerius Maximus: Filios suos à Gabinianis militibus Aegypti occisos cognouit. Ita Liuius, Tacitus, alij cum poetis locuti. lib. 3. belli Ciuii. Pro domo sua. lib. 4. c. 1.

CLASSIS CYPRO ADVENT) Classis, est collecta nauium multitudo. Est & vna nauis ἀπὸ τῶν κάλων, lignis seu fustibus, de qua copiose Seruius ad vi. Aen. ver sum: Sic fatur lacrymans, classisq, immittit habenas.

Cala idem quod vallus Quintilian. à calando, classis.

CLEANDER CVM GRÆCIS MILITIBVS) De Cleandro supra libro 3. cap. i. denarratum, & infra non tacebitur. De eodem libro iv. Cap. iv. Eodem tempore classis Macedonum ex Græcia accita Aristomenem nauibus superat.

CENTVM ET NONAGINTA) Suprà monuimus, post centum, poni copulam, Et, cum minore numero: centum & octo, centum & decem, non contra, octo & centum, decem & centum. Antecedens verò numerum præponi copulam cum minore numero, duo & triginta, non, triginta & duo ordines.

CENTVM ET NONAGINTA) Arrianus singillatim singulorum naues exprimit. Phœnicum naues LXXX. Rhodiorum decem, inter quas vna Peripolus dicta. Ex Solis & Mallo tres; ex Lycia decem. Ex Macedonia nauis vna quinquaginta remorum Protea duce. E Cypro centum & viginti. Plutarchus CC triremibus oppugnatam ait Tyron.

IN DVO DVIDIT CORNVA) Ad pugnam instruit duplicem aciem, dextram & finistram. Eundem ordinem & duces, Arrianus ponit.

PNYTAGORAS) Alij libri, Pythagoras. Arrianus in multitudinis numero, Cypriorum reges, dixit. Et erant plures, vt supra monui. Plinius nouem reges narrat. Pnytagoram etiam Arrianus appellat, παρὰ τὸ πνυτὸς τῆ τ' ἐπὶ ἐμφράων ἡ σὺφρων καὶ ἀγορά

QUINQVEREMIS REGIA) Arremorum ordinibus varia nomina acceperunt naues, à simplici, vñiremes, à duplici biremes, à triplici, triremes, quæ fuerunt vñtatissimæ: à quadruplici ordine remigantium, quadriremes, à quinduplici, quinqueremes, vel vt Hirtius parum latinè, pentiremes, à sexduplici, sex remigum nauis, sexremes, vel hexeres, vt Liuius. A septuplici, septiremes, vel Dec. 4. lib. xvi. c. 1. hepteres, ab octuplici, octo remigum nauis. Plinius Vndeciremem vocauit nauim Demetrii, Græcis ἐνήρης seu μονήρης, δίρης, τρίρης, τετράρης, πενήρης, ἑξήρης, ἑπτάήρης, ὀκτήρης, ἐννήρης, δεκήρης, ἐνδεκήρης, τρισκαδεκήρης, πεντεκαδεκήρης, ἑκοσθήρης, τριακοντήρης, τεσσαρακοντήρης, πεντηκοντήρης & c. fuerunt πεντακοντοροι & ἑκατόντοροι, καὶ τριακόντοροι, καὶ ἑκόσοροι, centum, vel triginta, vel viginti remigum: sed quæ forma nauis fuerit, illa Rhodia Peripolus dicta, neque Gyraldus, neque Baytius demonstrat, immo nec vllam mentionem faciunt περιπόλις. περίπολις est custos, aut licitor, aut viator, ἀπὸ τῆ περιπόλις, à circumcurfando, de qua voce multa Suidas, & alii. Hic nauis genus est, dicta, quod ad cursum esset expedita.

NEC TYRII) Quamuis superioribus annis Domini maris, spectata è turribus tam vassa Alexandri classe, non sunt ausi naumachiam tentare, etli primitus statuissent classem in Alexandrum immittere.

TRES OMNINO NAVES) Idem Arrianus: Tres ait triremes obiectas pro faucibus portus. Sed videndus hic Diodorus & Arrianus, qui copiosius hanc naualem oppugnationem exponunt, locum non adscribo, quod vterque auctor sit in manibus, & iusto prolixior, quam vt huc transferantur.

ARIETVM PVLVS) Tyrii artibus suis petiti perierunt. Nam arietem Pephalmenus Tyrius auctore

Lib. de
Pallio.

Hero de
machinis
bellicis c.
xi.

lib. 3. de
bello Iu-
daico.
lib. 3. Poli.
Dial. 1.
li. 16. c. 49.

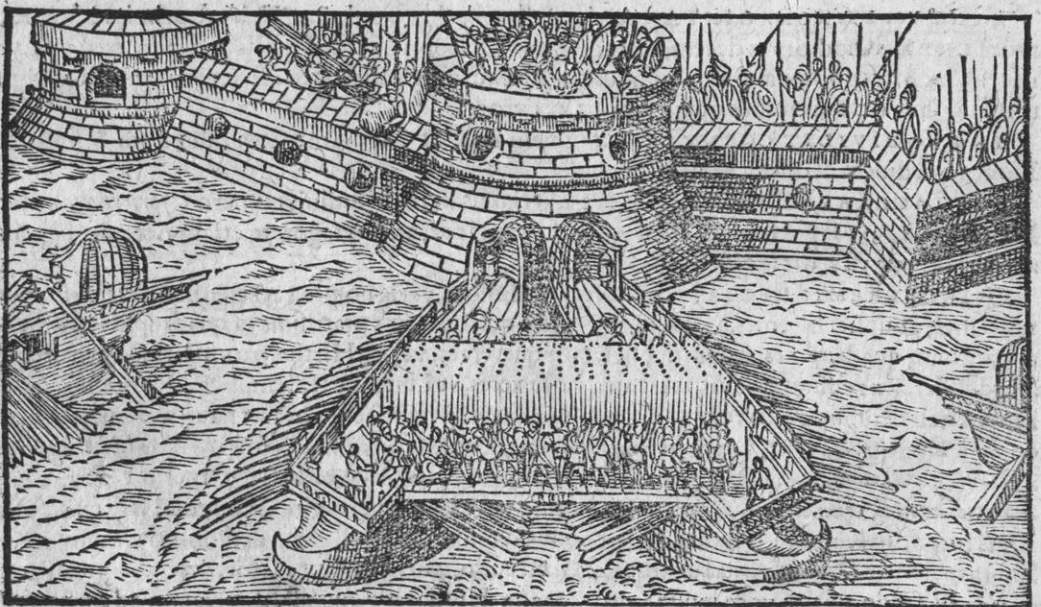
Byzantius
princeps.
lib. 3. Poli.
Dial. 1.

Core Vitruuio excogitauit. Tertullianus Pœnis suis inuentionem als ignat. Arietem nemini adhuc libratum illa dicitur Garthago, studijs asperrima belli, prima omnium armasse in oscillum penduli impetu commenta vim tormenti de bile pecoris capite vindicantis. Aedificat Arietem Hero Mechanicus ex Byzantio principe. Sequior ætas carcamufas dixit. Tantis erat eius iætus, vt nullus murus esset tam firmus, quin victus tandem cederet. Iosephus hanc calamo depinxit, & Lipsius coloribus illustrauit, qui dubitat (ex Vitruuio & Græcis tradentibus longitudinem quandoque ad CXX. pedes porrectam) an ex vna trabe fieri potuerit; cum arborem in tot pedes creuisse vix vllam putet. Atque apud Plinium lego trabem è larice, longam pedes CXX. bipedali crassitudine æqualem. Quo intelligi potest, vix credibilis reliqua altitudo, si fastigium ad cacumen æstimeretur. Idem Cedrum, ad vndecimem Demetrij in Cypro cælam ait centum & triginta pedum. Sic enim Orgyias Theophrasti, Plinius interpretatur. Orgyia alijs est, vt supra docui, sex pedum, siue quatuor cubitorum. Omnes enim alij Orgyiam vnam interpretantur. Vna continet quatuor cubita. Cubitum, sesquipedem: Ergo sex pedes. Esset hac ratione apud Plinium non nisi pedes LXXVIII. Sed errasse Plinium tam fœdè, non crediderim, nec vbique mendum inesse verbis integris, vel numeris, non est verisimile. Hero ex Byzantio arietem centum & viginti cubitos longum facit, hoc est, pedes centum & octoginta. Cæterum ex varijs scriptoribus arietem explicauit copiosè post alios Lipsius.

INTERIOREM QVOQVE MVRVM ORSI) Diodorus quinque cubitos crassum ait fuisse murum, hoc est, pedes septem cum semise, postea duplicatum fuisse: *Deliberant, inquit, Tyrj mœnia vrbs duplicia facere, quod non crederent quinque cubitorum murum sufficere oppugnationi sustinenda. Itaque muro altero tanto latum extruere cœperunt; inter quem, & priorem, quod erat interualli, aggere, & lapidibus complebant.* Arrianus pedes altum centum & quinquaginta, & pro commensu latum scribit. De interiore muro substruendo, si prior cæsus sit, Liuius adfert exemplum Saguntinorum: *Et Saguntini murum interiore ab nondum capta vrbs parte ducunt, vtramque summa vi & muuiunt, & propugnant. Sed interior a tuendo, minorem indies vrbs Saguntini faciunt.*

RAPTIM OBSTRUCTIS SAXIS) Idem Diodorus: *Alexander interim coniunctis aliquot triremibus, machinisq; omnis generis superimpositis, mœnia hostium aggressus, ad centum pedum spacium ea diruit, perq; apertum locum irrumpere conabatur in vrbs: sed Tyrj densissimam telorum vim conyicientes cogerunt, vii pedem cum suis referret, atque nocte superueniente nouum murum in deiecti locum excitarunt.*

BINAS QVADRIREMES) Multas habebat Alexander quadriremes, quas plerasque iunxit, vt duæ semper inter se cohærent proris, puppibus distarent; hac figura:



DESPE-

DESPERATIONE TORPEBANT) Quod agger iam moenia contingeret, vrblque pæninsula esset ex insula facta, vt turres vrbi imminerent: Et simul classis parata esset in exitium vrbs, vt inopes consilii Tyrij, desperata propè defensione, nullam viderent viam expediendæ salutis: Iamque in eo essent, vt cum poëta cogitarent:

Vna salus victis, nullam sperare salutem.

CVM SVBITO SPISSAE NVBES) Elegantissima tempestatis, vel potius naufragii imminens descriptio; cuius generis apud poëtas hæud paucas reperies. Apud Homer: Odys. 6. Virgil. 1. Aen. Ouid. 1. de Tristibus. & XI. Metamorph. Statium 1. Thebaid. Valer. Flaccum 1. Argonaut. Senecam Agamem. Apollin. Amonon. 1. 2. Varro Marci pore. Apud Petronium, Maffæum histor. Indicæ in Lib. XVI. Emmanuelis Sofæ naufragio. Hieronym. Oforium lib 1.

INHORRESCENS) Fuit hic locus in mentem Maffæo cum scripsit: *Tum inhorrescens mare paullatim tolli, maioresq; in singula momenta ciere fluctus.*

SPISSAE NVBES) Densæ. Nulla grauis tempestas sine piceis nubibus, ex quibus nox, pluuia, venti, fulgetra & fulmina prorumpunt. Hom. -- σὸν δὲ νεφέεσσιν κάλυψε.

Γαῖαν δὲ μὲν, καὶ πόντον, ὀρώρει δ' οὐρανὸν ἄνω.

lib. 1.

Nubibus terram simul pontumq; operuit, ruit autem è calo nox.

l. v.

Virgil: *Eripiunt subito nubes, calumq; diemq;.* Et:

Ponto nox incubat atra. Et -- Inhorruit vnda tenebris.

Pacuius: -- *Inhorrescit mare*

Tenebræ conduplicantur, noctisq; & nimbūm occæcat nigror.

Sed mittamus poëtas, & quæramus oratores: Petronius illustris est in tota descriptione: *Dum hæc, inquit, talia iactamus, inhorruit mare, nubesque vndique adductæ, obruere tenebris diem. Discurrunt nautæ ad officia trepidantes, velaq; tempestati subducunt, sed nec certus fluctus ventos impulerat, nec, quod destinaret cursum gubernator, sciebat.* Et infra: *Et quid omnibus procellis periculosius erat, tam spissæ repente tenebræ lucem suppresserant, vt ne proram quidem totam gubernator videret.* Denique post multa: *Peragit interim tempestas mandata fatorum, omnesque reliquias nauis expugnat: Non arbor relicta, non gubernacula, non funis, aut remus, sed quasi rudis, & infecta materies ibat cum fluctibus.* Non minus ferè eleganter noster Maffæus, quem tute leges.

* talia iactanti.

VINCULA) Antennæ & asseres; tabulata asseribus instrata, ruptis antennis necessariò ruebant, & super itantes pontibus milites secum in mare trahebant.

MILES MINISTERIA NAVTARVM) Omnia in tempestate officia nautarum turbantur, sicut in turbata acie, cum quisque sibi imperator est, gubernatores ipsi stupent.

Ouid. *Nauita confessus gelidum pallore timorem*

Iam sequitur victus, non regit arte ratem:

Et 2. El. *Rektor in incerto est, nec quid fugiatur petatur*

Inuenit, ambiguus ars stupet ipsa malus.

i. de Tristibus. Eleg. 3.

Idem in Metam. Idem Seneca. Virgilius. Denique locus communis est, quem ex suprà laudatis cognosces.

TANDEM REMIS EVERBERATVM MARE CLASSICIS, CESSIT) Perinde, quasi sentiret remorum ictus, & inuictum cederet.

C A P V T X I.

A R G V M E N T V M.

Legati Carthaginensium negant parentibus auxilium. Tyrij imbellem turbam Carthaginem mittunt. Prodigium Apollinis aperitur, Legati suadent, vt sacrum hominis hostiâ fiat. Tyrij sacrilegium horrent.

Hisdem



*Isdem fortè diebus Carthaginensium legati xxx. superueniunt, magis ob-
seßus solatium, quàm auxilium, quippe domestico bello Pænos impediri, nec
de imperio, sed pro salute dimicare. Syracusani tum Africam vrebant, &
haud procul Carthaginis muris locauerant castra. Non tamen defecerunt
animis Tyrÿ, quanquam ab ingenti spe destituti, sed coniuges, liberosque
deuehendo Carthaginem tradiderunt, fortius, quidquid accideret, laturi,
si carissimam sui partem extra sortem communis periculi habuissent. Cumq; vnus è ciuibus
conconi indicasset, oblatam esse per somnum sibi speciem Apollinis, quem eximia religio-
ne colerent, urbem deserentis: molemq; à Macedonibus in salo iactam, in siluestrem sal-
tum esse mutatam: quanquam auctor leuis erat, tamen ad deteriora credenda proni, metu,
aurea catena deuinxère simulacrum, araq; Hercules, cuius nummi urbem dicauerant, in se-
ruère vinculum, quasi illo Deo Apollinem retenturi. Syracusis id simulacrum deuexerant
Pæni, & in maiore locauerant patria, multisq; alijs spolijs urbium à semet captarum, non
Carthaginem magis, quam Tyrum ornauerant. Sacrum quoq; quod equidem dijs minime
cordi esse crediderim, multis saculis intermissum repetendi auctores quidam erant, vt in-
genius puer Saturno immolaretur: quod sacrilegium verius, quàm sacrum Carthaginien-
ses à conditoribus traditum, vsque ad excidium urbis sue fecisse dicuntur: ac, nisi senio-
res obstitissent, quorum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira superstitio vicif-
set.*

lib. vii. &
xi.

TRIGINTA LATINI) Numerus facit ad dignitatem. Apud Virgilium Aeneas centum o-
ratores mittit ad Latinum & Euandrum. Romani tantum ex ordine senatorio legabant. Consul
interpretes & Tiraquellum de Fecialibus, & variarum gentium numero legandi.

lib. xvi.

SYRACVSANI TVM AFRICAM VREBANT) Secus arbitror factum. Timoleon in ipsa Si-
cilia Carthaginensium copias fuderat, & quicquid illi in Sicilia habebant, populabatur, vt cog-
rentur ab illo pacem petere, & timebant ipsi Carthagini, ne traicerent exercitum, Diodorus Si-
culus. Agathocles posterior Alexandro fuit, vt de illo accipi verba Curtij non possint. Copiosius
Iustinus, & Siculi historici. De hoc ergo periculo Carthaginensium domestico Curtius loquitur.

lib. xxii.

HAUD PROCVL CARTHAGINIS MVRIS) Iustinus: Agathocles victis hostibus vrbes, castella-
que expugnat, pradas ingentes agit, hostium multa millia trucidat. Castra deinde quinto lapide à Cartha-
gine statuit, vt damna carissimarum rerum, vastitatemq; agrorum, & incendia villarum de muris ipsius
urbis specularentur. Lege, quæ sequuntur de hoc genere cladium plura. Et hæc omnia ante bellum
Punicum primum meminere accidisse. Sed enim falsum animi esse Curtium hic suspicor, nec tem-
porum habuisse rationem. Agathocles vt supra monui, posterior Alexandro fuit. nec Timoleon
Corinthius, Dux Syracusanorum, eiecto Dionysio minore, qui Agathoclem præcessit, & summæ
rerum Syracusis, hoc ipso tempore, quo Alexander Tyrum obledit, præfuit, vnquam exercitum
in Africam traiecit, quamuis Carthaginensium ingentes copias ad Crenissum, seu * Crinissum flu-
men ceciderit, illorumque prouinciam in Sicilia (quam hodie vallem Mazarè appellant) vastauit.
Vexabantur tamen id temporis Carthaginenses etiam ciuili bello, seu potius periculo belli ter-
rebantur, cum Haimo longè princeps Carthaginensium affectaret in vrbe tyrannidem, & senatum
ad cædè destinaret, proditusq; cum viginti millibus feruorum castellum occupasset, vt Iustinus ex
xxi. Trog. libro demonstrat. De Timoleonte habes apud Cornel. Nepotem, de Græcis Imper. Plu-
tarchum, Diodorum, Polyænum, alios.

* Crinissum.

CONIUGES, LIBEROSQVE DEVEHENDOS CARTHAGINEM TRADIDERUNT) I-
dem memorat Diodorus, puerorum, faminarum & senum magnum numerum Carthaginem de-
uectum esse.

Maffæus
lib. vi.

OBLATAM SPECIEM APOLLINIS) de prodigijs vrbi exitium portendentibus, supra à prin-
cipio dictum. Hic verò stulta paganorum superstitio meritò omnibus ridenda proponitur, perin-
de, quali superum mentes catenis, vt mortalium corpora possent in custodia retineri. Sed qua-
les cultores, talia numina. Simulacris vincula iniiciebant, & vincus credebatur Deus. Vt Cicero
de Siculorum dijs, à Verre cum simulacris ablatis, quos Lactantius irridet. Apud Sinas idola sæpè
iurgijs, sæpè etiam verberibus malè accipiuntur, immo & aquis merguntur, & igni amburuntur,
quando votentium nutibus non addicunt. Cæterum Apollo per ciuem Tyrium omnino excidium
Tyrijs denunciabat, vt apud Virgilium.

VRBEM DESERENTIS) Ita Neptunus apud Euripidem.

Λέγω τον κλεινόν Ιλιον βωμὸς τ' ἐμοῦς
Ερημία γὰρ πόλιν, ὅταν λάβῃ κακῆ

Νοσῆτὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τι μάθαι θέλει
Relinquo inclitum Ilium, & aras meas
Solitudo enim civitatem ubi ceperit mala,
Frigent res diuinæ, neq; coli volunt.
 AEschluy. idem ἐν ἐπτῶ ἐπὶ θήβαις

... θεοῦς
 τοὺς τ' ἀλθσις πόλειος ἐκλείπει λόγῳ
Non vulgo dicitur, Deos excedere capta vrbe!

Virgilius idem de Troia.

Excessere omnes adytis, arisq; relictis
Dij quibus imperium hoc steterat.

Quem locum tractat mirifice S. Augustinus, ubi Romanorum numinibus illudit, & insultat.

Hoc quoque cognoscendum, quod Sertius & Macrobius obseruarunt. Deos ab imperatoribus ciuitates obsidentibus euocatos ex vrbibus, vt ad victores, & victrices vrbes venirent, ne cum Dijs bellum geri videretur. Eoq; referunt hos Virgilij versus: *Ita Veis fecisse Camillum, &c.* Carthagini atque Numantiæ Scipionem Mummium Corinthi. Sed Turnebus, Muretus, Delrius, Delacerda, putat à Virgilio respectu ad opinionem antiquorū, qua sibi persuadebāt, Deos captis vrbibus excedere, quod ex veteri historia demonstratur, cum Troia; Tyro, Hierosolymis, Thebis, excessisse memorantur, vel discessum minarētur. Atque inde natum esse, vt simulacra passim clauis, catenis, pessulis, repagulis vinc̄ta custodirentur, vt Plutarchus in Romulo de Tyrijs: Cyprianus ad Demetrianū: Arnobius contra gentes, Orosius, alijsq; docent. Tibullus de fuga Deorum ita canit:

Atque tubas, atque arma ferunt, strepitantia volo
Audita, & lucas praeinuisse fugam.

Virgil. ante bellum Bruti facit deos è lucis fugientes.

Vox quoq; per lucas vulgo exaudita silentes.

Iosephus de portentis ante excidium vrbis: *Festo die, quem Pentecosten vocant, nocte Sacerdotes, in-
 ximum templum more suo ad diuinas res celebrandas ingressi, primum quidem motum quendam, strepitumq;
 senserunt, postea verò subitam vocem audierunt, qua diceret: Migremus hinc &c.*

Tacitus de eodem: *Expassa repente delubri fores, & audita maior humana vox: Excedere Deos, si-
 mul ingens motus excedentium.*

LEVIS AVCTOR) Diodorus in hoc ipso prodigio describendo occupatus, addit auctorem prodigij propemodum lapidum imbre obrutu, profugisse ad Herculis adem, ibique seruatum. Plutarchus refert, Apollinem multis visum ciuibus dixisse, ad Alexandrum se transire, neque sibi cordi esse ea, quæ in vrbe agerentur: Tyrios simulacrum Apollinis sicut trās fugæ sceleris comperti, clauis basi affixisse, catenisque astrinxisse, & φιλαλέξανδρον appellasse. Alexander capta postmodum vrbe aureas Apollini compedes detraxit, & φιλαλέξανδρον appellari iussit, vt auctor est Diodorus.

AREAQUE HERCVLIS, CVIVS NVMINI VRBEM DICAVERANT) More gentico, singulas vrbes cum conderentur, certo genio initiabant, vt Troiam Neptuno, Apollini & Mineruæ. Romam Marti & Ioui, Athenas Palladi, alias alijs. D. Herculo Tyrio supra dictum.

SYRACVSIS ID SIMVLACRVN DEVEXERANT POENI) Cartalo Malei exsulis filius videtur statuam Apollinis Tyrium, indice Iustino detulisse: *Imerea, inquit, Carralo Malei exsulis ducis F. cum prater castra patris à Tyro, quò decimas Hercules ferre ex prada Siciliensi, quam pater eius ceperat, à Carthaginensibus missus fuerat, reuerteretur, &c.*

INGENVVS PVER SATVRNO IMMOLARETVR) Carthaginenses certe tam sacrilega sacra coluisse Iustinus testatur: *Cum inter cetera mala etiam peste laborarent, cruenta sacrorum religio-
 ne, & scelere pro remedio vsi sunt. Quippe homines, vt victimas immolabant, & impuberes (quæ ætas etiam
 hostium misericordiã prouocat) aris admouebant, pacem Deorum, sanguine eorum exposcentes, pro quo-
 rum vita Dyrogari maxime solent. Subiicit Iustinus ingratas Dijs victimas fuisse, magisque iritatos,
 quàm placatos, punitosq; Carthaginenses maximis cladibus. Credibile est, tandem etiam deletos:
 Sed Tyrijs persuadere tam impia sacra non potuerunt.*

Cæterum, non Carthaginenses tantum humana hostia faciebāt, sed Phœnices etiam & Arcades, Romani quoque in Pantheo, Druydæ, Galli, Scythotauri aduenas immolabāt; Laodicæi virginem Palladi. Blemmyæ, Cymbri, Germani aras humano sanguine polluebant. Chij & Salaminij, Spartani, Galatæ, Mallagethæ, Lusitani, Thracæ, aliæque pleræque omnes barbaræ gentes: immò & Iudæi, contra X. tabularum legem, pueros viuos igne, ingenti cum supplicio concremabant. Sola Dei vnus lex Hebræis data, & Christiana sacra hæc sacrilegia prohibuerunt, nec apud Christianos auditum, aut scriptum, aut pictum est, vnquam, humana hostia litatum fuisse: pro quibus se Christus ipse in cruce victimam obtulit, & offertur quotidie incruentis sacris.

Sed redeamus ad Tyrios, Phœnices & Carthaginenses; de quibus Alexander Neapolitanus ex Platone, Dionyljo Halicarnasseo, Diodoro Siculo, Plutarcho, Silio, Tertulliano, Laetantio, & alijs.

N

Lib. 1. c. Lib. 20. d. Apothegm. e. Lib. 4. Pun. f. Apolog. 9. li.

2. AEn.

lib. 11. de
 Ciuit. Dei
 c. 22.

Lib. 6.
 Lib. 6. c. 1.
 Li. 2. Ele. 5.

1. Georg.

Lib. 7. c. 12.

Lib. 5. hist.

Lib. 17.
 In Alexandro.

* Mezei

Lib. 18.

Plinius.
 Pausanias,
 Cæsar.
 Strabo.
 Diod. Sicu.
 Herodot.
 Mela. Soli.
 Lucianus.
 Philostrat.
 Orosius.
 Procopius.
 Dionys.
 Halicarn.
 Ge. l. 6. c. 26
 In Dial.
 Mines.

& alijs. Sed Pœnos, quos Tirāquellus laudat, in hæc verba denarrat: Fuitq̄ apud Phœnices & Carthaginienses nimium diu seruatum, vt infantes principali honore insignes, sorte ductos in regio ornatu Saturno immolarent hostias, & quem fors morti destinarat, morti subtrahere non licebat; quare multorum ciuium largis fletibus deplorata funea fuërre, à quibus sacris cum desuissent, postea victi ab Agathocle, Deos propterea subiratos arbitantes, vt numen placarent, ducentos nobilium filios mactarunt ad aras: aded cæca mortalitas sub nomine religionis, ad infandas cades agebatur præceps.

CAPVT XII.

ARGVMENTVM.

Tyrij tam acriter oppugnationem defendunt, vt rex desperabundus de soluenda obsidione iterum deliberet, à qua, fama sinistra deterretur.



CAETERUM EFFICACIOR OMNI ARTE NECESSITAS NŌ VSITATA MODŌ PRÆSIDIA, SED QUÆDAM ETIAM NOVA ADMONUIT. NAM Q̄, AD IMPLICANDA NAUIGIA, QUÆ MUROS SUBIBANT, VALIDIS ASSERIBUS CORUOS, & FERREAS MANUS ILLIGAUERANT; VT CŪ TORMËTO ASSERES PROMOUISSENT, SUBITŌ LAXATIS FUNIBUS INYERENT. VNCI QUOQ̄, & FALCES EX USDEM ASSERIBUS DEPENDENTES, AUT PROPUGNATORES, AUT IPSA NAUIGIA LACERABANT. CLYPEOS VERŌ AËNEOS MULTO IGNE TORREBANT, QUOS REPLETOS FERUIDA HARENA, CÆNOQ̄, DECOCTO È MURIS SUBITŌ DEUOLUEBANT: NEC VLLA PESTIS MAGIS TIMEBATUR; QUIPPÈ VBI TORICAM CORPUSQ̄, FERUENS HARENA PENETRATERAT, NEC VLLA VI EXECUTI POTERAT, & QUIDQUID ATTIGERAT, PERUREBAT: IACIENTESQ̄, ARMA LACERATA OMNIBUS, QUIS PROTEGI POTERANT, VULNERIBUS INULTI PETEBANT. CORUI VERŌ & FERREA MANUS TORMËTO EMISSE PLEROSQ̄, RAPIEBANT. HIC REX FATIGATUS, STATUERAT SOLUTA OBSIDIONE AEGYPTUM PETERE: QUIPPÈ CŪ ASIAM INGENTI VELOCITATE PERCURRISSET, CIRCA MUROS VNIVS VRBIS HAREBAT, TOT MAXIMARUM RERUM OPORTUNITATE DIMISSA. CETERUM TAM DISCEDERE IRRITUM, QUAM MORARI PUDEBAT. FAMAM QUOQ̄, QUÆ PLURA, QUAM ARMIS EUERTERAT, RATUS LEUIOREM FORE, SI TYRŪ, QUASI TESTEM, SE POSSE VINCI, RELIQUISSSET. IGITUR, NE QUID INEXPERTUM OMITTERET, PLURES NAUES ADMOUERI IUBET, DETECTOSQ̄, MILITUM IMPONS.

EFFICACIOR OMNI ARTE NECESSITAS) Verè Carchedonius:

Χρεία διδάσκει, καὶ ἀμύση ἢ σοφόν.

Carum è rudi reddit magistra necessitas.

*ισχύειν
πλεον.

Et vt Euripides: Δεινὸς ἀγάρχης οὐδὲν *ισχυρότερον

ἔσται αὐτῷ, ἢ ἡ ἀνάγκη.

In Helena.

ἀνάγκη γὰρ θεοὺς βιάζεται, Necessitas enim & Deos cogit. καὶ Πλάτων φησὶν ἀνάγκην ἢ οὐδὲ θεοὺς βιάζεσθαι.

In Hecuba.

Necessitatem ne Deos quidem cogere posse Plato docet. εἰρήνη γὰρ ἀνάγκη, inquit Euripides, durum telum necessitas, vltima tentat, omnesque ingenij vires explorat.

VALIDIS ASSERIBVS) Asseres non accipe, vt hodie vulgo, pro tabulis, sed perticas longas interpretare. De coruis & manibus ferreis supra disputatum est.

TORMËTO) Machina bellica: tormentum à torqueo: læpius cruciatum & supplicia valet. Tormento excutiuntur tela, saxa, & alia missilia.

MENS AVCTORIS EST) Tyrij longos contos, seu longurios à capite vncis, coruis, falcibus, manibus ferreis armatos, per machinas extra mœnia actos, & protensos, subitò remittebant funibus suspensos, vt insubiectos hostium naues inciderent, rursusq̄; adducti funibus secum traherent, quidquid arripissent, sic, vt totas naues, vel euertèrent à lateribus prentas, vel in proras erigeret, & puppim mergerent: vel contrà.

Iosephus.

CLYPEOS ETIAM AËNEOS) Diodorus Siculus idem prorsus de clypeis aëneis & arena. Multa præterea effusa passim in vrbes oppugnantes, oleum feruens, pix, sulphur, bitumen, plumbum fluës, ferrum, arena, retia, & alia: de quibus Lipsius Poliocerto, vbi hunc locum Curtij adducit, & alijs illustrat.

Li. 5. Dal. 2

HIC REX FATIGATVS) Iterum desperat Alexander, non secus, atque D Hierony. vt parua magnis in dissimili genere contendamus, in discendis literis Hebraicis identidem desperatos, resumpsit, donec tandem arripuit. Diodorus addit, iam datum ad profectiorem signum fuisse ipsa nocte; mōx tamen correctum consilio Amyntæ Andromonis &c.

DISCEDERE IRRITVM) Frustratum spe capiendæ vrbis: irritus discedo, re infecta ab eo.

FAMAM

FAMAM QVOQVE) Tacitus: & ipsa plerumque bella famam profligant. Curtius: Fama bella constant, & sæpe etiam, quod falsò creditum est, veri vicem obtinuit. Lilius: Fama bellum conficit, & parua momenta in spem mature impellunt animos. Tacitus: Fama in nouis captis validissima est. Idem in Agricola: Instandum fama, & prout prima cefferint, fore vniuersa.

Multa de vi famæ Gruterus ad insigniora loca Taciti. Hæc ergo deterruit Alexandrum, ne Tyrum obsessam dimitteret.

De moribus Germ. lib. 8. Lib. 27. Annal. 12. p. 63. & seq.

CAPVT XIII.

ARGVMENTVM.

Prodigium à visa belua, quod vtrique in suam salutem interpretantur.



ET forte bellua inuisitata magnitudinis super ipsos fluctus dorso eminent ad molem, quam Macedones iecerant, ingens corpus applicuit, diuerberatisq; fluctibus alleuans semet; vtrinq; conspecta est. Deinde à capite molis rursus alto immerfit, ac modò super undas eminent magna sui parte, modò superfusus fluctibus condita haud procul munimentis urbis emerfit. Vriusq; letus fuit beluæ aspectus: Macedones iter iaciendo operi monstrasse eam augurabantur: Tyrii Neptunum occupati maris vindicem, abripuisse beluam ad molem breui profectò ruiturum, lati q; omine eo, ad epulas dilapsi, onerauere se vimo; quo graues orto sole nauigia conscendunt, redimita floribus, coronisq;: adeò victoriæ non omen modò, sed etiam gratulationem praeceperat.

BELVA INVISITATAE MAGNITVDINIS) Diodorus κῆρ αἰσιον τὸ μέγεθος, vt è verbo videatur expressisse Curtius. Solent præludere huiusmodi feræ marinæ secuturis exitijs, vt in Epistolis Indicis memini legere, pro classibus nataste, mōx in Sytes impactos. Tempestatum quoq; indices tradunt auctores cum subsiliunt. Sed de ceti magnitudine varia prisca tradidere: Κῆρ δὲ ἦν ἄρα ἡ τῆς Ἰνδῶν θαλάσσης πενταπασίονα μέγεθος ἐλέφαντος τῆς μεγίστης, πλεονὰ γὰρ μία κῆρος, καὶ εἰς τὴν ἑκατοσι πῆχους πρόσεισι χελώνων ἢ πηχῶν πεντεκαίδεκα ἔχει. τὸδε πτέρωμα βραγχείς ἑκατέρω πηχῶν τὸ ἔδρον καὶ ἑσπλά. Cete in mari Indico quintupla ad Elephantum vel maximum magnitudine degunt. Nam vna etiam costa ceti, ad viginti cubita accedit. Labrum habet quindecim cubitorum, pinnam ad vtramq; branchiam septem cubitos longam. Sed hæc magnitudo paruitas videri potest, præ illa, quam balæna ponit Plinius quatuor iugerum, prisce ducentorum cubitorum. Solinus maiorem facit: Indica maria balenas habent vltra spacia quatuor iugerum. Iugerum pedibus ducentis quadraginta definitur. Olaus ad Nortvvegæ littora balænas centum vlnas longas expelli scribit: vna quatuor continet cubitos, cubitus sesquipedem: sexcentorum ergo pedum erit balena Olai, quam trecentis sexaginta pedibus vincit Pliniana: cum Olao facit Iuba, qui sexcentos pedes longam, trecentos sexaginta latam scripsit repertam. Petrus Siculus historia de Manichæis tradit, tam immania cete versari in aquis, vt procul spectantibus insulæ speciem referant, ad quam appellunt nauæ, vt palos defigant, focum excitant. περὶ γὰρ, inquit, θαλασσιὰ κῆρες φησὶ λινες, ὅτι τὸ θαλάσσιον κῆρ ἀπιδιοχελώνη λέγεται ἐπι τῶ μεγέθει νησῶ ἐδικός, καὶ φωνὴν ἔχει βαρβαρὰ. ὅθεν ἀγνήνεις οἰναῦται ἐπ' αὐτῶ τὰς ἀγκύρας ληθεῖσι, καὶ πηγνύντες πασάλας τὰ πλοῖα δεσμεύουσιν ἐπ' αὐτῶ ἀνάψωσι, ἐπ' αὐτῶ κάμινον δερμαίνθην τὸ ζῶον ἀθρόως κατὰ δὲ ὑερ πάντας εἰς βυθὸν ἀποσπώνγει. Adfirmant idem deceto B. Hierony. Ambrosius, Sigebertus in geltis Maclouij, Saurius de S. Brendato, seu Brendano, Olaus Magnus. De Aspodehelone meminit Epiphanius Cyri Episcopus. Oppianus ἀσπιδόεσσαν χελώνην appellat, quasi scutatam testudinem.

VICTORIÆ OMEN) Triumphum certè ante victoriam cecinere infelices Tyrii, quod est in parœmia πρότης νίκης τὸ ἐγκώμιον ἀδεις, & aliæ affines. ὁ δὲ οὐκ ἔτι ἐπι δῶμα γὰρ ἀλμυρὴ τῆ νικῆς, πρὶν τοῦς ἰχθύας ἔλθῃ. Capra nondum peperit, capella ludit supra domum, Quid muriam temperas, qui nondum pisces ceperis.

NEPTVNUM OCCVPATI MARIS VINDICEM) supra illuserant Alexandro Tyrii, quaritantes an maior esset Neptuno? Hic ab irato putabant Neptuno beluam in aggrem immisissam, quod regnum eius Alexander inuasisset, & à littore ad urbem mare interceptisset, sed λίγες λίγῃσι vani vates Tyrii.

REDIMITA FLORICVS, CORONISQVE) Tanquam victores ex veteri more.

lib. 9. c. 3.

Iuba ad Casium Caesarem & fortè sic Plinius sit accipiedus de lata; & longa. P. 67.

Lib. 21. ca. 25. & 26.

Diogenianus ceteria 7. nu. 36.

Cap. 8.

CAPVT XIV.

ARGVMENTVM.

Naumachia committitur Alexandro victore.



Eortè rex classem in diuersam partem agi iusserat, xxx. minoribus nauigijs relictis in litore, è quibus Tyri duobus captis, cetera ingenti terruerunt metu, donec suorum clamore audito, Alexander classem litori, à quo fremitus acciderat, admoit. Prima è Macedonũ nauibus quinqueremis uelocitate inter ceteras eminens occurrit, quam ut conspexere Tyrii, duæ ex diuerso in latera eius inuectæ sunt, in quarũ alteram quinqueremis eadem cõcitata, & ipsa rostro icta est, & illam inuicem tenuit. Iamq; ea, quæ non cohaerebat, libero impetu euectæ, in aliud quinqueremis latus inuehebatur, cum oportunitate mirari remis è classe Alexandri in eam ipsam, quæ quinqueremi imminebat, tanta vi impulsa est, ut Tyrius gubernator in mare excuteretur è puppi. Elures deinde Macedonum naues superueniunt, & rex quoq; aderat, cum Tyrii inhbentes remos agrè euellere nauem, quæ hærebat, portumq; omnia simul nauigia repetunt. Confestim rex insecutus portum quidem intrare non potuit, cum procul è muris missilibus submoueretur: naues autem omnes ferè aut demersit, aut cepit.

XXX. MINORIBVS NAVIGIIS RELICTIS IN LITORE) Tyrius duos portus habet, alterũ clauisum, & angustis faucibus obuersum Sidoni; alterum apertum uersus Aegyptum. Strabo. Tyrii tamen etiam Aegyptium portum in obsidione claustris munierant, ne Macedones irrumperet. Triginta naues Sidonio obuersæ erant, reliqua classis in altero portu uersus Aegyptũ statua habebat. Eã gratia dixit supra Alexandrum in desperatione urbis obtinendæ Aegyptum uoluisse petere, quam classis iam tum spectabat. Tyrii animaduerso Alexandrum ab alijs nauibus auersum, subito ex Sidonio portu eruperunt, & triginta naues ad litus relictas, partim uacuas, partim à nautis, uel custodibus inuasere, duasq; Pnytagoræ & Pasicratis primo impetu cepere, reliquas haud uano pari cõterore impleuerunt, clamore ingenti Alexandrũ exciuerunt, qui expeditis triremibus suis suppetias iuit circumuentis. Prima reliquis celerior, magnum discrimen adiit, quod in eã ceteras præcurrentem, duæ Tyriæ incurrerint, in quarũ alterã se uertit Macedonica rostro Tyriæ nauis percussa, quæ simul Tyriam implicuit, ut hæeret. Interim altera Tyria, in alterũ Macedonię latus toto remigio inuehebatur, quæ eodem pũcto tẽporis alia Macedonica intercepta rostro icit, ut excuteretur nauarchus. Mox tota classis Alexandri Tyrias naues ita circũuenit, ut ægerrimè fugam molirẽtur, multaq; deprimerentur, aut caperentur, parumq; abfuit, quò minus cũ fugientibus, & portum, & urbem ipsam occuparet, à qua telorum imbrẽ ex mœnibus emissio prohibitus cecidit, classe Tyriorum tota exarmata. Hæc fufius, ut Curtius intelligatur, quem nisi attentè lectum hoc loco non capies.

Arrianus Cypriæ naues à Tyrijs ait oppugnatas, Sidoniũ portũ obsidetes. Pnytagoræ regis quinqueremem mōx fuisse mersam, & aliam Androclis & Pasicratis, alias in litus propulsas & contrafactas. Alexandrũ abfuisse à classe, & in tabernaculũ, quod erat ultra aggerem, quæ Aegyptũ mare spectat, ubi Phœnicum classis erat, secessisse: præter morem tamen citius reuersum, suis succurrisse, & alias ad portum statuisse, ne reliquæ egrederentur, alias in Tyrias egressas inuasisse, euentum eundem fuisse, quem Curtius denarrat.

IN LITORE) Ex aduersu Sidonij portus.

DVOBVS CAPTIS) Pnytagoræ & Androclis ac Pasicratis.

ALEXANDER) Qui in castrã, & tabernaculum secesserat ad meridiem.

QUINQUEREMIS) *ἑνὴν ἑπτά*, quæ quinque ordines remigum habebat, non quod quinque remiges unum remum ducerent. Nam pro longitudine nauium, plures remigum ordines instituebantur. Viæ, & interualla numerum ordinum signabant.

ROSTRO ICTA EST) Prorã rostratã Tyriæ nauis icta est Macedonica, quæ implicuit Tyriam seu uincis, seu manibus ferreis, seu ipsis remis.

EA, QUÆ NON COHÆREBÁT) Dixerat duas Tyrias in unam Macedonicam ex lateribus inuectas esse, alteram co hæsisse cum Macedonica icta, altera ergo iam pleno impetu ferebatur in alterum latus nauis Macedonicæ, sed illam interceptit triremis Alexandri in illam tanta vi illata, ut gubernatorem excullum præcipitaret in mare.

INHIBENTES REMOS) Planè geminus huic locus est apud Liuiũ de Rhodia nauis: Rhodia una cãpta memorabili casu. Nam cũ rostro percussisset Sidoniã nauem, ancora ictũ ipso excussa è nauis sua uincò dẽte, uelut manu ferreã iniecta, alligauit alterius proram: inde tumultu iniecto, cũ diuellere se ab hæstẽ capientes inhbent Rhodiã, tractum ancorale, & implicitum remis, latus alterũ detersit, debilitatã eã ipsã

quã

Lib. 16.

Lib. 7.

qua iſta cohaſerat. Idem caſus Dinocratem apud Polybium implicuit cum occidere Democra-
 tiſſimum, quem eodem euentu Dionyſiodorus hærentem liberauit. Verba Polybij ſunt: Δινοκράτης
 μὲν πρὸς ὀκτῆρα συμπεσὼν, αὐτὸς μὲν ἐξ ἄλλοι τὴν πληγὴν ἀναείρεθ τῆς νεῶς οὐσης, τὴν δὲ πρὸς τοὺς πολεμίων τρεῖς ναῦν
 ὑπὸ βίαχα, τὸ μὲν πρῶτον οὐ ἐδύνατο χωριθῆναι, καὶ ὡς πολλὰκις ἐπιβαλλόμενος πρῦμα κρῖσειν. Dinocra-
 tes cur occidere congressus, ipse quidem vulnus accepit ea parte nauiſ, qua extra aquam extabat, quod proram
 vehementer erexerat, Hostilem autem nauem laſit, qua parte infra aquam est, primum quidem ab hostili
 naue ſeparari non poterat, quantumuis sæpè conatus eſſet remos inhibere. Addit Polybius Dinocratem
 aduentu Attali fuiſſe liberatum. Est ergo Græcis κρῖσειν τὴν πρῦμα κρῖσειν idem, quod Latinis,
 inhibere retro remos. Thucydides δὲ δὲ ὑπεχώρειν ἤδη πρῦμα κρῖσειν: illi verò recedebant nauem retro
 inhibentes, hoc est, in puppim verſus nauigantes. Idem ἐδάμαζεν τοὺς Κορινθίους πρῦμα κρῖσειν.
 mirabatur Corinthios puppim inhibere. Arrianus ὡς περ αἱ πρῦμα κρῖσειν νῆες εἰς πῶδα ὑπεχώρειν. Ele-
 phanti (nam de his loquitur) quemadmodum naues cum inhibentur, retrocedebant. Non est affecutus
 vim verbi κρῖσειν πρῦμα κρῖσειν interpres Pollucis Rudolphus Gualterus, cum vertit πρῦμα κρῖσειν
 ὡς περ αἱ πρῦμα κρῖσειν, vel puppim ferire, nesciuit, quid valeretur κρῖσειν, nec duobus verbis explica-
 uit. Ariltophanis scholiastes πρῦμα κρῖσειν vocari dicit, cum remiges conuerſi μετακαθίσταντες
 οἱ ἐρέτω ἐλαύνουσιν ὡς ἰσὼ ἐπὶ τὴν πρῦμα, in puppim impellunt nauem, cum antè in proram impulſi-
 ſent; quemadmodum cum portum ſubeunt, & puppis terram ſpectat, prora mare. Thucydides in-
 terpres idem ferè docet, cum dicit: πρῦμα κρῖσειν, eſſe τὸ κατ' ὀλίγον ἀναχώρειν, μὴ σὺν ἁπλῆ τὸ
 πλοῖον, ὁ γὰρ οὕτως ἀναχώρειν ἐπὶ τὴν πρῦμα κρῖσειν, ceſſim recedere, non verſo in puppim nauim nau-
 gio. ſic enim cedens nauigat verſus puppim, non vertit proram. Ex his, & alijs ſcriptorum locis, & hic
 Curtij explanatur, & Ciceronis ad Atticum: Arbitrabar, inquit, ſuſtineri remos, cum inhiberi eſſent
 iuſſi remiges. Id non eſſe eiſnodi didici beri, cum ad villam noſtram nauis appelleretur. non enim ſuſti-
 nent, ſed alio modo remigant, id ab ἐποχῆς remotiſſimum eſt, ſemperq; Carneades πρὸς Βολὴν pugilis & re-
 tentionem auriga ſimilem facit ἐποχῆ. Inhibitio autem remigum motum habet, & vehementiorem quidem,
 remigationem nauis conuertentis ad puppim. Sed hic locus Ciceronis non vſquequaque cum Græco
 κρῖσειν πρῦμα κρῖσειν conuenit; cum conuerſi remiges in puppim impellunt nauim. Inhibitio enim non
 eſt remigatio, nauem conuertens in puppim, ſed eſt conuerſio remigum verſus puppim remigantiū,
 cum antè verſus proram nauigarint, ſiue inhibitio propriè retro agere nauem, non conuerſa prora,
 ſed ſicut equi quandoque retro aguntur in pedes, non conuerſo ore. Niſi dicas, conuertentis, ad re-
 miges duntaxat pertinere, retro nauem agentes, non proram conuertentes. Atque ita quidem Ci-
 cero, cum primò potuiſſet ſuſtinere, poſteà, monente Attico, inhibere remos, pro ſuſtinere, & re-
 tentione nauis, ne vltius progredere, demum rurlus emendauit, ac pro inhibitione, expoſuit
 retentionem. Est ergo inhibere vox tota nautica, & valet idem, quod, nauem in puppim non con-
 uerſa prora impellere, quod quidem tergum, & vehementem habet motum ἐπὶ πῶδα ὑπεχώρειν re-
 gredi in tergum. Deindè videtur inhiberi nauis, cum non omninò retro agitur, ſed à priori ordine nau-
 igat in latus, ac demum in puppim verſus nauigatur. Poſtremò inhibere remos, eſt tollere remos,
 vel figere, vel ſuſtinere, vt nauis ſiſtatur & hæreat; ſed hoc impropiè. Cicero tamen ita locutus eſt
 in primo de Oratore, quem locum non emendauit, vt in Academicis: Qui à ſcribendi conſuetudine
 ad dicendum venit, hanc adfert facultatem, vt etiam ſubitò ſi dicant, tamen illa, qua dicantur, ſimilia ſcri-
 ptorum eſſe videantur; atq; etiam ſi aliquando in dicendo ſcriptum attulerit, aliquando cum ab eo diſceſſe-
 rit, reliqua ſimilis oratio conſequatur, vt concitato nauigio, cum remiges inhibuerunt, retinet tamen ipſa na-
 uis motum & curſum ſuum intermiſſo impetu, pulſusq; remorum: ſic in oratione perpetua, & qua lequuntur.
 Eodem intellectu ab utroque verbo Iuſtinus: Commiſſo prælio ite ceſſim, inhibite remos, & à bello diſcedi-
 te. Et Quintilianus: Contrahit vela, inhibetq; remos. Curtius vti & Liuius, propriè hic verbo vſus eſt
 inhibentes remos, retro nempe in puppim agentes, non conuerſo roſtro, aut prora.

Lib. 3.
Lib. 1. p. 10.Lib. 13. Ep.
21.

lib. 13

MISSILIBVS) Omni generis telis, igne, ſagittis, clypeis, ardentibus, arena, atque hiſce haud
 paucis, ob quæ olim deſperarat de vrbe occupanda.

CAPVT XV.

ARGUMENTVM.

Tyrus vi capitur, excinditur, paucis parcitur, elogi-
 um Tyri.

Iduo deindè ad quietem dato militibus, iuſſusq; & claſſem & machinas pa-
 riter adiuuere, & vndiq; territis inſtare, ipſe in altiſſimam turrim af-
 cendit ingenti animo, periculo maiore; quippè regio inſigni, & armis ful-
 gentibus conſpicuus, vnus præcipuè telis petebatur; & digna prorsus ſpe-
 ctaculo edidit, multos è muris propugnantes hafta tranſfixit, quosdam
 etiam comminus gladio, clypeoq; impulſos præcipitauit: quippè turris, ex
 qua

qua dimicabat, muris hostium propemodum coharebat. Iamq̄ crebris arietibus saxorum compage laxata munimenta defecerant, & classis intrauerat portum, & quidam Macedonum in turres hostium desertas euaserant, cum Tyrj tot simul malis victi, alij supplices in templa confugiunt, alij foribus adium obseratis occupant liberum mortis arbitrium, nonnulli ruunt in hostem, haud inulti tamen perituri: magna pars summa tectorum obtinebat, saxa, & quod in manus fors dederat ingerentes subeuntibus. Alexander exceptis qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemq̄ tectis injici iubet. His per praecones pronuntiat, nemo tamen armatus opem à dijs petere sustinuit. Pueri, virginesq̄ templa compleuerant; viri in vestibulo suarum quisque adium stabant, parata sauiens turba. Multis tamen saluti fucere Sidonij, qui intra Macedonum praesidia erant. Hi urbem quidem inter victores intrauerant, sed cognationis cum Tyrj memores (quippe vtramque urbem Agenorem condidisse) multos Tyrjorum etiam protegentes ad sua perduxere nauigia, quibus occultati Sidona vecti sunt. XV. millia hoc furto subducta sauita sunt: quantumq̄ sanguinis fusum sit, vel ex hoc existimari potest, quod intra munimenta urbis, sex millia armatorum trucidata sunt. Triste deinde spectaculum victoribus tra praeiuit regis: duo millia, in quibus occidendis defecerat rabies, crucibus affixa, per ingens inoris spatium pependerit. Carthaginiensium legatis pepercit, addita denuntiatione belli, quod praesentium rerum necessitas moraretur. Tyrus septimo mense, quam oppugnari coepta erat, capta est: urbs & vetustate originis, & crebra fortuna varietate ad memoriam posteritatis insignis, condita ab Agenore; diu mare, non vicinum modò sed quodcunque classes eius adierunt, ditiosis suae fecit: & si fama libet credere, haec gens literas prima aut docuit, aut didicit. Colonia certè eius pæne toto orbe diffusa sunt. Carthago in Africa: in Bœotia Thæba: Gades ad Oceanum, credo libero commeantes mari, sauiusq̄ adeundo ceteris incognitas terras elegisse sedes iuuentuti, qua tunc abundabant, seu quia crebris motibus terra (nam hoc quoque traditur) cultores eius fatigati, noua & externa domicilia armis sibimet querere cogebantur. Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tamen longa pace cuncta resouente, sub tutela Romana mansuetudinis acquiescit.

IVSSIS VNDIQVE TERRITIS INSTARE) Urbem enim terra marique vrgebat, machinis & turribus exaggere; nauibus etiam machinas ferentibus, mœnia obibat, & infirmisima deiecit:

IPSE IN ALTISSIMAM TURRIM ASCENDIT) Nims magnificè hoc, inquit Glareanus, sua, credo, animula Alexandri immensos spiritus metiens, qui apud Mallos, non solum ascendit mœnia solus, sed etiam in oppidum desilijt. Et si verba Diodori spectemus, magnificentius ipso Curtio rem narrat. Solum enim ex lignea turri in murum transisse hostium ait, ibique ingentem stragem edidisse. Nec pugnant inter se Diodorus & Curtius, quando hic principium, ille etiam finem conscensæ turris ostendit. Arrianus Admetum primum in muros euasisse affirmat, & hasta traiectum interijisse, Alexandrum turribus, & interturiis occupatis, per ipsa mœnia transisse ad regiam, quod inde facilius esset descensus in urbem. Componantur inter se hi tres scriptores, nec omninò eadem, nec valde diuersa inter se denarrates. Plutarchus omninò alia de Aristadro vate, quem supra laudauimus, adfert, à quo urbis excidium eo ipso die, quo capta est, antequam oppugnaretur praedictum est.

DIGNA PRORSVS SPECTACULO) Diodorus: ὃν τὰ ὑλοὶς ἢ ἐτόλμα ἐπιτελέσειεν ἀπὸ τῆς αὐτῆς οὐδὲ αὐτοῖς τοῖς ὄρωσι πισειομένην ἐπιβάθρας, γὰρ ἀπὸ τῆς ξιλίνης πύργου τοῖς τῆς πόλεως ἕχαστη ἐπιβαλῶν διὰ τὰς τῆς μόνης ἐπέβη τῶν τεύχεα &c.

CLASSIS INTRAVERAT PORTVM) Vtrumque portum, Aegyptium inquam & Sidonium. Ita enim Arrianus: διὲ ἐπὶ τῆς νεῶν οἴτε φοίνικες κατὰ τὴν λιμένα τὴν πρὸς Αἴγυπτον (καὶ ὅτι περὶ καὶ φερμέντες ἐπὶ τῶν λιμένων) βιασάμενοι, καὶ τὰ κλειθρὰ διαπύσαντες ἐκοσῶν τὰς ναῦς ἐν τῶν λιμένων ταῖς μετὰ μισθωτοῖς ἐμβάλλοντες, τὰς δὲ εἰς τὴν γῆν ἐξωθίσαντες. Καὶ οἱ Κύπριοι κατὰ τὸν ἄλλο λιμένα τὸν ἐκ Σιδῶν φέροντα, * οὐδὲ τὸν κλειθρὸν γὰρ ἔχοντα εἰσπλεύσαντες εἰλοντο εὐδὲς ταυτὴν τὴν πόλιν. At qui in nauibus erant, vna cum Phœnicibus in portum, qui Aegyptum spectat (quem obsederant) impetu facto, claustrisq̄ renulsis, naues in portu confregerunt, in alias remotiores à terra magna vi delati, alias ad ipsam terram allidentes. Cyprj per portum, qui Sidonem respicit, nullo claustrò seprum, sed faucibus angustis, & nauibus obsessum immisi, statim ex ea parte urbem capiunt.

CVM TYRII TOT SIMVL MALIS VICTI) Venit summa dies, & ineluctabile tempus
--- crudelis vbique

Luctus, vbiq̄, pavor, & plurima mortis imago.

Tandem victas dedere manus inuicti adhuc Tyrj, qui viso in muris & vrbe simul hoste, salutem à dijs cum ipsis ciuibus captis seram exspectauere. Iulianus tamen per proditionem captam mentitur.

FORI-

* videtur
contra Strabonem, sed non pugnant.

FORIBVS AEDIVM OBSERVATIS) Vt Romæ plebs Gallos vrbe potitis.
LIBERV MORTIS ARBITRIVM) Sibi mortem consciscuntibus, ne morerentur. Liberum seu igne, seu aquis, seu ferro vellent mori, ipsi in sua potestate habebant, antequam vrbs incendi-
 tur. Gualterus poeta vetus, xuo Ahenobarbi:

*Mixta plebe patres pereunt, genus omnibus vnum
 Mortis, sed species moriendi non fuit vna.
 Iste pyram reuerens gladios incurrit, & ille
 Vt gladios fugiat, medios se mittit in ignes.
 Nonnullos alia mortem dum morte cauerent,
 Vrbs semirutâ lapsos de mœnibus vltro,
 AEquorei vehemens absorbit annis biatu.
 Occultas alij latebas, vacuosq; penates
 Quærentes, laqueis iugulos aptare parabant,
 Et mortem fecere sibi, ne morte perirent,
 Instructa à Graijs alios diuortia Martis
 Querere dum puduit, pro iure & legibus vrbs,
 In faciem patria, libertatemq; tuendo
 Elegere mori, mortis genus illud honestum,
 Et labi, sine labe fuit non cedere cadi
 Cedereq; & cadi, dum non caduntur inulti, Et quæ ibidem sequuntur.*

EXCEPTIS QVI IN TEMPLA CONFUGERANT) Et hoc edicto cauit per præconem, qui salui esse vellent, ad aras confugerent, imitando pietatis exemplo, cum ab innocenti pueritia ferum ablatum est. & honor religionis, quamuis falsæ, habitus; veræ etiam Hierosolymis.

VIRI IN VESTIBVLO AEDIVM SVARVM) Vt Romæ patres conscripti à Gallis oppressi, quos eximie laudandus celebrat Lilius.

MYLTIS SIDONII SALVTI FVERE) Hoc neque in Arriano, neque Diodoro scriptum, & numerus est ingens xv. millium. Glareanus quinque millia putat rescribendum, quamquam & hoc nimium videri velit. Sed codices coniurant in xv. millia, & quam facile hoc in turba, & tanto tumultu, cum naues essent ad manum.

SEX MILLIA ARMATORVM TRVCIDATA) Diodorus supra septem millia caesos ait; Arrianus octo millia, qui cum Curtio facit, si illos bis mille in crucem actos, sex millibus ferro caesis addas. Diodorus xiiii. millia captos; Arrianus xxx. millia numerat. adeo diuersa duo etiam & tres inter se de eadem re tradunt. Suspendit porro de cruce duo millia, quod feruile genus hominû feruili supplicio putaret esse mastrandum, qui olim dominos suos serui coniurati interfecissent, quæ res apud Iustinum copiose describitur.

CARTHAGINIENSIVM LEGATIS PEPERCIT) Quamuis Tyrj legatis Alexandri non pepercerant.

DENVNCIATIONE BELLII) Ea denunciacione territi Carthaginenses, veritiq; ne Persico regno & Africam vellet adiungere, mittunt ad speculandos eius animos Hamilcarem, cognomento Rhodanum, virum solertia, facundiaq; præter cæteros insignem: Augebant enim metum & Tyrus vrbs auctor originis suæ capta, & quæ alia apud Iustinum sequuntur.

SEPTIMO MENSE CAPTA EST) Per prodicionem, vt supra dictum, captam, Iustinus contra omnium aliorum scriptorum fidem testatur. Aelianus & ille præter aliorum narrationem, captam per stratagemata docet. Polæynus lib. iv. n. 4. *Alexander ad Tyrum obsidione relicta in Arabiam proficiscitur, Tyrj contempta eius absentia, progressi extra mœnia, cum Macedonibus manus conserentes, persæpè vincebant. Parmenio Dux Alexandri reuocatur, Qui subito reuersus cum fugientes Macedones conspiceret, non victis auxiliium, sed in urbem inanem viris impetum tendens, per vim Tyrum capit.* Hæc contra aliorum fidem Polyanus. Plutarchus pridie Calendas Quintiles expugnata tradit. De septem mensibus idem sentit Diodorus. Arrianus captam ait Archonte Athenis Aniceto, quem Diodorus Nicæratum, Nicetum Dionysius vocat; mente itidem Iunio. Septem obsidionis menses, & Iosephus vti duos Gazæ posuit. Capta ergo Tyrus est Olymp. cxii. Anno i. cum Alexander ageret tertium & vigesimum, anno regni tertio.

VRBS ET VETVSTATE ORIGINIS) De natali Tyri supra disputauimus, cum obsidionem pararem.

CREBRÀ FORTVNAE VARIETATE) Et ibi docuimus, quoties oblecta, capta, instaurata fuerit. Hic addam, quod postea didici. Videri Ezechielem omnino de alia Tyro locutum, quando æternum eius excidium oraculo denunciauit. Scylax enim Cariandeus ex Geographis facile antiquissimus, quem Herodotus, Aelius Dionysius & τὸ περὶ Ἀλεξανδρείας βιβλίον πρώτων. Strabo Ἀδελφ. nescio quis, Suidas: Hic inquam, Scylax, qui περὶ πόντου Dario Histaspis F. inscripsit in Syriæ & Pœnicis descriptione, aliam Tyron, quam regiam Tyri, appellat, ponit omnino diuersam ab altera, quam nos, & posteriores descripsere, illamque in mari itidem collocat, & altiore, remotioreque

à terra quàm alteram. Scylacis versa sunt: Ἀπὸ τῆς φαλακῆς ποταμῆς ἐστὶ τρίπολις φοινίκων, Ἀραδὸν ἢ ἴστον
 καὶ λιμὴν βασιλεία τῶν ὄσων ἑτάδια, καὶ λιμὴν ἀπὸ τῆς γῆς. *A flumine Thassaco est Tripolis Phœnicum, Ara-
 dius insula cum portu, quasi octo stadiam remota à terra.* Subijcit deinde aliam, alias atque alias ciuitates,
 quæ partim hodiè in tabulis geographicis reperiuntur, partim desiderantur. Demum subijcit illam
 Tyrum, quam & ipsam Regiam * Tyrij, illamque insulam stadia non amplius tria à terra distan-
 tem. cui mox subiungit Palætyrum, vt dubitari non possit diuerfas omnino Tyros à Scylace no-
 minari, quarum vna penitus, etiam cū nomine est deleta: Illa, inquam, quæ octo stadijs à terra di-
 stabat, ad cuius latus est Orthiusa hodie signata. Hæc, inquam, Tyrus videtur à Nabuchodono-
 fore funditus euerfa, nec vnquam renata aut restituta, aut alio modo instaurata, quæ vna cum no-
 mine ex libris periijt, vti Ezechiel futurum superius prædixerat: *Non refurges in æternum.* Quod si
 interpretes cognouissent, non aded in eo loco explanando desudassent: cum alius *æternum*, quin-
 quaginta annos, hoc est, sæculum interpretatur, alius ad tropologias, alius aliò confugit. Pro no-
 stra sententia facit Rabbi Kimchi: Nota, inquit, ciuitas Tyri, quæ modo extat iuxta maris latus, non
 est eadem, quæ erat in medio mari supra vndam ac limpidißimam petram ædificata, cui dictum
 fuit: *Non ædificaberis in æternum.* Scylacem ex M. S. Græcis edidit nuper, sed Græcè tantum David
 Hoefschelius Augustæ Vindel. cum Marciano Heracliota, Artemidoro Ephesio, Dicæarcho Messe-
 nio, Isidoro Characeno, dedicauitque Illustri viro Io: G. Hervvart. Quanquam multis locis cor-
 ruptum & defectum. Exempli causa, In eo ipso loco, quem laudauit de Syria & Phœnicia. *Ὁ Ἰσὴν
 Συρία οὐκ ἔστι τὰ παρὰ θάλασσαν φοινίκες ἔθνη ἐπὶ τὸν ἑλαίον, [ἢ ἐπὶ τὴν ἄρακον ὄνησας ἀδίχης] ἀπὸ θαλάσσης.*
 Vbi res docet, scribendum esse, pro ἢ ἐπὶ τὴν ἄρακον, ἢ ἐπὶ τὴν ἄρακον τὰ ἀδίχης, nempe ἑλαίον ἢ, mi-
 nus quàm quadraginta stadia. Sed hiatus in eodem capite, & alia vitia, quis explicabit? De condito-
 re Agenore iam supra est dictum. Illustrissimus & doctissimus Comes Thomas Dalpot, dum hic
 Monachij versaretur, mecumque super hoc Ezechielis de Tyro loco disputaret, sua manuscripto an-
 notauit & explicauit. [Apparens contradictio inter Esaiam reedificationem Tyri post 70. annos
 pollicentem, & Ezechielem perpetuam eidem ruinam comminantem, duobus potissimum modis
 conciliari posse mihi videtur. Prior est, si dicamus cum multis, sæculum Latine, Aiona Græcè, Ho-
 lam Hebraicè, non semper infinitum tempus, sed longum designare, quod ita se habere multi
 in sacra scriptura obseruant: inter quos Ribera in Mich. cap. 5. num. 39. & seqq.
 copiose, ac eruditè hac de re disputauit. Neque ista huius nodi solutio D. Hieronymum fatuisse vi-
 detur. Ait enim in cap. 26. Ezechielis propè finem, vt in Hebraico עִירָא & in Græco αἶψα, scribitur,
 vnum sæculum significat, iuxta illud Esaiæ, qui post 70. annos dicit Tyrum restituentam in inte-
 grum statum. Aiuat autem vnum sæculum, id est humanæ ætatis tempus 70. annorum numero sup-
 putari, & c. similiter exponens illud in fine cap. 27. Et non eris vltra in sæculum, (sive in perpetu-
 um) si hucusque (inquit) dixisset (scilicet. Et non eris) magna quæstio nasceretur, quomodo non
 esset, quam nunc videmus extractam. Sed ex eo, quod sequitur, vsque in sæculum, vnius sæculi tem-
 pus ostendit, quod iuxta ætatem hominis 70. annorum circulo supputatur. Hæc ille. Altera solutio
 est, vt dicamus, Esaiam illam tantummodò, quæ sub Nabuchodonosore contigit, Tyri vastatio-
 nem prædicere: Ezechielem verò integram eius desolationem, ac proinde vtrumque simul exci-
 dium complecti, quod primò à Nabuchodonosore, postea ab Alex. magno pati coacta est. Quorum
 primum 70. tantum annos durauerit: at secundum nunquam in hunc vsque diem reparatum sit.
 Nam etsi Tyrus vrbs postea celebris fuerit Hieronymi tempore, & multis post etiam sæculis, du-
 pliciter tamen de causa nunquam restituta antiqua illa Tyrus post Alexandrinum excidium dici po-
 test. Primò, quia alia prorsus est ab illa veteri, recentior hæc Tyrus, non modò quod alio loco æ-
 dificata, (nam & hoc secundæ post Nabuchod. Tyro tribui potest) sed multò magis, quia situ ab
 illa omninò diuerso: cum illa in corde maris, (de quo maximè apud Ezech. gloriatur) sita esset,
 hæc in continente instar aliarum maritimarum vrbium condita. Deinde quia ex quo ab Alexan-
 dro euerfa est, nunquam ad priores opes, ac potentiam redijt: vnde (vt alios præteream) D. Hie-
 ron. in caput 26. Ezech. Post ergo, inquit, quod dicitur, nec ædificaberis vltra, sic accipi, quod ne-
 quaquam vltra sit regina populorum, nec proprium habeat imperium, sed vel Chaldæis, vel Mace-
 donibus, vel Ptolemæis, & ad postremum Romanis regibus seruitura sit.]

SI FAMA LIBET CREDERE, HAEC GENS LITERAS AVT PRIMA DOCVIT, AVT
 DIDICIT) Lucanus.

*Phœnices primi, fama si credimus, arti
 Mansuram rudibus vocem signare figuris. Gualterus:
 Soluitur in cineres ab Agenore condita primò
 Nobilis illa Tyrus, quæ si præclara merentur
 Vatum dicta fidem, fama si credere dignum est,
 Vocum sola notas, & rerum prima figuras
 Aut didicit primò, aut docuit. Sic ergo tot annis
 Indomitam indomitus domuit Macedum furor vrbem.*

Zeno apud Suidam.

* in Græco
 mēdose est
 τυρίς
 fortè sit
 legendum
 τύρις,
 vt supra,
 vel τυρίαν.

* Εἰ πάντα φοίνισα, τίς ὀφθόν, οὐνομα κάδμῳ
 Κέν, ἄφ' οὗ γραπλάν ἔλλισ ἔχει σαλίδα
*Sum patria Phoenix, quis liuor? sum tamen ille
 Cadmus, cui debet Gracia tota libros.*

* Εἰ μοῖ

De primis literarum inuentoribus, non magis literatis, quam horologijs in malè composita ciuitate conuenit: alij Palamedi, alij Simonidi, alij Cadmo, alij Phœnicibus, alij Aegyptijs, alij Hebræis, & inter Hebræos, alij Mofi, alij Arahamo, alij Nocho, alij Setho, alij ipsi Deo, non immerito, rem tam diuinam tribuunt, qui Adamo literarum, vt aliarum omnium rerum scientiam infudit, qui filijs, & nepotibus tradidit. Videndus Philo Iudæus, Iosephus, Diodorus Siculus, Herodotus, Cicero, Liuius, Tacitus, Eusebius de preparatione Euangelij, Plinius, Mela, Hieronymus, Zetzel, Pererius, Polydorus Virgilius, Io: Geropius, Becanus, qui Agenorem facit Nochum, Cadmum Iapetum. In tanta scriptorum copia, nihil est, quod de literarum inuentione pluribus disputemus.

CARTHAGO IN AFRICA) De Carthagine supra quædam annotata, quibus adde de nomine ex Solino: Hadramylo & Carthagini auctor est à Tyro populus. Sed quæ super Carthagine veraces libri prodiderunt, hoc loco reddam. Urbem istam, vt Cato in oratione senatoria, autumat, cum rex Hiabus rerum in Libya potiretur, Elyssa mulier extruxit, domo Phœnix & Karthadam dixit: quod Phœnicum ore exprimit, ciuitatem nouam. Mox sermone verso (in verbum Punicum) & hæc Elyssa, & illa Karthago dicta est: quæ post annos septingentos exciditur, quam fuerat extructa. Quod Solinus Karthadam ait dictam, confirmat Stephanus, qui Καίνην πόλιν ait appellatam, Punica nempe voce id significante Eulathius Cadmia, hoc est παλαιάν affirmat nominatam, imitati ex τῆς παλαιότητος, postea νεώπολιν. Ex Plauto vulgo Chædreanech vocitatam apud Scaligerum disco. Plautus in Pœnulo.

Ml. Hanno cuiates est? aut quo ex oppido?

P. Hanno Muthumballe be Chædreanech.

Ag. Quid agit? M. Hannonem sese ait Carthagine Karthaginensem Mutumballis filium.

Non dubito, inquit Scaliger, esse Hadreanech.

Nam prius membrum est ἡλύσι in Hadramyton. Explicat deinde totum Plauti locum. Addunt alij Uticam. De Carthagine etiam supra ex Iustino, & alijs dictum. Thebas in Græcia Alexander euertit. De Gadibus & Gaditanis multa ad Martialem attulimus. Adij, si iuuat geographos, Strabonem, Plinium, Stephanum περι πόλεων. Sed copiosissimè de Gadibus Strabo libro 3, vbi de origine vrbs & oraculo Tyrijs imperante, vt Gades ad Herculis columnas ponerent, tradit. Idem Iustinus Epitom. XLIV: Thebas Cadmus posuit, & Oedipus nobilitauit. Statius & Tragici celebrant. Alexander, vt dixi, deleuit.

Notis ad
 fragmenta
 Berosi edit.
 2. decem.
 temp.
 Iust. lib. 18.
 lib. 4. c. 6.

CREBRIS MOTIBVS TERRÆ) Suprà montui ex Strabone Tyrum propter altitudinem ædium maximam labem ex terræ tremoribus accepisse. Et aliàs Syria obnoxia terræ motibus, vno ferè tempore centum septuaginta millia hominum perdidit: Posidonius urbem hiatu terræ momentis haustam in Phœnicæ supra Sidonem sitam, ipsiusque Sidonis ferè bessem interijisse testatur. Tyron insulam esse fractam, ex concussione terræ. Ariltoteles docet, ea loca maximè tremoribus obnoxia, quæ mare fluxile accedunt, aut spongiosa sunt.

Iustin. lib.
 40.
 Strabo lib. 1
 2. Meteor.

MULTIS ERGO CASIBVS DEFUNCTA) Hoc supra ostendi, quoties expugnata, & excisa fuerit.

POST EXCIDIVM RENATA) Hæc de ista Tyro, non de illa, quam Ezechiel interituram, & nunquam renascituram prædixerat.

NUNC SVB TUTELA ROMANÆ MANSVETVDINIS ACQVIESCIT) Et hoc loco coniectant nonnulli de ætate Curtij, qua de vita Curtij disputauimus. Tyrum Romani coloniam deduxere. Mansuetudinem Romanorum comparat cum Tyrannorum immanitate, qui Tyrios tanto perè vexauerè. Et fuere mitia Romanorum imperia, nisi cum Verres, Vari, aut horum similes præturas, aut proconsulatus administrauerunt. Nulla enim Respub. fuit, in quam ferius avaritia & luxus migrare. Tyriam Strabonis & Augusti æuo libertate donata à Romanis & regibus Syriæ. Strabo οὐχ' ὑπὸ τῶν ἑασιλέων δ' ἐκρίθησα, ἀλλ' αὐτόνομοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν βασιλέων μικροὶ ἀναλόσαντες, ἐβασίλευσαν τὴν ἐκείνην γῶμην. Non solum à regibus, sed etiam à Romanis libertate donati sunt, cum quidem paullo sumptu impetrarent, vt eorum votum Romani ratum haberent, atque confirmarent. Socii ergo & amici pop. Romani fuere: amiserunt tamen libertatem alioqui pecunia non redimendam; vel certè, ne amitterent periclitatam. Et hoc est, quod Curtius dicit: Tyrios sub tutela Romanæ mansuetudinis (liberos tamen) quietuisse. Fuit colonia eò deducta à Romanis, quæ sub Seuerio ius Italicum impetrauit. Vlpianus de Cenfib. titulo 15. Dig. l. l. Sciendum est, esse quasdam colonias iuris Italicæ, vt est in Syria Phœnicæ splendidissima Tyriorum colonia, vnde mihi (Vlpiano) origo est, nobilis regionibus, serie sæculorum antiquissima, arripotens, fæderis, quod cum Romanis percussit, tenacissima. Huic enim Diuus Seuerus, & imperator noster, ob egregiam in Rempub. imperiam, Romanum insignem fidem, ius Italicum dedit.

lib. xvi.

CAPVT XVI.

ARGVMENTVM

Litteræ Darij ad Alexandrum, & huius responsum de filia ducenda, & dote.



Isdem fermè diebus Darij litteræ allatæ sunt tandem, vt regi scripta. Pete-
bat vti filiam suam (Saptina erat nomen) nuptiis Alexander sibi adiun-
geret. Dotem fore omnem regionem inter Hellespontum & Halyn amnem
sitam: inde orientem spectantibus terris contentum se fore. Si fortè dubi-
taret. quod offerretur, accipere, nunquam diu eodem vestigio stare fortu-
nam, semperque homines quantamcunque felicitatem habeant, inuidiam
tamen sentire maiorem. Vereri se, ne animum modo, quas naturalis leuitas ageret ad sidera,
inani ac puerili mentis affectu efferret. Nichil difficilius esse, quàm in illa atate tantam
capere fortunam: multas se adhuc reliquias habere, nec semper inter angustias posse de-
prehendi. Transendum esse Alexandro Euphratem, Tygrimque, & Araxen, & Hydaspem,
magna munimenta regni sui. Veniendum in campos, vbi paucitate suorum erubescendum
sit. In Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos Oceani accolas, quando aditurum; vel Sog-
dianos & Arachosios nomine tantum notos, ceterasque gentes ad Caucasum, & Tanaim
pertinentes? Senescendum fore tantum terrarum, vel sine pralio obeunt. Se verò ad ip-
sum vocare desineret, namque illius exitio esse venturum. Alexander his, qui literas attu-
lerant, respondit: Darium sibi aliena promittere, quod totum amisit, velle partiri. Doti
sibi dari Lydiam, Ionas, A Eolidem Hellesponti oram, victoria sua premia: leges autem à
victoribus dici, accipi à victis. In vtro statu ambo essent, si solus ignoraret, quàm primum
Marte decerneret: se quoque cum transiret mare, non Ciliciam, aut Lydiam, quippe tanti
belli exiguam hanc mercedem: sed Persepolim caput regni eius, Bactra, deinde Ecbatana,
vltimique orientis oram imperio destinasse: quodcunque ille fugere potuisset, ipsum sequi
posse: desineret terrere fluminibus, quem sciret maria transisse. Reges quidem, hac inuicem
scripserant.

VT REGI SCRIPTAE) Nam prioribus literis Darius Alexandrum non erat dignatus titulo
regis. Curtius: Ibi illi litera à Dario redduntur, quibus vt superbè scriptis, vehementer offensus est. Præ-
cipuè eum mouit, quod Darius sibi regis titulum, nec eundem Alexandri nomini adscripterat. Pro-
inde Alexander cum responderet Dario, rescripsit: Rex Alexander Dario. Et in fine literarum: Do-
cetero, cum mihi scribes, memento non solum regi, sed etiam tuo scribere. Tandem inquit hic, vt regi scri-
pta, adscripto nempe titulo regis.

SAPTINAE ERAT NOMEN) Plutarchus, vt suprà monui, Statiram, Barfinem Arrianus, Cur-
tius hic Saptinam.

lib. 2. REGIONEM INTER HELLESPOINTVM ET HALYM SITAM) Strabo. ἐπι τῆς ἑσπέρου Ἀλυῶ
χώρα λεγομένη περιέχουσα πρὸς μὲν τῷ πόντῳ καὶ τῇ προσωόντιδι, Παφλαγονίᾳ τε καὶ Βοθονοῦς καὶ μωσσοῦς καὶ τὴν ἐφ'
ἐλμασσόντῳ λεγομένην φρυγίαν, ἧς ἐστὶ καὶ ἡ τρωάς. Item regio intra Halym, qua dicitur continens, ad Pon-
tum & Propontidem sitos, Paphlagones, Bythynes, Mysos & Phrygiam Hellesponto, vt so-
lent vocare, nunciata, cuius est etiam Troas. Curtius infrà hoc eodem libro in literis
lib. 1. alijs Darijad Alexandrum: Antea imperio tuo finem destinabat Halyn amnem, qui Lydiam termi-
nat. Nunc quicquid inter Hellespontum & Euphratem est, in dotem filiae offert, quam tibi tradit. Et hoc ipso
capite: Dote sibi Dari Lydiam, Ionas, A Eolidem, Hellesponti oram. Herodorus: ὁ γὰρ οὗτος ἦν τῆς τοῦ μηδικῆς,
ἀρχῆς, καὶ τῆς λυδικῆς ὁ Ἀλυῶ ποταμὸς, ὃς ῥεῖ ἐξ Ἀρμενίης οὗρου διὰ Καλικῶν &c. Et μέγιστον ἄλυσ ποτα-
μὸς ἀποτέμνει σχεδὸν πάντα τὰ Ἀσίης τὰ κατώτερα ἰσχυροῦς τὰ ἄρτιον Κύπρου εἰς τὸ Εὐζείνου πόντον. ἐστὶ δὲ ἀρχὴ
οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπὸ τῆς μῆκος οὗτος ἐκ τῶν ἀνδρῶν πέντε ἡμέρας ἀνεσιμῆνται. Siquidem imperium Medi-
cum in Lydiam determinabat fluuius Halys, qui ex Armeno monte profluens, primum Cilicas &c. interflu-
it. Deinde concludit Herodotus: Ita flumen Halys cuncta fere superiora Asia, à mari, quod Cypro ob-
iectum est, ad Euxinum vsque pontum dirimit. Est autem totius regionis longitudine quinque dierum itine-
ris viri expediti. Herodotum Plinius illustrat, & sequitur: Amnis Halys à radicibus Tauri per Catalo-
niam

lib. 6. c. 2.

niam

niam, Cappadociamque decurrens &c. eiusdemque nominis sinus, vt Asiam pæne insulam faciat C C. M. passuum, haud amplius per continentem ad Iſicum Ciliciae sinum. Ducenta millia passuum, si quinq; millibus nostru milliare definias, efficiet quadraginta milliaria, si quatuor millibus, erit quinquaginta, quæ si quinque diebus velis percurrere, vno die percurres octo vel decem milliaria. Quod expedire viatori non est difficile. Ita Halys Cræsi regnum finit. Arrianus miscet duas Darij epistolas à Curtio se iunctas, vt infra demonstrabitur.

NUMQUAM DIVE EODEM FASTIGIO STARE FORTUNAM) Ex communi loco fortunæ conatur perluadere Alexandro totam Asiam petenti, vt contentus sit oblati. Et hoc solemne Curtio in legationibus plerisque, ad fortunam diuertere. Lege elegantissimam, & acutissimam Scytharum orationem, in qua fortunam scitissimè describit, & Alexandrum, ne fortuna secunda abutatur, lubricam esse, & pressis manibus tenendam, &c. Et libro 5. *Equidem quàm versabilis fortuna sit, documentum ipse sum. Nec immeritò mitiores vices eius expecto.* Et eodem libro: *Periculofum est prægræue imperium: difficile est continere, quod capere non possis.* &c. Iterum. 4: multa de fortuna. lib. 7. c. 22. c. 16.

INVIDIAM SENTIRE MAIOREM) Felicitatem & gloriam sequitur invidia, vt corpus umbra: Locus & iste communis.

AVIVM MODO EFFERRI) Vt pennisaues tolluntur, ita fortuna secunda leues, incauti, & imprudentes.

IN ILLA AETATE) Iuuenili, tertium & vicesimum agebat.

EUPHRATEM, TIGRIMQUE) Quæ duo flumina Mesopotamiam efficiunt. Euphrates sapius iam occurrit: Tigrim infra hoc ipso libro Curtius ipse eleganter describit. Araxem lib. 5. transmittimus, ad quem Perlepolis regia Persidis itabat: Hydaspem libro 8. metitur quatuor stadia latum, profundo alueo, & nusquam vada aperiente, vasti maris speciem referente. Cap. 24. Cap. 10.

VBI PAUCITATE SVORVM ERVBESCET) Infra: *Hi verò campi deprehendere paucitatem, quam Cilicia montes absconderant.* Cap. 35.

IN MEDIAM, HYRCANIAM, BACTRA ET INDOS) Sequentur hæ gentes infra descriptæ lib. 7. c. 4. 5. & 6.

CAETERASQUE GENTES AD CAUCASVM ET TANAIM PERTINENTES) Parapamisidos, Choralnios, Dahos, Sagos, Indos &c. lib. 7. c. 6.

SENECENDVM) Sed alas habebant Macedones, quibus orbem peruolabant, celeritatem, industriam, insueta laboribus corpora.

SE AD IPSVM) Concurrunt duo reciproca, proinde alterum in apodicticum, ne cogere tur dicere: *Se ad se vocare*, quod tamen natura loci, & reciproci postulabat. Darius monuit Alexandrum in literis, delineret se ad se vocare; insuavis esset oratio; dixit: *desineret se ad ipsum*, Alexandrum inquam, *vocare*.

ALIENA PROMITTERE) Acute, & lepide Alexander respondet, Darium perinde facere; ac si in dotem sibi offerret Græciam & Macedoniam, quæ antea sua essent. Omnia enim intra Halyn, non esse Darij, sed sua, armis parta. Conditiones pacis à victoribus poni, non à victis dari: se victorem, Darium victum: quod si bis victus negaret, denuò decerneret: se, nisi omnia Darij possideret, arma non positurum.

PERSEPOLIM) Caput Persidis, de qua copiosè lib. 5. c. 15. & lib. eod. c. 10.

ECBATANA) Regiam Mediæ.

BACTRA) Bactrianorum princeps ciuitas, vrbes hæ infra occurrunt.

MARIA TRANSISSAE) Pamphylum & Phœnicis De Pamphilio supra: De Phœnicum mari lib. 3. c. 1. ad Tyrum cognomenti cum aggerem iecit, & vrbi iunxit.

CAPVT XVII.

ARGVMENTVM.

Alexander Gazam obsidet. Græci coronam mittunt victori. Prætores Alexandri rem benè gerunt.



Ed Rhodij urbem suam, portusque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat. Phylota regionem circa Tyrum iussu presidere Syriam, quæ Cæle appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, bello, quod supererat, interfuturus. Rex Ephestione Phœnicis oram classe præteruehi iussu, ad urbem Gazam cum omnibus

bus copijs venit. Iisdem ferè diebus solemne erat ludicrum Isthmiorum, quod conuentu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ut sunt Græcorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad regem, qui ob res pro salute ac libertate Græciæ gestas, coronam auream domum victoria ferrent. Idem paulò antè incerta fama captauerant auram, ut quocumque pendentes animos tulisset fortuna, sequerentur. Cæterum non ipse modò rex obibat vrbes, imperij iugum adhuc recusantes, sed prætores quoque ipsius egregij duces pleraque inuaserant: Calas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam; Balacrus, Idarne prætorè Darij superato, Miletum cepit. Amphoterus & Hegilochus centum sexaginta nauium classe insulas inter Achaiam atque Asiam, in ditionem Alexandri redegerunt. Tenedon quoque receptum, incolis vltro vocantibus. Statuerant & Chion occupare: sed Pharnabazus Darij prætor comprehensus, qui res ad Macedonas trahebant, rursus Apollinidi & Athenagora suarum partium viris, urbem cum modico presidio militum tradidit. Præfecti Alexandri in obsidione urbis perseuerabant, non tam suis viribus, quàm ipsorum qui obsidebantur, voluntate: nec fefellit opinio, namque inter Apollinidem & duces militum orta seditio, irrumpendi in urbem occasionem dedit. Cumque portâ effracta cohors Macedonum intrasset, oppidani olim consilio proditionis agitato, aggregant se Amphotero & Hegilocho: Persarumque presidio casso. Pharnabazus cum Apollinide & Athenagora vincit. Traduntur XII. triremes cum suo milite ac remigè, præter eas, triginta inanes, & piratici lembi, Græcorumque tria millia à Persis mercede conducta. His in supplementum copiarum suarum distributis, piratisque supplicio affectis, captiuos remigès adiecere classi suæ. Fortè Aristonicus * Methymna oræ tyrannus cum piraticis nauibus ignarus omnium, quæ ad Chium acta erant, prima vigilia ad portus claustra successit, interrogatusque à custodibus quis esset: Aristonicum ad Pharnabazum venire se respondit. Illi Pharnabazum quidem iam quiescere, & non posse tum adiri, cæterum patere socio atque hospiti portum: & postero die Pharnabazum copiam fore affirmant. Nec aubitaui Aristonicus primus intrare, secuti sunt ducem piratici lembi, ac dum applicant nauigia crepidum portus, obicitur à vigilibus claustrum, & qui proximi excubabant, ab ysdem excitantur: nullo ex eis auso repugnare, omnibus catena iniecta sunt. Amphotero deinde Hegilochoque tradantur. Hinc Macedones transiere Mithylenem, quam Chares Atheniensis nuper occupatam duorum millium Persarum presidio tenebat. Sed cum obsidionem tolerare non posset, urbem tradita, pactus ut incolam abire liceret, umbram petit: deditis Macedones pepercerunt.

* Methymnorum melius.

lib. xiv. P. 449.

SED RHODII VRBEM SVAM, PORTVSQVE DEDERE ALEXANDRO) Rhodiorum urbem ita celebrat Strabo, ut vnam cunctis anteponat. Rhodiorum, inquit, urbs sita est in promontorio versus ortum porrecto, portibus, vijs, muris, alioque apparatu tantum alijs vrbus præstat, ut non modò meliorem nullam, sed ne parem quidem vllam ei dicere possimus. Laudat eandem Strabo ab optimis legibus, quibus temperata est, & à diuturno maris imperio. Celebratur illius Colossus, de quo ad Martialem dilipitauimus. Nobilitauit & Homerus Rhodum: Delineatam habes apud Ortelium in tabulis Geographicis. De Rhodo Vitruuius lib. x & vii. Commendantur leges nauales Rhodiorum, ni fallor, apud Ciceronem. Nullus dies tam nubibus vnquam fuit, quin Rhodi sol pareret.

CILICIAM SOCRATI) Socrati prætori militari commisit regendam Ciliciam, quàm supra libro 3. descripsimus.

lib. 6.

PHILOTA REGIONI CIRCA TYRVM) Philota Parmenionis filio, postea miserandum in modum excarnificato, & occiso.

SYRIAM, QVAE COELE APPELLATUR) Et de hac supra. Andromachum eius præsidem, postea Samaritanorum, infra cognosces c. xxi.

PHOENICIS ORAM) Admodum angustam Phœnicem fuisse ex Scylace discis, quem paulò antè laudauimus, & castigauimus.

Cap. 20.

AD VRBEM GAZAM) De hac vrbe infra docebo, cum eius expugnationem aggrediemur, libro hoc.

Iaonicis & Corinthiacis.

LUDICRVM ISTHMIORVM) Isthmum angustiae terræ inter duo maria faciunt, qualis est inter Arabicum & Mediterraneum; inter Caspium & Ponticum; inter Sinopen & Issum. Isthmus Thracius & Atho montis, qualis est Corinthiacus in Pöloponneso, de quo Pausanias. Mari verò tota incingitur Peloponnesus parte ea, quæ excepta vrbi Corinthiorum Isthmus est. Isthmus autem ipse Corinthiacus mari vtrinque alluitur, duobus eius latera promontorijs terminantur, Cenchris & Li-

& Lichæo, ea res interiorē regionem continentem facit. Nam quicūque Peloponnesum infulam facere conatus est, morte oppressus opus imperfectum reliquit. Quā sanē Isthmus fodi cœptus fuerit, operis vestigia extant. Saxosa eius pars omninō tentata non fuit: quare situs adhuc sui naturam seruat.

Alexandro quidem Philippi filio id vnum ex animi sententia non celsit, quod Mimontem fodere non potuit. Gnidiās verō ad Isthmum fodiēdum aggressus oraculū deterruit. Tentarunt idem, vt Plinius auctor est, Demetrius Rex, Cæsar C. princeps, Domitius Nero, infaustus, vt omniū patuit exitu. Est Isthmus inter duo maria, vt dictū est, Aegeum & Ionium, quia angustissimus, continet V. M. passuum. Ludos Isthmicos à Sisypho institutos, tradit idem in cultum Melicertæ pueri à Delphino in Isthmo expositi, & à Sisypho sepulti, araque in eius memoriā excitata. Theſeum tamen plerique Isthmiorum auctorem prodiderunt. Neptuno, vel Melicertæ, vel Palæmoni sacrorum. Fuere porrō quatuor sacra certamina, Græcis celebrata, quæ tetraſticho comprehendit Archias:

Τέσσαρες ἴσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα τέσσαρες ἴσοι,
Οἱ δύο μὲρ διητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων.

Ζηνὸς, λητοῖδας, Παλαμόνῳ Ἀρχεμόρῳιο.

Ἄδλα ἕτ', κότιν ἄμῆλα, σέλινα πίτυς.

Quatuor in Græcis certamina, quatuor illa

Sacra duo superis, sunt duo sacra viris.

Sunt Iouis hæc, Phæbiq̄, Palæmonis, Archemorūq̄,

Premia sunt oleæ, pineæ, mala, apium.

Vtebantur ludis quinque, vnde Pentathlon, latinis quinquertium, & pentathli quinquertiones. certabant saltu, cursu, disco, iaculo, & lucta. Simonides:

Ἴσθμια καὶ ποθοὶ διοφῶν ὁ φίλων ἐνίκα,

Ἄλμα ποδωκείην, δίσκου, ἄκοιλα, πάλην.

Vno etiam verbo, περιόδος vocabatur, quique Pythia, Isthmia, Nemea, Olympia vicisset. periodon vicisse dicebatur. Isthmia tempore Herculis ter acta scribit Apollodorus: αὐτὸς δὲ τῆς τρίτης Ἴσθμιάδας τελευμένης, ἡλείων τοῦς Μολιονίδας πεμφάντων συνθύτας, ἐν Κλεωνῆς ἐνεδρέουσας, τέττες. Ἡρακλῆς ἐπέκτενεν. Cum tertia Isthmios ageretur, missos ab Eleis Molionidas ad commune sacrificium, Hercules occidit. Isthmia erant triferica, vti & Nemea, ita vt vna Olympiade bis agerentur Isthmia, primo & tertio anno. Vnde Aufonij errorem notabis, qui perinde ac Olympia quinquennialia scripsit. Hæc quoque temporibus quinquennialia sacra notandis, Isthmia Neptuno data sunt, & Pythea Phæbo.

Ad Isthmia tota Græcia, exclusis olim Eleis confluit. Celebravit nobilissimis hymnis hos omnes Græcorum ludos Pindarus toto opere. Staius lib. VI. ipso principio pereleganter:

Nuncia multiuago Danaas perlabitur vrbes
Forma gradu sancire nouo solemnia busto.
Inachidas, ludumq̄ super, quo Martia bellis
Præſudare parat, seseq̄, accendere virtus
Graium ex more decus. Primus Pisæa per arua,
Hunc pius Alcides Pelopi certauit honorem,
Pulueremq̄, fera crinem deterſit oliua.
Proxima vipereo celebravit libera nexu
Phocis Apollinea bellum puerile pharethra.
Mox circum tristes seruata Palæmonis aras
Nigra superstio, quoties animosa resumit
Leucothoe gemitus, & amica ad littora festa
Tempestate venit, planctu conclamat vterque
Isthmos, Echionia resposant flebile Thebae.

Ad hunc Statij & IV. & V. locum videbis Placidi Laſtantij interpretationem. Tradunt de his præter alios Vitruuius præfat. & eius interpretes. Lucianus περι γυμνασίων. Plutarchus in Theſeo & Sympoſiacis. Pausanias passim. Vtilissimum erit Pollucem adire lib. III. cap. XXX. περι ἀγώνων, περι παλαισίων, περι πυγμῆς, καὶ πύκτις, περι πεντάθλις ἀλτικῆς, καὶ δισκουτέ, περι νικιτέ, περι τῶν ἱερῶν ἀγώνων, quod propriè huc pertinet. περι γυμνασικῆς χωρίσ, γυμνασῆ, καὶ τῶν ἀγώνων. Recentiores Brodæus & Opforæus ad Archiæ primum Epigramma. Faber in Agonisticis, Mercurialis de re Gymnastica. Franciscus Portus ad Pindarum. Ego hic ex antiquis & Græcis in Pindarum explanationibus pauca tradam, quæ primum paucis verbis generatim tractant de omnibus, postea speciètim de Isthonijs: Ita ergo ἀξέγγησις παλαιῶν: ἐτελεύτητο μὲρ οἱ παλαιοὶ πάντες ἀγῶνες ἐπὶ τισὶ τετελευτηκόσι. ἐτελεύτητο γὰρ ὁ μὲρ ἐλυμπιακός, τῷ Διὶ διὰ τὸν Πέλοπα. ὁ δὲ ποδικός, τῷ Ἀπόλλωνι διὰ τὸν νεμεακός κατὰ τινὰς τῶν Ἡρακλῆ ἐπ' αὐτῶ ἐπὶ τῆ τῆ λέοντι ἀναφῆσει. ὁ δὲ Ἴσθμικός οὐτῶ τῷ Ποσειδῶνι. ἐστὶ δὲ ἡ ἱστορία. Ἰνῆς καὶ Ἀδάμαντι καὶ παῖδες λέοντος καὶ μελικέρτης. τὸν μὲν δὲ λέοντα μανίης ὁ Ἀθάμαν ἀπέκτενεν. εἶτα ἡ μήτηρ αὐτῶ κα-

Peloponnesum peninsula.

I. Anthol. Græc.

I. i. Epig.

lib. 3.

ἔπικεν

καὶ ἔγενετο μὲν ἡ γυνὴ μία τῆς Νηρηίδων, ἡ καὶ ὁ ποιητὴς μέμνηται. ἔστι δὲ αὐτὴ λευκοθέα. ὃ δὲ μελικέρτης μετεσλήθη εἰς δαίμονα. ἔστι δὲ οὗτ' ὁ παλαμίων χορεύουσα τοῖνυι πρὸ τῆς Νηρηίδος ἐπαφρόνησαν. τῷ Σισύφῳ καὶ * ἐκέλευσα μὲν εἰς τιμὴν τῆς μελικέρτης ἀγεῖν τὰ Ἰσθμια. Quæmecum sic intelligas: Omnia antiqua certamina olim faciebant super mortuis quibusdam. Nam Olympia Iouis propter Pelopen sunt instituta. Pythia Apollini propter draconem, qui Pytho vocabatur, occisum. Nemea Herculi, qui Leonem (in silua Nemea) consecerat. Isthmia autem hac Nepruno, de quibus ita fertur: Athamanti & Ino erant liberi gemini, Learchus & Melicertes. Learchi pater Athamas in rabiem actus occidit, quem mater Ino in feruentem misit lebetem, & ipsa in furorem acta, demum cum Melicerta in mare desiliit. Inoque vna ex Nereidibus, cuius apud poetam mentio, Deo Leucothea facta: Melicerta vero in deum mutatus dicitur est Palemon.

Alij aliter eam narrant: sed hæc de Isthmijs sufficiunt.

GRAECORVM TEMPORARIA INGENIA) Qui suo more annunt & ἐπιπέσοι: ad fortunæ nutum parenti, leues semper & perfidi. Cicero pro Flacco: Testimoniorum religionem & fidem nunquam ista ratio coluit. Euripides ipse de suis Græcis:

πιστὸρ ἔλλας οἶδερ οὐδέν: Græcia nihil fidum nouit.

LIBERTATE GRAECIAE) Nam à Græcis summus belli Imperator contra Persas antea erat * designatus, vt Græciam à barbaris Persis in libertatem vindicaret. Praesertim colonias Græcorum trans Hellespontum in * Ionia sitas, & à Persis subactas. Lacedæmonij tamen se eximi voluere ab Alexandro, cum se non sequi aliorum ductum, sed praesire, & ducere alios consuesse dicerent. De hac Græcorum legatione ita Diodorus: Amphictiones autem in Græcia legatos XV. qui auream coronam rei bene gesta præmium Græcia nomine afferebant, partamq; victoriam gratularentur, ad Alexandrum mittere decreuerunt.

FIDEM PAVLO ANTE) En leuitatem Græcorum fortunæ flatus spectantes. Cretenses certe, vt supra narrauit, modò Lacedæmonios hostes Alexandri, modò Macedones, qui priores occupassent, sequebantur. Diodorus quoque tradit Græcos Persis studentes ad Memnonis plerasque insulas inter Achaia & Asiam iacentes recipientis famam erectos, de nouandis rebus consultasse.

IPSE REX OBIBAT VRBES) In Syria & Palæstina, Gazam & Hierosolymam, vt mox docebo.

CALAS PAPHLAGONIAM) Quomodo inuasit Calas Paphlagoniam, cum antea pareret Alexandro, Curtius: Iamq; ad urbem Ancyram ventum erat, vbi numero copiarum inito, Paphlagoniam intrat. Huic iuncti erant Eneti (vnde quidam Venetos trahere originem credunt) omnis hac regio paruit regi, datiq; obsidibus tributum, quod ne Persis quidem tulissent, pendere ne cogerentur, impetrarunt. Calas huic regioni prapositus est. Si ergo tota regio Paphlagonia paruit regi, quomodo Calas inuasit Paphlagoniam, velut hostilem, cum antè pareret? An defecerat? vel defectiorem moliti erant? Ita est; & hoc supra tetigit Curtius, cum scripsit: Darij prætore, qui praelio apud Issum superauerant, cum omni manu, quæ fugientes secuta erat, assumpta, etiam Cappadocum & Paphlagonum iuuentute, Lydiam recipere tentabant. Antigonus prator Alexandri Lydiæ præerat &c. Calas ergo recepit Paphlagoniam.

ANTIGONVS LYCAONIAM) Lycaonia regio Asiae minoris, medio propè interuallo inter mare Ilicum & Ponticum est. Cappadocia propius accedit ad Septentrionem & Pontum: Paphlagonia proximè, vt prima Ptolomæi, Asiae tabula spectes. Antigonus * Lydiæ præfectus fuerat. Arrianus Phrygiæ nominat Satrapam. Phrygia, Aegolia, Ionia, Lydia, Magnesia ad oram maris Aegæi, Ionij & Græci colunt.

BALACRVS) Arrianus extremo primo, hunc loco Antigoni auxiliarijs copijs præfectum scribit.

MILETVM) Et Miletus vi occupata fuerat ab Alexandro, cum in Asiam traiceret, si verus Arrianus, Diodorus, & ipse Curtius: sed recepta per Pharnabazum: sed Memnon ante mortem plerasque insulas receperat, inter quas Chius, Lesbus, Antissa, Methymna, Pyrrha, Ereclus, Mythylenæ, & pleraque Cyclades. Mythylenem Chares Atheniensis occuparat, & duum millium Persarum praesidio tenebat.

AMPHOTERVS ET HEGILOCHVS) de his dictum lib. 3. c. 3.

INSVLAM INTER ACHAIAM ET ASIAM) Achaiae regionem Græciae in Peloponneso Strabo ponit, omnesq; vrbes ordine enumerat, incipitque à Sicyone, Pallene, Aegira &c. Ptolomæus tabula vltima Europæ Achaia duplicem facit, vnã extra Peloponnesum collocat, eaq; Thebas, Megara & Athenas complectitur: Alteram, quæ propriè Achaia dicitur, intra Peloponnesum, quæ cum Strabone conuenit. Scylax vrbes Achaëis has assignat: Pellenen, Asprum, Aegium, Aegæas, Rypon, Exocherij, Patras, Dynen; traiectus seu præternavigatio stadiorum 1000. iam insulae vtramq; Achaia & Asiam, quam Hellespontus ab Europa diuidit, sunt hæc (inter quas XII. Cyclades vt numerat Scylax & Strabo. XV. vt Artemidorus) Ceos, Cythnus, Seriphus, Melos, Siphnos, Paros, Naxos, Delos, Rhene, Cinnolas, Prepesynthos, Olearus, Gyarus, Serus, Myconos, Tenos, Andros. Præterea Therasia, Polyegos Scyri, Salamis Aegine, Icaria, Amorgus, Hæ, inquam, omnes, & his plures sunt inter Asiam & Achaia.

Ad

Ad Græcum verò mare in Asia sitæ sunt: Ephesus, Miletus, Phœnix, Mindus, Halicarnassus, Cnidus, Smyrna, Heraclea, Erythrea, Taulus, & aliæ nobiles ciuitates primæ Asiæ. Contempleris & XXIX. tabulam Ortelij, quæ Græciam & Hellada continet. Plinius libro V. innumeras numerat infulas ante Asiam iacentes. Strabo rursum ante Cariam, Ioniam, Acolidem, vsque ad Troadem, Con-

Cap. 31.

TENEDON QUOQUE RECEPTVM, INCOLIS VLTRO VOCANTIBVS, STATVERANT ET CHION OCCVFARE) Hadriani Iunij optima editio & ad M. S. emendata rescribit: *Tenedon quoq; hostium receptaculum, incolis vltro vocantibus.* Nam ante vocem Tenedos, comma dūtaxat ponit, vt sequentia ad vocem, *redegerunt*, referantur. Aliter, vt vides Modius: *Tenedon quoq; receptum incolis &c.* Alij* omīsis duobus verbis *Et Chion*, ponunt, *Tenedon quoq; hostium receptaculum incolis vltro vocantibus statuerant occupare.* Impudens mendum hoc appellat Glareanus; & verè emendat, adiectis, *Et Chion*, & statuerunt ad Chion retrahit. Nam cætera quæ sequuntur, multa ad Chium pertinent, vt legenti statim apparebit.

* apud Gymnicū;

TENEDON) Hanc insulam & urbem cū portu in Troade ponit Scylax post Scamandrū flumē patriā Cleostrati Astrologi (estq; post Sigæū promontorium) dictā alijs Calydnam, alijs Leucophys, de qua Virgilius: *Est in conspectu (*Troia) Tenedos notissima fama*
Insula diues opum, Priami dum regna manebant.
Nunc tantum sinus, & statio male fida carinis.

A En. 2.
* ἀντία
τροία, Κα-
laber.
α ἐλλεν.
h Li. 5. c. 17
vli. 1. Var. 12

Celebratur à fano Apollinis Sminthei, à fonte eximio, à Tene. Cicero de Tene. plura III. in Verrem; a Plutarchus, b Diodorus, Pausanias in Phocicis, & Muretus variat. lect. Plinius lib. 5. c. 31. *Extra Hellepontum Sigæo littori adiacet Tenedos, Leucophys dicta.*

TENEDON RECEPTVM) Ita Modius; Satin' Latine? *receptam* dixisset. receptum docet fuisse receptaculum, vt habent omnes editiones præter Rhodianam. Lego: *Tenedon quoq; receptam.* audi, *redegerunt* in ditionem Alexandri. Statuerant & Chium occupare.

STATVERANT ET CHIVM OCCVPARE) Chius insula in mari Aegæo, colligit in ambitu, si littus legas, stadia nongera, hoc est, milliaria Germanica XXVIII. cum semiquadrâte; portum habet, & stationem nauium XXC. capacem, plura Strabo, magnitudine apud Scylacem nona: imperium & hæc olim maris affectabat.

PHARNABAZVS) Iam sæpius mentio Pharnabazi supra facta. Pharnabazus imperator maris erat, secundum Memnonis mortem. Arrianus idem Curtio narrat.

lib. 3. c. vlt.
li. 3. 4. & 5:
circa principium.

VRBEM) Chion, cognominem insulæ, vt pleræque insulæ vrbes habent cognomines.

NON TAM SVIS VIRIBVS) Præsidium enim insulæ magnum erat XII. triremes, milite & remige instructæ, Persarum custodiæ, Græcorum mercenariorum tria millia.

APOLLONIDI ET ATHENAGORAE) Ducibus defectionis ab Alexandro, vt Arrianus docet; Apollonides Chius erat. His addit Arrianus Aristonicum, Philinum & Megareum, sed Aristonicū subijcit etiam Curtius.

APOLLONIDEM ET DVCE) Acidalius addit Athenagoram ipsi Curtio inferendum. Sed plures erant, quos Arrianus ponit, intrā subiectos.

PIRATICI LEMBI) Naues piraticæ non vnum habuere nomen, aut speciem. Fuere lembi, lemnunculi, celoces, myoparones, Liburnicæ πλοία ληστικά & ληστίδες νῆες. Liuius & Plautus, prædatorias; passim alij, prædonum & piratarum naues appellitant. Liuius tamen bellicos agnoscit lembos, & classes limborum vocat Decad. 5. l. 5. subindè actuarias nominat.

Cæterum lembus propriè nauicula breuis piscatoria est, Marcello auctore seruiunt tamen apud Liuium & Polybium belli quoque vibus. Cyrenenses inuenere. Fulgentius: *Lembi*, inquit, *nauiculæ genus velocissimæ*, quam *δρομῆδον* dicimus. Est in lembus Soterichum epigramma. Plura Lilius Gyraldus, de nauigijs Bayfius.

FORTE ARISTONICVS METHYMNAEORAE TYRANNVS) Prorsus geminum huic errorem narrat Oforius de reb. gestis Emmanuelis.

METHYMNAE TYRANNVS) Methymna ciuitas est in Lesbō insula clarissima, quinq; oppidis inelyta. Scylax: *κατὰ ταῦτα ἐστὶ νῆσος, Ἀεολίδος, λέσβος, ἔ. πόλεις ἔχουσα ἢ αὐτῆ τὰς δε, μέθυμνον, ἀντίσσαν, Ἐρεσσόν, Πύρραν & λιμένα, μίτυλην. λιμένας ἔχουσα δύο.* secundum hæc loca insula est in Aeolide. *Lesbus quinq; oppidis nobilis, Methymna, Antissa, Erezzo, Pyrrha, Mitylene, quæ diuos habet portus, vti Pyrrha vni.* Plinius: *Methymnā & Antissam in Macaria ponit, duasq; in vnam coaluisse. Mela, in Troade Lesbos; & in ea quinq; oppida: Antysa, Pyrrha, Erezzus, Ciraua, Mitylene.* Magnitudine Scalaci septima est, colligit in circuitu stadia centū supra mille; milliaria Germanica quatuor & triginta cum sesqui quadrante.

Lib. 5. c. 31.
Lib. 3. c. 7.

Methymna abūdauit clarissimis viris, Arione Delphino vecto, de quo Herodotus & poetæ. Terpandro itē mulico, qui lyram tetra chordon adiectis tribus *ἐπτάχορδον* fecit, Lesbus autē Theophrasto antea Tyrtamo, Pharia, Sappho, Hellanico, & alijs Mitylenæis. Inter Asiam & Lesbū fuerūt insulæ xx. alijs x l. quas vna voce Hecatonnessū appellant. De Aristonici nece, & reliquorū infrā c. xxxii.

TYRANNVS) In Lesbō multi fuere tyranni multis temporibus, quos lacerauit carmine Alcæus; & ipse tyrannidi affinis. Mitylenæi præsertim laborarunt his Rhadamantis Pittaco, Megalagyro, Cleanactida; Myrsilio:

○ 2

PRIMA

PRIMA VIGILIA) Iam supra de vigilijs disputatū est. Prima vigilia incipit cū ipsa prima hora noctis incuntis, desinit tertia. omnis enim vigilia tribus finitur horis, tota nox duodecim, vigilijs quatuor.

PHARNABAZVM QUIESCERE) En stratagemā, tanquam feram caueam ingressam, capiunt tyrnaum. Idem Arrianus narrat, qui quinque nauibus ingressum docet.

CREPIDINI) Terræ, summo litori, proximo mari.

OBIICITVR CLAVSTRVM) A tergo, ne regredi possint.

NVLLO AVSO REPVGNARE) Quod essent multitudine oppressi, capti ducibus Alexandri Amphotero & Hegelochi traduntur.

* transire
Lib. 3.

HINC MAC. * TRANSIERE MITYLENEM) Chio occupata, ad Lesbum traicere, in qua Mitylene, quæ ipsa loco insulæ sæpè ponitur. Claruit maximis viris, quos laudat Strabo.

* Actoris
vrbe. Her-
culis
De Tristib.
Eleg. 9.
Iliad. 6.

CHARES ATHENIENSIS) In Aegæo mari, inquit Mela, propè Thraciam, Thafos, Imbros, Samo-

thracia &c. Hanc adijt Ouidius in Pontum exulatum missus:

*Fleximus in lauum cursus, & ab * Hectoris vrbe*

Venimus in portus Imbria terra tuos.

Scylax in descriptione Thraciæ: *Ἰμβροῦ ἐστὶ νῆσοι καὶ πόλις. Imbros ciuitas est, & insula. Homerus*

vt Samon in Thracia, à Samo Ionia distinguat, facit mentionem Ἰμβροῦ.

μεωσηγύς τε Σάμοιο καὶ Ἰμβροῦ.

C A P V T XVIII.

A R G V M E N T V M.

Bellum reparat Darius, Bactrianos euocat cum Besso non gratis suspecto.



Darius desperata pace, quam per litteras, legatosq; impetrare posse crediderat, ad reparandas vires, bellumq; impigre renouandum intendit. Duces ergo copiarum Babylonem conuenire, Bessum quoq; Bactrianorum Ducem perquam maximo posset exercitu coacto, descendere ad se iubet. Sunt autem Bactriani, vt inter illas gentes promptissimi, horridis ingenijs, multumque à Persarum luxu abhorrentibus, siti haud procul Scytharum bellicosissima gente, & rapto viuere assueta, semper in armis erant. Sed Bessus suspecta perfidia, haud sanè a quo animo in secundo se continens gradu regem terrebat. Nam cum regnum affectaret, proditio, qua sola id assequi poterat, timebatur.

DARIUS DESPERATA PACE) Redit ad intermissam narrationem de literis primùm à Dario missis: deinde responso Alexandri, ex quo cognita Alexandri mente ab omni conditione pacis abhorrentis, nisi Darius cederet regno, & sese dederet Alexandro. Quod turpe sibi ratus, instaurato bello vltimas tentauit vires.

Li. 4. c. 27.

Lib. 5. c. 17.

18. 19. 20.

21. 22. 23.

24.

Lib. 6. c. 4.

6. 12.

Lib. 7. c. 3.

6. 8. 11. 12.

13. vbi ca-

ptus & cru-

ci affixus.

Lib. 11.

Lib. 7. c. 18.

BESSVM) Prima hic mentio huius tyranni, & proditoris ac percussoris Darij Bactrianorum Dynastæ, de quo infra copiosè. Quærit Glareanus cur descendere iussus sit ad Darium suspectus proditionis? quia absens magis timebatur, quàm præsens, notandus & coercendus, si quid præsens moliretur: quod non poterat fieri in absente rege tam occupato.

BACTRIANORVM) De his meminit lib. 3. c. 4. Sed libro 7. c. 7. plenius describuntur Bactriana terræ &c. Eisdem Strabò non præterit, qui & ipse ingenium terræ calamo depingit.

SVNT AVTEM BACTRIANI HORRIDIS INGENIIS) Tam horridis, vt fenes aut agros canibus vorandos obijciant, quos *ἐντραφισιάς* (sic enim legendum, non *ἐντραφισιάς*) quasi vespillones appellant. Itaque intra Bactra omnia plena humanis osibus spectabantur.

HAUD PROCVL SCYTHARVM BELLICOSISS. GENTE) Strabo: Deinceps Bactriana est, & Sogdiana, vltimi sunt Scythæ Nomades. Curtius infra: Bactrianos Tanais ab Scythijs, quos Europæos vocant, diuidit. Bactriani bellicosi, vt infra narrabitur, qui subiecti semel ab Alexandro, mox ab eodem defecerunt, cùm adhuc in eorum ceruicibus staret.

BESSVS IN SECVNDO GRADV) A rege Dario, quærebat regnum ipsum, iam tum suspectus, de quo suo loco cognosces.

CAPVT XIX.

ARGVMENTVM.

Gaza duobus mensibus obfessa tandem cum magno periculo regis expugnatur. Batis prætoris supplicium.



AIterum Alexander quam regionem Darius petiſſet, omni cura veſtigans, tamen explorare non poterat, more quodam Perſarum arcana regum mira celatium fide: non metus, non ſpes elicit vocem, qua prodantur occulta: vetus diſciplina regum, ſilentium vitæ periculo ſanxerat. Lingua græuius caſtigatur, quàm ullum probrum, nec magnam rem magis ſuſtineri poſſe credunt ab eo, cui tacere graue ſit, quod homini facillimum voluerit eſſe natura. Ob hanc cauſſam Alexander omnium, qua apud hoſtem gererentur ignarus, urbem Gazam obſidebat. Præerat ei * Batis extimia in regem ſuum fidei, modicoq; præſidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander, aſtiſtimato locorum ſitu, agi cuniculos iuſſit, facili ac leui humo acceptante occultum opus: quippe multam harenam vicinum mare euomit, nec ſaxa, coteſq;, qua interpellent ſpecus, obſtant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conſpicere non poſſent, opus orſus, vt à ſenſu eius auerteret, turres muris admoueri iubet. Sed eadem huius mouendis inuiliſ turribus, deſidente ſabulo, agilitatem rotarum morabatur, & tabulata turrium perfringebat: multiq; vulnerabantur impune, cum idem recipiendis, qui admouendis turribus, labor eos fatigaret. Ergo receptui ſigno dato, poſtero die muros corona circundari iuſſit, ortoq; Sole, priuſquam admoueret exercitum, opem deum expoſcens, ſacrum patrio more faciebat. Fortè præteruolans coruus, glebam quam unguibus ferebat, ſubito * omiſit: qua cum regis capiti incidifſet, reſoluta deſluxit. (Ipsa autem auis in proxima turre conſedit.) Illita erat turris bitumine ac ſulphure: in qua aliſ harentibus fruſtra ſe alleuare * conatus à circumſtantibus capitur. Dignares viſa, de qua vates * conſulerentur, & erat non intactus ea ſuperſtitione mentis. Ergo Ariſtander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi, ceterum periculum eſſe, ne rex vulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die inciperet. Ille quanquam vnã urbem ſibi, quo minus ſecurus Aegyptum intraret, obſtare agrè ferebat, tamen paruit vati ſignumq; receptui dedit. Hinc animus creuit obſeſis, egreſſiq; porta, recedentibus inferunt ſigna, cunctationem hoſtium ſuam fore occaſionem rati. Sed acrius, quàm conſtantius prælium inierunt: quippe vt Macedonum ſigna circumagi videre, repente ſiſtunt gradum. Iamque ad regem præliantium clamor peruenerat, cum denuntiati periculi haud ſanè memor, lorica tamen, quàm raro induebat, amicis orantibus aſſuſpit, & ad prima ſigna peruenit. Quo conſpecto, Arabs quidã Darij miles, mutus fortuna ſua facinus auſus, clypeo gladium regens, quaſi transfuga gembus regis aduoluitur. Ille aſſurgere ſupplicem, recipiq; inter ſuos iuſſit. At barbarus gladio ſtrenuè in dextram tranſlato, ceruicem appetit regis: qui exigua corporis declinatione euitato ictu, in vanum manum * nunquam tâ altè penetraſſe telum; lorica obſtante cognouerant. Ita emendatè Acidalius. * quo retentus erat, glosſema eſt proſtibus, * repens, recens. * quum

ne id quidem turres aggeri impositas poterat aquare. Itaque interiora quoque urbis infesta telis erant. Vltima pestis urbis fuit cuniculo subrutus murus, per cuius ruinas hostis intravit. Ducebat ipse rex antesignanos, & dum incautius subit, saxo crus eius affligitur. Innixus tamen telo nondum prioris vulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat, ira quoque accensus, quod duo in obsidione urbis eius vulnera acceperat. Batim, e regia edita pugna, multisque vulneribus confectum deseruerant sui: nec tamen segnius praelium capebat, lubricis armis, suo pariter atque hostium sanguine, cum undique telis circumducto Alexander, aliis virtutem etiam in hoste miratus; non, ut voluisti, inquit, morieris Bati, sed quidquid in captivum inueniri potest, passurum esse te cogita. Ille non interrito modo, sed contumaci quoque vultu intuens regem, nullam ad minas eius redidit vocem. Tum Alexander: Videtisne obstinatum ad tacendum? inquit, num genu posuisti? num supplicem vocem misisti? Vincam tamen silietium, & si nihil aliud, certe gemitu interpolabo. Ira deinde vertit in rabiem: iam tu peregrinos ritus noua subeunte fortuna. Per tales enim spirantis, lora traiecta sunt, religatumque ad currum, traxere circa urbem equi, gloriantem rege, Achillem a quo genus ipse deduceret, imitatum se esse poena in hostem capienda. Cecidere Persarum Arabumque circa decem millia: nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obsidio certe non tam claritate urbis nobilitata est, quam geminato periculo regis: qui Aegyptum adire festinans, Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam, ad inquisitionem nouorum militum misisti. Namque etiam secundis atterebatur tamen copiae; demictarumque gentium militum minor, quam domestico fides habebatur.

Lib. 21. MORE QUODAM PERSARVM ARCANAE REGVM MIRA CELANTIVM FIDE) Idem Marcellinus. Speculatores & transfugae subinde venientes repugnantia prodebant. Ideo futurorum incerti, quod apud Persas nemo consiliorum est conscius, praeter optimates taciturnos & fidos, apud quos silentij quoque colitur numen. Nec Romani prodebant, quae in sanctiore senatu de magnis rebus in medio ponebantur. Pompeius testis est, qui ab hoste captus, & rogatus, quid tenatus decreisset, minimum digitum in praesentem focum iniecit, ut regem doceret, frustra a se arcana senatus exquiri, qui paratus esset totum etiam corpus flammis vrere, quam consilia efferre. Certè Valer. Maximus testatur, tam sancto Patrum conscriptorum consilia silentio fuisse custodita, ut multis saeculis nemo senator quicquam enunciaret. Peccatum semel a Q. Fabio Maximo, qui tertium bellum Punicum in senatu decretum P. Crasso nondum senatori in itinere domum rure reuertenti significarat, eoque a Coss. vehementer obiurgatus est. Laudata fides & silentium Papyrij Praxetati matrem fallentis, a Gellio rem totam elegantissimè describente. Laudata & Leana Athenientis apud Polyænum, Carthaginienfestriginta senatus principes sanctissimè decreta senatus, reticebant.

Lib. 11. Lib. 8. Lib. 1. c. 13. Lib. 8. VRBEM GAZAM OBSIDEBAT) Γάζα πόλις φοινίκη, inquit Stephanus, περι πόλεων εν τῇ Παλαιστίνη προ τῆ Αιγύπτου ἐκλήθη καὶ ἄρα καὶ μέχρι νῦν Σύροι ἄρα αὐτὴν καλεῖσιν ἀπὸ ἄζου & τῆ παλῶς Ἡρακλέως. Gaza Phœnices ciuitas, nunc Palaestina, qua iacet in confinio Aegypti. Syri Azan, ab Azone Herculis filio appellant. Pergit dein Stephanus fabulari, quod huc non pertinet: Strabo breuissimè εἶβ' οἱ Γάζα μίλην, πλησίον ὑπέρεται δὲ καὶ ἡ πόλις ἐν τῶν σαδιδίς ἐνδοξὸς ποτε γενομένη, κατεσπασμένη δ' ὑπὸ Ἀλεξάνδρου, καὶ μέντωσα ἐρημῶ. Deinde Gazæorum portus, & paullo supra ad septem stadia vrbs, qua olim illustris fuit, ab Alexandro diruta, nunc * deserta manet. Sed Gazam nemo melius Arriano oculis subiicit: Ἀπέχει δὲ ἡ Γάζα τῆ μέν θαλάσσης εἰκοσι μάλιστα σταδίων, καὶ ἐστὶ φαρμακῶδης καὶ βαθεία εἰς αὐτὴν ἡ ἀνάσθη, καὶ ἡ θαλάσσια ἡ κατὰ τὴν πόλιν τεταγμένη πᾶσα. μεγάλη δὲ πόλις ἡ Γάζα ἦν, καὶ ἐπὶ χώματι ὑψηλῶ ᾤκητο, καὶ τείχεσσι περιεβέβητο αὐτῆ ὄχυρον. ἐστράτη δ' ᾤκειτο ὡς τῶν Αἰγυπτίων ἐκ φοινίκης ἰόντε ἐπὶ τῆ ἀρχῆς τῆ ἐρημῶ. Abest Gaza à mari stadia summum viginti, & est ad eam accessus propter arenae altitudinem difficillimus, & mare iuxta vrbes limosum undique. Vrbs ipsa ampla erat, & in edito colle sita, validisque mœnibus cincta. * Vltima è Phœnice in Aegyptum euntium ad initium solitudinis posita. Gazæ prima mentio est Gen. 10. dein saepius Iudic. 2. Iudas cepit Gazam. Hæc est illa Gaza, cuius portas Samson tulit in verticem montis. Gazæ demum captus idem est, & exoculatus: recrefcente cæsarie occidit spectatores suos Philistæos. Ibidem fuit Dagon templum Philistinorum, Iudic. 16. Reg. 1. c. 5. Fuit Satrapia, vna ex quinque Reg. 1. c. 6.

* Arrianus contra Coloniæ ab Alexandro in vrbe deducere vsu esse ad praesidium belli Gaza, contra plebsque oēs. Plutarchus maximam Syriæ ciuitatem appellat. * Non ex Aegypto in Phœnicem, ut Causabonus interpretatur, sed è Phœnice in Aegyptum tendenti.

Noua Gaza, siue Maiuma, siue Constantina fuit, portu Gazæ condita, de qua multa Adrichomius. Est & alia Gaza apud Scythas, quam expugnauit, de qua infra. De Gaza inter Palaestinos qui iisdem Philistæi, Ioseph. Antiquit. lib. 5. c. 10. & 11.

BATIS EXIMIAE IN REGEM SVVM FIDEI) Hic vnus omnium regi suo Dario fidelissimus, pessimum operæ pretium ab Alexandro retulit. Sed omnium fortissimè se gessit in vrbe defendenda, Eunuchum Arrianus notat.

MODICO PRAESIDIO MVROS INGENTIS OPERIS TVEBATVR) Arrianus mercenarium ex Arabia conductum à Bati narrat, qui vrbi praesidio esset, magnumque numerum frumenti collectum, ut diurnæ obsidioni sufficeret.

ÆIC VNICVLOS IVSSIT) Antiquissimum vsum cuniculorum, seu subterraneorum fossarum fuisse constat ex Heronis vetustissimi scriptoris mechanicis, qui primo capite hæc de cuniculis monet. *Opera precium est autem, eos etiam qui sub terra propè murum aguntur cuniculos occultos, profundosque iuxta fundamenta, & non in terra faciem fieri: ne cum hoc hostes deprehenderint, intus e diversos fodiant, murumque ipsum cum contrà perforauerint, eos, qui cuniculum agunt, fumo & aqua perimant.* A cuniculis animalibus didicere mortales terram effodere.

Heron. c. 10.

Martialis: *Gaudet in effosis habitare cuniculus antris:
Monstravit tacitas hostibus ille vias.*

lib. 13. Epig.
9.

Ad quem locum nos plura in commentarijs ad Martialem. * Alij à muris deducunt parum probabili ratione. Cuniculorum exempla leges apud antiquissimum scriptorem Aeneam in Poliocertico de Amalide Barcæos obsidente: apud Polyænum de Dario Chæcedonem cuniculo capiente. Polybio de Ambracia à M. Fulvio obsessa. Liuium de eadem Thucydide in Platænsi oblidione: * Cæsarem de Biturigibus & Aquitanis, Iosephum de excidio Hierosolymitano. Iterum apud Liuium lib. 4. & 5. de Fidenis & Veijs. Ammian. l. 24. Herodotum Melpemone. Vitruuium, Appianum de bello Mithridatico. Præcepta de cuniculis habes apud Aeneam, Vegetium, Philonem, Lipsium Poliocert. lib. 5. dial. 6.

* Stevvechius. Cap. 38. Polyæn. lib. 6. c. 6. Polyb. in fragmētis. Liuius. lib. 8. Dec. 4. * lib. 3. & 7. Veget. lib. 4. c. 24. Stevvechius ad idem caput.

NEC SAXA, COTESQUE) Eleganter hoc, ne interpellent, morentur cuniculos. Aegrè enim saxa & cautes exciduntur. (cotes dixit, vt plostrum, pro plaustrum, capo, pro caupo, notus Vespasiani iocus de Floro, & Flauro) Metallarij tamen effodiunt omnia, vt hodiè in auri, argenti, ferri, plumbi, cupri, stamni lauacris & fodinis.

DESIDENTE SABVLO) Arena cedente molibus turrium: quomodo cuniculos egere in arenis? Arenas altius effodere, donec ad solidam glebam descenderent; quæ tamen ipsa ex arena, sed concreta iam, & longo æuo durata constabat.

RECEPTVI) Tuba à pugna & operibus reuocabantur ad castra: mille in omnibus historijs obuia exempla.

CORONA CIRCVMDARI MVROS IVSSIT) Obseruandum hoc in bellicis narrationibus: aliud esse, urbem opere & munitionibus circumdari, & capere, aliud corona; sæpè occurrent apud Liuium & alios, vrbes primo impetu corona captas. Obsidio enim duplex est, vel diuturna, vt rectè Liptius distinxit, vel subita. Illa cum operibus clauditur, & circumuallatur ciuitas: hæc, cum subito vrbi circumfunditur totus exercitus, vt primo impetu capiatur, vel hostis terreatur, vel distineatur.

Poliocert. l. dial. 4.

Silius: *Mœnia flexa sinu spissa vallata corona
Alligat & telis in morem indaginis ambit.*

Et corona sæpè duplex, sæpè triplex erat. Iosephus de bello Iudaico Iotapatam triplici acie circumdatam narrat, duplici peditum, & tertio equitum. Ita Ammianus triplici armorum corona muros ait circumdatos. Cæsar: *Gallorum atque Belgarum eadem est oppugnatio. Hi vbi circumiecta multitudo hominum totis mœnibus, vndique in murum lapides iaci cœpti sunt, murusque defensoribus nudatus, testudine facta portis succedunt.*

lib. 2. de bell. Gall.

SACRVMPATRIOMORE FACIEBAT) Paulo clarius Arrianus: *Καὶ ἐν τῷ τῷ θρόνῳ Ἀλεξάνδρου ἔθεσαν αὐτῷ τὴν κατὰρχαδαί μίμνοντι τὴν πρώτην ἱερῆν κατὰ νόμον* &c. Inter hæc, Alexandro corona capiti imposita, sacrificante cum ipso patrio more primum sacrificium auspicaturus esset. Habes ergo ritum orto sole regem coronatum, ante alios omnes sacrificasse. Idem supra docuit id cum multa face fieri solitum. Largiter etiam thus adolebat Alexander, quod à puero consueerat in Macedonia, reprehensus à Leonida, propter sumptus, cum ambabus manibus odores ingereret.

Effigiem vrbs corona obsessæ habes, apud Lipsium Poliocert. lib. 1. Dial. 4.

Plutarchus in vita Alexand.

DEVM OPEM EXPOSCENS) Quanto magis hoc decebit Christianos reges; vt summi cæli imperatori prius faciant, quàm res arduas aggrediantur.

FORTE PRAEVOLANS CORVVS) Arrianus & Plutarchus narrant hoc omen, sed Arrianus pro gleba, lapidem ponit, Plutarchus itidem vt Curtius glebam, βάλανον, vocat.

RECISCAPITI INCIDIT) Plutarchus humeris incidisse tradit. Aeschylus tragicus ita periit, caluus resederat sub dio, Aquila testudinem gestans, delula splendore caluæ, saxum rata; capiti illisit, ex quo iactu miser interiit. Valerius, Cicero & alij.

ILLITAEERAT BITVMINE ET SVLPHVRE TVRRIS) Plutarchus νερόνις κεροφόλαις, neruorum reticulis seu laqueis irretitam tradit in machina confidentem, quam Alexander ad urbem oppugnandam excitarat. Sed cur bitumine & sulphure alimentis ignium illitam? An vt urbem incenderet? Quomodo turri urbem incenderet, ex qua pugnabant Macedones? Illitas alumine lego in alijs historijs turres, ne ignem conciperent. Et fortè erat

pulueris

Claud.
Quadriga-
rius.

Lib. 20.

pulvere, pro sulphure, & alumine, pro bitumine. Alumine certè illini solâ aduersus ignes Claudi Quadrigarius, cuius reliquias legimus de turri Archelai Athenis, quam Sulla frustra conatus est ignibus soluere: *Tunc Sulla conatus est & tempore (opere legerim) magno eduxit copias, ut Archelai turrim vnam, quam ille interposuit ligneam, incenderet. Venit, accessit, ligna subdidit, submouit Græcos, ignem admouit. Satis diu sunt conati, nunquam quiuerunt incendere. Itâ Archelaus omnem materiam obliuerat alumine, quod Sulla & milites mirabantur. Ammianus: Machinas Romanorum Persæ exurere vi magna nirebantur, & assidue malleolos, & incendiaria tela torquentes laborabant incassum. Eare, quod humectis scortis & contonibus erant operata materia plures, aliâ vnctâ alumine diligenter, ut ignis per eas laberetur.*

Denique inungendi alumine materias mos inoleuit. Hæc primùm occurrebant de alumine contra bitumen. Sed nescio, an tam viscosum alumen, ut tenere aues posset. Et ea tempestate nondum reor fuisse artificium cognitum, ut proinde nihil in Curtio mutandum putem, præsertim codicibus nouis & antiquis in sulphur & bitumen conspirantibus. Turrim ergo non ex materia, neque mobilem, ut alias, latere cœctili, aut lapide factam, bitumine & sulphure, pro cæmento interlitam putarim, regulasque supremaspice inunctas.

IN QVA ALIS HAERENTIBVS FRVSTRA SE ALLEVARE CONATVS) Vbi hic dictatores criticæ, ubi versus stilius Modij, acetum Acedalij? An Priscianus hoc ferat? *auis conatus?* Itâ certè hic Curtius: *Ipsa autem auis in proxima turre confedit: Illita erat turris bitumine ac sulphure, in qua alis hærentibus frustra se alleuare conatus, à circumstantibus capitur.*

Ad Coruum, inquit, refertur conatus. Sed interpuncta est oratio, & periodus absoluta, & noua inchoata. Ipsa autem auis &c. conata, dicendum erat. Sensit hoc Glareanus, & rescripsit conata. Itâ quoque Basileensis editio, conata, nquam, non conatus. Sed si parenthesi locum includas, uti fieri oportuit, salua erit verborum compositio, hoc modo. *Fortè præteruolans &c. resoluta a defluxit (ipsa autem auis in proxima turre confedit) illisa &c.*

VATES CONSULERENTVR) Omen dignum, quod ad vatium responsa referretur, consuleret habent nonnulli codices, & Alexandrum, qui consuleret, respiciunt.

Cap. 18.

NON INTACTVSEA SVPERSTITIONE) Sæpè notat Alexandri superstitionem Curtius lib. 7. Itaque qui post Darium victum ariolos & vates consulere desierat, rursus ad superstitionem humanarum mentium ludibrio reuolutus, Aristandrum, cui c. edulitatem suam addixerat, explorare euentum rerum sacrificiis iubet. Et lib. 4. & lib. 5. alijsque compluribus paginis.

Cap. 30. c. 9.
De super-
stitione in-
frâ c. 21.
copiosè
disputatum

ARISTANDER) Frequenter & supra, & infra hunc laudatâ responsis, & aptè coniectis futuris. Nec Arrianus tacet lib. 1. *Ἀριστάνδῳ & Ἰάνῃ Τελμισσοῦς μόνῳ.* Aristander verò Telmissæus, & quæ sequuntur.

FIDES HABEBATVR) Obserua studiose elegantia: aliud esse fidem habere, & adhibere. Adhibere diligentiam, fidem, hoc est, fidelitatem, curam dicimus. Habere fidem alicui, est credere, non adhibere, quod barbarum est in hoc vtu. Nec mihi laudes corrupti in Ciceronis locum è 2. de Diuinatione: *Insanis visis fidem adhibendam. Sana exemplaria habendam, non adhibendam, habent.*

EXCIDIYM AVGVRIO PORTENDI) Quod gleba soluta in capite regis fuerit, nec occiderit. læsum quidem iri regem, non occisum; perituram urbem. De auguriis multa Valerius Maximus & Cicero de Diuinat.

VNAM VRBEM OBSTARE) Erat enim Gaza vltima in Palæstina Aegyptum petentibus.

ANIMVS CREVIT OBSESSIS) Ratis desperatione occupandæ urbis recedere Macedones, eoque veluti victoribus ausis erunt pere.

SIGNA CIRCVMAGI) Primi enim audito Gazæ carpere vltimos, conuersis signis redièrunt in prælium.

DENVNCIATI PERICVLI) Ab Aristandro, ne eo die in pugnam descenderet.

LORICAM TAMEN, QVAM RARO INDVEBAT) Ut Iulius Cæsar sæpè sine galea prælium iniuit. Sederit locus, ubi hos duos semideos inter se licebit ex Appiano & Plutarcho componere.

Idem ferè
Plutarchus,

ARABS QVIDAM) Idem accidit Alexandro in pugna, ad Granicum, quamuis non à transfuga. Iamque Spitridates in Alexandrum altè à tergo securim sustulerat, cum Clitus Dropidis filius securi in eius humerum adacta, brachium ei descidit.

TRANSFUGA) Nunquam fidendum ignotis, præsertim partium suarum desertoribus, & hoc Arabis factum, & infinita aliorum docent. Qui perfidus in suos est, hunc fidum alienis putas?

MANVM IN VANVM LAPSVM) Frustratam ictu suo, quam occupauit Alexander periculo mature animaduerso. Et hoc primum regis erat ad Gazam periculum, sibi ab Aristandro ratus denunciatum, & declinatum.

SED INEVITABILE EST FATVM.) Verè Euripides:

ὄχι ἀν δύναιτο ἔπεπρωμένε πτόρου.

Haut plus fato possis. Cicero 2. d. c. ex Græcis versu: *Quod + fore par atrum est, summum exuperat Iouem.* Paterculus lib. 2. Sed profectò ineluctabilis fatorum vis, cuius cum fortunam mutare constituit, consilia corrumpit. De Cæsaris nece locutus. Sæpè recurrit locus hic communis de fato, nec opus conscribere sententias auctorum de fato, leges licet secundum Cic. de diuin. & lib. de fato.

* an, forte

PHILIPPVS) Acarnam medicus, de quo copiosè libro priore.

STVPENS ADHVC) *Tepens*, legit Acidalius: nec tamen ego *recens* damnarim, cum vtriusque sit eadem vis: Illa verò *quo retentus erat*, & ego cum vtroque, & omnes cordati mecum profcribent.

LINQVI ANIMO) Deficere, exanimari, copia sanguinis maiore profusa, & λιποθυμίαν pati.

BATIS) Præfectus Gazæ. *Betis* alij codices, & Iunianus.

ADPRISTINVM FASTIGIVM) Murorum Gazæ altius quidem, & altum sublatum imposito nouo muro super superiorem, necdum tamen poterat æquare turrium ab Alexandro in agece positaram altitudinem, ex quibus tela in urbem torquebant.

CVNICVLO SVBRVTVS) Cuniculum suprà fodimus. Carò stetit Alexandro capta Gaza duobus vulneribus acceptis, & periculo cædis in super adito.

BATIM) Virtus, constantia, mors Batidis prætoris & supplicia.

Batim Iunianus

NVM GENVS POSVIT) Vt veneratus Alexandrum veniam peteret. Maior fuit Alexandro in hoc victus Batis victore.

INTERPOLABO) Gemitus & clamores exprimam nolenti.

PER TALOS) Achilleum supplicium, quo Hectorem affecerat Achilles. Sed Achillem Alexander vicit crudelitate: ille enim mortui talos traiecit, à curru suspendit, & circum mœnia raptavit, hic per adhuc spirantis talos lora traiecit; circumque urbem traxit. De Hectore Homerus.

Ἡρα, καὶ Ἑκτορα διὸν ἀεικέα μῆδετο ἔργα,
 Ἀμφοτέρων μετόπισθε ποδῶν τέτρηνε τένοντε,
 Ἐσφυρὸν ἐκ πλέρης, βοέεσδ' ἐξήπην ἰμάντας,
 Ἐκ δίφρου δ' ἔδρασε, κάρη δ' ἔλκευε χαλασέμ.

Iliad. 10.

Et quæ ibidem sequuntur; quæ è verbo hoc dicunt.

Dixit: & in Hectorem diuum indigna molitus est opera,
 Amborum pone pedum perforauit neruos
 Ad talum à calce, bubulag, appendit lora.
 Ex curru autem ligauit, caputque trahi fuit.

Addit dein Homerus, quomodo Hectorem circum mœnia Troiæ raptarit, quæ tute leges. Virgilius eleganter, vt omnia, expressit:

2. Aen.

In somnis ecce ante oculos mœstissimus Hector
 Visus adesse mihi, largosque effundere fletus
 Raptatus bigis, vt quondam, aterque cruento
 Puluere, perque pedes traiectus lora tumentes, &c.

Idem primo Aen. *Ter circum Iliacos captauerat Hectora muros.*

Plura super his Dictys Cretensis lib. 3. de excidio Troiæ. Callimachus s. lib. 22. Iliad. Propertius El. 8. l. 2. Ouid. 2. Am. El. 1. Hom. Il. 6. Cic. 1. Tusc. Schol. Homeri 22. Iliad. Pentadius, Alij.

GLORIANTE REGE ACHILLEM, A QVO GENVS IPSE DEDVCERET, IMITATVM SE ESSE POENA IN HOSTEM CAPIENDA) Genus maternum accipe. nam paternum ex Hercule suprà collocatum, traxit. De materno Pausanias: *Apud Athenienses Pyrrhi etiam conspicitur effigies; cui cum Alexandro M. sola generis propinquitas intercessit.* Nam Pyrrhus Aeacida Aribbæ filio: Olympiade verò Neoptolemi filia Alexander genitus est. Neoptolemo & Arybbæ pater fuit Alcetas Tharypi F. à Tharypo autem retro ad Pyrrhum Achilles F. quindecim sobolis gradus numerantur. Is enim primus Ilio exciso, omisso in Thesaliam reditu, in Epirum appulit, atque ibi Heleni monitu confedit: Cui cum nulla ex Hermione proles esset, ex Andromache tres suscepti filij, Molossus, Piellus & natus minimus Pergamus. Pyrrhi filij Piellus, Molossus & Pergamus. Piellus mansit in Epiro, à quo posteritas Alexandri, & regum Epiri. Velleius: *A quo Magnus Alexander cum fuerit 17. iure materni generis Achille auctore, paterni Hercule gloriatus est.* Et vt Alexander; ita posterij Philippus & Perses vitimi Macedonum reges apud Silium & Propertium.

lib. 1. Att.
 Tharypus
 Alcetas
 Aribbas,
 Neoptolemus.
 Aeacidas
 Pyrrhus
 Olympias
 Alexander:

Hic gente egregius, veterisque ab origin regni
 Aeacidum sceptis, proauoque tumebit Achille.
 Propert: *Et Persen proauisimulantem pectus Achillis
 Quis, tuas proauis fregit Achille domos.*

Plu-

Plurarchus in Pyrrho: Genus Achillis à Thesprotis & Molossis dériuat, quorum principem facit à mundi eluuioue Phaethontem, quem ait cum Pelafgo in Epirum commeasse. Alij in Molossis Deucalionem & Pyrrham concedisse tradunt. Neoptolemus Achillis filius populum in Epirum duxit, à quo posteri regis Pyrrhidæ dicti. Post primos reges à Pyrrho, ceteri in obscuritate latuere, cum propter barbariem, tum quod nihil dignum æuo gessissent, vique ad Thorribam Alcetæ patrem, Alcetes creauit Aryban, hic Acaciden, Acacidæ Pyrrhus, is qui primus Romanis extra Italiam bellum fecit.

NEC MACEDONIBVS INCRVENTA VICTORIA EVIT) Nam & ipse rex geminum vulnus accepit, vt Batis seu Betis mortuum putarit, & in ipsa vrbe iam occupata conglobati hostes acerrimè restitère, vt auctor est Arrianus.

Ioseph. lib.
11. Antiq.]

AEGYPTVM ADIRE FESTINANS) Priustamen Hierosolymam diuertit euertendæ vr- bis, vt minatus erat, cum ad Tyrum lederet, & auxilia, forumque venale negaret Iaddus pontifex, nec tributum, quod Dario pendebant, vellent viuo Persa Macedoni pendere. Sollicitus ergò Iaddus pontifex, preces populo & ieiunia indixit, vti Deus regis inflammati iram componeret, vrbi- que propitiaret, quod factum esse copiosè Iosephus describit. Idem in Olympiadum serie docetur.

Scal. ad
Euseb. p.
372.

Παρασησάμεν & ἡ ταύρω, ἐπὶ τὴν Ἱεροσολύμων πόλιν παρὰ γίνεσθαι, καὶ ἀνελθῶν ἐπὶ τὸ ἱερόν θύει μὲν τῷ θεῷ κατὰ τὴν τῆς ἱερέως ὑφήγησιν, αὐτὸν δὲ τὸν ἱερεῖα ἀξιοπρεπέως ἐτίμησε. Subacta Tyro Hierosolymam contendit, & templum conscendens Deo litat ex prescripto Sacerdotis: ipsum porro sacerdotem summo honore affecit. Idem Zonaras in Alexandro scriptum reliquit. Sed hi omnes ex Iosepho sua decerpere: ex paganis

lib. 12. c. 25.

nullum cognoui, qui idem exponeret: ex contemtu credo, gentis, post Christi necem omnium gentium ludibrio propinata. Et qui hodie de Alexandro leguntur, omnes post Christum, Hierosolyma euerfa, scripsere. Plinius tamen Alexandrum res in Iudæa gessisse (dum de balsamo scribit) affirmat. Magnus ille Rhetor & Reçtor, Ecclesiæ Carthaginensis, iuxtaque purpuratus Chrilli testis Cyprianus, Alexandrum M. ab Iabdo ait sibi significatum Deos omnes priscorum homines fuisse.

* ex Minurij
Feliciis O.
Ctauiio.

Iaddum quidem non exprimit, sed sacerdotem communi nomine appellat Alexander epistola ad Matrem Olymp. Verba Cypriani sunt: *Hoc ita esse * Alexander M. insigni volumine ad matrem suam scribit, metu sua potestati proditum sibi de Dijs hominibus à sacerdote secretum, quod maiorum & regum memoria seruata sit, inde colendi & sacrificandi ritus inolenerit.* Genebrardus hæc omnino ad Iaddum refert. Sed Athenagora tradit Memphi, Thebis & Heliopoli hæc Alexandrum ab Aegyptijs sacerdotibus didicisse, vati & Herodotus, & disertò D. Augustinus: *Quæ inquit Alexander Macedo scripsit ad Matrem sibi à magno antistite sacrorum Aegyptiorum quodam Leone patefacta.*

De ciu. c. 5.
1. s.

AMYNTAM CVM DECEM TRIREMIBVS) Idem Diodorus: Hic Amyntas fuit Andremonis filius. Alter, olim prætor Alexandri & transfuga, Antiocho natus erat, qui post cladem Illicam Aegyptum petijt, ibidemque periijt, vt supra demonstratum est, moxque infra nominatur cap. 20. Hic Amyntas Andremonis postea reus coniurationis factus, fratribus Syma & Polemone absolutus est. Est & tertij Amyntæ mentio accusatoris Philotæ, quem Curtius etiam prætorem appellat Alexandri. Est & quarti, qui consorinus fuit Alexandri, & in eum coniurauerat in Macedonia. Hæc monui, ne tuam tot Amyntæ confunderent memoriam.

lib. 3. c. 22.

lib. 4. c. 3.

lib. 6. c. 24.

lib. 7. c. 1.

lib. 6. c. 17.

lib. 6. c. 16.

NAMQUE ETIAM SECVNDIS AT TEREbantvr TAMEN COPIAE) Optima Iunij editio ita emendat. *Namque pralijs etiam secundis atterebantur copia.* Sed neque priorem damno, & propè similiorem Curtio, breuitatem, quæ, sæpè transilit, quæ quique per se addenda nouit.

CAPVT XX.

ARGVMENTVM.

Agypto expugnata Hammonis Iouis sedem cum magno periculo adit. Eiusdem loci descriptio.



Egyptij olim Persarum opibus infensi: quippe auarè & superbè imperitatum sibi esse; ad spem aduentus eius erexerant animos: utpote qui Amyntam quoque transfugam, & cum precario imperio venientem lati recepissent. Igitur ingens multitudo Pelusium, quæ intraturus rex videbatur, conuenerat. Atque ille septimo die postquam à Gaza copias mouerat, in regionem Aegypti, quam nunc castra Alexandri vocant, peruenit. Deinde

de

de pedestribus copijs Pelusium petere iussis, ipse cum expedita delectorum manu Nilo am-
 ne vectus est. Nec sustinere aduentum eius Persa, defectione quoque perterriti. Iamque
 haud procul Memphi erat, in cuius presidio Astaces prator Darij relictus, Oron amne
 superato, octingenta talenta Alexandro, omnemque regiam suppellectilem tradidit. A Mē-
 phi eodem flumine vectus, ad interiora Aegypti penetrat, compositisque rebus, ita ut nihil
 ex patrio Aegyptiorum more mutaret, adire Iouis Hamonis oraculum statuit. Iter expedi-
 tis quoque & paucis vix tolerabile ingrediendum erat: terra caeloque aquarum penuria est:
 steriles harenae iacent: quas ubi vapor solis accendit, feruido sole exurente vestigia, intolerabi-
 lis aestus existit: luctandumque est non tantum cum ardore & siccitate regionis, sed etiam
 cum tenacissimo sabulo, quod praesertim & vestigio cedens agre moluntur pedes. Haec AEG-
 yptij verò maiora iactabant. Sed ingens cupido animum stimulabat adeundi Iouem: quem
 generis sui auctorem, haud contentus mortali fastigio, aut credebatur esse, aut credi vole-
 bat. Ergo cum ijs, quos ducere secum statuerat, secundo amne descendit ad Mareotim pa-
 ludem. Eo legati Cyrenensium dona attulere: pacem, & ut adiret vrbes suas, petentes. Ille
 donis acceptis, amicitiaque coniuncta, destinata exsequi pergit. Ac primo quidem & se-
 quenti die tolerabilis labor visus: nondum tam vastis nudisque solitudinibus aditis, iam
 tamen sterili & emoriens terra. Sed ut aperire se campi alto obruti sabulo, haud secus
 quam profundum aquor ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti so-
 li occurrebat vestigium. Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli deuexerant, & in
 arido solo ac feruido sabulo nulla erat. Ad haec, sol omnia incenderat, siccaque & adusta e-
 rant ora: cum repente, siue illud deorum munus, siue casus fuit, obducta caelo nubes condide-
 re solem, ingens aestu fatigatus, etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enimvero ut largum quo-
 que imbrem excusserunt procellae, pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim impotentes
 sui, ore quoque hiante captare ceperunt. Quatriduum per vastas solitudines absumtum
 est. Iamque haud procul oraculi sede aberant, cum complures corui agmini occurrunt, modi-
 co volatu prima signa antecedentes: & modo humi residebant, cum lentius agmen incederet,
 modo se penitus leuabant, antecedentium, uterque monstrantium ritu. Tandem ad sedem con-
 secratam Deo ventum est. Incredibile dictu, inter vastas solitudines, ita undique ambien-
 tibus ramis vix in densam umbram cadente sole, coniecta est: multique fontes dulcibus a-
 quis passim manantibus alunt siluas. Cali quoque mira temperies, verno tempore maxime
 similis, omnes anni partes pari salubritate percurrit. Accola sedis sunt ab oriente proximi
 Aethiopiae, meridiem versus Arabes, Troglotidis nomen est: horum regio usque ad
 rubrum mare excurrit, at qua vergit ad occidentem, alij Aethiopes colunt, quos Symuos
 vocant: à septentrione Nasamones sunt, gens Syrtica nauigiorum spolijs quaestiuosa. quippe
 obsident litora, & aestu destituta nauigia notis sibi vadis occupant. Incola nemoris, quos Hā-
 monios vocant, dispersis tugurijs habitant: medium nemus pro arce habent, triplici muro
 circumdatum. Prima munitio Tyrannorum veterem regiam clausit, in proxima coniuges e-
 orum cum liberis & pellicibus habitabant: hic quoque Dei oraculum est. Vltima munitio
 satellitum, armigerorumque sedes erant. Est & aliud Hamonis nemus: in medio habet
 fontem, Solis aquam vocant: sub lucis ortum tepida manat: medio die, cuius vehementissimus
 est calor, frigida eadem fluit: inclinato in vesperam, calefcit: media nocte feruida exaestuat:
 quodque nox propius vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrefcit, donec sub ipsum
 diei ortum assueti tepore languescat. Id quod pro deo colitur, non eandem effigiem habet,
 quam vulgò dijs artifices accommodauerunt. Umbilico tenuis arietis similis est, habitus smar-
 gdo & gemmis coagmentatus. Hunc, cum responsum petitur, nauigio aurato gestant sacer-
 dotes: multis argenteis pateris ab utroque nauigij latere pendentibus. Sequuntur marrona
 virginesque, patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Iouem cre-
 dunt, ut certum edat oraculum. Ac tum quidem regem propius aduentem, maximus natus
 è sacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentem Iouem reddere affirmans. Ille verò &
 accipere se ait, & agnoscere, humanae sortis oblitus: consuluit deinde, an totius orbis impe-
 rium satis sibi destinaret pater. Vates aequè in adulationem compositus, terrarum omnium
 rectorem fore ostendit. Post haec institit querere, an omnes parentis sui interfeceres poenas
 dedissent. Sacerdos parentem eius negat ullum scelere posse violari: Philippi autem om-
 nes interfectores luisse supplicia. Adiecit, inuictum fore donec excederet ad deos. Sacrificio
 deinde

deinde factō, donā & sacerdotibus, & deo data sunt, permissumque amicis, ut ipsi quoque consulerent Iouem. Nil amplius quaesiverunt, quā, An auctor esset sibi diuinis honoribus colendi suum regem. Hoc quoque acceptum fore Iouivates respondit, ut ipsi victorem regem diuino honore colerent. Verē & salubriter estimanti fidem oraculi, vana profectore sponsa videri potuissent. Sed fortuna, quos vni sibi credere coegit, magna ex parte auidos gloria magis quam capaces facit. Iouis igitur filium se non solum appellari passus est, sed etiam insit: rerumque gestarum famam dum augere vult, tali appellatione corruptit. Et Macedoniae asueti quidem regio imperio, sed in maiore libertatis umbra, quam ceterae gentes, immortalitatem contumacius, quā aut ipsis expediebat, aut regi, auersati sunt. Sed hac suo quaque temporireferuentur, nunc cetera exsequi pergā.

AEGYPTII) Quam elegans & nobilis fabula de aduentu Alexandri ad Iouem Hammonem & Aegyptum fit facta & propagata, cognosces apud Pierium: nobis verum scribere curae.

lib. 1. p. 5.

OLIM INFENSI) Iam pridem obseruandus hic vsus vocis vulgari elegantior, quamquam praesens, praeteritum & futurum tempus signet, eidemque iungatur, & saepe incertum: saepe nec aduerbium quidem Temporis est, sed idem valet, quod fere, ut solet, ut Seruius ad Virgilium docet. Hic valet, Iam diuus, iam longo tempore, dudum ante, Iam pridem &c.

lib. 17.

OLIM OFFENSI) Hoc affirmat Diodorus anno 5. Alexandri. Aegyptij enim, inquit, quod a Persis multa impie in sacra sua commissa fuerant, crudeleg, illorum imperium esset, lato animo Macedones susceperunt. Sed idem lignatē de Cambyse Persae, duce Cambyse rege, qui Aegyptum armis subegit, annis centum triginta quinque (tenuerunt) quorum intolerantiam, crudelitatemque, atque in Deos patrios impietatem damnantes, Aegyptij ab eis postea descuerunt. Postremi Macedones, & quae sequi. Quae porro Cambysem caussa impulerit ut Aegyptij bellum faceret, tradit in Thalia Herodotus, ubi Amasis defuncti corpus a Cambyse ait prolatum, verberibus caesum, vellicatum, & stimulis compunctum. Idem ut Iustinus primo volumine exponit, Apis, ceterorumque Deorum templa diruit. Idem Strabo li. 17. πολλά τε κμήρια τ' καμβύσης μανίας και ιεροσυλίας δε τα μέγιστα, τα δ σιδηρά διαλώβητο τ' ιερών ακρωτηριάζων και περιχώρων, καθάπερ και οβελίσκους:

Post Cambysem Persae tenuerunt Aegyptum annos cxii. vsque ad Darium Nothum Artaxerxis filium. Recessit tamen ante a Dario Hystaspis F. Olymp. Lxxiii. Sed post quadriennium per Xerxem recepta est Olymp. Lxxiiv. Defecit iterum a Dario Notho anno regni xi. Olymp. xcii. anno III. Recepti Ochus Rex Persarum Olym. cvii. anno III. pulso inde Nectanebo in Aethiopia, ut alij, in Macedonia, unde fabula nata de Olympiade & dracone, quod Nectanebus magicam excuerit. Sed iam natus erat Alexander olymp. cvi. anno i. Septem annis prius quam Nectanebus ex Aegypto fugeret. Aegyptum Persis extrulit Alexander Olymp. cxii. anno II. Macedones tenuerunt ad Caesarem Augustum annos ccxcv. Augustus in formam prouinciae redegit.

Diodor. lib. 17.

PREARIO IMPERIO) Se a Dario missum mentitus erat, sed tamen quia Graecus, non Persa erat, lati eum receperunt, ut Curtius ait: secus alij. Nam ab incolis caelum narrant nouas res molientem. Alij a Persis duce Mazaeo circumuentum:

PELVSIUM) Prima vrbs Aegyptum ingressuris occurrit, de qua Geographi. Prolixē verō Strabo libro vltimo, à Iuto πύλω, dictum ait Pelusium.

SEPTIMO DIE) Eundem Arrianus numerum ponit. CASTRA ALEXANDRI) Locus & regio, nomen retinuit a positis ab Alexandro ibidem castris. Oforius: Vnde per loca, quae accolae Catabathmum, haud procul a castris Alexandri Magni &c.

lib. 1. Cap. 2

lib. 17.

PELVSIUM PETERE IVSSIS) Pelusium est cuitas Aegypti proxima freto ab oriente ex Syria nauigantibus, a qua pontus Pelusiacus cognominatur. Situs ita se habet, ut Strabo depingit: Nilus ex Aethiopia a meridie, versus septentrionem fluens, vno primū alueo instar fasciae, postquam ad verticem peruenit, funditur in duo ostia, dextrum & sinistrum, quae ita inter se recedunt, ut literam Delta efficiant. Pelusiacum occupat dextrum latus, Canopicum sinistrum, vtrumque exoneratur in mare, cuius basis abluuit literam Δ, & ab vno ad alterū ostium cōplectitur cto ccc stadia, hoc est, quadraginta milliaria Germanica, cum paullo amplius dimidio, superant enim stadia viginti. Pelusium eo loco fuit, quo nunc est Damiatā; Clauem Aegypti vocat Suidas, Robur Aegypti S. Hieronymus, quia portum munitissimum habet, Marcellinus a Peleo Achillis patre conditore, tradit dictum Pelusium. l. 22. Scylax geographorum antiquissimus, nec adhuc latine translatus, Aegyptum securi componit: ἐστὶ δὲ ἡ Αἴγυπτος τοιαύτη τὴν ἰδέαν ὁμοία πελέκει. ἐστὶ γὰρ κατὰ βάλασαν πλατεία, κατὰ δὲ μεσογείαν στενωτέρη, κατὰ δὲ μέμφιν στενωτότη αὐτῆς. ἔπειτα δὲ εἰς μεσογείαν ἀπὸ μέμφιν ἰόντι πλατοτέρα κατὰ δὲ τὸ ἀνώτερον αὐτῆς πλατοτέρα. Est autem Aegyptus forma seu figura similis securi lata qua mare attingit (in basi) angustior in meditullio, angustissima iuxta Memphi. Deinde a Memphi in medium Aegyptum eunti latior occurrit, ac demum (ad mare pergenti) latissima. Alexander ergo per Pelusiacum Nili alueum ascendit, & per Canopicum descendit, a quo haud

Aegypti forma



procul,

procul, molitus est Alexandriam. Canopicus sinus Africam, Pelusiacus Asiam spectat, à vertice ad Pelusiacum ostium CCLV. M. P. sunt ad Canopicum CXLVI. M. Basis Plinio est centum septuaginta millia passuum, id est milliaria 42. cum semisse, sic ut quatuor millia passuum pro vno milliari cõputes. Idem ferè docent alij Geographi. Mela breuissimè. Pelusium Arabiæ ipsas oras secat. Copiæ pedestres à castris Alexandri Pelusium vsque terra profectæ sunt. Alexander aqua peruenit, urbemque occupauit, & præsidio imposito mox aduerso Nilo Memphim petijt. Vbi vertex Delta est:

Memphis,

Pelusium,  Canopus.

ADVENTVM EIVS PERSÆ) qui id temporis Aegyptum præsidij tenebant. Aegyptij primum suis paruere regibus, mox Caldæis, tum Persis, iterum Aegyptijs, demum Macedonibus, quos Romani vicere. Hodiè parent Turcis.

HAUD PROCVL MEMPHI) Erat tum caput Aegypti, de qua satis multa ad primum Epigramma Martialis dicta sunt. Mela inter viginti millia vrbium Aegypti Sayn & Memphim ponit cum Syene, Bubarte, Elephantide, & Thebis Hecatompyla.

ASTACES) Supra prætor vrbis Memphis nominatus est Mazaces seu Mazeces. An Astaces fuit totius Aegypti præses, Mazaces tantum vrbis Præfectus? an interim extinctus est Mazaces?

OGTINGENTA TALENTA) quadringenta octoginta millia Philippearum. Iunij codex tantum ponit octoginta talenta, haud dubiè mendosè, cum antiquissimus codex Augustanus S. Vdalrici, & MS. Constantiensis etiam numerent octingenta.

DEFECTIONE QVOQVE PERTERRITI) Audito quippè aduentu Alexandri descuerunt Aegyptij ad Græcos & Macedones à Persis, quos propter dura imperia oderant. Itaque Aegyptum totam sine prælio recepit.

ORON AMNE SVPERATO) Iunij scriptura est sine amnis nomine. Extra ordinem versus est. Oxion & Oxo locus affectus nomen verum perdidit, vetustissimus tamen codex Augustanus S. Vdalrici nomen præfert, quod Modius posuit Oron. Galerani editio Oxio amne legit, Argentina vetus eodem modo. MS. Constantiensis Oron.

A MEMPHI) Arrianus tradit Alexandrum descensu factò priusquam Memphin veniret, Heliopolin ex itinere adijisse, relicto ad dextram Nilo, quod verum esse testantur literæ Alexandri ad Olympiadem matrem, quibus exponit, quid cum Leone Sacerdote Aegypti, ut est apud Augustinum, de Dijs suis paganorum contulerit & cognorit; meros olim homines fuisse, ut supra docuimus; copias tamen ait à Nilo non discelsisse, sed noctu Memphin petijisse, tum deinde securum Alexandrum, indeque secundo flumine descendisse ad alterum portum Canopicum, lustrataque palude Mareotide inter mare, & paludem naatum insulam, vdi condiderit Alexandriam, de qua plura infra cum Curtio.

A MEMPHI EODEM FLVMINE VECTVS) Aduerso: nam à meridie ex Aethiopia in Septentrionem properat, atque in mediterraneum mare euoluitur.

INTERIORA AEGYPTI) Non vltra Hammonis ædem contendit.

COMPOSITISQVE REBVS AEGYPTI) Præsidibus vrbium, locorum, & regionum designatis, quos infra indigetat.

IOVIS HAMMONIS) Hic prima est mentio Iouis Hammonis, sed oraculum, sedem, fontem, nemora, infra vbertim describit, in quo loco non erimus pisces.

ITER VIX TOLERABILE) Hoc rerum scriptores, terrarum mensores, Geographi, Poetæ, naturæ exploratores, Arrianus, Herodotus, Strabo, Plinius, Mela, Solinus, Lucanus, Seneca, alijque testantur. Præter hos Seneca de Cambyse signatè narrat, quam malè expeditio illi Aethiopica cesserit. Tale aliquid passi forent, inquit, Aethiopes, qui ob longissimum vitæ spacium Macrobij appellantur. In hos enim, quia non supinis manibus exceperant seruitutem, missisq; legatis, libera responsa dederant, quæ contumeliosa Reges vocant, Cambyse fremebat, & non prouisis commeatibus, non exploratis itineribus, per inuia, per arentia traherebat omnem bello vtilem turbam: cui intra primum iter deerant necessaria, nec quicquam subministrabat sterilis & inculta, humanoq; ignota vestigio regio. Sustinebant famem primo tenerrima frondium & cacumina arborum, tum coria igne mollita, & quidquid necessitas cibum fecerat. Postquam inter arenas radices quoque & herba defecerunt, apparuitq; inops etiam animalium solitudo, decimum quemque sortiti, alimentum habuere fame sauius. Agebat adhuc ira Regem præcipitem, cum partem exercitus amisisset, partem comedisset: donec timuit ne & ipse vocaretur ad sortem, tum demum signum receptui dedit. Seruabantur interim illa generosa aues, & instrumenta epularū camelis vehebantur, cum sortirentur milites eius quis malè periret, quis peius viueret. Hic iratus fuit genti, & ignota, & immerita, sensura tamè.

Hæc Seneca ex Herodoti Thalia descripsit, & quodammodo interpretatus est. Iustinus compendio: Ad Hammonis quoque nobilissimum templum expugnandum exercitum mittit, qui tempestatibus & arenarum molibus oppressus interiit. Plutarchus idem quod Herodotus: sed addit, L. M. fuisse arenis ex Cambyse copijs oppressa. Sed quid est, quod Alexandrum mouit ad tam periculosum iter, cum illic nullum haberet hostem. Ferè idem respondet omnes: Curtius imprimis, quod fouem Hammo-

Plinius lib. 5. c. 9. p. 97.

Lib. 3.

l. 8. de ciui. c. 5. De eisdem lit. Minutius Felix in Octauio. Cyprianus, alij quos supra legisti.

Herod. lib. 3. lib. 1. c. 100. c. 100. c. 100. c. 100.

50000.

lib. II.

nem voluerit credi generis sui auctorem: haud contentus mortali fastigio, ad quem iussit moriturus etiam corpus suum deferri, Curtius lib. ultimo. Iustinus, *Ad Iouem*, inquit, deinde Hammonem pergat consulturus, & de euentu futurorum, & de origine sua. Naniq̄ mater eius Olympias confessa viro suo Philippo fuerat, Alexandrum non ex eo se, sed ex serpente ingentis magnitudinis concepisse. Denique Philippus vltimo prop̄e vita sua tempore, filium suum non esse, palam predicauerat. Qua ex causa Olympiadem veluti stupri compertam repudio dimiserat. Igitur Alexander cupiens signum diuinitatis acquirere, simul & matrem infamia liberare, per praemissos subornat antistites, quid sibi responderi velit. Idem Orosius: inde ad templum Iouis Hammonis pergit, vt mendacio ad tempus composito ignominiam sibi Patris * incesti, & infamiam adulterae aboleret. Sed Callisthenes apud Strabonem *Ἐπὶ τὸν Ἀλέξανδρον φιλοδοξῆσαι μάλασι ἀνελεῖν, ἐπὶ τὸ χρηστῆριον, ἐπειδὴ καὶ περὶ αὐτῆς ἦκεν πρότερον ἀναβῆναι καὶ ἡρακλέα*. Callisthenes narrat Alexandrum ambitione, qua maxima ardebat, inductum ad id oraculum contendisse, quod intelligeret Perseum & Herculem prius eo ascendisse. Idem Arrianus & copiosius Strabone, qui addit Alexandrum genus etiam à Perseo & Hercule duxisse.

lib. 3. c. 16.

* Melius

incerti

lib. 17.

lib. 3.

STERILES ARENAE IACENT.) Omnium optimè Lucanus hos describit.

ix. Pharfalia in Catonis oratione.

O quibus vna salus placuit, mea signa secuti,
Indomita ceruice mori, componite mentes
Ad magnum virtutis opus summosq̄ labores.
Vadimus in campos steriles, exustaq̄ mundi,
Qua nimius Titan, & rara in fontibus vnda,
Siccaque latiferis squalent serpentibus arua.

Et mox infra. Dux an miles eam, serpens, sitis, ardor, arena
Dulcia virtuti, gaudet patientia duris,

Rursumque infra. — patet omne solum, liberque meatu
Aeoliam rabiem totis exercet arenis,
Et non inbriferam contorto puluere nubem
Inflexum violentus agit: pars plurima terra
Tollitur, & nunquam resoluta vertice pender.

Et quae ibidem longa narratione sequuntur, quomodo Romanus miles laborarit, & cum arenis luctatus sit. Sic Gellius ex quarto Herodoti narrat Pnylos illis in arenis perijisse, cum arma in Aulum sumerent, est elegans fabella.

lib. 16. c. 11.

* Naectenabum.

IOVEM QVEM GENERIS SVI AVCTOREM) * Naectenabum regem Aegypti magum regno pulsum venisse in Macedoniam, & cum Olympiade in forma Iouis Hammonis aut serpentis consueffe tradunt fabulae, & omnium prolixissimè conditus liber de Alexandro Magno, quem vulgò historiam Alexandri Magni appellant, plenusque est portentosissimis mendaciorum monstris, vt mirer Vrspergensem, Deluacensem, aliosque non fuisse cautiore, quam vt sine delectu suis historijs huiusmodi prodigia fabularum infererent, quibus auctoritatem nominis haud parum detriuerunt, & fidem in reliquis labefactare potuerunt. Ab Vrspergensihac editores sapienter reiecerunt; In alijs adhuc haerent nec pauci illi naui. A Graecis fabularum saecundis conditoribus profecta est vanissima narratio, & historia ἀνόνουμ, * Graecè primum scripta; quamuis Eusebij extet praefatio, quae hodieque Latine & Germanicè legitur. Sunt tamen auctores non spernendi, qui de dracone memorant, quamuis de Naectenabo taceant. Plutarchus Olympiadem prop̄e infamem reddit, & nihil à Medea abfuisse tradit, cuius verba subscribo.

* In Luteriana Bibliotheca falso adscribitur Callistheni.

Plutarchus in Alexandro.

Edonidibus.

Visus est draco etiam ad dormientis Olympiadis corpus exporrectus, idque praecipue Philippi erga amorem & familiaritorem consuetudinem aiunt extenuasse, vt raro cubitum ad illam commeareret, quod vel timeret fascinationes eius & venefica, vel consuetudinem eius, vt qua consuesceret cum maiore deuitaret. Subijcit Plutarchus ex aliorum sententia, Foeminas eius regionis Orphicas & Liberi patris sacris antiquitus obnoxias, Clodonasque & Mimallones cognomento dictas, multa cum Edonibus ac Thyresis Aenum accolentibus agere consilia. Vnde etiam *ἄνηκεν* dictio esse videtur immodicis & superstitiosis sacrificijs: Olympiadem autem praeter ceteris motum lymphaticum amulatam, fanaticum peregrisse ritum horridiore spectaculo, cum serpentes mansuefactos traheret thyasis ingentes, qui ex hedera subinde & mysticis cumis obiter prorepentes, thyasosque & coronas mulierum circumiecti percollebant viros. Verum Philippo, vt Plutarchus pergit narrare, qui post eam speciem Megapolitanum Charonem Delphos misit, sortes referunt fuisse ab Apolline allatas, iubente, vt Hammoni sacra faceret, atque hunc Deum coleret in primis: Amisisse vero eum alterum oculum, quem rima ostij adiuuens, Deum conspexit serpentis figuram cum vxore sua concubantem. Olympias (vt Eratosthenes est auctor) quum euntem ad bellum prosequeretur Alexandrum, arcanum ortum eius soli detexit, hortata vt pro natalibus generet animos.

animos. Alij hoc illam aiunt detestari solitam, ac dixisse. Non desinet Alexander in crimen me apud Iunonem vocare. Hæc prolixè Plutarchus. Egregiè ridet Diogenes Alexandrum apud inferos. π τὸ τοῦ Ἀλέξανδρου; καὶ οὐ τὸ Διὸς, ὡς περ ἡμεῖς ἅπαντες; Quid hoc rei Alexander? ita-ne defunctus es quoque, perinde ac nos omnes? Affirmante dein Alexandro, nec mirandum subiiciente, quod homo natus esset. Tum Diogenes, οὐχ ἔν δ' Ἀμμων ἐψεύδατο λέγων ἑαυτὸ σε εἶναι υἱόν; σὺ δὲ φιλίππου πατρὸς ἦσθα. Num ergo Iupiter ille Ammon mentiebatur, cum te suum esse filium diceret? an verò tu Philippo patre prognatus eras?

Pergit deinde ludere Diogenes de Olympiade. Idem obiicit ipse pater Philippus Alexandro apud inferos. Idem Hannibal apud Minoem.

Apud M. Varronem in Oreste, & Agellium XIII. Noct. Attic. Elegantem legimus epistolam Olympiadis matris, qua respondit Alexandro huiusmodi epigraphæ literarum.

REX ALEXANDER IOVIS HAMMONIS F. OLYMPIADI MATRI
SALVTEM DICIT.

Olympias rescripsit ad hanc sententiam: Amabo, inquit, mi fili quiescas: neque deferas me, neque criminere aduersum Iunonem. Malum mihi prorsum illa magnum mihi dabit, cum tu me literis tuis pellicem illi esse confiteris. Ea mulieris scitè atque prudentis erga ferocem filium comitas seorsim & comiter admonuisse eum visa est, deponendam esse opinionem vanam, quam ille ingentibus victorijs, & adulantium blandimentis, & rebus supra fidem prosperis imbiberat genitum esse se de Ioue.

Cæterum de angue seu dracone aliquid etiam Liuius (cum de Scipione meminit) in hæc verba narrat, sed fabulæ simile: retulitque famam in Alexandro Magno prius vulgatam, & vanitate & fabula parem, anguis immanis concubitu conceptum, & in cubiculo matris eius persæpè visam prodigij eius speciem, interuentuque hominum euolutam repente atque ex oculis elapsam. His miraculis nunquam ab ipso (Scipione) elusa fides est, quia potius aucta arte quadam, nec abnuendi tale quicquam, nec palam affirmandi.

Liuius lib.
6. dec. 3.

Sic mater Scipionis ad natum eadem de re canit apud Silium.

Silius li. 9.

Verum age nate tuos ortus, nec bella pauescas
Vlla, nec in cælum dubites te tollere fastis.
Quando aperire datur nobis, nunc denique disce.
Sola die caperem media cum fortè petitos
Ad requiem somnos, subitus mihi membra ligauit
Amplexus, non ille meo veniente marito
Assuetus, faciliq; mihi: tum luce corusca
Implebat quamquam languentia lumina somnus
Vide (crede) Iouem, nec me mutata fefellit
Fama Dei, quod squalentem conuersus in anguem
Ingenti traxit curuata volumina gyro.

Silius etiam agnoscit Alexandrum Ioue natum, vbi vmbram illius apud inferos alloquitur, & belli gerendi præcepta accipit.

Silius eo-
dem lib.

Incipit Aeneades: Lybici certissima proles
Hammonis, quando exuperat tua gloria cunctos
Indubitata duces: & quæ sequuntur.

Notauit Alexandri superbiam etiam Val. Max. Alexandri, inquit, Regis virtus & felicitas tribus insolentia gradibus exultauit euidentissimis. Fastidio enim Philippi Iouem Hammonem patrem adsciuit: tadio morum & cultus Macedonici, vestem & instituta Persica adsumpsit; spreto mortali habitu diuinum aucupatus est. Nec fuit ei pudori filium, ciuem, hominem dissimulare.

Val. Max.
lib. 9. c. 5.

Eadem de Dracone & Olympiade leges apud Zonaram, Cedrenum, & antiquiores, Solinum, Iustinum.

De Nectenabo miror tot testes extare, sed quos ex historia Græca fabulosa anonymi sua habuisse nil dubitarim. Glycas etiam accedat. Quo tempore filius Artaxerxis Ochus, Aegyptum occupauit, Rex Aegyptius Nectenabo veste commutata in Macedoniam aufugit: cum antea per vaticinationem, qua pelui solet fieri, futurum cognouisset, vt Aegyptus in hostium potestatem veniret. Cumque per quasdam præstygias Philippo Regi & Olympiadi coniugi innotuisset, occultis machinationibus furtiuam cum ea consuetudinem habuit, & Alexandrum procreauit. Nectenabus Rex vltimus Aegypti Pharaos dictus, cum intellexisset regnum Aegypti à Deo euersum iri, tonsa comâ & mutata veste, relicto regno, per Pelusium fugit Pellam Macedonia, vbi regnabat Philippus Macedo. Olympias chronica tamen rei non conuenit, cum ponitur centesima decima, anno quarto, cum Nectenabo iam ante Olympiadem centesimam

simam sextam debuerit esse in Macedonia, vt fabula aliquam speciem veri accipiat. Eusebii Pamphili χρονολογία καὶ ἄλλων rectè ponit Νεκτανεβῶνα Olymp. 103. cœpisse regnum; octo annos tenuisse. ergo centesima quinta Olymp. potuit venisse in Macedoniam. Alexander Olymp. 106. anno primo natus est.

Eusebius. Hic Ochus Aegyptum cum copijs ingressus, viuo adhuc Patre Artaxerxe, vel vt alij tradunt, post mortem patris Aegyptum occupauit, Nectenabo vel in Aethiopiā, vt quidam, vel in Macedoniam vt alij prodidere, vbi Olympiadem per magicas artes deceptam iniit, & ex illa Alexandrum, multorum sententia Hammonis Iouis filium, suscepit. Eusebius Latinus factus tamen Nectanebum in Aethiopiā pulsū scribit Olymp. 107. anno tertio, cum Alexander iam septimum ageret annum. Diodorus anno 4. Olymp. 107. Itaque fabula est de Olympiade, credita tamen ex aliorum rationibus, immo & Scipio, & Augustus, & Galenus, vt Aurelius Victor in Galerio Armentario narrat, ita nati feruntur. De Scipione ex Liuiō & Silio docui: de Augusto *CXCV. *Aclepiades Meneletes affirmat. At iam matrem Augusti idem passam in Apollinis sacris, eoque Augustum voluisse Apollinis filium videri, sed tam fuit Apollinis filius Augustus, quam Hammonis Alexander, vt Africanus Iouis, inquit, Læuius. Poeticum ergo potius figmentum credas, quam historiam, vt illud carmen Antipatri

Βυκόλ. Ἐπλεο ποῖβε ποσειδάων δὲ καβάλλης
Κύβη. Ζεὺς Ἀμμων δὲ ἀμφιπόητ. ὄφης.
Neptunus quadrupes factusq; es Phæbe bubulcus,
Ammon clare draco, Iuppiter albus olor.

Luc. in A-
lexand.
Pseudo-
mant.

Hæc de fabula ad similitudinem veri quoque modo efficta. In historia Alexandri pertexitur vti que ad cædem Nectanebi magi, quem, vt Tiberius suos Mathematicos Rhodi, ex rupe præcipitem deturbauit. Fabulæ occasionem præbuit, vt & Plutarchus animaduertit, & Lucianus extè docet.

Nam illi (Macetidi mulieri) patria erat Pella, qui locus olim floruit sub Macedonicis Regibus, nunc à paucis, vsq; obscuris & humilibus colitur. Ibi cum conspicerent immāni magnitudine dracones placidos admodum ac mansuetos, aded vt à mulieribus alevantur, & cum pueris vnā cubarent, & calcantes ferrent, neque commouerentur, si quis stringeret premeretq;. Deniq; perinde atque infantes lac de papilla sugerent, (nam sunt id genus apud illos permulti) vnde verisimile est olim illam de Olympiade fabulam increbuisse. cum Alexandrum conciperet, huiusmodi dracone quopiam opinor, cum ea concumbente, mercati sunt ex his serpentibus vnum qui esset pulcherrimus, obolis sanè paucis, & quæ sequuntur.

HAUD CONTENTVS MORTALIFASTIGIO) Hoc maximè offendit principes ac purpuratos, alioſque Græcos Macedonum, causamque præbuit primum Hegilocho, dein Philotæ & Parmenioni conspirandi in necem Alexandri, vt Curtius Infra lib. 6. c. 20. ostendit. Et lib. 8. c. 4. Clitus cum à menta abstraheretur. Et ad vltimum, inquit, Iouis, quem patrem sibi Alexander asseret, oraculum eludens, veriora se Regi, quam patrem eius respondisse dicebat. Rursum eod. lib. Hermolæus reg. Tu (inquit c. 15.) Philippum Patrem auersaris, & si quis Deorum ante Ionem haberetur, fastidires etiam Ionem. Miraris si liberi homines superbiam tuam ferre non possumus? Athenienses, vt est apud Athenæum, Demadem decem talentis multarunt, quod illis persuadere conaretur, vt Alexandrum pro Deo colerent. Aelianus centum multatum ait. Lacedæmonij iusi tertium decimum agnoscere Deum, ex Dijs Alexandrum decreuerunt. Ἀλέξανδρος βέλεται θεὸς εἶναι, ἔσω θεός. Alexander quoniam vult Deus esse, esto Deus.

AUT CREDEBAT ESSE, AUT CREDI VOLEBAT.) Ego tam stultum nunquam fuisse existimo Alexandrum, vti se ipsum crederet Ioue fatum, sed hoc credi volebat ad aliorum Regum superbam & stultam imitationem; vel vt sibi famam diuinitatis conciliaret apud barbaros, quo facilius ipsos suo imperio subijceret. Sic enim apud Lucianum se patri purgat apud inferos. Neque verò nesciuseram, pater, Philippi Amyntæ esse filium: sed quia ad res gerendas sic mihi visum erat conducere, commento hoc vsus sum vaticinijs. Et mox infra, Non isthuc, sed barbaros in mei admirationem tractos facilius hoc prætexta nostro subdidimus imperio: cum nemo vnus viribus nostris adhuc resisteret, quippè hac solâ opinione ducti, quod aduersus Deum sibi esset præliandum. Idem excusat apud Curtium creditum est, veri vicè obtinuit. Fallus idem est se mortalem eod. lib. vulneratus. Caterum cum vnus saucium penderet, & cruore siccatofrigescens vulnus aggrauaret dolorem, dixisse fertur: se quidem Iouis filium dici, sed corporis agri vitia sentire. Et apud Plutarchum Τέτο μὲν εἶπεν, ὃ φίλα τὸ πρῶτον αἶμα, καὶ σὲ κ' ἰχθῶρ.

— οἶός τ' εἶπε πρὸς μακάρεσσιν θεοῖσιν.

Hic, amici, inquit, sanguis non est talis.

— δῖς vt solitus manare beatis.

Dioxippus Atheniensis (vt narrat Aristobulus Cassandrinus apud Athenæum.) quinquertio, cum

Lib. 8. in
respon. ad
Hermolai
orationem
c. 16.

cum vulneratus esset Alexander, manantē sanguine, hoc fertur dixisse, non ipse Alexander ἰχθὺς οἷσιν τὸν ῥεῖν μακάρεσσι θεοῖσι. Aelianus lib. 9. c. 37. aliter tradit, τὸ μὲν τοι θεὸς ἡμῶν ὃν Σελεία ῥοφήματα αἰ ἐλαπίδες κείνται: Nostro Deo spes sit a est in cochlearis sorbitione.

Elegans dictum addit Plutarchus Alexandri in Anaxarchum Sophistam, qui tonante immaniter Ioue interrogarat Alexandrum: μήτε σὺ τοῖστον ὁ τὸς Διός; nunquid tale potes quid tu fili Iouis? respondisse tradit Alexandrum subridentem: Nolo, inquit, formidolosus esse, sicut tu me vis, amicum, qui cannam fastidus meam, quod pisces videas in mensis, non satraparum capita apposita. Idem Satyrus in vitis refert apud Athenæum de Alexandro Eudæmonico Philolopho, vno ex assentatoribus Alexandri.

Athenæus
lib. 6. p. 251.

ERGO CVM IIS QVOS DVCERE SECVM STATVERAT.) Aelianus & Plutarchus tradunt spacium Alexandriae condendæ captum ab Alexandro, priusquam ad Hammonem proficisceretur, relictamque magnam manum ad moliendam urbem, dum ipse peteret oraculum, iussamque operi instare. Curtius, Siculus, & Iustinus post reditum ab Hammonem: Ego designatam prius reor, postea perfectam. Sumpsit in comitatum secum copias suas cum camelis, qui dona Ioui, vtresque aquarum ferebant ad leuandam sitim.

SECUNDO AMNE.) Nam aduerso per Pelusiacum portum ascenderat Memphin vsque, vbi reliquit Nilum ad dextrum cum nauibus, ipse Heliopolin & vrbes eo loci sitas occupauit. Dein traiecto flumine, Memphin adiit, inde cum classe per alterum Nili alueum descendit ad Canopicum finem, circumuectus Mareotim, qui locus est instar maris, & multis palus, multis mare appellatur. Vbi locum vrbi delegit inter vtrumque mare, Mareoticum inquam, & AEgypticum, quod claudit Δέλτα, vt mox infra docebo. A Pelusio ad verticem Δέλτα, sunt stadia octingenta quadraginta, hoc est, milliaria Germanica xxvi. & duobus stadijs minus semisse. Ab Alexandria ad eundem verticem milliaria Germanica xxiii. cum duobus stadijs minus semisse. Septingenta quinquaginta Artemidoro teste, vt est apud Strabonem lib. 17.

MAREOTIM PALVDEM) Strabo in descriptione Alexandriae de Mareotide: Duo maria locum (designatum pro Alexandria) vndique alluunt, alterum à Septentrione, quod AEgyptium dicitur; alterum à Meridie, quod Marea lacus, & Mareotis appellatur. Eum Nilus multis fossis, tum è superioribus partibus, tum à lateribus actis, implet. Idem lacus autem Mareae latitudinem habet supra centum stadia, hoc est, triginta milliaria nostratia cum octaua parte, longitudinem infra trecenta, quæ nouem milliaria nostratia efficiunt, cum sesquiquadrante, si iuste sint trecenta. Stephanus: περί πόλεων ΜΑΡΕΙΑ πόλις ἐξ ἡμετέρας τῆς Ἀλεξανδρείας παρακειμένη: ἢ καὶ Μαρειώτις λέγεται, ἀφ' ἧς καὶ Μαρειώτης οἶν. & Marea ciuitas & lacus est, Alexandria adiacens, & Mareotis dicitur, vnde vinum Mareoticum.

LEGATI CYRENENSIVM) Diodorus Siculus Cyrenenses tum demum narrat occurrisse, De Cyrenensibus plurima Herodotus Melpomene. cum dimidium itineris iam ad Hammonem confecisset: κατὰ μέσιν δὲ, inquit, τὴν ὁδὸν ἀπὸ νηυσὶν αἰτῶν πρὸς τοὺς παρακρηναίων σφραῖνον κομίζοντες αἰ μαγαλοπρεπῆ δῶρα, ἐν οἷς ἦγον ἱππῶς πολεμίας ἑκοστίες καὶ πέντε τέσσαρα τὰ κράνη. Quumque iam itineris dimidium progressus esset, Cyrenensium legati ei occurrerunt, coronam & muneris ampla apportantes, in quibus erant equi bellatores trecenti, & firmissima quadriga beia quina. Iunxit cum his amicitiam Alexander, dein iter profecutus est. Arius Memphi auditos, ait, priusquam descenderet ad Mareotim. Iam quæris qui ferit Cyrenenses? Cyrenaisca hodie Marmarica regio à Cyrene vrbe regia nuncupata, Pentapoleos nomine insignis fuit, quod quinque nobilissimas ciuitates contineret, Berenicen, Arfinoen, Ptolomaida, Apolloniam & Cyrenen. Liber populus multis antè sæculis, demum Macedonibus ac post hos Romanis subiecti, Ptolomæus lib. 4. c. 4. tab. 4. Africa. definitur prouincia ab occalu, Syrti magna & Africa. A Septentrione Libycæ pelago, ab ortu solis Marmaricæ parte: à Meridie desertis Libyæ. Plinius ad lib. 4. c. 5. Sallust. bell. Jug. c. 79. Solinum, Strabonem, Iustinum l. 13. & alios.

AC PRIMO QUIDEM ET SEQUENTI DIE) Quæro quot dierum iter fuerit à Mareotide lacu ad Hammonis templum? Variant etiam hoc auctores. Plinius à Memphi ad Hammonem lib. 5. c. 5. lib. 17. xii. dierum iter ponit. Diodorus inter arenas Alexandrum ait, hæsisse octo dies, primis quatuor diebus vltim aqua à camelis deuecta, reliquis quatuor coelesti imbre adiutum, postea Ducibus coruis venisse ad regionem habitatam. Plutarchus non distinguit iter. Arrianus ex Aristobulo docet Alexandrum primis diebus iter haud procul à mari Parætonio fecisse per regionem non omnino ficcam, stadijs mille sexcentis, hoc est, quinquaginta milliariibus Germanicis, quando triginta duo stadia vnum ex nostratibus conficiunt. Dein Aristobulus affirmat petiisse Alexandrum Mesogabam, vbi Oraculum est Hammonis, per regionem omnino sterilem, sabuloque impeditam, & aquæ inopem, sed coelestibus aquis effusis recreatum esse exercitum. Strabo à Parætonio ad Hammonem numerat stadia c. 100. milliaria quadraginta cum semisse & octaua.

QVI ALTO OBRVTI SABVLO) Præclarè Lucani carmine hic totus Curtij locus illustratur. li. 9. Pharsalia.

Tum quoque Romanum solito violentius agmen
Aggreditur, nullusq; potest consurgere miles,
Instabilis raptis etiam quas calcat arenis.

Et mox: *Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis.*

*Nusquam luctando stabilis manet, imaq; tellus
Stat, quia summa fugit, galeas & scuta virorum
Pilag; contorsit violento spiritus actu.*

Et infra:

*Sic orbem torquente Noto Romana iuventus
Procubuit, metuensq; rapi constrinxit amictus,
Inferuitq; manus terra, nec pondere solo
Sed nixu iacuit, vix sic immobilis Austro.
Qui super ingentes cumulos inuoluit * arena
Atque operit tellure viros*

TERRAM OCVLIS REQVIREBANT) Lucanus:

*Iamque iter omne later, nec sunt discrimina terra
Vlla, nisi atheria medio velut aquore flamma
Sideribus nouere vias _____ manant sudoribus artus
Arent ora siti _____*

IAM STERILI ET EMORIENTE TERRA) Lucanus:

*_____ Exurit menses & puluere Bacchum
Enecat, & nulla puluis radice tenetur,
Temperies vitalis abest _____*

Iam supra Geographos præter Arrianum, Plutarchum, Siculum, Herodotum adduximus, & locus hic Curtij liquet. Non ineleganter hoc loco Galterus.

*Ardet rex Lybici sedes Hammonis adire
Difficile aditus, iter intolerabile, quamuis
Fortibus & paucis, rorem sitit arida tellus,
Et cælum mendicat aquas, astug; perenni
Macrescit regio, & steriles moriuntur arena.
Cumq; tenax sabulum solem concepit, & aura
Impulsuq; pedum concreuit, turbo procellas
Hic Syrtes habuere suas, hic altera sicco
Scylla mori latrat, hic puluerulent a Charybdis
Pulvereos vomit illa globos, iacet ille sepultus
In sabulo fortassis eos leuiore procella
Punisset mare Neptune, quam pulueris aquor
Nusquam culta virent, hominis vestigia nusquam,
Nusquam terra oculis, nusquam sese obijcit arbor.*

Hoc addo. Felicitate vsus Alexandrum, quod Austri etiam aliis ibi flantes tum qui curius, qui alioqui facile exercitum, vt Cambysem & Pyllos, obruissent.

SIVE ILLVD DEORVM MVNVS) Omnes Scriptorum præter Iustinum, qui de Alexandro tradunt, hanc historiam referunt, Plutarchus, Arrianus, Siculus, qui aquam etiam pluuiam ex conualle haustam in quadriduum suffecisse, ait, Alexandro, illudque munus Deorum creditum. Plutarchus disertè duo pericula diuinitus munere Deorum euasisse, putat Alexandrum, aquarum inopiam, excusso subito imbre, & Austro coercito vt flaret, qui arenarum fluctus solitus fuit excitare.

Pharal. 9. Non ita Catoni, quamuis pio, canit succursum Lucanus, sed exiguam inter arenas venam aquæ, qui
Vide lib. 7. vix vni suffecisset Catoni, si bibisset: De eodem Catone Seneca epist. 104. Vides posse homines labores pati per medias Africæ solitudines pedes duxit exercitum. Vides posse tolerare sitim: & in
infra. collibus arenibus, sine vllis impedimentis victi exercitus reliquias trahens, inopiam humoris lorricatus tulit, & quoties aquæ fuerat occasio, nouissimus bibit.

Hoc alias Dauid vir Hebræorum sanctissimus, & Alexander Macedonum fortissimus, & Theodosius iunior religiosissimus Imperator fecisse memorantur.

COMPLVRES CORVI) De Coruis contentiunt Aristobulus, Callisthenes, Diodorus Siculus, Plutarchus. Ptolomæus Coruos in Dracones transformat, quos, ait, clamore edito agmen præcessisse, atque ad Hammonis ædem duxisse, & reduxisse. Arrianus prodigium quidem aliquod ostensum putat, sed cuiusmodi fuerit, propter scriptorum variantes sententias cunctatur dicere. Callisthenes eleganter coruorum officiosum ducendi exercitus ministerium (vt Curtius hic) describit apud Plutarchum: Deinde confusis quibus duces itineris utebantur, notis, qui errarer agmen per ignorantiam, atque ab itinere deflecteret, corui oblatis duces se præbuerunt. Si agmen sequebatur, incitatis antecederant pennis: sin incederet lentius & tardius, opperiebantur. Quod verò miraculum superabat omne, vt auctor est Callisthenes, vocibus & crocitu, si qui nocte aberrarent, hos reuocabant, atque ad vestigium viæ reducebant.

INCREDIBILE DICTV INTER VASTAS SOLITVDINES, ITA VNDIQVE AMBIENTIBVS RAMIS.) Non constat hic oratio, nec verborum connexio, nisi aliter legas, & aliter interpungas.

* Arena, arenæ dixit contra eos qui negant in singulari dici arenâ.

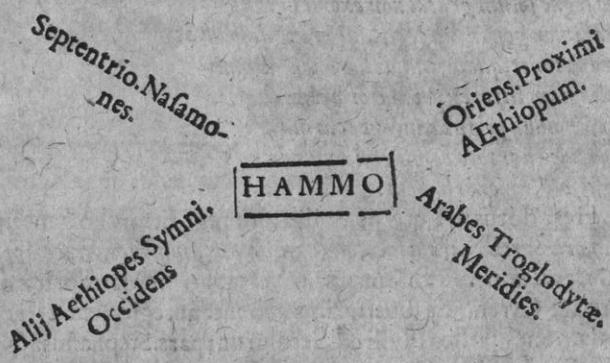
pungas. Nam tutè collige, & committe voces, & cognosces deficere compositionem. Quid enim est. *Ita ambientibus ramis vix in densam umbram cadente sole, confecta est: multiq; fontes &c.* Scribe ergo cum Acidalo. *Incredibile dictu, inter vastas solitudines sita, vndiq; ambientibus ramis: & quæ sequuntur: sententia est. Fidem propè excedit: sedes consecuta Deo, seu locus & lucus Hammonis in vasta silua situs, vndique opacitate frondium septus, sole vix umbram penetrante, terramque respiciente, confectus est, multique fontes &c. siluas alunt.*

CAELI QUOQUE MIRA TEMPERIES) qualis est in Hesperidum nemore, haud procul inde sito, & fortunatis infulis, quæ hodie Canariæ dicuntur. Lucanus: Lib. 9.

*Esse locis superos testatur silua per omnem
Sola virens Lybicum: nam quicquid puluere sicco
Separat ardentem tepida Berenice Leptim,
Ignorat frondes solus nemus extulit Hammon
Siluarum fons caussa loco ----*

Subdit postea Lucanus quare circa Hammonem nullam arbores iaciant umbram, quod sub æquatore sita sint, quod quàm verum sit, Astrologi docent, qui negant Hammonem penitus sub æquatore deprehendi. Eodem modo Diodorus Siculus postquam circumfusas vndique arenas eluctatus est, depingit nemus Hammonis, & suis finibus circumscribit: Ipsa sedes (seu regio circû Hammonem) in latum & longum quinquaginta stadia patet, tesqui milliari nostrate cum duobus stadijs. Arrianus decem stadijs arctiorem siluam facit quam Siculus. Cætera de cultu loci eadem descriptio est Diodori & Arriani cum Curtio, nisi quod sigillatim etiam de triplici munimento arcis exertè & signatè exponit.

ACCOLAE SEDIS SVNT AB ORIENTE PROXIMI AETHIOPVM) *Non satis facit* (inquit Glareanus) *hac descriptio Geographia perito, quamquam ego eam corruptam & mutilam, deniq; malè distinctam puto. Priorum enim versuum sensus de ortu & meridie, vbi distinguendus est nescitur, Aethiopum, Troglodytarum & Arabum. Sed nec corruptus locus est, & distinctu facilis. Ita ergò interpunge, Accolae sedis sunt ab Oriente proximi Aethiopum; in meridiem versi Arabes spectant. (Troglodytis cognomen est) horum regio vsq; ad mare rubrum excurrit, at qua vergit ad occidentem, alij Aethiopes colunt, quos Symnos vocant; a septentrione Nasamones sunt, gens Syrtica &c. Et quamuis ex hac sola veraque interpunctione iam mens auctoris sagaci Lectori liqueat, tamen vt omnibus sole clarius pateat, παραφρασεως exponamus: In medio sit fanum Hammonis: ab oriente habitant proximi Aethiopum, à meridie Arabes Troglodytæ dicti, ab occidente alij Aethiopes, à Septentrione Nasamones. Nonne sole clarius iam lucet Curtius? aspice iconem subiectam.*



non ita exertè Diodorus, sicuti, qui Accolas Orientis prætermittit, sic enim Siculus: τὴν δὲ ἰσθμὸν τῆς θεῆς χώραν περιρικῆσι κατὰ μὲν τὴν μεσημβρίαν ἃ δὴ οὖν αἰθίοποι, κατὰ δὲ τὴν ἀρκτον λιβύων νομαδικὸν ἔθνη, καὶ πρὸς τὴν μεσόγειον ἀντικὸν τὸ τῶν Νασαμῶνων ὄνομαζόμενον ἔθνη: *sacram hanc Deiregionem accolunt versus Meridiem & Occidentem Aethiopes; ad Septentrionem Libyes Numidæ, quibus in mediterraneo campo adherent Nasamones. Medium tenent Hammonij: Ptolomæus in tertia Africæ tabula Hammoniam his finibus describit. Ab ortu finitur regio Iudæa, Arabia Petraea, sinu Arabico: à Meridie interioris Libyæ deserto, & Aethiopia, quæ sub Aegypto est: ab occasu Africa & magna Syrtæ & parte interioris Libyæ: à Septentrione Libyco pelago & Aegypto. Sed Ptolomæus non tantum Hammoniam, quasi mediam, sed Aegyptum etiã & Pentapolin cum Marmarica seu Hammonia complexus est.*

TRAGLODYTIS COGNOMEN EST) Sunt qui à Poeta Erembos hos dictos existiment.

Αἰθιοπίας δίκουμην καὶ Σιδονίης καὶ Ερεμβός.
Veni & ad Aethiopia, & Sidonios & Erembos.

Sed plerique hos Arabes arbitrantur. Ἐρεμβὰ αὐτὴν ἀπὸ τῆς εἰς ἔρημ ἑμβόμην, à terra subeunda dicti

li. 16.
li. 6. c. 19.
cap. 44.
Plinius li. 6.
c. 29.
Solinus 70.
l. 4. antiq.

dicti sunt, quod in speluncis habitent, unde & Troglodytæ cognominantur. τρωγλυται enim Græcis est cauerna, δύνω ingredior. Artemidorus horum vitam cultuum, mores copiosè enarrat apud Strabonem, qui de eisdem volumine xvii. ipso initio tractat. Plinius autem varijs locis & libris de eisdem memorat. Hodie dicuntur Abasini, gens proxima rubro mari. Regnum Barnagas indigenæ nominant. Obseruandum quod Herodotus de iisdem refert. Troglodita Aethiopes solis omnium quos fando cognouimus perniciosissimis pedibus sunt: serpentibus lacertisque, & alijs id genus reptilibus vescentes, lingua nulli alteri simili videntes, sed vesperilionum more stridentes. Solinus: Troglodyta specus excavaunt, illis teguntur. Dicuntur Græcis etiam θηρατοῖσι à ferarum venatione, quos pedum velocitate assequuntur. Melas l. l. c. viii. Troglodyta multarum opum Domini, student magis quam loquuntur, specus subeunt alunturq; serpentibus. Diodorus eandem gentem depingit suis coloribus, & à Græcis pastores, ait, appellatos.

QVOS SYMNAS VOCANT.) Nusquam reperio hanc gentem, negant omnes Geographi extarè seu Symnos seu Symyos, nam & scriptura variat, unde est in mentem cogitare Scenitas legendum, quomodo antiqui Codices respondent, qui tamen à Strabone & Plinio collocantur in Mesopotamia. Ptolomæus, Stephanus, περὶ πόντου voce Gorama. Ammianus, Marcellinus, Solinus, In Arabia. Stephanus Γόραμα χόρα τῶν Σκυθῶν Ἀραβῶν. Marcellinus Aegyptiâ gentem facit omnium vetustissimam, nisi quod super antiquitate certat cum Scythis, meridiali latere Syrtes maiores & Phycus promontorium, & Borium, & Garamantes nationesq; variâ claudunt: qua Orientem è regione prospicit, Elephantinam & Meroen vrbes Aethiopum, & Catadupos rubrumq; pelagus, & Scenitas prætenditur Arabos, quos Saracenos nunc appellamus. Et idem: ab occidua plaga contingit Armenios & Niphatem, & in Asia sitos Albanos, mare rubrum, & Scenitas Arabas, quos Saracenos posteritas appellauit. Marcellinus varia ratione Scenitas nunc ad Occidentem, nunc ad Orientem collocat, sicut nos Asiam minorè in Oriente collocamus, Armeni & Persæ eandem ad Occidentem respiciunt. De Scenitis & originatione verbi hæc Solinus: verū hæc Arabia procedit vsq; ad illā odoriferam & diuitem terrā, quam Catanes & Scenita tenent, Arabes nobiles monte Casio: qui Scenita causam nominis inde ducunt, quod tentorijs succedunt, nec alias domos habent. Ipsa autem tentoria cilicina sunt: ita nuncupant velamenta à cararum pilis texta. Arabiam hic desertam Solinus cum Ptolomæo accipit, quæ tenditur vsque ad Felicem, est enim triplex, Petræa, Deserta, & Felix dicta, quam Græci ἐὺδαίμονα appellant. Ptolomæus tamen non Scenitas, sed Sentites nuncupat, nisi mendosa est scriptura, quod suspicor. Videtur Strabo Syntas appellare, quos Curtius Symnos aut Symuos dixit. Venit tamen in mentem posse Symnos videri eos, quos Diodorus Siculus Antiquit. lib. Simos vocat.

A SEPTENTRIONE NASAMONES SVNT.) Hunc locum Curtij aperiunt nobis Lucani versus lib. ix.

Hoc tam segne solum gratas non exerit herbas
Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima ponto
Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
Syrts alit, nam littoreis populator arenis
Imminet, & nulla portus tangente carina
Nouit opes, sic cum toto commercia mundo
Naufragijs Nasamones habent.

lib. 11.
lib. 4. c. 5.
lib. 17.
li. 4. antiq.
vni regi

Multa de Nasamonibus Herodotus in Euterpe, & illorum rége Etearcho gentem Libycam ad oram Syrtis Plinius: *Iam in ora Syrtis Nasamones, quos antea Mesammones Græcè appellauere, ab argumento loci medios inter Gacenas sitos.* Ptolomæus lib. 4. tab. 3. in Marmoricæ descriptione Nasamones ponit. Strabo: Syrtis & Cyrenaicæ superne incumbentem regionem Afri obtinent sterilem sanè & aridam, primi Nasamones, postea Pphylli & Getulorum pars. Stephanus à Nasamone quodam dictos affirmat. Diodorus Siculus circa Cyrenem ac Syrtis quatuor genera describit. Nasamones, ait, ad Notum vergere. Sed quæ Curtius Nasamonibus assignat, Diodorus a Chifis tribuit, quamque coniunctim de illis narrare videtur, quando de Nasamonibus nihil seorsim addit. Tertij, inquit, *neq; vllis subsunt regibus, neq; vllam iusti & æqui rationem notitiamque habent, latrocinijs semper intenti, rapientes enim quæ prima ex deserto, casu occurrunt, confestim ad sua loca redeunt.* Describit postea mores copiosè.

cap. 40

SYRTICA GENS.) Syrtis ἀπὸ τῆς σύρῳ Straboni deducitur, quod à vento trahantur in mare arenæ & cumulentur, ac cogantur. Syrtis Virgilio & Latinis quæuis in mari breuia, vt Græcis βραχεῖα appellantur, loca inquam vadosa & arenosa, vbi latentes in vndis scopuli, arenæ, vada cæca existunt. Sunt quidem aliæ passim, sed duæ in extremis Africæ oris celebratissimæ, à quibus & aliæ nomen habent, Maior, de qua hic; & Minor, de vtraque Geographi. Solinus eleganter has describit: *Syrtes, inquit, quas inaccessas vndarum ac reciprocum mare efficit, cuius salis defectus vel incrementa hauri promptum est deprehendere, ita incertis motibus nunc in breuia rescinditur, nunc æstibus inundatur inquietis. Varro auctor est perflabilem ibi terram ventis penetrantibus subitam vim spiritus subitissimi aut reuomere maria, aut resorbere.* Ita Solinus in ventum & æstum maris potius, quam in arenas vento agitatae causam Syrtium confert. Elegantijs adhuc Salustius, *Ceterum sicum (Leptis Oppidum)* inter

inter duas Syrtis, quibus nomen ex re inditum. nam duo sunt sinus propè in extrema Africa, in pares magnitudine, pari natura: quorum proxima terra præalta sunt; cætera, uti fors tulit, alta: alia in tempestate vadosa; nam ubi mare magnū esse, & sauire ventis capit, limum arenamq; & saxa ingentia fluctus trahunt, ita facies locorum cum ventis simul mutatur. Dio Chrysostomus eadem egregiè exprimit in fabula Libyca, cui volupe est cum eleganti ingenio fabulari, poterit auctorem consulere. Locus incipit, *ἔστι δὲ ἡ Σύρτις*, &c. supra, omnia ferè quæ narrat Diodorus lib. 3. de Syrio sinu. Plinius vriusque Syrtis Africae magnitudinem circumscribit, minoris trecentis millibus passuum ambitu, maioris circuitu DC. XXV. millibus; Idem, duos sinus *vadoso ac reciproco mari diros* nominat. Nec tacet Lycophron in Cassandra, neque Zetzes.

Sexaginta
milliaribus
German.
viginti
quatuor.
Lib. 4. c. 4.
Lib. 1.
Lib. 1. & 17.

INCOLAE QUOS HAMMONIOS VOCANT.) Descriptis circumiacentibus populis Hammonis, incipit ipsam Hammoniam & sedem Hammonis describere. Abest autè (ut dimentus est Strabo) tribus stadiorum millibus à mari Hammonis æde, hoc est, nonaginta tribus nostratibus milliaribus cum triente, quamquam opinio est Eratosthenis apud Strabonem, Hammonem olim fuisse in mari. A Parætonio, unde soluit Alexander, & incipit Hammonia, ad ipsam sedem Hammonis vsque stadia mille & trecenta (quamvis alij sexcenta ponunt) quæ milliaribus quadraginta paulloque amplius constant.

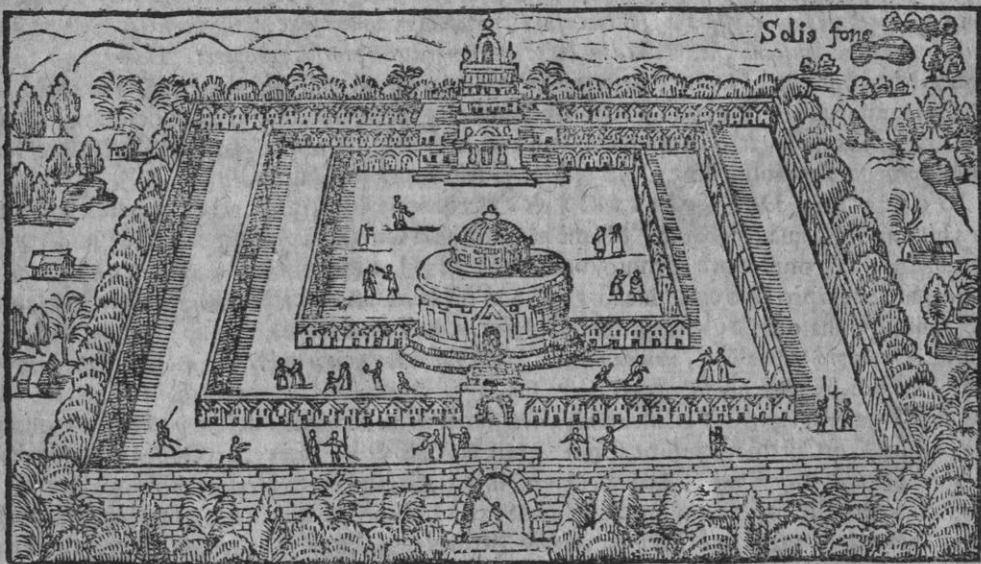
HAMMONIOS VOCANT.) Regio Hammonia, & Hammonia ea regio, ab ipso Ioue Hammonè, quem alij regem Libyæ, alij pastorem faciunt, alij ab arenis, quæ * *ἄμμος*, seu *ἄμμος* Græcis dicitur, Hammonem aut Ammonem aiunt nuncupatum. Manetho Sebeonites non ab arenis Hammonem. Sed à voce *ἄμμος* dictum contendit, quod Aegyptij valet occultum, seu occultationem, quo suam originationem Plutarchus in Phyride sumit. Plato in Phædro Thamos, nisi mendosus est locus, habet. Rameesses tamen Rex Aegypti in obelisci Thebani epigraphæ non semel vocat Hammonem. Sed de originatione vocis infra plura ex Hervvarto.

* *ἄμμος*
aliter, unde
apud Latinos utroque modo
scriptum
reperitur
Iupiter
Ammon,
& Iupiter
Hammon,
inde arenarius
Hamon.
Propertius elegi
lib. 4.
Hoc nec arenosum
Libyci Iouis
explicat
antrum.

DISPERSIS TVGVRIIS.) Hammonij, seu populus vicinus in silva quidem degit, sed extrarcem, quam triplici munitione circumdant Curtius & Diodorus. Nemus est lætum, felici arbore Palma, thua, thya, paliuro, & alijs, ut Theophrastus, Arrianus, Diodorus, & Plinius referunt.

PRIMA MVNITIO.) Intima nempe in umbilico arcis & nemoris quæ est angustissima, & est ipsa regio & aula veterum regum. Alteram arcis partem seu medium, occupabant reginæ cum regia sobole, ephetis & gynæceo. Paulò plenius hic Diodorus rem proponit mediamque arcem ubi gynæceum & Oraculum est, propugnaculum totius loci affirmat, nec delubrum tantum ibidem collocat, sed fontem etiam sacrum, in quo quæcunque Deo offerenda erant, prius abluebantur. Et in hac media arcis parte erat ipsum oraculum & templum Hammonis. Ultima demum & latissima sedes muro cincta cladebat præsidium militare, custodes arcis, & corporis regis. Ecce iconismum & templi, & arcis, ex Ortelio descriptum.

Iouis Hammonis Oraculum.



Iam

Iam quæras ex me conditorem Iouis Hammonis & originem fani. Nigidius apud Cæsarem Germanicum ad Arati arietem, originem refert ad arietem qui subitò ex arenis exitit, cum Bacchus illac exercitum duceret. Immortali autem, inquit, honore donatum (inter astra nempè Zodiacy seu signifieri) quod cum Liber exercitum in Africam duceret, & aquæ inopiam pateretur, subitò aries ex arena exiuit, & Liberum cum suo exercitu ad aquam diuinitus perduxit. Hoc factò Liber eum arietem Iouem Hammonem appellauit, eiçue fanum magnificum fecit, eo in loco, vbi reperta est aqua; & abest ab Alexandria itinere dierum nouem, locus arenosus, & serpentum multitudine plenus, & ab arena Ammon est nominatus. Ita ferè Hermippus quoq; apud Hyginum volum. II. in ariete: Hermippus autem, (inquit Hyginus) dicit: quo tempore Liber Africam oppugnauerit, deuenisse eum cum exercitu in eum locum, qui propter multitudinem pulueris Ammodes est appellatus. Itaq; cum in maximum periculum deuenisset, quod iter necessario facere videbatur, accessit eò vt aqua maxima penuria esset, quo factò exercitus ad defectionem maximam viuere cogebatur. qui quid agerent dum cogitant, aries quidam, fortuitò ad milites eorum errans peruenit, quos cum vidisset, fuga sibi præsidium parauit. Milites autem qui eum fuerant conspicati, etsi puluere & astu pressi vix progrediebantur, tamen vt prædam ex flamma petentes, arietem sequi cæperunt vsque ad eum locum, qui Iouis Hammonis postea templo constituto est appellatus. Quo cum peruenissent, arietem qui consecuti fuerant, nusquam inuenire potuerunt. Sed quod magis hic fuerat optandum, aqua magnam copiam in eo loco nacti sunt, corporibusq; recuperatis Libero statim nunciauerunt, qui gauisus, ad eos fines exercitum duxit, & Iouis Hammonis templum cum arietinis cornibus simulacro factò constituit, arietem inter sidera figurauit. Alias origines deducit Herodotus, quos ait se accepisse ex relatione sacerdotum Iouis Thebani, de duabus fœeminis sacerdotibus à Phœnicibus adductis: de duabus verò nigris columbis Dodoneorum Sacerdotum narratione, sed hæc fabulæ Herodotianæ sunt, quibus vt pater fabularum abundat.

lib. 2.

4. Æn.
v. cxcviii.

Virgilius Iarbam Africæ Regem videtur conditorem Hammonis laudare.

*Hic Ammone satus, raptæ Garamantide nympha,
Templa Ioui centum latis immania regnis,
Centum aras posuit* —————

Lib. 17.

Diodorus Siculus Templum eius ab Aegypto Danao conditum prodidit. Arque hæc de conditoribus & origine Hammonis. De effigie eiusdem mox infra subiiciemus. Diodorus Siculus lib. 3. antiquit. Hammonem Libyæ regem fuisse scribit. Idem traditur, inquit, Ammon galea in bellis vsus, cuius insigne fuit arietis caput. Sunt qui ipsum affirmant naturâ in vtroque tempore paruala habuisse cornua, propterea filium eius Dionysium (Bacchum) eodem fuisse aspectu: posterusq; traditum Deum hunc cornua gestasse.

Lib. 17.

EST ETIAM ALIUD HAMMONIS NEMVS De hoc Diodorus planè vt Curtius: Haud longè ab ipsa arce alterum extat Hammonis templum, multis magnisq; arboribus inumbratum, propè quod fons est, qui ob id quod ei accidit, Solis nuncupatur. Habet enim aquam secundum horarum spatia mutationes mirandas facientem. Ad primum diei ortum tepida exit de fonte. Progrediente die ad horarum additamentum paulatim frigescit, donec meridie æstiuæ, ipsa ad summam redigatur frigiditatem, quam rursus per momenta sua remittit sensim vsque ad solis occasum, nocteq; ineunte vsque ad mediã semper magis incalcescit, inde calore deficiente, fit, vt circa lucem pristinum statum prorsus recuperet. Ptolomæus fontem hunc Solis cap. 4. inter Garamantes ponit, & mille ferè stadijs ab oraculo remouet, vt & Glareanus, & alij notarunt. Plinius apud Troglodytas, sed eleganter hunc Lucretius & describit, & causas rerum naturales explorat, quas apud eundem cognosces. Plinium adde l. 2. c. 3. l. 5. c. 5. Herodotum in Melpomene, Arrianum lib. 3. Ouid. 15. Met. Gualterum l. 1. Melam, Solinum.

ID QVOD PRO DEO COLITVR.) A descriptione loci transit ad exprimendam formam Iouis Hammonis, quæ colebatur, & fanè multum abijt Curtius à plerisque alijs rerum scriptoribus, qui arietina fronte & ore cornuto, vmbilico tenus Hammonem exprimunt. Curtius lapidem vmbilico similem pro Deo cultum affirmat. Sed hic primum de scriptura controuersa videndum est. Chirographa omnia, quæ potuerunt haberi, & exteroptimè, exemplaria hæc verba exhibent: *Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habebat, quam vulgo Dijs artifices accommodauerunt. Vmbilico maxime similis est. Habitus smaragdo & gemmis coagmentatus.* Franciscus Modius cum Palmerio legit: *Vmbilico tenus arieti similis est, & geminas voces, tenus & arieti ad mensus est ex suo, quæ in Curtio nullæ sunt. Omnes enim & MSS. & vulgati verè recteq; videntur habere: Vmbilico maxime similis est.* Sed quæ mens, inquis, Curtio? certè Modij verba speciem veri habent, nam vt pro illo in speciem propugnemus. Sextus Pompeius: *Hammo, inquit, cognominatus, quia in arena putatur inuentus, quæ Græcè hoc nomine * ἀμμῶ appellatur.* Cui cornua affinguntur arietis à genere pecoris, inter quod inuentus est. Et Herodotus: *Iupiter cum nollet ab Hercule cerni, ab eo tandem exoratus, id commentus est, vt amputato arietis capite, pelleq; villosa quam illi detraxerat induta, sese ita Herculi ostenderet, atque inde factum vt Aegyptij Iouis simulacrum arietina facie confingerent, & ab Aegyptijs Ammonios aiunt accepisse. Græci quoque Ammonem κεραιφόρον nuncupant. * Pheltus Græcus auctor:*

lib. 8.

* ἀμμῶ

* 20 Ephæ-
tus?

Ω λιθύης Αμμοῦ κεραιφόρου κέκλυθι μάντι

O Lybia

O Libya vates exaudi corniger Ammon.

Iam Lucanus — stat corniger illic

Iupiter, vt memorant —

Lucretium Placiadem vide ad illa Statij — licet aridus Hammon Inuideat: Simulacrum, inquit, ad 3. Statij. eius adiectis cornibus arietinis confectum est. Et ipse Statius — Quin est cornigeri vatis nemus —

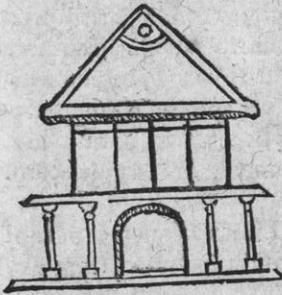
Ouidius — Medio tua corniger Hammon

Vnda die gelida est —

15. Mart.

Martianus: Ammon apparuit cum cornibus arietinis & vestimento lanicio, ac sitientibus vndam fontis exhibuit. Seruius ideo arietino capite fingi solitum ait, quod eius essent inuoluta responsa. Traditur Ammon in bellis galea arietis cornibus insigni vsus, indeque putatur fabula nata, apud Lucianum *ἄριστος* & appellatur. Arnobius aduersus Gentes. Itaque Hammon cum cornibus iam formatur & fingitur arietinis. Quamquam Arnobius Iouis Hammonis statuam ad modum hominis factam intelligat, ei que pro insigni cornua arietis velut pro tegumento apposita, sic enim ille: Si modo Ioui cornua detrahatur, & Martis temporibus affigat, Matrem armis spoliatur, & his rursus circumcludat Hammonem: interstinctio fieri qua poterit singulorum, cum qui Iupiter fuerat, idem possit existimari Mars esse. Et qui Maiores fuerat, subintroire speciem Iouis possit Hammonis. Hæc & his plura à me ex alijs laudata Auctorum testimonia videntur pro Modio facere ad corrumpendum Curtium. Sed oportebat Modium ad duplicem Hammonis faciem animum & oculos aduertere, alteram, quæ pro icone ipsius habebatur; alteram, quæ pro ipso numine colebatur. Illa specie arietina fuit; hæc vmbilici, quem hoc loco delineat Curtius. Pro nobis facit eruditissimus vir & Sodalis nolter Andreas Schottus apud Ortelium. Vmbiculum, inquit, hic interpretor rem aliquam eminentem (vt vmbilicus in concharum genere, aut in corpore humano) meta instar, veluticonum, aut quadratum, aut rotundum: quemadmodum voluminibus iam ferè absolutis (teste Porphyrio) ornamento & vsui apponi solent, atque etiamnum hodie extrinsecus globi dimidiati forma apponitur. Priscæ enim gentilitatis homines, hac informi forma non raro deos suos indicasse potius quam effigiisse, documenta sunt multa. In templo Delphi, vt refert Strabo 6. Vmbiculum consuebatur fascijs velatus, ad demonstrandum quod hic locus in vmbilico, hoc est, medio terrarum esset. Eratq; vt Pausanias refert, ex candido marmore. Veneris deæ enim signum, apud Cypri Paphum, auctore Tacito, continuus erat orbis, latiore initio, tenuem in ambitum, metæ modo exurgens, de eadem ferè idem Maximus Tyrius Oratione 38. nisi quod albæ Pyramidi similem fuisse dicit. Idem ibidem scribit Arabes Deum suum tetragonolapide significare, & vt Suidas habet, nulla figura incisa, qui hoc de Arabibus Petris dicit, quorum hunc Deum, Martem ait. Informem lapidem facit eundem Minutius Felix. Pefinuntios quoque in Phrygia, lapidem pro matre Deorum habuisse, auctor est Liuius. Silicem Arnobius 6. non magnum, coloris furui atque atrii, angulis prominentibus, inequalis. lib. 2. lapidem nigellum dicit Prudentius. De Solis siue Heleagabali figura, Herodianus ferè idem quod Curtius de Ammonis: sunt enim hæc eius verba, lib. 5. Politiano interprete; Simulacrum nullum Græco, aut Romano more manu factum ad eius Dei similitudinem: Sed lapis est maximus, ab imo rotundus, & sensim fastigiatus propemodum ad coniformam. Plura ibid. Schottus, quem in picipes.

Habes apud eundem in numo æreo Imperatoris Antonini vmbilicum expressum.



Aliter tamen vmbilicum interpretatur omnis antiquitatis studiosissimus peruestigator, Græcæque, Latinæ & Hebrææ vocis gnarus, nobilissimus vir, Ioannes Georgius Heruuart in libro quem de magnetæ doctissimum condidit, nec dum vulgavit. Itaque nullo (inquit post longam de magnetæ disputationem) negotio offendam, oraculum Iouis Ammonis (quod Arriano teste ἀπὸ τῆς ἐλέγχο ἔιναι, infallibile dicebatur esse.) nihil aliud fuisse, quàm chartam, quàm vocant Marinam, pyxidæ Nauticæ, seu Magneticæ ritè iunctam; idque hac ratione probat; Q. Curtius lib. 5. de hoc oraculo Iouis Ammonis: Id, inquit, quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habebat, quam vulgò Dijs artifices accommodauerunt. Vmbilico maxime similis est (ergò chartam Marinam & pyxidem Nauticam præsentauit) habitus, smaragdo & gemmis coagmentatus. Quippè, lineæ illæ, earumque extremitates, circumferentiam circuli contingentes, quæ vel cardines quatuor mundi, vel reliquos octo rhombos principales, vel denique residuos ventos intermedios designabant, alijs gemmis & coloribus, vt fit, fuerant insignitæ. Hunc (Iouem Ammonem) cum responsum petitur, nauigio aurato gestant sacerdotes, cum multis argenteis pateris ex vtroque nauigij latere pendentibus. Ad Curtium redeamus. Habitus (nam sic iungenda verba sunt) smaragdo & gemmis coagmentatus. Mens Curtij: Quod pro Deo colitur, formam habet vmbilici, vestis, habitus, non alius quam materia vmbilici est, ex smaragdo & varijs gemmis compositus. Diodorus Siculus τὸ δὲ τῆς θεῆς ἑώρανον ἐκ σμαραγδῶν καὶ λίθων ἀμῶν περιέχεται. Simulacrum Dei ex smaragdus & alijs quibusdam constat. Quia tamen vox habitus non pro materia, sed materiæ forma apud Scriptores accepta legitur, vt habitus, corporis, vocis, hominis fuit quiescentis, sedentis, cubantis, & quæ sunt huius generis, fortalsè verius exponemus verba Curtij in hanc sententiam. Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habebat, quam vulgò Dijs artificis accommodauerunt; Vmbilico similis est habitus, smaragdo & gem-

lib. 6.

Et gemmis coagmentatus. Hæc interpunctio est omnium antiquorum Codicum, quæ refert hunc intellectum verborum. Id quod pro Deo colitur, diuersa est effigie ab alijs statutis Deorum, quas artifices fingunt, vmbilico nempè similis est habitus, seu forma, species, modus, facies eius, quod pro Deo colitur, lapidis, inquam, qui constat ex smaragdo & alijs gemmis, sed factus in modum vmbilici. Erunt fortasse, qui hoc modo rem interpretabuntur. Effigies similis est vmbilico, habitus seu vestiscultusque vmbilici est ex smaragdo & gemmis coagmentatus. Non incommodè sanè, sed nusquam lego lapidem pro Deo cultum, fuisse alia veste contectum. Thebanus enim Iupiter non lapis fuit, sed statua Iouis arietina fronte, quam pelle contegebant. Si porro quæras, quantus fuerit lapis vmbilici? respondebo id nusquam expressum; fas tamen esse, ab exemplo Arabum docere, de quibus est apud Arnobium & Suidam: illos rudem lapidem pro Marte coluisse, quæ accurate describitur: *Θεὸς Ἀρης, τετέλει θεὸς Ἀρης, ἐν πέτρᾳ τῆς Ἀραβίας, σέβεται δὲ θεὸς Ἀρης παρ' αὐτοῖς, τὸν δὲ γὰρ μάλιτα λέγουσι τὸ δὲ ἀγάλμα, λίθος ἐστὶ μέλας τετραγώνος, ἀτύπωτος, ὕψος ποδῶν δὲ ἕξ ἑξ ἑξ δύο. Deus Mars in Petra Arabia, colitur autem Deus Mars apud illos. Hunc enim potissimum venerantur, simulacrum lapis est quadratus, informis, longus pedes quatuor, latus duos, incumbit verò aureæ basi. Huic sacrificant, & sanguine victimarum imbuunt. Et hæc est illorum libatio. Templum verò totum multo auro radiat, multaque vota & anthemata ibidem spectantur. Hammonis Iouis lapidem, paruum non fuisse licet existimare, quod illum octoginta sacerdotes humeris in aurea navi gestarint, quò forte fortuna Dei nutus eos agit, vt refert Diod. Sic. l. 17.*

Suidas in
θεὸς Ἀρης.

HUNC CVM RESPONSVM PETVNT.) Idem prorsus tradit Diodorus Siculus, nisi quod, vt modò dixi; addat numerum sacerdotum. Hoc obseruandum ex Herodoto, Callisthene, Homero, & alijs, multa oracula nutu duntaxat esse data à Dijs paganorum, vt & hoc Ammonis. Eustachium vide ad Dionysium Afrum p. 31. Strabonem l. 17.

NAVIGIO AVRATO.) Quod ipsi sacerdotes octoginta ferebant humeris suis; nec enim flumen illic vllum, cum Ammon multis millib. passuum abesset à mari, aut flumine. Cæterum hunc totum locum Curtij Heruurtus ἀλληγορικῶς putat accipiendum, sic enim ille. Cùm itaque Iupiter iste Ammon, vt responsum det, nauigio fuerit gestandus, quis iam amplius dubitauit, ad rem nauticam eum pertinere; est quidem ad directionem nauis Prætorix, quam στρατηγίδα, & βασιλίδα vocant, vt quæ deaurari fuerit solita: idque eò magis, quod ab ipsis sacerdotibus, tanquam nauis illius gubernatoribus, fuerit gestatus. Pateræ verò argentæ, ex vtroque huius aurati nauigij latere pendentes, sine omni dubio pyxides illæ nauticæ sunt, quæ in chartæ marinæ circumferentia. octo, vel sedecim numero circumcirca, æquali spatio à se inuicem distantes, delineari solent. Et denique subiungit Curtius: *sequuntur matrona, virginesque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Iouem credunt, vt certum edat oraculum.* Repræsentant itaque hæc matronæ & virgines, reliquas videlicet, eiusdem clasis, maiores & minores naues, quæ inconditis carminibus & laborem atque tædium nauigationis solantur, atque simul vnà remigia moderantur, & nauem Prætoriam, quæ ex arte magneticâ prænauigat, atque noctu & interdium lampades & faces ardentescum gerit: noctu quidem flammam, & interdium fumum è longinquo cermentes, subleuantur & comitantur. Diodorus Siculus apertè etiam rem denarrat, ingentem scilicet matronarum virginumque turbam secutam toto itinere Pæanas canentium, Deumque hymno patrio celebrantium: allegoriæ nulla mentio, vel significatio. Et reuera longius cum suis allegorijs videtur nauigando progressus Heruurtus, qui ibidem disputat de nominis originatione. Primæuum inquit, & genuinū Iouis Libyci nomē non est Ammon, Ἀμμων sed Ἄμμων & per aphæresin Ἀμῶν, testatur id Plato in Phædro. Hebræis Tamun idem valet, quod absconditū & occultatum, & quæ ibid. sequuntur omnia ad artem nauticam relata. Per vmbilicum intelligit instrumentum * magneticum. Tureliqua apud eundem cognosce. Nobis hæc satis.

c. 36. Edit.
Ingolst.

* compast.
acum nau-
ticam.
lib. 4.

INCONDITVM CARMEN.) rude, barbarum, Ammonica lingua. Ita Liuius frequenter de rudimilite in triumphis vociferante, & inconditum carmen proclamante. Ita inconditus clamor, fremitus, & hoc genus alia, apud optimos scriptores.

REGEM PROPIVS ADEVNTEM.) Callisthenes. *Soli Regi à Sacerdote concessum, vt i templum ingrederetur habitu consueto: cæteros vestem mutare iussos, & foris omnes oraculum audiuisse, dempto Alexandro, qui ingressus intrò fuerit.* Siculus quoque introductum, ait, Alexandrum à sacerdotibus in templum, nulla reliquorum facta mentione.

FILIVM APPELLAT, HOC NOMEN ILLI PARENTEM IOVEM REDDERE.) Maxims antistes Alexandrum filium Iouis consalutauit, hoc enim nomine dignatum, ait, à Patre eius Ioue. Plutarchus id fortasse euenisse, ait, & oraculi loco acceptum ab Alexandro & eius comitatu. Cùm enim homo barbarus Græcum regem conaretur Græca lingua excipere, pro παιδίον, hoc est, fili, dixisse παιδίον. Macedones verò & Alexandrum diuisa voce παῖς διός. mox rem in miraculum traxisse, vocatumque filium Iouis. Hoc enim valet παῖς διός. Plutarchum iuuat audire sua lingua loquentem. *Ενοι δὲ φασιν τὸν μὲν προφήτην ἑλληνιστὶ βυλάμενον προσειπεῖν μετὰ Ἰνῶν φιλοφροσύνης, ὃ παιδίον, ἐν δὲ τελευταίῳ τῶν φθόγγων, ὑπὸ βαρβαρισμῶ πρὸς τὸ σίγμα ἀνεγενέθηναί τε καὶ εἶπεν ὃ παιδίον ἀνὴρ τῷ, ν, ἔσ, χρῆσάμενον. Ἀσμένω δὲ ἄλξι ἀνδρῶ τὸ σφάλμα τῆς φωνῆς γενέσθαι, καὶ διαδοθῆναι λόγον ὡς παῖδα Διὸς ἀντὸν*

πρὸς θεῶν προσεπιπύει. Justinus subornatum ait ante antistitem ab Alexandro: Igitur, inquit, Alexander cupiens originem diuinitatis acquirere, simul & matrem infamia liberare, per pramissos subornat Antistites, quid sibi responderi vellet. Ingredientem templum, statim Antistites, ut Hammonis filium salutant. Ille latus Dei adoptione, hoc se Patre tenferi iubet. Orosius idem ex Iuliano cum eleganti epiphonemate: inde ad templum Iouis Ammonis pergit, ut mendacio ad tempus composito ignominiam sibi patris * incerti & infamiam adultera matris aboleret. Nam accersitum ad se fami ipsius Antistitem ex occulto monuit, quid sibi tanquam consulenti responderi vellet, sicut historici eorum dicunt. Ita certus Alexander fuit nobisq; prodidit, Dijs ipsis mutis & surdis, vel in potestate esse antistitis quid velit fingere, vel in voluntate consulentis, quid nolit audire. Ita nempe Hammon didicit ad voluntatem Alexandri, Αλεξανδριζειν, sicut Pythius Apollo Demosthene teste, φιλιππιζειν. De hoc Alexandri itinere & oraculo Hammonis, Strabo quoque lib. 17. Itaque Ammonis oraculū, ferē desertum est, quod in honore quondam fuerat. Id ij imprimis declarant, qui Alexandri res conscripserunt, qui quamquam adulandi gratia non pauca adiecerunt, indicant tamen, quae credenda sint Callisthenes narrat Alexandrum quadam ambitione inductum ad id oraculum contendisse, quod intelligeret Perseum & Herculem prius eō ascendisse, atque à Paratonio profectum, quamuis austrinis incidentibus flatibus, pertendisse, & cum per paluerem vagaretur, imbrium superuentu, & duorum coruorum qui iter commonstrarent, seruatum esse, quae ipsa iam adolatorie dicuntur similia sunt quae sequuntur. Soli scilicet Regi à sacerdote concessum, ut in templum ingrederetur habitu consueto: ceteros vestem mutare iussos, & foris omnes oraculum audiuisse, dempto Alexandro, qui ingressus intrō fuerit. Responso non ut apud Delphos, & Branchidas verbis dari, sed magna ex parte nutu, & signis: quemadmodum & apud Homerum.

Dixit, cæruleisque supercilijs pater almus
Annuī

Vate nimirum Iouem imitante. Hoc autem expresse eum Regi dixisse, esse ipsum Iouis filium. His Callisthenes tragicè rem exaggerans addit, cum Apollo Branchidarum oraculum deseruisset, ab eo tempore quo templum à Branchidis Xerxem sequentibus spoliatum fuit, & fons defecisset: & hunc tum denuò scaturisse, & Milesiorum legatos Memphim profectos, multa responsa attulisse de nato à Ioue Alexandro, de futura apud Arbela victoria, de Darij morte, de rebus Lacedemone nouandis: de generis quidem nobilitate, etiam, Erythraam Athenaidem effatum, quae Erythraa antiqua Sibylla similis fuerit.

ACCIPERE ET AGNOSCERE AIT.) Accipere & admittere nomen filij Iouis cum adoptione, agnoscere Iouem Hammonem patrem.

HUMANAE SORTIS OBLITVS. (quamquam vulnera, venena, mors illum sæpè suæ fortis admonuerunt. Pater Alexandri verus, Philippus inquam, ut nunquam se hominem in tanta felicitate obliuisceretur, quotidie præcepit Ephebo, ut manè ingressus Regis conclauē proclamaret ἀνάσσει βασιλεύ, & μεμνησθε ἀνθρώπων εἶναι. Notarunt etiam Sibyllæ Alexandrum.

Καὶ μετὰ τὸ Πιέλης πολέτωρα, ἔ' ὑπὸ πᾶσα
Αὐτολίῃ δ' ἐδάμασο, & ἑσπερὶν πολυόλεθ
Ὀν Βαβυλων ἠλεγξε νέον δ' ὠρεξε φιλιππῶ
Ὀν Διὸς, ὅδ' Ἄμμων. Ἄληθ' ἠφημιχθέντα.
Post ciuem Pelles oriens cui paruit omnis
Diues & occasus domitori, quemque Philippo
Restituit Babylon, demonstrauitq; putatum
Ammonis falsa Iouis ortum semine fama.

* Nicander vertit SI. sed melius AN. nam Si nunquā apud Latinos cum interrogacione ponitur, usurpatum tamen quandoque pro AN. scd sine interrogacione. * Male inuertit Xylāder. si lux est, dies est, potest esse luna lux, aut ignis in Græcō re cte Plutarchus. εἰ ἡμέρα, φᾶς ἔστιν, si dies est, lux est.

CONSULVIT DEINDE.) Proprium verbum de oraculis sciscitandis, consulere oraculum. Exempla paucissima apud Liuium. AN) formula consulendi oracula, quae Græcis est εἰ. Plutarchus super hac vna syllaba εἰ composuit libellum, qui hodieque legitur, περὶ τῆς εἰ τῆς εἰ Δελφῶν, Erat hoc εἰ inscriptum foribus templi Delphici aureum Liuiæ Augustæ, æreum Atheniensium, omniumque primum & antiquissimum ligneum, quod hodieque sapientum appellant, non ab vno, sed ab omnibus simul dedicatum. Est enim ut Delphi opinantur, & Nicander sacerdos omnium nomine dixit, quasi vehiculum & forma sermonis, quo Deum compellant homines syllaba EI, quod Latine * AN dixeris, principemque locum obtinet in interrogationibus, dum consultores identidem quærunt ac sciscitatur: An victoria sint potituri? an ducenda vxor? an expediat nauigare? an agriculturam exercere? an peregrinari? Ceterum Græca vocula εἰ, multo maiorem vim habet, quam Latina, vel AN, vel SI. Nam illa vna valet & AN cum quæritur. Et, SI, cum optatur, &, SI, cum cōditio apud Dialecticos ponitur, & accipitur pro altera persona verbi εἰμι, & hoc est, ES. & germanissimè ad Deū refertur, qui suū nomen dixit esse. Ego sum, qui sum. Et: Qui est, misit me ad vos. Quāuis, n. SI apud Latinos quoq; usurpetur pro optandi ratione, & nonnunquā pro AN cum non quæritur. Vt: vide, si domi sit. vide, an domi sit. vide, si potes esse hæres. Vide, an possis esse hæres; vbi non tam habet vim interrogandi, quam imperandi. Quāuis lateat occulta interrogatio. * Et pro cōditione seu annexo Dialectico: si dies est, lux est, sed nunquā pro ES, ut Græcis, quod etiā Plutarchus refert ad Dei naturam.

Q

Ergo,

Ergo, vt ad Curtium redeamus, vocem AN hic eodem intellectu vsurpat, quo Græci suum EL, cum Deos consulit. Quæsiuit primum Alexander non vtrum Hammonis esset, hoc enim iam Vates per se responderat, cum Iouis filium *πῶδα Διός* salutauit, & nuncupationem Alexander (humanæ fortunæ oblitus) acceptauit: sed an esset futurus totius orbis, quem spe iam deuorarat, Dominus. Deinde quasi oblitus se Iouis filium, omnia ex compacto, an Philippi parentis interfectores deditissent cædis poenas?

Postremò ipsi purpurati Alexandrum & stipatores quæsiuerunt, AN idem Iupiter sibi esset auctor regem suum diuinis honoribus colendi. Omnia affirmabat vates, nisi quod negarit Alexandrum Philippi filium, sed Iouis, qui lædi occidiq̄ non posset.

Maximus Tyrius Sanctissimus Philosophiæ cultor, refert alia omnia quæ sita esse ab Oraculo per Alexandrum. *Admisso Oraculo, aiunt, nil amplius à patre suo voluisse querere.*

VERE ET SALVBRITER AESTIMATI FIDEM ORACVLI.) sequitur scriptoris iudicium super his vatibus, Dijs, oraculis cultis & consulentibus, omniaq̄e vanitati, superbiæ, compoliticisq̄e ex arte mendacijs adscribit.

FORTVNA QVOS VNI SIBI CREDERE COEGIT.) Nobilis gnome & epiphonema. Mens Curtij est: Quamquam nunquam fuit Deus Alexander, nec Dei Filius; & oraculum sit mendax, tamen cum Alexander tam secunda fortuna in omnibus prælijs & conatibus esset vltus, persuasit fortuna plerisque Alexandrum aliquid maius homine habere, præsertim ipsi Alexandro, quem gloria veræ magis cupientem fecit, quam eius potentem, & modeste ferentem. Idem ferè Liuius de Romulo: *Quorum nihil absouum fidei diuina originis, diuinit atiq̄, post mortem credita fuit: non animus in auitoregno recuperando, non condenda vrbs consilium, & quæ sequuntur.*

IVSSIT.) vt infra apparebit, & supra dictum est.

CORRVPIT.) Ita amat fieri, cum supra hominem & fortunam sapimus, vt veram etiam laudem, si qua parta est, corrumpamus.

MAIORA LIBERTATIS VMBRA.) Non adorabant suos Reges Græci, vt Persæ, Parthi, alijq̄e barbari, imò execrabantur huiusmodi adorationes, & adulationes, & Athenienses magna pecunia multabant, si id legati fecisse deprehenderentur.

lib. 6. c. 16. CONTVMACIVS AVERSATI.) Vt Hegelochus, Philotas, Hermolaus, Parmenio, Clitus, Callisthenes, ac demùm plerique omnes cum ingenti regis detrimento & infamia occisi. Philotæ cum Rex ipse scripsisset ex Aegypto, qualis fors edita esset Iouis Hammonis oraculo, *sustinuit*, inquit Alexander, *rescribere mihi, se quidem gratulari, quod in numerum Deorum receptus essem: cæterum misereri eorum quibus viuendum esset sub eo, qui modum hominis excederet.* Ad hanc obiectionem eleganter ac solerter Philotas respondit, vt infra cognoscetur. Acerbissimè ex communi sensu Macedonum & Græcorum Hermolaus. *Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere, venerariq̄, vt Deum. Tu Philippum patrem auersaris, & si quis Deorum ante Iouem haberetur, fastidire etiam Iouem. Miraris si liberi homines superbiam tuam ferre non possimus?* & quæ ibidem sequuntur. Plura infra suo loco. Ex his tamen discis, quam inuisa fuerit Macedonibus Alexandri diuinitas, quantoq̄e præstiterit illum inter homines humanâ fortunâ contentum viuere. Cæterùm, quia hoc caput de Hamnone tractat, pro coronide potes discere, quæ Strabo docet, Hammonis oraculum ferè desertum fuisse æuo suo, floruisse tempestate Alexandri. Subdit multa ibid. ex Callisthenè de Milesiorum legatis, de futura pugna Alexandri ad Arbela. Plutarchus tamen *περι τῶν ἐλλειποτόων χρησθησῶν*, nihil admodum de Hamnone, nisi quòd Cleombrotus Lacedæmonius demirandum narrat, de lucerna in fano Hammonis ardente, quæ anno semper posteriore minus olei absumat, vnde sacerdotes cogebant, sequentem quemque annum priore esse breuiorem, de qua re copiosè ibid. disputatur.

lib. 6. c. 18.
lib. 8. c. 15.
lib. 8.

CAPVT XXI.

ARGVMENTVM.

Alexandria non sine prodigijs conditur. Ægyptus præfectis regenda traditur. Hector Parmenionis F. Nilo perit. Vstulatus Andromachus præses Samarię. Tyrannorum supplicia. Legationes Græcorum.

rum. Cyprij reges donis culti. Amphoterus contra piratas mittitur. Herculi Tyrio Alexander operatur.



*A*lexander ab Hammone rediens, ut ad Mareotin paludem haud procul insula Pharo sitam venit, contemplatus loci naturam, primum in ipsa insula statuerat urbem nouam cōdere. Inde, ut apparuit, magna sedis insulam haud capacem, eligit urbi locum, ubi nunc Alexandria appellationem trahens ex nomine auctoris: complexus quidquid soli est inter paludem & mare, octoginta stadiorum muri ambitum destinat: & qui ex aedificanda urbi praesent relictiis, Memphin petit. Cupido haud iniusta quidem, ceterum intempestiua inceserat, non interiora modò Aegypti, sed etiam Aethiopiā inuisere. Memnonis Titoniq; celebrata regia cognoscenda vetustatis auidum traherat pœnè extra terminos solis. Sed imminens bellum, cuius multo maior supererat moles, otiosa peregrinationi tempora exemerat. Itaq; Aegypto praefecit Aeschylum Rhodium, & Peucesten Macedonem, quatuor millibus militum in praesidium regionis eius datis: claustra Nili fluminis Polymenem tueri iubet. XXX. ad hoc triremes data. Africa deinde qua Aegypto iuncta est, praeposuit Apollonius, vectigalibus eius Africa Aegyptiq; Cleomenes. ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam iussis, nouam urbem magna multitudine impleuit. Fama est, cum Rex urbis futura muris potentam, ut Macedonum mos est, destinasset, auium greges aduolasse, & potentam esse pastas. Cumq; id omen pro tristi à plerisq; esset acceptum: respondisse vates, magnam illam urbem aduenarum frequentiam culturam, multisq; eam terris alimenta praebituram. Regem cum secundo amne deflueret, assequi cupiens Hector Parmenionis filius, eximio atatis flore, in paucis Alexandro carus, paruum nauigium conscendit, pluribus quam capere posset impositis. itaque mersa nauis omnes destituit. Hector diu flumini oblectatus, cum maderis vestis & astricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen semianimis euasit: & ut primum fatigatus spiritum laxauit, quem metus & periculum intenderant, nullo adiuuante, quippe in diuersum euaserant alij, exanimatus est. Rex amissi eius desiderio vehementer afflictus est, repertumq; corpus magnifico extulit munere. Onerauit hunc dolorem nuncius mortis Andromachi: quem praefecerat Syria: viuum Samaritae cremauerunt: ad cuius interitum vindicandum, quanta maxime celeritate potuit, contendit: aduenientiq; sunt iraditi tanti sceleris auctores. Andromacho deinde Memnona substituit: affectisq; supplicio, qui praetorem interemerant. Chrysolauum popularibus suis tradidit: quos illi ob iniurias torros necauerunt. Atheniensium deinde Rhodiorumq; & Chiorum legatos audit. Athenienses victoriam gratulabantur, & ut captiui Graecorum suis restituerentur, orabant. Rhodij & Chij de praesidio querebantur. omnes aqua desiderare uisi, impetrauerunt. Mitylenais quoq; ob egregiam in partes fidem, & pecuniam, quam in bellum impenderant, reddidit, & magnam regionem finibus eorum adiecit. Cypriorum quoque regibus, qui à Dario defecerant ad ipsum, & oppugnanti Tyrum miserant classem, pro merito honos habitus. Amphoterus deinde classis praefectus ad liberandam Cretam missus, (namque & Persarum & piratarum armis pleraque eius insula obsidebantur) ante omnia mare à piraticis classibus vindicare iussus, quippè obnoxium praedonibus erat, in bellum utroq; Rege conuerso. His compositis, Herculi Tyrio ex auro crateram cum triginta pateris dicauit, imminensq; Dario iter ad Euphratem pronounciari iussit.

ALEXANDER AB HAMMONE REDIENTS.) Iupiter Libycus, non nisi à Græcis Ammon vocatur, ut disertis verbis tradit Herodotus, Plato, Plutarchus. Non autem Libyes eum vocant *Αμμων* * ex Herodoto, Pindaro, dato *παιδα* Proprium primæuum, & genuinum huius Iouis nomen non est *Αμμων*, Ammon, & alijs, sed *Ἰουβ*, *Θαμῦν*, Themun & peraphæresin *Αμῦν* Amun. Testatur id * Plato in Phædro. Scholiales. * P. 274.

REDIENTS.) Eadem via qua iuerat, ut Aristobulus, rectiore Memphin versus, auctore Ptolemaeo.

AD MAREOTIN PALVDEM.) De hac superiore capite dictum. Hic accipe Mareotin supra Pharon sitam esse, & Pharon in mare excurrisse,

Grāmatici
φάρου
quasi
φάρου
deducunt.

Odyff.4.

INSVLA PHARO.) πολυβρύλητ & νήσος, πρὸς τῇ Αλεξανδρείᾳ, ἐφ' ἣ ὁ Σωφράτης τῷ Δεξιφάνῳ πύργου
δμωνύμως λέγομεν φάρου. Nobilissima insula ad Alexandriam, in qua Sofstratis Dexiphianis turris con-
dita eodem nomine appellatur. φάρου autem, inquit Stephanus, περι πόλεως, ὁ πρῶτος μενέλαος ἐν τῇ
νήσῳ δὴ κηθεῖς ὑπὸ φέως ἐτάφει. Pharos proeta Menelai in insula à serpente ictus tumulatus est. Ab hoc insu-
la nomen accepit. Idem Eufstathius ad Homerum. Laudat Pharon Geographorum antiquissimus, &
præstantissimus, omniumque Poetarum conditor & magister Homerus ab opportunitate portus,
remouet tamen illum à continente vnus diei nauigatione. Cum postferis sæculis ita ad eandem ac-
cesserit, vt ponte vrbi iungeretur. caussam aperit Mela, plura Eufstathius, Scylax geographus, Cæsar
bello Alexandrino. Strabo. l. 17. copiosè, Lucianus πῶς δὲ ἰσορίαν χάριεν. Solinus c. 45. Ammianus, Io-
sephus, Plinius, & complures alij. Alexander cum insulam inspexisset minorem ambitu præ quam
cupiebat, ad urbem, inquam, condendam, locum illum delegit, qui situs inter Pharon & Mareotin.

* de bello
Iugurthino

Diodorus
lib. 17.

* Velleius
quadrien-
nio ante æ-
dificatam
tradit lib. i.
c. 14.

* primus
enim A-
lexandri
regnantis
fuit ante
Christum
natum.

335. 1.
334. 2.
333. 3.
332. 4.
331. 5.
330. 6.
Hic iam
quæstio
est inquit
Salianus,
&c.
Strabo l. 17.

VBI NVNC EST ALEXANDRIA, APPELLATIONEM TRAHENS EX NOMINE AVCTO-
RIS.) De Alexandria prætabit nihil quam pauca dicere, vt * Sallustius de Carthagine scripsit. Sed
cum hic de natali vrbis agatur, in breuiarium omnia conferam, & auctores laudabo, qui eam accu-
ratius descripserunt. Alexandria ab Alexandro M. anno regni 5. condita, vt auctor est Diodorus: alij
verius 6. ponūt, quod primum regni annū Diodorus præterierit: Eusebius, & Eutropius 7. (sed hi fi-
nem, Diodorus initium vrbis spectauit) cum 5. & 20. ætatis ageret, Olympiade 12. supra centesimā,
auctore Solino, L. Papyrio Spurij F. Caio Pætilio C. filio. Liuius lib. 8. Interrex L. Aemilius Coss. cre-
di C. Petilium, L. Papyrium Mugilanum: eodem anno Alexandriam in Aegypto proditam, conditam. * Dio-
dorus nominat Spurium Polthumium, & Veturium Coss. Athenis Aristophane prætore. Noster
Salianus Annal. Eccl. Tom. 5. tempus ædificatæ Alexandriæ ita dilertè explicat. Annus, inquit, Mun-
di 3723. sextæ ætatis, imperij Perfarum 207. Darij 8. Ieddoæ 34. * Alexandri 6. (Sextum accipe in-
choatum, non finitum.) Olymp. 112. 2. Archonte Aristophane. Urbis conditæ 422. Coss. M. Claudio
Marcello. T. Val. Potito ante, Christum natum 330. Ambitus mœnium cõtinebat stadia octoginta:
duo inquam nostratia milliaria cum dimidio. Diameter plateæ maximæ à porta ad portam perti-
nens stadia 40. in latum patet pedes 100. minus tamen Strabo extendit. Dinocrates Architectus o-
peri præfuit, longitudinem Mathefeos alumni faciunt alsium 90. latitudinem 24. M. 20. Formam
Chlamydis orbe gyrato laciniosæ situs refert Scaliger animaduer. ad Eusebium: M. I D C. L X X X V I.
Alexandria in Aegypto condita. Metachronismus, inquit, vnus anni, condita enim anno antecesso-
dente qui erat 2. Olymp. 112. Aristophane magistro Athenis. C. Valerio Pelio Flacco. M. Claudio
Marcello Coss. non autem primo eiusd. Olymp. vt scribit perperam Solinus, & fabulæ addit L. Pa-
pyrio Spurij F. C. Petilio C. F. Coss. cum illud par consulum quinquennio post magistratū gesserit,
anno 2. Olymp. 15. nisi quis intelligat L. Papyriū Curforē, C. Pætillum Libonem Vitolum II. vt Stra-
bo, Plutarchus, & Diodorus tradunt, sed breuissimam & optimam eius descriptionem ex Strabone
& Plinio dabo. Ille: ἡ δὲ εὐκαρεία πολύβοπῶς, ἀμφικλυόμενῃ γὰρ ἐστὶ τὸ χωρίον δυσὶ πλάγῃσι, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς
ἀρκτον, ἡ Αἰγυπτίῳ λεγομένη τὸ δ' ἀπὸ μεσημβρίας τὸ τῆς λίμνης τῆς Μαρείας, ἢ τῆς Μαρεώλης λέγεται. Certè cōmo-
ditates vrbs habet non vnus modò generis. Duo maria locum vndiq; alluunt, alterum à septentrione, quod

Aegyptium dicitur, alterū à meridie, quod Mareia lacus & Mareotis appellatur. Laudat dein Geographus
portus à mercibus importari exportarique solitis, & Mareotidis portum alteri præfert. Subiungit
præterea situm & ventos Etesias, qui urbem refrigerēt, & omnem pestilitatē purgent, auferantque.
Ea post, iterum pergit: ἐστὶ δὲ χλαμυδοειδὲς τὸ σχῆμα τῆς ἐδάφους τῆς πόλεως, οὗ τὰ μὲν ἐπὶ μήκῃσι πλευρὰ ἐστὶ τὰ
ἀμφικλυσα ὅσον τριάκοντα στάδια ἔχοντα διάμετρον, τὰ δὲ ἐπὶ πλάτῃ οἱ ἰσθμοὶ ἑπτά ἢ ὀκτώ στάδιων ἐκότες
σφίγγονται· τῇ μὲν ὑπὸ θαλάττης, τῇ δὲ ὑπὸ λίμνης. Απασα μὲν ὁδοὶς κατατέμνεται, ἰσθμῶν τῶν ἄριστων
αὐτῶν, δυσὶ δὲ πλατυτάταις ἐπὶ πλεον ἢ πλεον ἀναπεπλάμεναις. Urbis solum Chlamydis figuram habet, cuius la-
tera, quæ in longum tendunt 30. ferè stadiorum habentia diametrum, latera verò, quæ in latum sunt, isthmis
stringuntur septem octone stadiorum, hinc mari, illinc lacu allutorum. Ac tota quidem vrbs vjs diuisa est, per
quas & equi & currus agi possint. Duabus autem latissimis, quæ amplius iugero expanduntur, & sese medias
ad rectos angulos secant. Ab hac descriptione descendit Geographus ad singulas partes & fana, regias,
mulca, & regionum partem σῶμα dictam conditorium regum, vbi Alexandri corpus postea in au-
reo sarcophago conditū est. Hæc ferè Strabo, ex quo alijsq;, mox de omnibus cōdendæ vrbs doce-
bo. Hirtius de bello Alexandrino, Alexandria, inquit, est ferè tota suffossa, specusq; habet ad Nilum per-
tinētes, quibus aqua in priuatis domos inducitur, quæ paulatim spacio temporis subsidit & liquefit. Plinius:
sed iure laudetur in littore Aegyptij maris Alexandria à Magno Alexandro condita in Africa parte, ab ostio

* Demo-
chares, Di-
nocrates.
Trium mil-
liarum am-
bitu, vt vi-
des. Diodo-
rus scilicet
tertio tan-
tum.
* immensa,
& incerta.

Canopico 12. pass. iuxta Mareotim lacū, qui locus antea Atropotes nominabatur. Metatus est eam * Denocha-
res architectus pluribus modis, memorabili ingenio 15. passū laxitate * in seffa, ad effigiem Macedonia chla-
mydis orbe gyrato laciniosam, dextra laeuāq; angulos procurfus: iam tum tamen quinta situs parte regia dica-
ta. Extat nobilissima Dionis Chrysofotomi Oratio ad Alexandrinos, quæ tamen quantū laudat mœ-
nia, portus, aquas, ædificia, tantopere vituperat incolas & populum, quem cum Centauro & Cyclope
cōponit. Aristides εἰς Ρώμην solam Alexandriā dignā Alexandro, opus ab Alexandro sui monumen-
tum reliquisse testatur. ὁ δὲ μόνον, inquit, ἄξιον τῆς αὐτῆς φύσεως ἔργον, ἡ μνημεῖον κατέλιπε πρὸς Αἰγυπτίῳ τῆς
ἐπώνυμον πόλιν, ταύτην οὐ ποίων ὑμῖν ἔκτισεν ὅπως ἔχετε, ἡ μεγίστη μετὰ τὴν ὑμετέραν κρείσθητε. Idem ferè
in Pro-

in Proſphonetico Smirnenſi de Alexandria ponit. Quòd ſi, qualis hodiè ſit Alexandria ſtātus & aſpectus, ſcire aues, pauca ex Petro Bellonio cognoſc. Arenoso ſolo ſita eſt in promontorio quodam, ab vno latere mediterraneo mari alluitur; ab altero Mareoti lacu amplo, & in longum extenſo. Superſunt adhuc mœnia quæ Alexander Macedo extrui iuſſit: at vrbs interior ex veterum ædificorum ruinis magna ex parte conſtat. Diruta autem fuit ea vrbs, quando Gallia & Cypr̄i reges Sultanū ex ea expulerunt. Nam illam minimè retinere poſſe animaduertens prius diruit, quàm in hoſtium poteſtatem veniret. Poſtea tamen paulatim ædes extrui cœperunt pro incolarum ratione. Sed & nunc niſi Chriſtiani mercatores ſuos iſthic inſtitores alerent, ob mercium permutationē, parū celebris eſſet. Multa dein Bellonius diſputat de mercibus importari ſolitis. Subijcit demum vrbs Ichnographiam, vt hic delineatam ſpectas.

Ex Bellonio
Ἰχνογραφία.

Genuina delineatio Alexandria Aegypti.

Meridies.



Septentrio.

Mare Mediterraneum.

- | | | |
|--|----------------------|--------------------------|
| 1. Ingressus Nili in urbem. | 5. Mosquea. | 11. Porta maritima. |
| 2. Porta del Pepe. | 6. Porta Memphitana. | 12. Palatium Alexandria. |
| 3. Colonna Pompeia. | 7. Silva Palmarum. | 13. Pharos. |
| 4. Mareotis, lacus aquæ dulcis valdè, amplus & piscosus. | 8. Obeliscus. | 14. Casteleto. |
| | 9. Arx noua. | 15. Gazophalo. |
| | 10. Arx vetus. | 16. Portus vetus. |

Qui plenam velut panegyrim & laudationem Alexandria quærit, apud Marcellinum volumine altero & vicesimo extremo reperiet, qui verticem omnium urbium appellat Alexandriam. Nihil tamen in illo leges, quod Strabo neglexerit, Serapium fanum cum Capitolio componit, post quod, ait, nihil orbem terrarum ambitiosius cernere. Bibliothecam bello Alexandrino sub Cæsare narrat aruisse, quæ continebat voluminum septingenta millia. Adeas præterea licet D. Hieron, ad Eustochium, Sidonium Apoll. car. 3. versu 125. Zonaram vol. 1. Cedrenū, qui cum Eulebio & Eutropio vult cõditam anno Alexandri 7. Nihil propè admirabilius Alexandria Serapio, seu Serapidis templo, vbi multa præstigiæ fiebant: Theodotij iussu tandem euersum est, de quo multa Macrobius lib. 1. Saturnal. c. 10. plura Ruffinus de ornatu fani & præstigijs. Prosper de prædict. lib. 3. c. 38. Iulius Martinus Firmicus c. 14. Baronius Annali. 4. Anno Chriſti 389.

QUI EXAEDIFICANDAE VRBI PRÆESSENT.) Aedificandæ vrbi præfectum esse tradit Plutarchus Stasicratem, Strabo & Aelianus Chinocratem, quanquam apud Strabonem legatur Chiromocratem, alij Chersimocratem, vt notauit Philander, Iustinus Cleonem facit ædilem Alexandria, Plinius Denocharem scribit, sed exemplaria vetera Dinocratem referunt, vbi & Vitruvius & Solinus. Dinocrates ergo nomen sit, de quo Vitruvius lib. 2. in præfatione elegantem historiam exponit: Dinocrates, inquit, Architectus cogitationibus & solertia fretus, cum Alexander rerum potiretur, profectus est a Macedonia ad exercitum, regia cupidus commendationis. Is è patria à propinquis & amicis tulit ad primos Ordines & purpuratos literas, vt aditus haberet faciliores, ab eis, exceptus humanè, petijt vti quamprimum ad Alexandrum perduceretur. Cùm polliciti essent, tardiores fuerunt, idoneum tempus expectantes. Itaque Dinocrates ab ijs se existimans illudi, ab se petijt præsidium. Fuerat enim amplissima statura, facie grata, forma, dignitateque summa. His igitur natura muneribus confusus, vestimenta posuit in hospicio, & oleo corpus perunxit,

perunxit, caputq; coronauit populea fronte, leuū humerum pelle leonina texit, dextraq; clauam tenens incessit contra tribunal regis ius dicentis. Nouitas populum cum auertisset, conspexit eum Alexander, & admirans, iussit ei locum dari vt accederet, interrogauitq; quis esset. At ille, Dinocrates, inquit, architectus Macedo, qui ad te cogitationes & formas afferro dignas tua claritate. Namq; Athon montem formauit in statua virilis figuram, cuius manu laua designauit ciuitatis amplissima mœnia, dextra pateram, quæ exciperet omnium fluminum quæ sunt in eo monte, aquam, vt inde in mare profunderetur. Delectatus Alexander ratione forma, statim quæsiuit, si essent agri circa, qui possent frumentaria ratione eam ciuitatem tueri. Cùm inuenisset, non posse, nisi transmarinis subuectionibus. Dinocrates, inquit, attendo egregiam forma compositionem, & ea delector: sed animaduerto, vt si quis deduxerit eo loci coloniam, fore vt iudiciū eius vituperetur. Vt enim natus infans sine nutrice lacte non potest ali, neque ad vitæ crescentis gradus perducitur: sic ciuitas sine agris, & eorum fructibus in mœnibus affluentibus, non potest crescere, nec sine abundantia cibi, frequentiam habere, populumq; sine copia tueri. Itaq; quemadmodum formationem puto probandam, sic iudico locum improbandum, teq; volo esse mecum, quod tua opera sum vsurus. Ex eo Dinocrates ab rege non discessit, & in Aegyptum est eum profectus. Ibi Alexander cùm animaduertisset portum naturaliter tutum, emporium egregium, campos circa totam Aegyptum frumentarios, immanis fluminis Nili magnas utilitates, iussit eum suo nomine ciuitatem Alexandriam constituere. Itaq; Dinocrates à facie dignitateq; corporis commendatus, ad eam nobilitatem peruenit.

MEMPHIN PETIT) Caput Aegypti, de qua ad primum epigramma Martialis dictum copiose. Quid autem Memphi egerit, docet Arrianus illum Ioui sacrum fecisse, musica certamina instituisse, supplementum exercitus ab Antipatro accepisse, legatos audisse, omnibus omnia indulgisse.

CVPIDO HAVD INIVSTA) Principum est scire & videre, quicquid in orbe maximè visendum & inuidendum est.

MEMNONIS TITHONIQUE REGIAM) Andreas Schottus vti arbitror, ad tabulam Ortelij, qua Alexandri expeditio vt cumque abumbratur, hunc Curtij locum illustrat, cuius verba libet hic referre, vt ego interim interiuugam. Apud Q. Curtium, inquit, lib. 4. sic de Alexandro; Cupido haud iniusta quidem, ceterum intempestiua incellerat, non interiora modò Aegypti, sed Aethiopiæ inuisere. Memnonis Tithonique celebrata regia, cognoscendæ vetustatis audium trahebatur pene extra terminos Solis. sic Curtius. Hanc Memnonis regiam, in Abydo Aegypti vrbe, describunt Strabo, Solinus, & lib. 5. Plinius. Hic idem verò lib. 36. eandem in Thebis, vt quoque Pausanias, & Dionysius Afer. (Thebas autem, hic pro Thebaide regione, siue Thebarum agro interpretor: vtraque enim, & Abidus & Thebæ sunt in Thebaide regione.) In hac regia statuam fuisse Memnonis, ait Plinius, Colossum facit Strabo. Saxeam effigiem, Tacitus. Erat enim ex lapide eoque solido, teste Strabone, coloris nigri, Philostrato, rubri, necio qua fide, Tzetze. Sed etis hominis formam habuisse, scribunt dictus Pausanias, & Philostratus. Huius partes superiores à sede sua diuisas, se vidisse, refert Strabo: quod & Pausanias contestatur, testis & ipse oculatus: reliquamque partem adhuc federe, videri. Philostratus ait inniti manibus, hominisque surgere volentis formam referre. Hanc statuam omnes dicti Scriptores aiunt quotidie Sole ex oriente (& vt inquit Philostratus, dum Sol radijs eius statuam tangit) sonum edere. eumque vocalem, Tacitus. eque ore, Philostratus. esseque qualem vel cithara, vel lyra edere tolerent, eidem, & Pausaniæ. Crepare, dicit Plinius. Lucianum (quod huic familiare) nugari, palam est, dum scribit se eam audiuisse, & non vulgari modo sonum quendam inanem ex eo accepisse, sed Oraculum: idque septem veruum. Nugatorem quoque quemadmodum in multis, sic quoque in his habeo Tetzem Chilliade 6. numero 64. vbi tradit eam de die lætum cantum, noctu autem flebile carmen canere, è Callisto hoc fortè, qui scribit, Sole huic proximate hilarem, abeunte verò mœstum edere sonum. De hac autem vociferante audiamus potius Strabonem, virum grauisimum, & huius miraculi dignissimum contemplatorem. Is enim per suum interpretem Xylandrum, ita: ipse, cum Aelio Gallo ad essem, & cum reliqua multitudine amicorum, ac militum, qui cum eo erant, circiter horam primam sonitū audiui, vtrum à basi, siue à colosso, an verò ab eum circumstantium aliquo editus fuerit, non habeo affirmare: cùm propter incertitudinē causæ, quiduis potius credere subeat, quam ex lapidibus sic cõpositis sonitū edi. Per machinā quandam hoc fieri solere, annotat ad Dionysium Afrum, Eustachius: fluxa & hoc fide, ni fallor. Pausanias dicit Thebanos negare Memnonis Aethiopsis esse hanc statuam, sed Phanemphonis indigenæ hominis. se audiuisse etiam, qui dicebant Sesostris esse. Sunt qui putant Memnonem, Ismandem dici ab Aegyptijs, vt ait Strabo. Caruisse inscriptione, scriptum reliquit Oratione 31. Dion Prusæus. Memnonis autem fuisse verisimile est ex eo, quod Heliodorus inter Aethiopum deos Memnonem etiam numeret. Huius etiam mentio fit hoc versu à Iuuenale, *Dimidio Magica resonant vbi Memnone chorda.* Dimidium dicit, vt existimo, quia eius pars superior (vt supra auditum) à corpore reuulsa, quod Cambyli tribuit Pausanias: terræ motui, Strabo. Ad dictum Iuuenalis veruum, ex quodam Glossario veteri, partim corrupta, partim falsa quamuis, hæc adijciam, Memnonis ex ære statuam citharam tenens, certis horis canebat. Hanc Caubus rex iussit aperiri, existimans mechanicum aliquod esse, quod intra statuam lateret. nihilominus tamen aperta statuam, quæ erat magice

gicè consecrata, horis statuis sonum reddidit. Ineptiæ, vt & ea, quæ Ianus Doufa F. ex alio veteri in hunc eundem interprete, ad Catullum edidit. nempe hanc statuam Solem, & regem, voce humana salutare solitam: cum autem Cambyles ab ea partem abscidisset, Solem tantum, non regem, amplius salutasse. Eusebij Chronicon dicit (ex vulgi opinione) loquutum fuisse vique ad aduentum Christi. Atque hætenus de hac Memnonis statua, cuius cognoscendæ auidum fuisse Alexandrum, inquit Curtius, ad cuius miraculum animum intendisse Germanicum Cæsarem, Tacitus, & diligenter inspexit se Sep. Seuerum Imp. Spartianus. Hæc Schottus, qui tamen nihil de Tithono, nihil quis Memno ipse fuerit. Memnon vt Eustathius ad Homerum tradit Tithoni & Diei filius fuit, alibi Auroræ & Tithoni, vt & Hesiodus. Iliad. 6.

Strabo nec Auroram, nec Diem, sed Cistiam Memnonis matrem ait. Memnon æui sui pulcherrimus (vti Homerus docet:

Κένον δὴ κάλλιστον ἴδον μὲν ἄ Μέμνονα δῖον.

Eurypylon omnium pulcherrimum affirmat post diuinum Memnonem.) Hic inquam Memnon, post Susa & omnem illam regionem vsque ad Choaspem fluuium, armis subactam, profectus est ad bellum Troianum, vbi res memorabiles gessit. Filium Nestoris Antilochum interfecit, demum & ipse ab Achille victus, vt Eustathius declarat. Odyss. 11.

Q. Calaber prodigium addit, è loco vbi percussus est Memno fontem scaturisse sanguineum. Pausanias Laconicis. Ouidius 13. Transform. vbi in auem fabulatur post mortem abiisse. De statua, præter ea quæ ex Schotto allata sunt, Suidas egregium habet locum, quem tute adibis, ne longius abeam. Quæ de eodem fabulosa referuntur, apud Mythologos & Natalem Comitem cognosces. Curtius cum Memnone Tithonum coniungit, quod nõ est dissimulandum. Tithonus Laomedontis filius fuit, Priami frater, quem Memnonis patrum appellat Ouidius. Eustathius Tithonum ἀλλογορικῶς Solem interpretatur, διὰ τὸ πανταχῶ τῆ γῆς λατρεύειν τὰς ἀκτῖνας. Ad eam peruenit senectutem, vt in cunis iacens more infantum ageretur, vnde senes, Tithoni vocabantur. Pleraque alia de hoc fabulosa prætermitto feriatibus fabulatoribus enarrata. Illud moneo, non gratis iunctos esse Memnonem & Tithonum, vtrique enim sua fuit statua, seu colossus: vti testatur Strabo.

Idem Strabo in Troade: supra Aesepi ostia ad stadia circiter tumulus est, in quo sepulchrum ostenditur Memnonis Tithoni filii. præterquam est Memnonis pagus.

EXTRA TERMINOS SOLIS.) Immò veritatis auxesis est præpò poetica. Ita Cæcus infra: Penè in vltimo mundi sine consistimus; in alium orbem ire paras, vt plura quam sol vider, victoriâ lustres. Cæterum post Aethiopiam, circulum cancri tropicum, aut capricornum, inhabitabilem arbitrabantur veteres, qui vltra progredientibus occurrebat, de quo Strabo in fine rerum Aethiopicarum: ὡς δὲ εἰπῆν, inquit, καὶ τὰ ἄκρα τῶ οἰκισθέντων τὰ παρακείμενα τῆ δυσκράτου καὶ ἀοικίτου διὰ καῦμα καὶ ψύχου, ἀνάγκη ἀποστεύματα εἶναι τῶ εὐκράτου καὶ ἐλαττώματα. Quod autem dicendum sit, extremas habitari mundi partes, quæ intemperata & inhabitabili regioni adiacent, propter frigus, aut æstum esse quasi * errores quosdam defectus temperata. Curtius iterum in Cæni oratione. Quod si adhuc penetrare in Indiam certum est, regio à meridie minus vasta est. Quæ subacta licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit esse natura.

SED IMMINENS BELLUM.) Cum Dario tertium & extremum gerendum, quod sequentibus mox capitibus exponetur. Mens Curtij est: Quamquam Alexander traheretur cupiditate visendæ Aethiopiæ & Memnonis, Tithonique regiæ, tamen cum iam * ver appeteret, & Darius copias reparasset, necessitas belli coegit Alexandrum peregrinationem, curiosam quidem, sed non necessariam posthabere negotijs præsentibus imminentis à Dario belli negotijs.

ITAQUE AEGYPTO PRÆFECIT AÆSCHYLVM RHODIVM.) Relicturus Aegyptum, vt ne deficeret, certis eam Ducibus regendam & in officio continendam commisit. Nec enim minor est virtus quam querere, parta tueri: imò facilius quædam vincere, quàm tueri, vt infra docet Curtius, Duces porrò alios atque alios nominat Arrianus.

AÆSCHYLVM RHODIVM.) Arrianus hunc non præfectum Aegypti, sed ἐπισκοπὸν facit, quasi diceret obseruatorem aliorum, & vt interpres Arriani habet, speculatorem, cui adiungit idem Ephippum Chalcedonem. Curtius Peucestem, quem Arrianus Peucestem Marcatato natum ponit, copijs cum Balacro Amyntæ filio præfectum.

PEUCESTEM.) Hic fuit ille eximius heros, qui Alexandro apud Oxydacas & Mallos in oppido periclitanti primus succurrit, vt infra lib. 9 c. 10. cognosces. Plinius hunc seruatorem Alexandri Magni appellat lib. 34. c. 8. Huius (Euthycratis Pictoris) discipulus fuit Tiscrates, & ipse Sicyonius, sed Lysippi secta propior, vt vix discernantur complura signa, seu senex Thebanus, Demetrius rex, Peucestes Alexandri Magni seruator, dignus tanta gloria.

CLAVTRA NILI.) Ostia & ora Nili septem, denique toti Classi (Arriano teste) præfecit in Aegypto Polemónem, vt Arrianus docet, non Polymenem vt Curtius, vitium in nomine hærens librarijs potest assignari. Duos tamen Polemones Arrianus Aegypti præfides nominat, alterum Pelusij oppidi custodem: alterum classi præfectum, illum Pellæum Megaclis filium; hunc Theramenis.

lib. 17.
lib. 13.
Hiarus in
Strabone.

* abortus
malem na-
turæ & de-
fectus.
lib. 9.

* Vt est a-
pud Arria-
num.

AFRICAE QVAE AEGYPTO IUNCTA EST.) Ad Occidentem Aegyptus Africam respicit, cuius pars Aegyptus adhæret, & ad illius regnum pertinet.

APOLLONIVS CLEOMENES.) Idem Arrianus ut mox docet. Cleomenem Iustinus alias nominat architectum Alexandriae. Pausanias in Atticis Cleomenem hunc post Alexandri mortem Ptolemaeus Lagi interfecit, quod Perdiccae studeret. Quamobrem vero Alexander tam multos praesides Aegypti constituerit, aperit Arrianus, *Aegypti, inquit, imperium in plures praesides partitus esse dicitur, naturam regionis admiratus & munimenta, neque tutum ratus uniuersum Aegypti imperium vni committere.* Quod quidem a Alexandri consilium imitati Romani in tuenda Aegypti mihi videntur, neminem senatorij ordinis, sed equestris, proconsulem eo mittere soliti. Obseruandum praeterea multos ab Arriano praesides Aegypti indigitari, Curtio praetermissos.

Li. 11. Iud.
antiq. c. 8.

EX FINITIMIS VRBIBVS.) Redit ad Alexandriam moliendam & ciue frequentandam. Finitimae autem apud Strabonem vrbes & pagi sunt Canopus, Schedia, Eleusis, Nicopolis, Parcetonium, Naucratis, aliaque. Iosephus lib. 2. contra Appionem narrat Iudaeos ab Alexandro euocatos, ut Alexandriam incolerent: *Alexander, inquit, eis locum ad incolendum dedit, & parem cum ipsis Macedonibus honorem consecuti sunt. Non enim propter inopiam habitatorum ciuitatis, quam studiosè edificauit Alexander, nostrorum aliquos ibi collegit, sed omnes diligenter ex virtute approbans, ac fide dignos inueniens, hoc praconium nostris exhibuit cum gentem nostram non mediocriter studeret honorare.* Et infra: *Nos Alexander introduxit: reges auxere.*

FAMA EST.) Omina futurae vrbis felicia, polentam, auesque ponit; quibus addit Heraclides apud Plutarchum, nocturnum visum, quod alia omnia praecelsit. *Si verò (inquit Plutarchus) quod Alexandrini commemorant, Heraclidis fide, verum est, haud otiosum vel inutilem apparet Homerum eum comitatum esse commilitonem. Ferunt enim eum, Aegypti recepta, amplam voluisse & populosam graecam urbem condere, ei que indere nomen suum. Mox de Architectorum consilio locum metato & complexo mira species nocte insequenti est per quietem oblata vir veneranda canicie, atque facie, visus est ei assistens hac carmina prodere.*

Νῆσθ' ἐπειτὰ τις ἐπὶ πολυκλύσῳ ἐνὶ πόντῳ

Αἰγύπτῳ προπάρειθε· φάρων δὲ ἐκικλήσκουσιν

Exinde vndolo quaedam iacet insula ponto,

Aegypti praetexta, Pharum quam nomine dicunt.

Ac confestim surgens perrexit ad Pharum, quae id temporis insula adhuc erat paulo supra Canobicum ostium, nunc cum continente commissa est aggere. Ut loci praecellens visa est commoditas (est enim longa ceruice satis patenti laxam determinans paludem, terminansque in spatiosum portum mare) Homerum dixit cum cetera eximium, tum prudentissimum esse Architectum, iussitque formam vrbis delineari loco congruentem. Quia verò ad manum non erat creta, polenta in campo nigro vsi, ad effigiem metati sunt chlamidis orbe gyrato lacinosae sinum, cuius esset ab directis basibus aquabilis procurfus. Hac descriptio, quum regi placeret, aues repente a flumine & lacu innumero grege omnisque generis & grandes, instar vrbum, eum in locum delata polentam sunt omnem depasta. Quo augurio obtorpescenti Alexandro augures animum dedere: quippe copiosam urbem ostenderunt ab eo condi, multarumque nationum futuram alumnam.

De polenta seu farina aliter Arrianus, atque alij, qui ab auibus depastam scribunt, ut Curtius, Strabo, Valerius Maximus lib. 1. c. 4 Plutarchus. Arrianus de auibus omnino tacet.

Lib. 18. c. 7.

MVRIS POLENTAM DESTINASSET.) futurae, non futuris, alij emendatius scribunt. alij: vrbis futura muros polenta designassent, ne hoc malè, nisi à Modio destinasset, adiectus esset. polenta farina est hordeacea, quam his verbis describit Plinius: *Potentam quoque Graeci non aliunde praefereunt. Pluribus fit hac modis. Graeci perfusum aqua hordeum siccant nocte vna, ac postero die frigunt, deinde molis frangunt, sunt qui vehementius tortum rursus aqua aspergant, sumentque prius quam molant.* Aliaque plura de polenta ibid. Plinius: *Hic accipe pro farina sparsa in modum lineae, fuit cibus Graecorum, uti puls veterum Romanorum, qua trecentis annis se laginarunt, ut non sine ratione pulti phagi & pulti phagoniada à Plauto appellentur. Plinius testatur tam ignotam Graecis pultem fuisse, quam Italiae polentam. Polenta hodieque ex farina, sed non hordeacea conficitur apud Teriolas, verum ex milio, mittiturque in ahenum aqua feruente plenum, vbi in massam coit elixaturque, quae extracta filo in schidin velut segmenta secatur, papauere aspergitur, vel melle, & butyro imbuitur, & tanquam Iouis cerebrum voratur, tam facilis digestionis, ut per octiduum hæreat in stomacho.*

* Terioli
Rhetiae
oppidum.

* Strabo,
Plutarch.

VT MACEDONVM MOS EST.) Nihil de hoc more alij, sed cum * gypsum & creta regem defecisset, collatam aiunt à milite praeter morem polentam, terramque ea signatam. Arrianus nihil ad manum fuisse Alexandro, fabri consilio congestam farinam. Valerius Maximus. *Cum Rex Alexander urbem in Aegypto constituere vellet, Architectus Dinocrates cum cretam non haberet, polentaque futura vrbis lineamenta duxisset, ingens auium multitudo proximo lacu emersa, polentam depasta est: quod sacerdotes Aegyptiorum interpretati sunt aduenarum frequentiam alimentis suffecturam.* De aduenarum fre-

frequentia & opibus conueniunt scriptores prodigio explicato. Diodorus Siculus æuo suo cum in Aegyptum traicisset, notauit Alexandria liberorum hominum capita censâ fuisse plus trecentis millibus. Vectigalia cepta ex Aegypto ultra sex millia talentum, quæ summa efficit tricies sexies centena millia philippicorum. Philippicum 20. victoriatis æstimamus. Sed Strabo ex Cicerone docet vectigal fuisse duodecim millium quingentorum talentorum, quæ fors excessit ad * septuagies quinque centena millia. Certè Romam postea Aegyptiæ & Alexandrinæ naues aluere. Iosephum adi: Μῆνθ μέντοι αὐτὸς τριάκοντα σαδίων, ἔυρθ δὲ οὐκ ἔλατον δέκα. τὲ δὲ συνασσε παρ' ὑμῶν φόρα καθ' ἕνα μῆνα πλέον Ρωμαίοις παρέχει, καὶ τῶν χρημάτων ἐξωθεν τῆ Ρώμης ἴτον μνηῶν τεσσάρων. Pergit dein verbis munitiones explicare.

REGEM HECTOR ASSEQUI CŪPIENS.) Hectoris naufragium & mors. Fuit is, filius Parmenionis proximi dignitate ab Alexandro, de quo * suo loco copiosè. Fuerunt Parmenioni * tres filij iam omnes ex ephēbis egressi, principes & ductores copiarum. Nicanor certè natu, vt videtur maximus, in prælio Issico dextrum cornu rexit, vti pater sinistrum. Mors huius, lib. 6. c. 12. describitur, cum Alexander Bactra peteret. De Philota præfecto equitum & eius coniuratione, quæstione & nece, lib. 6. c. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. De Hectore vt adolescentiore pauca.

SECUNDO AMNE.) Memphi per Nilum descendit Pelusium versus, vt videtur, nam inde redijt in Syriam & Palæstinam & Samariam.

IN PAUCIS.) Frequentatus loquendi modus Curtio. Infra sæpius, lib. interim 6. c. 15. Craterus regi charus in paucis.

DESTITUIT.) Destituere est rem amatam deserere, elegans imprimis huius verbi vsus in hoc significato passim apud optimos scriptores occurrens. Ouidius.

*Flebat Aristæus quod apes cum stirpe necat as
Viderat inceptos destituisse fauos.*

Idemque: *nec solos destituere rogos.* lib. 1. & 20. Propertius.

*Cuius vt accensa Dryades candore puella
Mirata solitos destituisse choros.*

CREPIDIS PÉDES.) verè: neque enim pedibus astringuntur crepidæ, sed pedes crepidis, sicut lumbi astringuntur zona aut cingulo, non cingulum lumbis.

EXIMIO ÆTATIS FLORE. Flore corporis virenti ætate. Pulcher ergo & formosus Hector vti principis filius Parmenionis. supra de ipso Alexandro, *illum florem inuenta.*

RIPAM.) ripa de flumine, litus de mari dicitur.

SPIRITVM LAXAVIT.) Supra de Alexandro in Cydno periclitante. *Inter hac liberius meare spiritus caperat, laxat ag, vis morbi.* lib. 3. c. 10.

QVEM METVS INTENDERAT.) Interclusus spiritus arctè meabat.

IN DIVERSAM.) proprium verbum ad funus pertinet, de quo ad Martialem.

MVNERE.) Funere malim, vt habent emendatiore & antiquiores Codices. Modius reposuit munere ex manu aratis chartis. In Hadriani Iunij editione ad MS. emendata cognosces funere, & certè aptius, quamquam à Virgilio haud ignaro supremos funeri honores impensos appellari *suprema munera*, itemque ab alijs, sed hoc proprium, *magnifico* tamen videtur respondere melius *muneri*, quam *funeri*.

VIVVM SAMARITAE CREMAVERANT.) Redit Alexander in Syriam & Samariam Andromachi prætoris cædem vltum iturus. Herculem Oeteum fecerant Samaritæ, quo nomine causiæ ad tantum facinus proruperint, incertum. Certum autem Andromachum imperiosius, aut auarius egisse, aut crudelius imperasse, aut alijs iniurijs incolas affecisse, quod quemadmodum Adrianus prætor P. R. Vticæ domi suæ, viuis exustus est, idque illi meritò propter avaritiam accidisse existimatum est. Verres Lamplaci iam lignis & farmentis circumdatus, ægrè incendium euasit. De Andromacho Eusebius in Chronico, anno Alexandri 6. *Alexander capta Tyro Iudæam inuadit, à qua fauorabiliter exceptus, Deo victimas immolauit, Pontifices templi honoribus plurimis prosequitur. Andromacho locorum custode dimisso, quem postea Samaritani interficiunt: ob quos ab Aegypto reuersus Alexander magnis eos supplicijs affecit, & urbem eorum captam Macedonibus ad inhabitandum tradit.* Ad hunc locum siue Eusebij, siue Hieronymi, Iosephus Scaliger in suis animaduersionibus monet lectorem (monendus ipse) hanc de Andromacho historiam alibi non legi, immemor Curtij, quem ipse haud dubiè legerat, & discere lector cautiùs & modestiùs loqui. Dixisset Scaliger hanc historiam alibi non legi. Sed dixit, non leges, quasi ipse omnia legisset, & lecta meminisset, facit mentionem occisi Andromachi etiam Cedrenus.

QVANTA MAXIMA CELERITATE.) Acidalius verè meo animo conijcit Curtium voluisse, *Quanta maxima celeritate*, pro, *quanta maximè celeritate*, facit & Dexippus καὶ ἐπιμελητὴν μετὰ τῶν λοιπῶν τόπων Ἀνδρόμαχον κατέσχευεν, ὃν ἀνὰ νελόντες οἱ τὴν Σαμαρείαν οἰκῶντες δίκαις ἔτισαν, &c.

ANDROMACHO MEMNONA SVBSTITVIT.) Memnonem laudat Arrianus Cœlæ-Syriæ præfectum, vocatque Cerdimam Satrapam.

AFFECTISQVE SVPLPLICIO.) Iterum nobis recta curnat Modius, qui legit, *affectisq, supplicio*, præ-

lib. 17. pag. 590.

20. bazen. lib. 17.

* Septem miliones cum quingentis milibus aureorum.

* lib. 7. vbi de eius cæde.

* li. 6. c. 17.

lib. 3. c. 10.

lib. 2. epig. 63. ad Saldanum. II. Aeneid.

Cic. 3. in Verrem.

prætores *interemerant tyrannos interemptos*, &c. Aut ergo omiſſa coniunctione, quæ ſcribendum eſt, vt omnes antiqui Codices habent, quos vidi, *Affectus ſupplicio, qui prætores interemerant*. Tyrannos, &c. aut punctum, ſi addas coniunctionem, tollendum. hoc modo: *affectus, ſupplicio, qui prætores interemerant, tyrannos*, &c. vtrobiſque ergo peccatum à Modio.

Cap. 17. TYRANNOS INTER EOS.) Tyrannos complures (inter eos Methymnæorū Ariſtonicum & Chryſolaum) popularibus ſuis tradidit. De Ariſtonico pulchro ſtratagemate capto, ſupra narratum eſt, hic de eius ſupplicio agitur. Chryſolai ſupra nulla mentio, nec apud Ariandum, ſcriptum tamen reperio pro Chryſolao Erſilaum. De Ariſtonico & Apollonide, Philiſinoque & Megareo tyrannis, ita Arrianus, *Ἀλέξανδρος δὲ τῶν τυράννων μὲν τοὺς ἐκ τῶν πόλεων ἐς τὰς πόλεις πέμψη, χηρῶσαι ὅπως ἐθέλοιεν. Τοὺς δὲ ἀμφ' Ἀπολλωνίδην τὸν χίον ἐς ἑλεφαντίνην πόλιν Ἀιγυπτίαν ἐξ ὀφθαλμοῦ ἀκρεβέει ἐπέμψη.*

Cap. 7. QVOS ILLI E MVRS TOSTOS NECAVERVNT.) Hanc lectionem omnes quos vidi codices exhibent, Modius è tuo illa è *muris emunuit*, quod ego cum omnibus cautis nec laudo, nec damno: Redundant illa quidem, vt nobis parent, ſed quid ſi vox alia vel deſideretur, vel pro *necauerunt* legendum *ſuſpenderunt*, vel præcipitauerunt, vel alia in hanc mentem auctoris, ſit ſubijcienda? Certè ſimilem apud Curtium formam loquendi habes ſupra in oppugnatione Tyri de caduceatoribus Alexandri, quos Tyrū, inquit Curtius, *contra ius gentium occiſos præcipitauerunt in altum*. Eſt autem Methymna ciuitas in Leſbo inſula à Methymna Macaris filia & Lepydno patria Arionis, de quo Herodotus & poetæ, cum ſparſum in mare Delphino exceptum canunt. Plura Strabo.

Lit. 13. ATHENIENSIVM DEINDE LEGATOS.) Arrianus Diophantum & Achillem nominat, qui * *ſacra naui vecti petiuerunt, vt Græcos ad Granicum captos libertate donaret*. Petiuerant hoc ſupra, ſed finito bello Perſico redditurum promiſerat Alexander: hic præſtitit.

* quæro quæ ſit ſacra nauis. lib. 3. c. 2. * c. 17. li. 4. RHODII.) * qui ſupra urbem ſuam portusque Alexandro poſt captam Tyrum dederant. Alexander Macedonicum illic præſidium collocarat: quo deducto, ſunt liberati, vt & Chij, qui rem Perſarum ducibus Apollonide & Athenagora tenentibus vltro ad Macedones deſecerunt.

OMNES AEQVA.) omnes libri ante Modium editi conueniunt in ea qua deſiderare viſi, *impetrauerunt*. Modius è tuo reſcripſit *æqua* non iniquè opinor, ſed primum contra fidem, deinde melius cadunt prima, ſi ad verbum *impetrarunt* reſpicias. Itaque reſtitui Curtium Curtio in ordine verſuum, extra ordinem à Modio obtruſum collocaui, probum quidem, ſed nõ γνήσιον. Poſſe ſubinde vſu venire, vt ſpurius germanis filijs ſit pulchrior.

MITYLENÆIS QVOQVE.) Et Mitylene Leſbi inſulae ciuitas eſt. Scylax antiquiſſimus, *κατὰ ταῦτα ἐστὶ νῆσος Ἀιολίς λέσβος ἑ πόλεις ἔχουσα ἐν αὐτῇ, τὰς δὲ, μὲν ὕμναν, Ἀντίσσαν, Ἐρεσσὸν πύρραν καὶ λιμένα, μετὰ λήνην λιμένας ἔχουσα δύο, Circa hæc inſula eſt Aeolia Leſbus, qua ciuitates omnino quinque continet, Methymnam, Antiffam, Ereſſum, Pyrrham cum portu, Mitylenem, qua duos habet portus*. Plura apud recentiores geographos diſces.

IN PARTES.) Macedonias contra Perſas: Arrianus ipſo initio libri 2. quanto perè fuerint adiecti partibus Alexandri Mitylenæi, cuius præſidium in vrbe habebant, cui columnas publicè poſuerant, ſed à Memnone primum, dein à Pharnabazo terra marique obleſi, cum Perſis pacifici coacti: præſidium tamen Macedonicum incolæ dimiſerunt, & ita tuas inuiti demoliti ſunt, donec, Pharnabazo capto, redierunt ad Alexandrum. De Mitylena plurima Geographus, qui & illuſtres viros inde natos commemorat, fuit Mitylena ciuitatum in inſula maxima.

Strabo. 13. MAGNAM REGIONEM.) multum agri, infra, inſulam intelligo. Continebat Leſbus in ambitu milliaria noſtratia quatuor & triginta, cum ſtadijs duodecim.

CYPRIORVM QVOQVE REGIBVS.) De his ſuprà cap. 10. tractatum doctumque, & claſſem centum & viginti nauium à regibus Tyrum miſſam, ipſosque aliquot Reges (interque eos nominatim Pnythagorum) præſentes fuiſſe, primosque, quæ Sidonem ſpectat, irrupiſſe, vt proinde digni præmio fuerint.

AMPHOTERVS CLASSIS PRAEFECTVS.) De hoc lib. 3. c. 3. primum mentio facta, dein de ſtatu Cretæ lib. 4. c. 4. De Amphotero rurſum eodem lib. c. 17. Arrianus hoc loco Amphoterum non in Cretam, ſed Peloponneſum tumultu antem miſſum narrat, ſed ex Peloponneſo breuis eſt traiectus in Cretam, quæ cum Perſarum & piratarum armis agitaretur, non dubium eſt vicinam etiam Cretam fuiſſe vexatam, quando *κατὰ γέροντων πῦμα κάκιστόν ἐστ*.

c. 4. lib. 4. IN BELLVM VTROQUE REGE CONVERSO.) Alexandro & Dario. Curtius ſupra: *Magnitudo belli, quod ab opulentiffimis regibus in ſpem totius orbis occupandi gerebatur, Græcia quoque & Cretæ arma commouerat, & quæ ibid. ſequuntur*.

ib. ſec. 10. CRATERAM CVM XXX. PATERIS DICAVIT.) Iſidorus: cratera calix, duas habens anſas, nomen eſt græcum, declinatur apud eos hic crater: Nam latinè hæc dicitur. Vnde Perſius:

Si tibi crateras argenti — Virgilius:

Crateras magnos ſtatuunt, & vina coronant.

Sed Virgilij verſus ad *crater crateris* pertinet, quarto caſu multitudinis græco. Fiebant autem primum à connexionibus virgularum: vnde & dictæ crateræ ἀπὸ τῆς κρατῆρις, id eſt, quod inuicem ſe teneant. Pateræ, phialæ ſunt dictæ, vel quod in ipſis potare ſoleamus, vel quod patentès ſint, diſpanſiſque

lisque labris. Virgilium tamen Nonius in voce cratera etiam cum Isidoro laudat, verumque legit. Crateras lati statuunt, & vina coronant. Crateres Virgilius accepit pro vasis olearijs in Buccolicis, & 6. Aeneid.

PATERIS) Varro, quod pateant, sacris potissimum dedicata. Festum ad in voce Patera, pateram lib. 4. perplouere in sacris cum dicimus, significat, pertusam esse. Hoc porro Herculis sacrificium magna lib. 10. c. 5. pompa peregit Alexander, & omnis generis ludos celebrauit, quos multis verbis describit Plutarchus, quem conules.

CAPVT XXII.

ARGVMENTVM.

Darius Babylone collectas copias & instructas mouet ad Tigrim, quem cum Lyco traicit, & castra ad Bumellum ponit. Mazeus regionem vastat.

AT Darius cum Aegypto diuertisse in Africam hostem comperisset, dubitauerat, utrum ne circa Mesopotamiam subsisteret, an interiora regni sui peteret, haud dubie potentior auctor praesens futurus ultimis gentibus impigre bellum capeffendi, quas agre per praefectos suos moliebatur. Sed ut idoneis auctoribus fama vulgavit, Alexandrum cum omnibus copijs, quamcumq; ipse adisset regionem, petiturum, haud ignarus quam cum strenuiores esset, omnia longinquarum gentium auxilia Babylonem contrahi iussit. Bactriani, Scythaeq; & Indi conuenerunt. * Nam & ceterarum gentium copia partibus simul affuerunt. Ceterum cum diuidio ferme maior esset exercitus, quam in Sicilia fuerat, multis ^{* Iam:} arma deerant: quae summa cura comparabantur. Equitibus equisq; tegumenta erant ex ferreis laminis serie inter se connexis. Quis antea praeter iacula nihil deeerat, scuta gladijque adijciebantur, equorumq; domandi greges pedibus distributi sunt, ut maior pristino esset equitatus, ingensq; (ut crediderat) hostium terror. ducenta falcata quadriga, unicum illarum gentium auxilium secuta sunt. Ex summo temone hasta praefixa ferro eminebant. Vtrinque, a iugo ternos direxerant gladios, & inter radios rotarum plura spicula eminebant in aduersum. aliae deinde falces summis rotarum orbibus, & aliae in terram demissa, quidquid obuuum concitatis equis fuisset, amputatura. Hoc modo instructo exercitu ac perarmato, Babylone copias mouit. A parte dextra erat Tygris nobilis fluius, leuam tegebat Euphrates: agmen Mesopotamiae campos impleuerat. Tigri deinde superato, cum auisset haud procul abesse hostem, Satropacein equitum praefectum cum mille delectis praemisit. Mazaeo pratori sex millia data, quibus hostem transitu armis arceret. Eadem mandatum, ut regionem quam Alexander esset aditurus, popularetur atq; videret: quippe credebat inopia debellari posse, nihil habentem nisi quod rapiendo occupasset. Ipsi autem commeatus alij terra, alij Tigri amne subuehebantur. Iam peruenerat Arbela vicum mobilem sua clade facturus hic commeatum sarcinarumq; maiore parte deposita. Lycum amnem ponte iunxit, & per dies quinque, sicut ante Euphratem, traiecit exercitum. Inde octoginta fere stadia progressus, ad alterum amnem, Boumello nomen est, castra posuit. Opportuna explicandis copijs regio erat, equitabilis & vasta planicies, ne stirpes quidem & breuia virgulta opperunt solum, liberq; prospectus oculorum, etiam quae procul recessere permeitur. Itaque si qua campi eminebant, iussit equari, totumq; fastigium extendi.

AEGYPTO DIVERTISSE IN AFRICAM.) A Canopico sinu. (ut Scylax non ille Halicarnaeus, sed Cariansis, vetustissimus auctor est) incipit Libya seu Africa, nec alij geographi refragantur. Cum ergo Alexander ad Mareotim & Pharon & Paetionium Canopicumque descenderet per Nilum versus Africam, ipseque adeo Hammon cum Hammonia regione ad Libyam pertineat, recte ex Aegypto in Africam diuertisse dicebatur Alexander.

MESOPOTAMIAM) quae latissimos campos, infra Euphratem & Tigrim, a quibus nomen accepit;

lib. 3. c. 13.

pit, aperit, & ad pugnam maximè equestrem opportunum. Supra Thymandas peregrini militis ductor, magnopere suaferat Dario, vt Cicilia in Mesopotamiam reuerteretur, vti posset explicare actum. Quo minus tamen in præsens Darius sibi in Mesopotamia hærendum putabat, erat quod existimaret citius & facilius se barbaros hostes ad bellum impulsurum, si interiora regni & proprios barbaris terras peteret, vbi præsens omnia exequeretur, quæ tardius per Satrapas administrabantur. Interim tamen audito secuturum Alexandrum, quocunque ipse ab iisset, Babylonem omnem exercitum euocauit.

CVM STRENUO.) Iam ad Granicum & Iffum de Alexandro experimentum ceperat.

BACTRIANI, SCYTHÆ ET INDI.) De singulis his & fortissimis quas Darius habebat, gentibus, infra, cum ad has perueniet Alexander, Curtius proder.

* Iam.

* NAM ET CAETERARVM.) Iam lego cum Acidalio verè coniectante. Bactriani, Scythæque & Indi conuenerant iam, & caeterarum gentium & c. potest tamen, Iam, puncto se parari, & neci eum seq. Iam & caeterarum gentium partibus simul affuerunt.

PARTIBVS.) Darij, non placet Acidalij coniectura, paribus studijs affluerunt. imo nec ipsi satis placet.

c. 28.

DIMIDIO FERME MAIOR, QVAM IN CILICIA FVERAT.) In Cilicia Darius habuit equites vnum & sexaginta millia, ducentos, peditum ducenta quinquaginta millia. summa: trecenta vndecim millia ducentos, gemina equites, erunt centum viginti duo millia, quadringenti, pedites quingenta millia. summa, sexcenta viginti duo millia quadringenti. Ex quo necessario cogis locum infra scriptum in pari morbo cubare, nec sanari per coniecturam posse, quæ sanè dubia & anceps est: summam colligit Curtius totius exercitus XLV. millia equitum, peditum CC. millia, maior erat numerus in Iffica pugna. Et Curtius hic ferè duplo maiorem ponit, cum tamen minor sit illo. Iam Modius numerat ex suo ingenio pro XLV. millibus, equites centum quadraginta quinque millia, pedestris acies sexcenta millia expleuerat. aut Arrianum sequendo equites quadringenta quinque millia, pedestris acies duodecies centena millia expleuerat. Nimum hoc Curtio, quia nec duplum fuisse integrum est ausus scribere, hic quintuplo, maior esset. essent enim decies sexies centena quadraginta millia. Iam vt prononciem, quod sentio, scribendum arbitror: *equitum quadringenta quadraginta quinque millia, peditum ducenta millia*, vt sint sexcenta quadraginta quinque millia vniuersè, id quod ex mente Curtij efficiet ferè duplo maiorem numerum, quam ad Iffum fuerat. dixit *fermè*, non ad vnguem, & plenè. Quod autem plus equitum quam peditum ponam, ratio in promptu est, cum se equitatu, cui præ anè impar erat Alexander, victurum speraret Darius. Nam & plus poterat Persæ equis, quam pedibus, & Darius in oratione ad milites: *obteri me hercule*, inquit, *equorum vngulis possunt*. Et hoc capite mox: equorumque greges peditibus distributi sunt, vt maior pristino esset equitatus, eoque compos ad pugnam latissimos elegit, eosdemque æquare iussit, sicuti eminent, vt omnis locus equitabilis esset. Diodorus tamen tantum numerat equites ducenta millia. Iustinus quadringenta millia peditum, centum millia equitum, propius certè ad Curtium, vt & Orosius, qui CCCXV. millia peditum, C M. equitum numerat, vt venerim in suspitionem contra meam priorem sententiam scriptum fuisse apud Curtium pro XLV. millibus equitum, quadringenta quadraginta quinque millia peditum, & pro CC. M. centum millia equitum. Plutarchus absolute ponit *centum myriades*, quæ efficiunt decies centena millia, nec pauciores Zonaras, omnes vt vides Latini sobriè de numero produnt, Græci ultra modum omnes progressi.

c. 34.

lib. 17.

EX FERREIS LAMINIS SERIE INTER SE CONNEXIS.) Supra lib. 1. c. 21. *Equi pariter equitesque Persarum serie laminarum graues*. vbi super ijs verbis plura.

lib. 27.

p. 959.

lib. 17.

li. 3. c. 24.

DVCENTAE FALCATAE QVADRIGAE.) Quadrigarum falcatarum mensio est primum in literis, Iud. c. 1 & 4. Apud a Liuium, b Diodorum Siculum, c Vegetium: quas Stevvechius celo adumbravit in commentario ad Vegetium, formaque earum ex Curtio accepit, quam rem parum accurate delincauit & assecutus est, Liuium & Diodorum præterijt. Appianus de bellis Syriacis & Mithridaticis docet, armatas has quadrigas magnam & horrendam stragem edidisse in exercitu. Sed nos has falcatas pestes, sapius tamen suis hostibus noxias describamus. *Armatæ autem*, inquit Liuius, *in hunc maximè modum sunt: cuspides circa temonem ab ingo decem cubita exstantes, velut cornua habebant, quibus quidquid obuium daretur, transfigerent, & in extremis ingis bina eminebant falces, altera æquata ingo, altera inferior in terram deuexa, ita vt quidquid ab latere obijceretur, absinderet: hac vt prolapsos subeuntesq; contingeret. item ab axibus rotarum vtrinq; bina eod. modo diuersa deligebantur falces. Sic armatas quadrigas, quia sin extremo aut in mediolocatæ forent, per suos agenda erant: in prima acie, vt ante dictum, locauerat rex. Subijcit dein Liuius, quo stragemate currus innoxie per Romanas acies fuerint transmissi, & eadem demum suis vnde emissi erant, intulerint. Est & apud Appianum mentio quadrigarum falcatarum, quando cladem ab illis hosti illatam describit.*

Bell. Syr. Mithrid.

EX SVMMO TEMONE) In extremo temone, quæ paulo supra ingum incipit, & pertinet ad axes vltique currus; Liuius cij, ca temonem ab ingo dixit. Hastæ ergo seu cuspides, vt Liuius appellat, seu

* ἄρσεν.

* spicula vt Diodorus, ab ipso temone ultra equos eminebant, & ora hostium aut pectora fodiebant, siquæ

si qui rectâ occurrerent, aut deprehensi essent.

UTRINQUE A IVGO TERNOS DIREXERANT GLADIOS.) à iugo quod equi iugales ferebant, in cervicibus (vt supra lib. 3. demonstraui) lex spicula, tria ex vnoquoque latere extabant, qui hostem à latere fodiebant.

INTER RADIOS ROTARVM PLVRA SPICVLA EMINEBANT IN ADVERSVM.) Non expressum est hoc in Stevvechiano curru; spicula seu cuspides inter ipsum ordinem radiorum, in aduersum vtrinque circa latera currus procurrentia, quæ hostem à latere accedentem figerent.

ALIAE DEINDE FALCES SVMMIS ROTARVM ORBIBVS HAEREBANT.) Hoc non promptum est assequi, quam si ea fuit species falcium, quam Stevvechius expressit, quomodo poterunt circumagi rotæ? Ego Curtium hic intelligo summæ curvaturæ rotæ, vt eam Ovidius appellat, fuisse insertas falces, quæ extra rotam in latera porrectæ nunc sursum spectabant, quæ incuruantur, nunc deorsum; sed quæ deorsum ad axem verlas, quæ sursum auerlas ab aere fuisse.

Lucretius omnis auctor elegantiae de veterum militia volumine quinto docet, priscos primum puris equis pugnasse, deinde vinxisse iumenta curribus, tum addidisse falces; adhibuisse præterea elephantos, apros, leones, tauros, sed plerumque cum perniciose ipsorummet, qui feras in aciem induxerant, quod immanitas efferata nullum demum hostis & amici discrimen faceret. subscriberem versus, nisi plutuli essent. Initium do: *Arma antiqua manus, &c.*

EUPHRATEM ET TIGRIM INGENITA FLUMINA.) Terra media dicebatur Mesopotamia, duobus nempe interiecta fluminibus.

Mesopotamia.

Euphrates.

Tigris.

Babylon.

Duxit ergo exercitum ad dextram partem Tigrim versus, cum antea ad Iffum versus sinistram mouisset, sinistrè pugnaturus, neque nunc magis dextrè.

SATRAPACEM.) Chiliarchum, exploratorem quem Aristo Pæonum equitum præfectus directâ in gutture hastâ transfixit, caesoque caput abstulit, Alexandroque primitias & omen futuræ victoriæ attulit.

MAZAEO PRAETORI.) Præfecto sex millium equitum, qui Alexandrum iussus impedire non magis profecit, quam Arsames antè, qui plus suis popularibus quàm hosti nocuit, dum regionem igni late vultaret. In ipso tamen prælio fortiter fecit, castraque primus Alexandri occupauit, & ingentem Macædonum stragem edidit. Laudatur idem à Curtio libro sequenti, *Gratus, inquit, aduentus eius regis fuit; quippe magni operis futura obsidio (Babylonis) tam munita urbis. Ad hoc vir illustris, & magnus promptus, fama quoque, etiam proximo prælio celebris, & ceteros ad deditionem sui incitaturus exemplo videbatur.* Hunc Alexander cum liberis in gratiam recepit, & prouinciæ Babylonicæ præsidem & Satrapam constituit, quam ad mortem vsque magna cum laude & fide administravit. Mors illius lib. 8. c. 8. celebratur. Memorant eundem Arrianus, Diodorus, alij.

IAM PERVENERAT ARBELA VICVM NOBILEM SVA CLADE FACTVRVS.) Vt Romani postea Cannas. Locus hic de Arbelis primùm lectori dubius & obscurus occurrere possit, quod auctor videatur in se pugnare, cum Arbelâ modo cis, modo trans Tigrim videatur ponere: Nam hic Curtius docet Dariùm superato Tigri ad Arbelâ peruenisse, infra autem mox narrat Alexandrùm præter Arbelâ ad Tigrim demum penetrasse, quæ causâ fuit, vti Glareanus exiltimarit pro Arbelis Carras reponendum. Sed locus benè habet, quem Glareanus non est assecutus, frustra que alienam vocem subiecit. Hoc dicit Curtius: Alexandrùm non traiecit Tigrim eo loco, quo trans Tigrim Arbelâ sunt, sed Arbelâ è regione Tigris transiisse, & vada quæsiisse, per quæ Tigrim traiceret. Certum est ergo Ptolomæo, Strabone, Arriano, ipsoque Curtio testibus, trans Tigrim, Orientem versus Arbelâ sita fuisse. Cum enim Dariùm omnes ex prælio fugientem Arbelâ propestradant, nec tamen Tigrim traiecit, sed Lycum, & versus Mediam Ecbatana fugisse, dubitari non potest, quin Arbelâ fuerint trans Tigrim ex Mesopotamia venienti. Alterum est, quod Curtius apud Arbelâ prælium commissum scribat, & tamen Dariùm media primùm nocte ex fuga Arbelâ peruenisse affirmet, cum * alij plerique omnes prodant pugnam factam non ad Arbelâ, sed Gaugamela, sed hunc nodum Strabo soluit, quem infra mox in testem adducam. Interim Curtius nõ negat prælium ad Gaugamela commissum, sed Arbelâ tamquam locum celebriorem, & Gaugamelis non longissimè, si nostras terras respicias, distantem.

R

Aljo.

* Arrianus,
Plutarchus,
Ptolomeus,
Aristobu-
lus.

Alioquin ipse Curtius infra narrat Darium ab Arbelis mouisse castra Lycum versus, illoque traiecto ad Boumellum flumen, quod octoginta stadijs inde distat, venisse, atque ibi totis castris decertatum.

BOUMELLO,) Bumandum appellat Arrianus, distareque Arbelis, ait, stadijs sexcentis, hoc est, nouemdecim milliaribus & paulò amplius quadrante: Nec tamen videntur inter se pugnare Arrianus & Curtius: cum Curtius à Lyco octoginta stadia numerat ad Boumellum, Arrianus * ab Arbelis sexcenta stadia.

* Græcolat.
lib. 6. p. 130.
131.

OPPORTUNA EXPLICANDIS COPIIS REGIO ERAT.) Hunc locum omnium optimè describit Strabo volumine 16. ipso ferè in initio. *Aturia similis est locus hys, quæ circa Arbela sunt, & Lycum flumen inter medium habet. Arbela enim ad Babyloniam pertinet, & iuxta eam sunt. Trans Lycum verò Aturia campi Ninum circumiacent. In Aturia quoque pagus est nomine Gaugamela, apud quem Darius superatus amisit imperium; quare hic locus insignis est, ut est nomen. Cameli enim domus interpretatur: nam sic Darius Histaspis filius nominauit, cum hanc possessionem Camelo * in alimentum daret, in via (quæ per desertum in Scythiam itur) oneribus portandis, in quibus regis etiam alimentum erat, maximè * defatigata. pagum Macadones hunc cum tenuem viderent, Arbela verò habitationem memorabilem ab Arbela, ut tradunt, Athmonei F. condita, circa Arbela & prælium & victoriam fuisse famam sparserunt, eamque scriptoribus tradiderunt. Post Arbela Nicatorium montem, quem sic Alexander, à parte apud Arbela victoria nominauit. Arrianus expressius quàm Strabo, *ἐξὸν ταύτῃ τῇ δυνάμει ἑρατοπεδῶκει Δαρῆος ἐν Γαυγαμήλοις πρὸς ποταμῶν βεμάδω, ἀπέχων Ἀρβήλων τῆς πόλεως ὅσον ἑξακοσίους σταδίους, ἐν χερσὶν ὁμοίων πάντῃ καὶ γὰρ καὶ ὅσα ἀνέμαλα αὐτῷ ἐς ἰππασίαν, ταῦτα δὲ ἐκ πολλῶν οἱ Πέρσαι τοῖς τε ἐρμασιν ἐπελαύνειν ἐπιετὴ πεποιήκασαν καὶ τῇ ἰππῶ ἰππασίμα.* Cum hys copijs Darius in Gaugamelis ad flumen Bamadum castra posuerat, * sexcentis circiter ab Arbela oppido stadijs, plano vndique & patenti campo. Quicquid enim inæqualis soli erat, quodque curribus ducendis impedimento esset, id omne Persæ multò antè adæquarunt, commodumque ad equitandum fecerunt. De Gaugamelis idem Plutarchus quod Strabo. Diodorus tacet omnino Gaugamela, & prælium ad Arbela confertum refert. Solinus Arbela indiget locum prælij, vti & Plinius. Tacitus in vndecim. Annali, sed capta in transitu Ninus vetustissima sedes Assyriæ, castellum in figne famâ, quod postremo inter Darium & Alexandrum prælio Persarum illic opes conciderat. Ergo ut vides, Tacitus ad Ninum factum prælium dicit, quia non procul inde fuerat commissum.*

* Græcè
τῆ καμήλου
* hinc de
fatigata.

* miliaria
nostratia
18. cum tri-
ente.
cap. 8.
lib. 6. c. 13.

TRAIECIT EXERCITVM.) Acidalius eliminat *Exercitum*, & me habet suffragatorem, ab lectore nempè nimium diligente intrusum.

EQUITABILIS.) Non legi hanc vocem apud alios, nam qui Liuium auctorem laudant, nec librum, nec decadem ostendunt, & verba ex Liuijo adducta sunt non Liuij, sed hæc eadem Curtij. Acidalius vt elegantem commendat, quamuis *æquabilis* etiam subijciat pro illa, pro hac tamen pugnat. lib. 8. infra cognosces idem verbi, sed compositi *inequitabilis*.

PERMITTUR.) Ita Modius castigauit. Iunij editio non damnanda: liberque prospectus oculorum, etiam ad ea, quæ procul recessere, permittitur. *Permittitur* idem hic quod transmittitur, vti & Sisenna vocem vsurpauit, id quod Modio insolens, qui ex suo reposuit *permetitur*, & ad ea, more suo liberè & præfidenter expunxit, quibus tamen expunctis sanè commendo Modij crisiæ & scripturam. Optimè enim quadrat *permetitur*.

CAPVT XXIII.

ARGVMENTVM.

Profectio Alexandri ad Euphratem & Tigrim, cædes Satrapacis.

Alexan-



Alexandro, qui numerum copiarum eius, quantum procul coniectari poterat, aestimabant. vix fecerunt fidem, tot millibus caesis maiores copias esse reparatas. Caterum omnis periculi & maximè multitudinis contemptor, undecimis castris pervenit ad Euphratem: quo pontibus iuncto, equites primos ire, phalangem sequi iubet. Mazæo, qui ad inhibendum transitum cum sex millibus equitum occurrerat, non auso periculum sui facere. paucis deinde non ad quietem, sed ad preparandos animos diebus datus militi, strenue hostem insequi cepit, metuens ne interiora regni sui peteret, sequendus quæ esset per loca omni solitudine atque inopia vasta. Igitur quarto die præter Arbela penetrat ad Tigrim. Totæ regio ultra amnem recenti fumabat incendio. Quippè Mazæus quacunque adierat, haud secus quàm hostis urebat. Ac primo caligine, quam fumus effuderat, obscurante lucem, insidiarum metu substitit. Deinde ut speculatores præmissi tuta omnia nunciauerunt, paucos equitum ad tentandum vadum fluminis præmisit. cuius altitudo primo summa equorum pectora, mox ut in medium alueum ventum est, ceruices quoque equabat. Nec sanè aliis ad Orientis plagam tam violentus inuehitur, multorum torrentium non aquas solum, sed etiam saxa secum trahens. Itaque à celeritate qua defluit, Tigris nomen est inditum, quia Persica lingua Tigrim, sagittam appellant. Igitur pedes velut diuisus in cornua circumdato equitatu, leuatis super capita armis haud agrè ad ipsum alueum penetrat. Primus inter pedites rex egressus in ripam, vadum militibus manu (quando vox exaudiri non poterat) ostendit. Sed gradum firmare vix poterant, cum modo saxa lubrica vestigium fallerent, modo rapidior vnda subduceret. Iracipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant: quippè cum semetipsos regere non possent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur. Et dum sua quisque spolia consequi studet, maior inter ipsos quàm cum amne orta luctatio est, cumuli quæ sarcinarum passim fluitantes plerosque perculerant. Rex monere, ut satis haberent arma retinere, cetera se redditurum. Sed neque consilium, neque imperium accipi poterat. Obstrepebat hinc metus, præter inuicem natantum mutuus clamor. Tandem, quæ leniore tractu amnis aperit vadum, emertere, nec quicquam præter paucas sarcinas desideratum est. Deleri potuit exercitus, si quis vincere ausus esset. Sed perpetua fortuna regis auerit inde hostem. Sic Granicum tot millibus equitum peditumque, in ulteriore stantibus ripa superauit, sic angustis in Cilicia callibus tantam multitudinem hostium. Audacia quoque, qua maximè viguit, ratio minui potest, quia nunquam in discrimen venit, an temerè fecisset. Mazæus, si transeuntibus flumen superuemisset, haud dubiè oppressurus fuit incompósitos in ripa: demum etiam per armatos adaquitare cepit. Mille admodum equites præmiserat: quorum paucitate Alexander explorata, deinde contempta, præfectum Pæonum equitum Aristonem laxatis habenis inuehi iussit. Insignis eo die pugna equitum, & præcipuè Aristonis fuit. Præfectum equitatus Persarum Satropacem directæ in gutture hasta transfixit, fugientemque per medios hostes consecutus, ex equo præcipit auit, & obluenti caput gladio demisit, quod relatum magna cum laude ante regis pedes posuit. Biduo ibi statua rex habuit, in proximum deinde

* iter pronunciarum.

PROCVL CONIECTARI.) Per exploratores missos ad Darij consilia & acta exploranda, quod apud Persas erat difficillimum, ut supra demonstrauius. c. 18.

MAIORES COPIAS.) falsa igitur & mendosa infra summa de XLV. millibus equitum, & ducentis millibus peditum, cum in Ilica pugna maior fuerit numerus. c. 37.

VNDECIMIS CASTRIS.) Undecimo die à Tyro & Phœnicæ peruenit ad Euphratem, qui Mesopotamiam à Syria diuidit.

QVO PONTIBVS IVNCTO.) Arrianus iam pontibus iunctum inuenisse testatur, sed non ad utramque ripam usque pertinentibus. Καὶ ἀφίκετο ἐς θάλακον Ἀλέξανδρος μὴνὸς ἐξαπομεινῶν, ἐπὶ ἀρχόντων Ἀθηναίων Ἀριστοφάνους. καὶ καταλαμβάνει δύο ἰσθμῶν ἐξευγμένον τὸν πόρον. καὶ γὰρ ἡ Μαζαῖ, ὁ τῶν ἡ φυλακὴ τῶ ποταμῶ ἐκ Δαρείου ἐπέτρος βασιλῆος, ἰππέας μὲν ἔχων περὶ Σισυλίας, καὶ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρους διασχίλις. & quæ ibidem sequuntur. Plinius libro 34. cap. 15. extare catenam tradit, qua pon reuinctus fuit. Ferunt quidam & religione quadam

dam id fieri; & extrare ferream catenam apud Euphratem amnem, in vrbe quæ Zeugma appellatur, qua Alexander Magnus ibi vinxerat pontem, cuius annulos, qui refecti sunt, rubigine infestari, carentibus eâ qui refecti non sunt. Sed Curtius ad Thapsacum, vti & Strabo transisse Euphratem scribit.

MAZÆO NON AVSO SVI PERICVLVM FACERE.) Confederat ad Euphratem & pontes Mazæus, & timuerant Macedones ne pontes integraret, sed is audito Alexandri aduentu, cum omnibus copijs salutem à pedibus quæsiuit.

NON AD QVIETEM.) Sed vt se ad prælium pararent, semperque animis essent sibi præsentem, ac si quouis die & loco dimicandum foret.

* cap. 16.

NE INTERIORA REGNI SVI PETERET.) Hoc enim supra in epistola minatus fuerat se facturum. Transeundum esse Alexandro Euphratem, Tigrimque & Araxem & Hydalpem. In Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos, Oceani incolas, Sogdianos, & Arachosios, ad Caucasum & Tanniam penetrandum.

INOPIA VASTA.) Mazæo omnia vastante, & populante, & vrente.

QVARTO DIE PRÆTER ARBELA PENETRAT AD TIGRIM.) Mirum hoc de quarto die. Nam Strabo iter ex Eratosthene à Thapsaco seu Euphrate ad Tigrim numerat stadia mille quadringenta, quæ nostratia efficiunt milliaria quadraginta cum triente, siue passuum ducenta quinquaginta quinque millia. quotidie conficienda fuissent decem Germanica milliaria & semis, quod equiti graue, nedum pediti. Sed enim longiores in Assyria dies sunt, atque apud populos Arcto subiectos, & iter expeditum per æquales & perpetuos campos. Verba Strabonis sunt hæc, ne quis me alienis credidisse existimet. *ἐμπάλιν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Εὐφράτης ποικιλάμενον, καὶ ἄκατὰ Θάψακον διαβάσιως αὐτῆς. μέχρι μὲν δὴ τῆς Τίγριδος, ὅπου Ἀλέξανδρος διέβη, σταδίους χιλίους καὶ τεσσακοσίους γράφει. ὅτι εὐθεν δ' ἐπὶ τοὺς ἑξῆς τόπους διὰ Γαυγαμήλων καὶ τῶν Λύκων καὶ Ἀρεβίων καὶ Ἐκβατάνων ἢ Δαρείου ἐκ τῆς Γαυγαμήλων ἐφυγε μέχρι Καππιῶν πυλῶν, τῆς μυριάδος ἐκπληροῦ Τριακοσίους μόνον πλεονάσαι. Facto iterum ab Euphrate eius apud Thapsacum traiecit in initio, vsq; ad Tigrim, qua loco Alexander transit. stadia scribit CIO. CCCC. inde ad subsecquentia loca per Gaugamela, Lycum, Arbela, & Ecbatana, quâ Darius à Gaugamelis fugit vsque ad Cassias portas CCIO. implet, super additis duntaxat CCC.*

Strabo l. 11.
pag. 82.

PRÆTER ARBELA.) Iam priore capite locum hunc excusimus, & præter Arbela trans Tigrim posita ab Alexandro cis Tigrim, transita diximus. Carrasque Glareani deleuimus.

esp. 22.

HAUD SECVS QVAM HOSTIS VREBAT.) Sed iussu Darij, vt paullò ante legisti.

cap. 5.

INSIDIARVM METV.) cautè hoc, nubes enim & nebula, puluis, filux, angustia, paludes, confragosa, fumus, & nox opportuna insidijs, fidem facient. Frontinus libro 2. Polyenus lib. 3.

TVTA OMNIA.) Nam Mazæus, vt Diodorus est Auctor, ad impediendum fluminis transitum à Dario missus, cum altissimum & rapidissimum sciret, nullo pacto transiri posse ratus, non multum diligentia illi custodiendo adhibuit, adiunctisque popularibus alijs, longè lateque regiones quam plurimas diripuit, omniaque corrumpit, necessariorum rerum angustijs ita pressos hostes, haud propius accessuros ratus.

AD TENTANDVM VADVM.) Fluminis Tigridis, quod partim hic, partim infra describit. Vadum enim est imum fluminis, & terra subiecta, per quam labitur vnda.

CERVICES QVOQVE AEQVABAT.) Non vsque adeò ergo altus, multisque partibus maior, latior & altior. Danubius, & Euphrates, & Nilus Rhenus; vt nihil dicam de Indo & Gange.

VIOLENTVS.) Rapidus, & cum impetu latus.

INVEHITVR.) Fertur, rapitur.

lib. 6. c. 27.

SAXA SECVM TRAHENS.) Plinius rem omnem describit, quem adhibis.

A CELEKITATE QVA DEFLVIT TIGRIS NOMEN EST INDITVM, QVIA PERSI-
CA LINGVA TIGRIN SAGITTAM APPELLANT.) Isidorus & c Rupertus de operibus Trinitatis ab animalis Tigridis velocitate dictum putant, de cuius tremenda pernitate d Plinius multa. Sed cum Curtio facit, e Strabo, & Plinius. g Theophilus tamen ab animali Tigride nomen flumini inditum tradit apud Plutarchum, quod Bacchum per Tigrim transportarit. Hermesianax Cyprius & Aristonymus lib. 3. adhuc absurdiora commentatur apud eundem de Alpheisbaa nymphea à Baccho in forma Tigridis per flumen transfuecra. Hebraeis appellatur * Ridekel, teste David Chimi, vel ab acuto sapore, vel celeritate cursus. Chaldaice Diglath. Plinius allusit in voce Diglito. In Epitaphio l. 3. c. 7. Iuliani dicitur ἀγάθρον celeriter fluens, τοῦ λικινὸς μετὰ Τίγρι ἀγάθρον ἐθαδε κείται. Nascitur lapis Myndan in Tigride flumine candidus, quem qui secum fert, à nullo animali læditur, vt fabulatur mea sententia Leo Bizantinus lib. 3. de fluminibus.

b lib. 13. c. 21
e l. 2. c. 29.
d l. 8. c. 18.
e lib. 11.
f l. 6. c. 27.
g lib. 1. de
lapidibus.

7777

PEDES CIRCVMDATO EQVITATV) suprà & infrà equites transmittentem peditem iuuabant. suprà, vt impetum fluminis sua statione infringèrent: Infrà, vt si qui vi fluminis esset abreptus, ab equite exciperetur.

IPSVM ALVEVM) ad medium fluminis.

PRIMVS INTER PEDITES REX) φιλοκίνδυνος erat Alexander, in periculis semper princeps, vt animum suis suo adderet exemplo.

QVANDO VOX EXAUDIRI NON POTERAT) obstrepentibus vndis, & clamore se mutuo adhortantium & periclitantium.

SED GRADVM FIRMARE VIX POTERANT) pedem figere non poterant, quod lapides lubrici & glabri eluderent vestigia, vel vis vndarum violentior eadem subduceret & auerteret. Dio- Li. 17.
 ὁ δὲ Ἀλέξανδρος παραγενομένου πρὸς τὴν διάβασιν τῆς Τίγριος ποταμοῦ καὶ τὸν πόρον ὑπότινον ἐγχαυρία μαθὼν διεβίβασε τὴν δύναμιν, οὐ μόνον ἐπιπόνως, ἀλλὰ καὶ παντελῶς ἐπικιδνόνως. τὸ γὰρ πόρον τὸ μὲν βάθρον ἦν ὑπὲρ μαθῶν, τὸ δὲ ρεύματ' ἡ δὲ ἕξις πολλοῦς τῶν διαβαίνοντων παρέσυρε, καὶ τὴν βάσιν τῶν σκελῶν παρερῆτο. τό τε ρεύμα τοῖς ὅπλοις ἐμπίπτων πολλοὺς τε παρέφερε καὶ τοῖς ἐσχιάκτις κινδύνος περιέβαλλεν. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος πρὸς τὴν σποδρότητα τῆς ρεύματ' ἀντιμαχόμενος, περιγγύειε πᾶσι τὰς χεῖρας ἀλλοίοις συμπλέκειν, καὶ τὴν ὅλην τῶν σωμάτων πυκνότητα ποιεῖν ζεύματι παραπλησίαν. Alexander vbi ad transitum Tigris peruenit, de vado ab accolis edoctus, non labore solum maximo, sed etiam extremo cum periculo copias traducit. Nam vndarum altitudo pedora superabat, fluuijque impetus tam rapidus erat, vt subductis pedum vestigijs multos transeuntium abriperet. Aqua etiam arma intercurrentes non paucos abstulit, periculisque extremis immerfit. Sed Alexander vt vehementer vndarum obfisteret, manus inter se arcte conferere, totamque corporum molem veluti iugo connexam habere iussit. Atque ita, quod in Diodoro sequitur, exercitum per Tigrim traduxit, traductumque recreauit.

SE IPSOS REGERE) occupatis manibus in onere sustinendo & retinendo.

SPOLIA) sarcinas, vestes, pecunias, impedimenta hostibus dudum erepta, scuta virum, gazaque, & fortia corpora voluit.

PERCVLERANT) quod totam reculam suam in sarcinis circumferrent, quarum iactura ad vltimam inopiam redigendi erant.

NEQVE CONSILIVM NEQVE IMPERIVM) accipi vel audiri poterant ob vndarum obstrepentium fremitum, & eluctantium clamores.

INVICEM NATANTIVM) obstabant sibi inuicem propter densitatem innatantium, & omnia clamoribus, tumultu, adhortationibus permixta obstrepabant, vt res prope summum periculum esset.

LENIORE TRACTV) non vbique rapide ferebatur Tigris, proinde vbi tardior incedebat, Plinio teste, vocabatur Diglito.

DELERI POTVIT) si impediti flumine, onerati sarcinis, sine ordine, imperio, modo, in flumine deprehensi fuissent à Mazzo. Ergo summa fuit stulticia hostis, cum ab eo summa occasio victoriae esset neglecta.

POTVIT) potuisset nos diceremus, sed ita loqui amat Curtius. Ceterum in fluminum transitu saepe victos hostes docent exempla. Nam ita Labienus vicit Gallos. Frontinus libr. 2. cap. 5. Ita Hannibal ad Transimenum lacum Romanos. Ita Fuluius Nobilior Lucanos. Frontinus libr. 1. cap. 6.

SED PERPETVA FORTVNA) sequuntur epiphonemata & censura auctoris super hoc facto Alexandri, ausi sine ponte Tigrim cum copijs transire, cum hinc altitudo fluminis & violentia, inde hostis posset timeri. Sed vtrumque periculum virtus regis, & fortuna disiecit. virtus, cum primum ipse pedes eluctatus est, fortuna, cum fama aduentus, & nota iam fortitudo Alexandri, & omnis periculi contemptus metum incussit hosti, vt ripam Tigridis desereret. Enimvero saepe scriptores multa Alexandri audacissima & mortalia facta referunt ad temeritatem potius quam prudentiam, pertinentiam, vt pater ipse Philippus apud Lucianum cum filio disputat de Mallis & munitissimis locis per summam Alexandri audaciam occupatis, vt possit Ennij dictum ad Alexandrum quoque trahi ex Aeacidarum sanguine oriundum. Postremo, inquit Cicero altero de diuinat. quamquam semper fuit, vt apud Ennium est, stolidum genus Aeacidarum: Bellipotentes sunt magis quam sapientipotentes. Augustus tamen Caesar nepotem in Hispanias mittens precatus est illi gratiam Pompei, & audaciam Alexandri, vt est apud Plutarchum. Apophtheg.

AUDACIAE QVOQVE RATIO MINVI POTEST.) Placet Modij scriptura pra Acidalij, multa hic conantis & permutantis, cum legendum contendit: audacia quoque ratione nitri potest. Bene quidem hoc, sed procul à Curtij ver bis. Mens Curtij est: audaciae quoque ratio, hoc est, ausus seu culpa minui potest. ratio certe hic pro causa, causa pro culpa accipitur, nec quicquam pro omni us est iam verbis & sensu Curtij, & respondent optime quae sequuntur, quia nunquam in discrimen ve-

nit, nunquã eo ventum est, vt dubitandum esset, an temerè vel cum ratione egisset, nunquam enim illi audacia infeliciter cecidit, & ex euentu potuit semper rem consilio & ratione egisse videri.

lib. 13. SIC GRANICVM TOT MILLIBVS EQVITVM PEDITVMQVÈ IN VLTIORE
 lib. 1. RIPA STANTIBVS SVPERAVIT. Hoc Curtius lib. 2. exposuerat, quem librum nobis tempus
 lib. 11. edax & longa vetustas inuidit. Strabo. τὸ δ' Αἰσῆπε καὶ τὸ Πριάπτε μεταξύ ὁ Γρανικός ποταμός δι' Αδρα-
 σείας πεδίας. ἐφ' ᾧ Ἀλέξανδρος τὸ Δαρῆτε σαζάπας ἀνακράτῃ ἐνίκησε σωμαλῶν, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν τῷ τῷ
 Ταύρε καὶ τῷ Εὐφράτῃ παρελάσει. *Granicum flumen inter Aesepum & Priapum, vt plurimum fluit per Adra-
 sia campum, in quo Alexander Darj satrapas ingenti pralio vicit, omnemq; intra Taurum montem & Eu-
 phratem, terrã occupauit.* Cæterum Arrianus transitum Alexandri per Granicum egregiè describit,
 & equitum ait fuisse viginti millia, qui ripam Granicum obsidebant, nec pauciores pedites. Iusti-
 nus vniuersè sexcenta millia censet. Diodorus haud paulò pauciores. Plutarchus nullo certo nu-
 mero μεγάλῃ ait fuisse δόναμι, summum periculum erat in Granici ripa superanda, quod omnes
 quos laudauit, commemorant exponuntq;.

IN CILICIAE ANGVSTIS CALLIBVS.) Regredere ad lib. 3. cap. 8.

PER ARMATOS.) iungit voces Acidalius *per armatos* & verè: nam in flumine exarmati erant,
 quibus si superuenisset, Mazæus delere potuit. Nunc demum & cum paucis aduenit, cum Macedo-
 nes iam armati, hoc est, probè armati essent. ferum auxilium.

ARISTONA. Fortissimus hic Aristo miles, quem & Plutarchus laudat, cum iucundo Alexan-
 dri epiphonemate. Ο ἄριστος Παρόντων ἡγέμενος ἀποκτείνεις πολέμιον ἄνδρα, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπιδείξας ἀμείνων αὐτῷ
 πῶτο (εἶπεν) ὁ βασιλεὺς, παρ' ἡμῶν ἐκπέματ' χρυσῆ τιμᾶται τὸ δῶρον. ὃ δὲ Ἀλέξανδρος γελᾶσας, κενύγῃ
 (εἶπερ) ἐγὼ δὲ σοι μετὸν ἀκράτῃ προποιομαι. *Pannonia praefectus Aristo cum hostem obruncasset, ostendissetq; ei
 caput, Hoc donum Rex, inquit, apud nos poculo aureo pensatur. Arridens Alexander, nempe vacuo, inquit;
 Ego verò tibi plenum propinabo.*

BIDVO.) Militem à labore & periculo traicti fluminis recreaturus, hæsit per biduum, dein
 profectionem pronunciauit. Codex Augustanus antiquissimus verius, in *proximum*, deinde iter
 pronunciari iussit, quam scripturam etiam Acidalius laudauit. In *proximum* intellige *diem*. τό, *iter*,
 tamen MS. omisit, sed seruandum est.

C A P V T X X I V.

A R G V M E N T V M.

Defectio lunæ describitur, inde trepidatio exerci-
 tus & nutatio ac propè seditio. Ratio defensionis
 explicata, fausta portenta, profectio, ignis extin-
 ctio, copia frumenti reperta, exploratores capti
 vel cæsi.



Ed prima ferè vigilia luna deficiens, primum nitorem sideris sui condidit, deinde sanguinis colore suffulo lumen omne scædauit, sollicitisq; sub ipsum tanti discriminis casum ingens religio, & ex ea formido quadam incussa est. Dys inuitis in ultimis terras trahere. Iam nec flumina posse adiri, nec sidera pristinum seruare fulgorem. Vastas terras, deserta omnia occurrere: vnius hominis iactantione tot millium sanguinem impendi. Fastidio esse patriam, abdicari Philippum patrem, cælum vanis cogitationibus peti. Iam propè seditio nem res erat, cum ad omnia interritus, duces principesq; militum frequentes adesse pratorio, Aegyptiosq; vates, quos cæli siderum peritissimos esse credebat, quid sentirent, expromere iubet. At illi, qui satis scirent temporum orbis implere destinatas vices, lunamq; deficere; cum aut terram subiret, aut sole premeretur, rationem quidem ipsis perceptam, non edocent vulgus, cæterum affirmant Solem Græcorum, Lunam esse Persarum: quotiens illa deficiat, ruina stragemq; illis gentibus portendi. Veteraq; exempla recensent Persidis regum, quos auersis dys pugnasse lunæ ostendisset a defectio. Nulla res multitudinem efficacius regit, quã
 super-

superstitio, alioquin impotens, scaua, mutabilis, ubi vana religione captæ est, melius vatibus quam ducibus suis paret. Igitur edita in vulgus Aegyptiorum responsa, rursus ad spem & fiduciam erexere torpentes. Rex impetu animorum utendum ratus, secunda vigilia castra mouit. Dextra Tigrim habebat, laua montes, quos Gordyæos vel Gordæos vocant. Hoc ingresso iter: speculatores qui præmissi erant sub lucis ortum Darium aduentare nunciauerunt. instructo igitur milite, & composito agmine, antecedebat. Sed Persarum exploratores erant mille ferme, qui speciem magni agminis fecerant: quippe ubi explorari verâ non possunt, falsa per metum augurantur. His cognitis rex, cum paucis suorum assecutus agmen refugientium ad suos, alios cecidit, cepit alios, equites quæ præmissi simul speculatum, simul vi ignem quo Barbari cremauerant vicos, extinguerent, quippe fugientes raptim tectis acervis quæ frumenti iniecerant flammæ, quæ cum in summo hasissent, ad inferiora nondum penetrauerat. Extincto igitur igne, plurimum frumenti repertum est: copia aliarum quoque rerum abundare cœperunt. Eares ipsa militi ad persequendum hostem animum incendit: quippe vr̄te & populante eo terram, festinandum erat, ne incendio cuncta præciperet. In rationem ergo necessitas versa: quippe *Maæus* qui antea per otium vicos incenderat, iam fugere contentus, pleræque inuolata hosti reliquit. *Alexander* haud longius centum quinquaginta stadiis Darium abesse compererat. Itaque ad satietatem quoque copia comæatum instructus, quadriduo in eodem loco substitit.

SED PRIMA FERÈ VIGILIA LVNA DEFICIENS.) Locus planè illustris & laboriosè explicandus de hebescente sidere, vndecimo die ante pugnam ad Gaugamela factam. Illustrant has lunæ tenebras nobilissimi scriptores. a M. Tullius Cicero. b Plinius. c Arrianus. d Plutarchus. e Ptolomæus Geographus f Διαγραφή τῶν ὀλυμπιάδων. g Scaliger de emendatione temporum & Can. Ifag. h Henricus Butingus, Iacobus Christmannus ad Alfraganum, Manilius I. Astron. Lucretius. Cicero nis verba sunt primo de diuinat. Quale scriptum illud videmus: si Luna paullo ante solis ortum defecisset in signo Leonis, fore ut armis Darius & Persæ ab Alexandro & Macedonibus pralio vincerentur, Darii usque moreretur. Sed Cicero nulla tempora signat, nec annos, nec Olympiadas, multo minus mensum, nisi Leonis signum, quem Scaliger refutat. Plinius. Nobili apud Arbela magni Alexandri victoria luna defecisse noctis secunda hora prodita est, eademque in Sicilia exoriens. Ptolomæus de ead. defectione ita scribit. Nam literis mandatum est Eclipsim eam quæ hora quinta in Arbelis accidit, Carthagini apparuisse secundâ. Ex quibus manifestum redditur, quot temporibus æquinotialibus inter se loca distent ad ortum vel occasum. Arrianus paucissimis, & τῆς σελήνης τὸ πολὺ ἐκλείπει ἐγένετο καὶ Ἀλεξάνδρου ἔθεο τῆτε σελήνη, καὶ τῶν ἡλίου καὶ τῆ γῆ, ὅταν τὸ ἔργον εἶτο λόγος εἶναι κατέχει, καὶ ἐδόκει Ἀριστόνδρου πρὸς Μακεδόνων καὶ Ἀλεξάνδρου εἶναι τῆς σελήνης τὸ πάθημα, καὶ ἐκείνους τὸ μῆκος ἐσοῦσα ἢ μάχη. καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν νίκην σηµαίνουσα Ἀλεξάνδρου. Per id tempus ingens luna defectio fuit. Nec plus de tempore. Sed subiicit de prodigij significatione. Alexander luna, soli & terræ a quibus eclipses fieri dicuntur, sacrificiū fecit. Aristandro visum est felicē ac faustum successum Alexandro & Macedonibus per luna defectum portendi, praliumque eo ipso mense committendum esse, & sacrificia ipsa victoriam Alexandro promittere. Plutarchus mensē etiam signat & diem. Η μὲν δὸν σελήνη τὴν βοήδρου μῆσιν ἐξέλιπεν, περὶ τῶν μυσηρίων τῶν Ἀθηνησιν ἀρχῆν. ἐνδεκάτῃ δὲ ἀπὸ τῆς ἐκλείψεως νυκτι, τῶν στρατοπέδων ἐν ὄψει γεγονότων &c. Porro Luna mense * Boedromione defecit sub initiū * Septemb. mysteriorum, ut eā Athenis agunt. Vndecimo à defectione die, cum exercitus vtrinq; in aspectu essent: & quæ sequuntur. Olympiadum descriptio: Ολυμπ. ριβ. β'. ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ. Ἀλεξάνδρου τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἀλεξάνδρου ἐκλείψει. Σελήνης ἐκλείψει. ἢ πρὸς Ἀρβηλα μάχη καὶ Δαρείου ἦττα. ἐν τῷθεν αὖ Καλίππας περίοδα ἀρχονταί. Olympiade centesima duodecima, anno secundo, ARISTOPHANES prætor. Alexander in Aegypto Alexandriam condidit. Luna defectio, pugna ad Arbela, qua victus est Darius. Hinc incipiunt periodi Calippi. Iosephus Scaliger ex Iulii Africani Epochis, epocha LXXXVIII.

AD CAPTAM BABYLONEM.) Hic, inquit, casus non potest ignorari. Nam præterquam quod omnes vno ore illum conferunt in annum 2. Olymp. 121. ἀρχοντος Ἀθηνησιν Ἀριστοφάνους, accedit demonstratiuus character ex cælo, deliquium lunæ, Septembris 20. μεταγεννητῶν εἰκάδι. Erat enim annus XXXVIII. periodi Atticæ. Fallitur enim Plutarchus, qui hoc deliquium fideris contigisse scribit εἰκάδι βοήδρου μῆσιν, * Μυσηρίους. Mysteria quidem semper conueniunt in xx. Boedromionis, sed eo anno neomenia βοήδρου μῆσιν incidit in Calendas Octobres. Proinde mysteria in xx. diem eiusdem mensis. At defectio Lunaris iam antea contigerat vigesima Septembris εἰκάδι μεταγεννητῶν. Itaque manifesto Plutarchum fugit ratio, qui εἰκάδι βοήδρου μῆσιν, ac proinde μυσηρίους contigisse dicit. Neque melior Arriani sententia, qui Πυανεψιδίων & sidus defecisse tradit. Itaque neque βοήδρου μῆσιν secundum Plutarchum hic locum habet, neque secundum Arrianum Πυανεψιδίων siue popularis, siue προτανείας. Vndecim enim diebus defectio lunæ ante pugnam contigerat. Vnde pugna commissa Calendis Octobris νεομηνία βοήδρου μῆσιν. Hæc Scaliger in Thesauro temporum ad Iulium Iosephum. Scio quid idem doceat lib. 5. de emendat. temporum. Sed hic plenius ex vltima sententia nam

a li. de diuina.
b li. 2. c. 70.
c lib. 3.
d de vita Alex.
e li. i. c. 4.
f Olymp.
g lib. 3. p. 291.
h Chronologia Olymp. anno 2.

* Septemb.

lib. 3. Canonum (sagogicorum). p. 298.

* De his mysterijs Atheniensium Eleusinijs singularē librum conscripsit Io. Meursius. De temp. & diebus

nam ibi constituit 21. noctem Septembris, qua facta eclipsis. hic 20. ipsum. Buntingus confert hanc defectionem in annum mundi III. CIO. XXXVIII. Olymp. XII. anni II. ante Christum natum CCCCXXI. Accidit ergo hæc defectio annis 330. mensibus 3. diebus 10. & paucis horis, ante natum Christum.

Effigiem porrò huius defectionis in hac tabula cernis, vt oculos etiam curiosè pascas.

οὐδὲν γλυκὸν τερόν ἐστιν ἢ πάντα εἰδέναι.

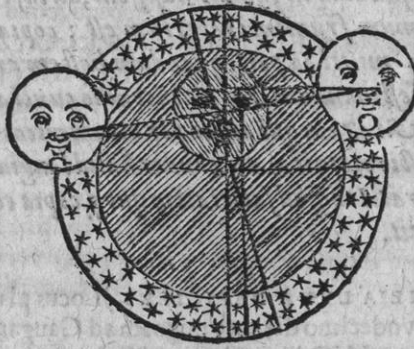
Nil dulcius nescire nil, nosse omnia.

BOREAS.

defectio 16 punct.

Luna vmbra egressa.

ORIENS.



Luna vmbra ingrediens.

OCCIDENS.

AVSTER.

l. Astron.

PRIMA FERÈ VIGILIA.) Quia Gāugamela ad Orientem vergunt, sicut tota regio Assyriorum, quæ Lunam exorientem prima videt. * Manilius:

Te testem dat Luna, sui glomerabilis orbis
Quæ cum versa nigris per noctem desicis vmbis
Non omnes pariter confundis sidere gentes;
Sed prius Eoa quarunt tua lumina gentes.
Post medio subiecta polo quacumque coluntur,
Vltima ad Hesperios infectis volueris alis,
Serag, in extremis quatiuntur gentibus ora.

Causam dat Manilius quod terra sit rotunda & globosa, alioquin futurum esse, si plana sit, vt simul ab omnibus conspiciatur. lege el. 4. Manilij.

Causa patet, quod Luna suis defecit in astris.

& quæ ibi dem sequuntur.

* lib. 3. c. 15.

PRIMA VIGILIA.) De vigilijs * supra copiosè disputatum est.

FORMIDO INCUSSA EST.) Est apud Plurarchum libellus περί δεισιδαιμονίας de superstitione, in quo narrat de Nicia Athehensium duce non auso ob defectionem Lunæ in hostem pugnare, & cum toto exercitu, deleto: videlicet, quadraginta millia propter ducis superstitionem perire. Pergit dein Plurarchus, & docet in tempestate precandum quidem numen, sed interim clauum adducendum & antennas dimittendas; & ab Hesiodo moneri agricolam, vt vota Cereri & Diti soluat, sed interim stiuam arripiat, & aret. Homerus Græcos pugnatos introducit vomentes, sed interim proelium aggredientes. Addit postremò de Iudæis cum Sabbatho pugnare ob religionem nolent, captos & interfectos. Est autem δεισιδαιμονία nimius metus numinis, ex quo superstitio oritur. Hoc factum & apud barbaros nostro ferè tempore, qui terrore sideris ad quasuis cum Lusitanis condiciones faciendas descenderunt, cum rationem cœlestium corporum & conuersionum nesciret, & Lusitani vltimum illis imminere exitium, dictarent, nisi in voluntatem ipsorum concederent.

DIIS INVITIS.) Seditiosa exercitus oratio, vel murmur potius expositum ad exemplum Cæsaris, qui plerasque omnes hostium, & suas etiam orationes, ipse non ad verbum tradit, sed compendio sententiam complectitur, & per verbum infinitum: vt statim initio lib. I. de Heluetijs legatos mitrentibus, qui dicerent sibi esse in animo sine vilo maleficio iter per prouinciã facere, rogare vt illius voluntate id sibi facere liceat, & quæ ibi sequuntur. Dijs autem inuitis affirmat, quod ex sideris luctu petarunt iratos sibi Deos.

IN VLTIMAS TERRAS:) Oratoria auxesis, extra solis terminos, dixerat suprâ ead. figura.
 NEC FLUMINA POSSE ADIRI.) vel quod nullus imperitus miles superesse crederet; extra
 solis nempe terminos, vel quod agrè transmitterent, vt Tigris. Erant porrò haud procul Tigri Ly-
 cus, Caprus, alia: taceo longinquiora, Araxen, Hytaspem, Oxum, & Ochum, Indum & Gan-
 gem.

ADIRI.) adiri tamen mihi suspectum est, & fuit Acidalio, qui vadari putauit reponendum, aut
 transiri.

NEC SIDERA.) Quasi extra naturæ fines non possent vltèrius radios spargere.

VASTAS TERRAS, DESERTA OMNIA.) Quia Mazæus prægressus, omnia populando, cre-
 mando, agendo, ferendo, vastarat.

VNIUS HOMINIS IACTATIONE.) vetera exemplaria non improbè: in vnius hominis iactati-
 onem & c. languinem impendi.

FASTIDIÒ ESSE PATRIAM.) Quæ nempe ex Philippi oraculo Alexandrùm non capiebat.

ABDICARI PHILIPPVM.) Hoc acerbè in Alexandrum, cui nec patria, nec pater placeret diui-
 nitatem affectanti.

CAELVM VANIS COGITATIONIBVS PETI.) Modum hominis egressus, caelestem quæsi-
 rat, patrem Iouem Hammonem, cœlitum honores sitiebat. Et hæ erant militis turbati territiquè
 ex lunæ hebescentis tristi aspectu, voces. Quod verò Plutarchus de Nicia Athenienium duce astro-
 logiæ ignaro memorauit, prodidit multis sæculis ante Plutarchum Polybius illustris scriptor, vbi
 de Nicia scribit, inter officia imperatoris requirit vt Geometriæ & astrologiæ sit probè gnarus, o-
 stenditque quæ à quibus imperatoribus damna & offensiones bellicæ ex earum descriptionum ig-
 noratione acceptæ sint. Putabant veteres cum Luna vel Sol laboraret, id Lamiarum veneficijs fieri,
 vt de Pindaro & Stesichoro tradidit Plinius, peluisque, vel cymbali, vel tympani strepitu & tinnitu
 carmina magica exarmari existimabant. Tibullus

Cantus & è curru lunam deducere tentant,

Et facerent si non ara repulsa sonent.

At vos deducta quibus est fallacia luna,

Et labor in magicis sacra piare facis.

Cognosce & apud a Ouidium, b Horatium, c Virgilium ead.

Carmina vel calo possunt deducere lunam.

Apollonij interpres ad lib. 4. α. φ. α. μακίδες κατὰ γαστήρην σελήνην. Sagæ deducunt lunam. Exani mauit
 etiam vltimum regem Macedonum postea, vt auctor est Plutarchus; in Aemilio solis confusio. *
 Plinius rationem, inquit, defectus vtriusq; (Solis & Lunæ) primus Romani generis in vulgus extulit Sulpi-
 tius Gallus, qui consal cum M. Marcello fuit: sed tum tribunus militum sollicitudine exercitū liberato, pridie
 quam Perseus Rex superatus à Paulo est, in concionem ab imperatore perductus ad prædicendam eclipsim,
 mox & composito volumine. Agit deinceps Plinius de primis siderum & defectionum obseruatoribus,
 ostenditque cum Polybio quas clades rebus publicis imperatores siderum ignari attulerint; ac de-
 mum concludit. *Maçti* (inquit Plinius) ingenio este cali interpretes, rerumque natura capaces, argumen-
 ti repertores, quo * Deos hominesque vicistis. Quis enim hæc ternens, vt statos siderum (quomam ita placuit
 appellare) labores, non sua necessitati mortalis genus ignoscat? Eandem Sulpitij prædictionem exponit
 Lilius, qui ante Plinium erat nominandus. Paulo aliter Valerius historiam prodidit; quem tute
 videbis, quia in præoptu est mihi latis indigitasse. Frontinus quoque legendus Stratag. l. i. c. 12. De Ar-
 chelao Macedonæ rege mira Seneca: Nò poterat ergo, inquit, Archelao referre Socrates gratiã? Et quid
 tantum erat accepturus, quantum dabat, si ostendisset hominem vita ac mortis peritum; vtriusque fines
 tenentem? si regem in luce meridiana errantem ad rerum naturam admisisset, vsq; eo eius ignarum, vt quo
 die solis defectio fuit, regiã eluderet, & filium (quod in luctu ac rebus aduersis moris est) * ronderet?
 Quantum fuisset beneficium, si timentem à latebris suis extraxisset, & bonum animam habere iussisset di-
 cens: non est ista solis defectio, sed duorum siderum coitus, cum luna humiliorè currens via infra ipsum so-
 lem, orbem suum posuit, & illum obiectu suo abscondit: quæ modo partes eius exiguas, si in transcurfu strin-
 xit, obducit: modo plus regit, si maiorem partem sui obiecit: modo excludit totius aspectum si recto * libramẽ
 to inter solem terrasq; media successit. Sed iam ista sidera huc & illo diducet velocitas sua, iam recipient
 diem terra, & hic ibit ordo per sæcula, quæ dispositos ac prædictos dies habent, quibus sol intercessu luna ve-
 retur omnes radios effundere. Paullũ experta, iam emerget, iam istam veluti nubem relinquet, iam exolutus
 impedimentis lucem suam liberè mittet. Hæc eleganter & copiosè Seneca. Apud * Dionem miles Ro-
 manus apud Pannonas verlatus post decessum Augusti ferociter tumultuans defectione lunæ re-
 tatus, & compositus est. Quia vero natali suo, inquit Dio * de Claudio, defectus solis futurus erat, veri-
 tus ne quis inde tumultus existeret, quem alia quoque prodigia quædam accidissent, publicè edidit non modò
 futurum id deliquium, sed tempus etiam, quantitatemque eius; causasque ob quas necessario euenturum
 esset. Causæ sunt huiusmodi. Luna infra solem (vt certum habetur) siue proximè ei subiecta, siue Mercurio
 etiam Venerique supposita, mouetur in longitudinem & altitudinem; quemadmodum & sol videtur cur-
 sum habere suum: & præterea etiam in latitudinem, quod soli nequaquam conuenit. Proinde luna si respe-
 ctu

Lib. 2. c. 12.
 Eleg. 8. l. i.

Et Propertius
 lib. 1.
 Eleg. 1.
 & prætam.

17.
 b. Oda. 5.
 Epod.
 c. Eclog. 8.

lib. 5. de
 Ben. c. 6.

* perpen-
 diculo, di-
 ametro.

* Lib. 57.

* Lib. 60.

Et aspectus nostri recta sub solem veniat, ac infra eius radios currat, splendor enim eius qui in terram deferatur, hominum alijs magis alijs minus occultat, nequaquam vero eum obscurat: nimirum cum sol semper proprium lumen obrineat, neque vnquam id amittat. vnde ijs etiam quibus Luna non ita opponitur vt solem obtogat, integer videtur. Hoc ita Soli accidit, ac tum ita sub Claudio editum est. Porro Luna (neque enim alienum fuerit, de ea quoque loqui, quando semel eum sermonem attingimus) deficit, quoties è regione opposita soli (quod ei in plenilunio, sicut soli deliquium in coniunctione obtingit) in vmbra terra, qua habet meta seu turbinis figuram, incidit. Fit hoc, quum in medio latitudinis sua mouetur: ac tunc luce, quam à sole accipit, destituta, ipsa per se qualis sit, apparet. Hęc Dio. Eandem defectionē Tacitus pereleganter describit quem in manibus habes: Agathocles quoque Siciliæ Rex militem in defectione solis externatum his verbis apud Iustinum ad spem & victoriam excitat. His quidem adhortationibus animi militum erigebatur. Sed terrebat eos portenti visio, quod nauigantibus eis sol defecerat. Cuius rei rationem non minore cura Rex, quam belli reddebat, affirmans, si prius, quam proficiscerentur factum esset, credi aduersum profecturos prodigium esse: nunc quia egressis acciderit, illis ad quos eatur, portendere. Porro defectus naturalium siderum semper præsentem rerum statum mutare, certumque esse florentibus Carthaginiensium opibus, aduersisque rebus suis commutationem significari. Nullum finem laudandæ matheseos faciam, si progredi velim, nam omnia velle persequi, est arenas metiri. Mathesis omnibus gentibus primùm ductore fidere per trium magorum obseruationem Deum ostendit. Mathesis nostræ societati muniuit viam ad Sinas, ad quos nulli peregrino licuit adhuc adspirare. Elegantissime eandem poetico pronicillo depingit Varro Atacinus. Sed quia carmina pluscula sunt, huc non transfero. Macrobius quoque ex vera ratione de vtroque sidere languescente tractat, quem commodè ipse cognosces Concludam hunc locum narratione Iohannis Roiani, qui de lunæ defectione in hæc verba scripsit. [Colonus ductor exercitus Ferdinandi Regis Hispaniarum superioribus annis, quibus nouus orbis Indiæ Occidentalis detectus est, atque exploratus, apud Iamaicam insulam totum exercitum Christianorum ab imminente morte huius diuinæ disciplinæ auxilio eripuit. Cum enim vniuersus Hispanorum exercitus in vltimo iam vitæ periculo esset constitutus, neque Dux à Iamaicensibus alimenta villo posset modo impetrare, (Hæc enim ratione sperabant Barbari exercitum Christianorum facillè sine armis posse expugnari) rectoribus Iamaicensium nunciari iubet, ni sibi, suisque omnibus necessaria ad victum subministrant, plurima illis ad suprema mala imminere: In cuius rei testimonium non multo post Lunam eos obscuratam esse visuros, quam quidem ipse in Astronomia eximie veritatis iam iam defecturam cognoscebat. Contemplerunt quidem primo Barbari iussa ducis Christiani, ac minas: At cum ad constitutum ab ipso tempus lunam deficere lensim conspicerent, neque huius rei causam intelligerent, illius tum verbis primùm fidem præbentes, & com meatum Christianis affatim subministrarunt, & ad ipsius Ducis, cæterorumque militum pedes peruoluti, vt sibi ignoscerent, obnixè efflagitarunt. Taceo multa alia exempla similia, vt non immerito Ptolomæus asseruisse videatur, optimum Astrologum multum malum prohibere, & sapientem Astronomum multum bonum hominibus posse procurare.] Hæc noster Clauius.

IAM PROPE SEDITIONEM RESERAT.) Remedium animis perculsis adhibiturus Alexander, ductores ordinum vocat in regium tabernaculum, per quos de siderum ratione doctos doccat militem; quod illi felicissimè, vt omnia celsit.

ÆGYPTIOS VATES.) Ægyptij enim sibi fideralis scientiæ inuentionem arrogarunt. Astronomiæ certè Theuthem Plato in Phædro nominat auctorem; Aristoteles Ægyptijs tribuit Astrologiam: Διό, inquit, περί Αἴγυπτον ἀμαθὴν καὶ λαοὶ πρότον τέχνην συνέστησαν, ἔχοντες γὰρ ἐρείθει σχαλάζαν τὸ τῶν ἱερέων ἔθνος. Hinc Mathematica disciplina in Ægypto primùm constituta sunt, quum ibi concessum sit vt sacerdotes otio fruantur. ad quem locum noster Fonteca. Cum audis Mathematicas scientias inuentas esse ab Ægyptijs, intellige potissimum Astrologiam, ad cuius inuentionem, qua longa indiguit astrorum obseruatione, nō tantum otio necessaria, sed libero quoque & sereno calo, id quod in ea regione perenne est, utebantur sacerdotes. Verè, nam & Plato ad stipulatur. Pythagoras, Plato, Democritus, alijque complures Ægyptum petiuere, Astrologiæ & Geometriæ causa. Plato Ægyptum opportunam affirmat astris considerandis. Idem Picus Mirandula propter plana camporum docet. Diodorus etiam Ægyptijs hanc Astrologiæ laudem tribuit. Alij Chaldæis primam siderum cognitionem assignant. Iosephus ab Abrahamo siderum disciplinam Ægyptijs traditam narrat: ab his ad Chaldæos, inde ad Græcos profectam. Pherecides, Pythagoras, Thales Ægyptiorum & Chaldæorum sue discipuli. Poetæ Atlantem conditorem fingunt Astrologiæ, eoque pingunt humeris cælum sustinere.

contra
Appio nē.

Virgil. 6.

Vbi califer Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Li. 6. c. 125.

Lib. 1. An-
tiq. c. 3.

De eod. Plinius, qui tamen Belum Iouem fideralis scientiæ inuentorem fuisse refert. Seruius Prometheum laudat repertorem. Iosephus Setho primam omnium siderum cognitionem ascribit. Certum est ex cælestium literarum doctoribus & Iosepho, cognitionem siderum ab iplo primam

mum

mum Adamo traditam iteris, à Setho & posteris Noe, ab hoc eam ad Abraamum pertuiffe, à quo ad Aegyptios, ab his, ad Chaldaeos, Phonicas, Græcos. Videatur Clavius ad cap. 1. Io. de Sacro-Bosco. Sed de omnibus Aegyptiacis disciplinis copiosè & eruditè nuper in Ecclesiasticis Annalibus noster Salianus, ubi de pueritia Mosis agit, anno Mundi 2470. ante C. N. 1583. Tom. 2. Primi ergo Hebræi columnis siderum rationem inscripserunt, & ab his ad Aegyptios, Chaldaeos, aliosque propagata est. Habes ergo causam, quid sit quamobrem Alexander Aegyptios potissimum sacerdotes & Vates ad interpretandas siderum naturas adhibuerit, quod illis in ea, utpote inuentoribus & magistris Astrologiæ, maximè fides adiungeretur.]

TEMPORVM ORBES) Aegyptij sacerdotes causas defectionum naturales cognorunt, sed neque euulgandas in rudes, neque ab illis capiendas, tacebant, & quæ ad excitandos militum animos pertinebant, pronuntiarunt haud dubiè doctore & auctore ipso Alexandro, qui dictabat quid potissimum Principes edicerent. Orbis autem temporum appellat, vel ipsos orbis & corpora cælestia, quæ certa ratione circumuoluuntur, & annos ac menses distinguunt, quod Sol & Luna æterno cursu peragunt, dein reliqua quæque errantia sidera, quæ planetæ appellantur, fixa quoque astra Zodiaci seu signiferi, vel quæ extra eclipticam, sunt versus Austrum & Septentrionem, quæ ratio Astronomicæ scientiæ continetur. Iam positus astrorum & cæli facies suas leges habent, à quibus nunquam discedunt. Hæc omnia probè tenebant sacerdotes. Et Ouidius postea in Fastis, & Manilius in Astronomicis descripsit.

LVNAMQVE DEFICERE) Curtius non rudis Matheos, physicas rationes adfert defectionis Lunæ, vnam, cum terram subit, alteram, cum sole premitur. Vna efficit eclipsim, altera silentium Lunæ. Eclipsis fit in plenilunio, silentium in nouilunio. Terram subit, cum in vmbra terræ incurrit; non cum descendit ad inferius cælum infra finitorem, quem Græci *ὀπίσθωρα* dicunt, oculisque nostris definitur cum supra terram non extat, tunc enim non dicitur deficere, nec deficit. Cum verò extat in nostro cælo, & tamen vel tantum cornuta, vel omnino non apparet, quod statis vicibus mensium contingit: vel subit vmbra terræ, cum terra inter solem & lunam intercedit, quod fit in plenilunij, cum luna è diametro distans à sole, obiectu terræ solem non potest respicere, quæ defectio aliquando totam lunam tegit, ut factum in eclipsi, de qua agimus; vel partem, quæ in vmbra terræ incurrit. Premitur autem à sole in silentio lunæ, cum propius solem accedit, vultumque à nobis auertit (& est intra quindecim partes) atque ad solem conuertit, radiosque in illam suos per anaclisim reijcit.

SOLE PREMERETVR) sicut & ipsa vicissim solem premit, cum sol infra terram est, & luna supra recto libramento, cum in vmbra terræ est, unde fortasse est quod Lucretius dixit:

— & oppressum solem super ipsa tenere.

quamuis Lucretius de terra interiecta loquatur. Quando autem ita subit solem, ut supra verticem nostrum intra oculos nostros & solem, recta interijciatur, solem velat, & radios solis hebetat & retundit, ut à nobis aspici nequeant, indeque existit defectio solis. Has & his plures causas docti narrant. Cicero eleganter vtriusque sideris deficientis naturam his verbis describit. *Solis defectiones, itemque luna prædicuntur in multos annos ab ijs, qui siderum cursus & motus numeris persequuntur: ea enim prædicunt, quæ natura necessitas perfectura est. Vident ex constantissimo motu luna, quando illa è regione solis facta incurrit in vmbra terræ, quæ est meta noctis (eleganter hoc Cicero & doctè, est enim vmbra terræ instar meta turbinata, & in apicem desinit) ut eam obscurari necesse sit: quandoque ead. luna subiecta soli, atq; opposita nostris oculis eius lumen obscurer.* Habes hic ex Cicerone causas eclipses lunæ & solis. Qui germanas & certas defectionum solis & lunæ causas ex Mathematicorum disciplina discere & pernosse desiderat, Ioannem Sacroboscium. 4. Sphæræ euoluat, Vitellium præterea in Optices propos. 26. & Clavius ad Sacroboscium, Lucretium. lib. 5. Lucanum lib. 1.

de diuina puelle post principium.

GRÆCORVM, LVNAME SSE PERSARVM) ex Herodoto, apud quem lib. 7. hebescente sole Xerxi Vates reponderunt defectionem Græcarum urbium significari, quod sol esset præses Græcorum, luna Persarum.

VETERAQVE EXEMPLA PERSIDIS RECVM) Plutarchus dies & menses signat tum barbaris infaustus, tum Græcis felices, & contra. *Persæ*, (inquit in Camillo) *mensis Boedromionis* (Septembris nobis) *die sexto in Marathonè, tertio ad Plataas, eodemque ad Mycalem sunt à Græcis cæsi, vigesimo sexto in Arbelis.* Mensis quoque Thargeliorum manifestè Barbaris fuit infaustus. Alexander regis præfectos hoc mense superauit ad Granicum. Multa solis & lunæ deliquia (ut Festus appellat, à delinquendo, quod sol in cursu delinquat) reperies, si per Olympiades ad priores annos regrediaris, sed quod soles deficientis labores Græcis exitium portenderint, lunæ Persis & barbaris, non item semper viuuenit. Perinde enim sub defectionibus lunæ Græcos fuisse afflictos ac Barbaros intelligo, ut hoc vatum Aegyptiorum commentum videri possit ab Alexandro fortasse dictatum, ut antea Hammonis sacerdotes monuerat, quid sibi veller sciscitante responderi. Obseruata tamen Eclipses certis annis ante hanc nostram, hæc sunt: Olympiad. xcix. mense Posideone (ut placet Ptolemaeo, quem alij emendant, & sequentem mensẽ Antheferionem pro Posideone reponunt) anno, luna sub vmbra terræ tota successit, laborauitque horas quatuor, quo anno Thebana arx capta

Lib. 4. c. 11.

capta à Lacedæmonijs pulsi ciues, rapti liberi, & coniuges. Hanc præcessit alia dies LXXVII. Olymp. ead. anno II. decimo sexto die ante annum III. Olymp. XCIX. anno mundi III. CIO. IO. LXXVII. ante Christum CCCLXXII. mense Scurophorione, cui respondit XVIII. Iulij, vt docet Buntingus, nec dissentit à Ptolomæo. Hoc anno Romanos pestilentia vexauit, & M. Manlius de saxo defectus periit. Ante hanc rursus umbram terræ subijt luna, modicè tamen, anno mundi III. CIO. IO. LXXXVI. ante Christum natum CCCLXXIII. mense Poseidone, vt tradunt Ptolomæus, Bütingus, Arithesterion. Et hanc eclipsim secuta pestilentia traditur. Sol quoque aliqua sui parte laborauit anno mundi III. CIO. IO. LXXV. ante Christum CCCC. IV. bello Peloponnesiaco XXXVII. iam finito. Iterum initio octauæ anni belli Pelop. Iterum anno primo eiudem belli, vt auctores sunt Thucydides, Xenophon, & Diodorus Siculus. Curtius ex vatibus ægyptiacis non omnino semper aberrauit, cum dixit solis defectiones Græciæ clades & bella denunciare. Præcedentem quoque has defectiones solis anno mundi III. CIO. IO. XLIV. ante Christum CCCC. XXIV. haud exigua mala consecuta tradit Thucydides, quod tremor terræ & bella inter Athenienses & Lacedæmones facta testantur. Sed prior hæc longè tristior fuit, cum maximam partem Sol radorum fulgorem conderet, & astra refulgerent, simulque crinita stella territaret, anno mundi III. CIO. IO. XXXVII. ante Christum CCCCXXI. Athenæ pestifera lue pænè delatæ. Sequentes superauit in Oriente defectus totius ferè solis, in occidente non item, quo anno Xerxes mouit contra Græcos, qui fuit à conditu rerum III. CIO. CCCC. LXXVII. ante Christum natum CCCC. LXXI. XI. Aprilis. Olymp. LXXIV. anno quarto. Herodotus. Eod. anno Athenæ captæ, arx incensa, tandem profligatus Xerxes & Mardonius. Hanc præcessit Lunæ defectio modicè umbram perstringentis, Olymp. LXXII. anno secundo mundi III. CIO. CCCC. LXXVII. ante Christum CCCC. XXI. cum malè pugnaretur in campo Marathonico haud procul Athenis, Dario Histaspis F. Persicum regnum administrante. Qui regredi ad plures annos uolet, Bütingi chronologiam consulat, nobis sufficit ostendisse ad Curtij dicta firmanda, has tum solis, tum lunæ defectiones, maximarum cladum tam apud Persas, quam Græcos, vt & alias gentes, nuncias hic collocasse.

Lib. 7. & 8.

NULLA RES MULTITUDINEM EFFICACIUS REGIT, QUAM SUPERSTITIO) Imbecilli enim animi superstitiosa concipiunt, vt ait M. Tullius, præsertim in bello, ubi omnia plura & maiora videntur, timentibus: ead. non animaduertuntur in pace. Magni ergo animi, qui non anili superstitione ducuntur, sed cum Ennio, & Pacuio, & Q. Cicerone dicunt.

2. de diui.

1. de diuin.

Nam isti qui linguam auium intelligunt
Plusque ex alieno iecore sapiunt quam ex suo
Magis audiendum quam auscultandum puto.

Itaque Ennius.

Non nauici Marsum facit augurem,
Non Vicanos aruspices, non interpretes somnium
Non sunt enim ij aut scientia aut arte diuini
Sed superstitiosi vates, impudentesque harioli
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat.
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.
Quibus diuitias pollicentur abris drachmam ipsi perunt,
De his diuitis sibi deducant drachmam, reddant cætera.

Itaque cum Cicero toto libro altero de diuinatione contra superstitionem, qua omnes gentes oppressas confitetur, disputasset, tandem concludit disputationem: Nam vt verè loquamur, superstitione fusca per gentes oppressit omnium ferè animos, atque hominum imbecillitatem occupauit, quod & in libris dictum est, qui sunt de natura Deorum, & hac disputatione id maximè egimus. Multum enim & nobis eclipses, & nostris profuturi videbamur, si ea funditus sustulisset. Nec vero (id enim diligenter intelligi volo) superstitione tollenda, religio tollitur. Nam & maiorum instituta tueri sacris, ceremoniisque retinendis sapientis est. (si ipsa, inquam, instituta non sunt superstitiosa & impia) & esse præstantem aliquam, æternamque naturam, & eam suspiciendam admirandamque hominum generi, pulchritudo mundi, ordoque rerum cælestium cogit confiteri. Quamobrem vt religio propaganda etiam est, qua est iuncta cum cognitione natura, sic superstitionis stirpes omnes euicenda sunt. Instat enim & vrget, & quocunq; te verteris persequitur, siue tu vatem, siue tu omen audieris, siue immolaris, siue auem aspexeris, si Chaldæum, si aruspicum videris, si fulserit, si tonuerit, si factum aliquid erit debile, si ostenti simile natum, factumue quippiam, quorum necesse est plerumque aliquid eueniat, vt nunquam liceat quietam mentem consistere. Hæc verè M. Tullius, idemque multo etiam disertius & exertius *alibi: videris ne igitur, vt à Physicis rebus bene atque vtiliter inuenitis, ratio sit tracta ad commentitios & factos Deos? Qua res genuit falsas opiniones, erroresq; turbulentos, & superstitiones penè aniles. Disputat deinde contra Deos & simulacra Deorum, ex quibus deinde hoc cogit in conclusione: Hæc & dicuntur, & creduntur stultissime, & plena sunt vanitatis summaq; leuitatis. Poteratne Christianus sanctius de Deo contra Deos loqui? Sed Cicero Atheniennum te, cuius ingenium intelligebat, quid factum esset opus, sed non fecit, contraq; sensum & mentem suam cum maioribus suis & populo coluit Deos & simulacris adoleuit, hostijsq; fecit & immolauit contra quem & illius similes S. Pauli vox est, & infaustum Thera. Quia quod uotum est Dei.

Sed si ipsa tua religio superstitio sit, vt S. Augustinus ostendit de ciuit. Dei, te ipsum superstitiosum esse docendum negas. *1. 2. d. 1. a. tura Deorum.

ad Rom. 1.

manifestam est illis, Deus enim illis manifestavit. Inuisibilia enim ipsius à creaturâ mundi, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas, ita ut sint inexcusabiles: & quæ ibidem prolixè sequuntur. Conatur dein Cicero separare suam religionem à superstitione cum dicit, Non enim Philosophi solum, inquit, verum etiam maiores nostri superstitionem à religione separauerunt. Nam qui totos dies precabantur, & immolabant, ut sui sibi liberi superstitēs essent, superstitiosi sunt appellati. Ad quem locum multa D. Augustinus. Sed uti Cicero superstitionem conatus est tollere, religionem firmare & propagare, ita Atheus ille cum suo Epicuro Lucretius omnem religionem cepit conuellere, ipsoque religionis nomine superstitionem complecti, cum dicit.

lib. de Ciui.
c. 30. Lactā-
tius diuin.
insti. l. 4.
li b. r. de re-
rum natu-
ra.

*Humana ante oculos fœdè cum vit à iaceret
In terris oppressa graui sub religione,
Qua caput à cœli regionibus ostendebat
Horribili super aspectu mort alibus instans.
Et laudato Epicuro sub iicit.
Quare religio pedibus subiecta vicissim
Obteritur.*

Offendit dein, quæ mortalibus mala ex superstitione, quam religionem vocat, euenerint, ac tandem addit epiphonema.

Tantum religio potuit suadere malorum.

Hæc & his plura impius Lucretius.

Quod autem usurpet religionem in deteriore parte pro superstitione, id exemplo facit. Fuit enim vox religio in vtramque olim partem accepta. Super qua re Nigidius Figulus apud Angellium lib. 4. c. 9. ex antiquo vate versum laudat:

Religentem esse oportet, religiosum nefas. Quocirca, inquit, religiosus is appellabatur, qui nimia & superstitiosa religione sese alligauerat, eaq; res vitio assignabatur. Subijcit his Agellius. Sed præter ea quæ Nigidius dicit, alio quodam diuerticulo significationis religiosus pro casto, atque obseruanti, cohibentiq; sese certis legibus finibusq; dici cœptus. rursumque docet religiosos dies, & religiosa, contrariam habere significationem, cum illi tristi omine infames & infausti habeantur. hæc nec ominosa, nec tristia, sed sancta maiestatisq; & venerationis plena. Propter huiuscemodi populi Romani superstitiones, S. Gregorius Liuij omnia opera conatus est abolere, quod nimius esset in ijs enarrandis ac laudandis. Nos cum celestium religionum & literarum doctore Thoma Aquinate, tradimus superstitionem esse vitium religioni contrarium, non quia plus exhibeat in cultum diuinum, quam vera religio; sed quia exhibet cultum diuinum, vel cui non debet, vel eo modo, quo non debet. Hæc de superstitione, quæ populus & multitudo propter literarum ignorantiam, superstitionibus maximè obnoxia, laborat. Et quia multa sæpè mentio est apud Curtium infra de superstitione, rem in vnum locum contuli, ad quem te sæpius remittam. Legitur elegans Plutarchi libellus περί δεσπομονίας siue superstitione, supra à me de Nicia laudatus.

ALIOQVIN IMPOTENS, SÆVA.) Superstitione Numa cicurauit feritatem vrbs Roma- Liu. l. r. 1
næ è siluis & filia siluestribusque natæ. Notum est Demosthenis in exilium proficiscentis dictum
de populo Atheniensi: λέγεται γὰρ ἐκ τῆς ἄστεος ἀπαλατόμενον, καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀναλείνας τὰς Plut. in vi-
χῆρας, εἰπεῖν: δὲ δέποινα πολίτας, τί δὲ ἴσιν τοῖς χαλεπωτάτοις χάρεις θηρίαι; γλαυκὴ καὶ δράκοντι, καὶ δῆμοι; Fer- ta Demost.
tur vrbe excedens porrectis ad arcem manibus, dixisse. O domina Minerua, quid bestijs tribus terribus dele-
ctaris, noctuâ, dracone, & populo? Cæterum omnes historiæ multitudinem inquietam, furiosam, sedi-
tiosam execrantur. Nullum profundum mare, nullum vastum fretum & procellosum tantos ciēt fluctus, Curtius l.
quantos multitudo motus habet. Et: Omnis multitudo & maximè militaris mobili impetu fertur. 12. c. 9.

EDITA IN VVLGVs.) Per duces; nam Aegyptij vates, Duces apud Alexandrum coactos do-
cuere, hi militem.

REX IMPETV ANIMORVM VTENDVM RATVS.) Neglectus enim resideret & obtor- Euaasio nū-
pesceret indies; excitatus, in omnem Martis aleam ruit, & Martem insuper habet ac mortem, dum quam ne-
pulchram petat per vulnera mortem. gligenda.

DEXTRA TYGRIM, LEVA MONTES CORDACOS.) Cùm traiecerit Tigrim Alexander &
progressus sit vterius, Tigrimque à tergo reliquerit, quomodo potuit à dextra habere Tigrim?
Idem tamen narrat Arrianus: Ἀραὶ δὲ ἀπὸ τῆς πύργου, καὶ διὰ τῆς Ἀσσυρίης χώρας, ἐν ἀπίσθησιν μὲν ἔχων τὰ
Σογδιανῶν ὄρη, καὶ δεξιῶν δὲ αὐτὸν τὸν πύργον. Moris itaque castris à Tigri, per Assyriam exercitum duxit, à sini-
stra habens Sogdianorum montes, à dextra Tigrim. Flexit ergo iter, secundum Tigrim, quasi alueum
secutus.

MONTES CORDACOS.) Cordeos vetustus Codex, Iunij Gordæos & Gordæos dicit. Stephanus
Gordiazæ regio Persicis à Gordi Triptolemi filio, qui dum lo quæreret, Argis egressus in Syriam
venit. Est autem ciuitas ad ostia Tigris τὸ ἐθνικὸν Gordæus. Strabo quoq; Gordiazos passim nuncu- lib. it.
pat, qui Armeniam à Mesopotamia separant. Vox Cordacos apud Curtium prorsus corrupta est.
Ptolemæus Gordæos montes vocat, in quibus Scriptores arcam Noe post diluuium confedis-
dunt.

dunt. Sed longè ab his Goropius abit in Indo-Scythicis, quem videbis, vbi de Caucaſi ſummo vertice diſputat. Boccatius & Haithonus Ararat montem appellant, vnde terra Ararat in lib. Regum reperitur, vt Io. Antoninus Maginus ad Ptolomæum annotauit.

SVB LVCLIS ORTVM.) Nec enim ante natum ſolem Perſæ mouebant caſtra, vti tertio libro oſtentum eſt.

* lib. 2. de re militari. lib. 3. ad Vegetium. I. omne. ff. de re militari. * lib. bell. Punic. vbi de Hannibale loquitur. * Falſo augentur.

SPECVLATORES. *Speculator*, inquit Feſtus, ab exploratore hoc diſtat, quod ſpeculator hoſtilia ſilentio perſpicit: explorator pacata clamore cognoscit. Arrius Menander, * quem Stevvechius laudat de re militari: *Exploratores, qui ſecreta nunciauerunt hoſtibus, proditores ſunt, & capitis pœnas luunt.* Romani nonnunquam deprehenſos in caſtris exploratores, præter caſtrentem morem, non interfecerunt, vt eſt apud Liuium, Appianum, * & alios.

FALSA AVGVANTVR.) Modius ex MS. docet ſcriptum * falſa per metum augentur. Codex Auguſtanus S. Vdalrici: *Quippè vbi vera explorare non poſſunt, falſa per metum augurantur.* Certè *augurantur* παθητικῶς, ego non memini legere, meminerit alius, moneat: quamvis enim *auguro* apud Ciceronem & alios reperiatur, non perinde tamen patiendi figura *auguror* dici deprehendatur. Habet Curtius ſingularia quædam verba, apud alios non reperienda, aut certè à me non reperta, nec vnquam cognita, vt eſt *equitabilis, inequitabilis*, vt eſt hoc, *augurari*. Interim gnôme notanda, quàm opportuniffimè paſſim narrationibus aſpergit, ſtudioſis elegantia non tantum obſeruandam, ſed excuſandam & ediscendam. *Cæterum metus ſemper auget famam, vbi ſemel inualuit.*

EXPLORATORES.) Totum equitatum vel maiorem partem aſſe ratus Alexander, occurrit. De mille Perſarum equitibus idem docet Arrianus, vt mihi ſæpè in mentem fit, ab Arriano lectum Curtium, non contrà, vt Glareanus exiſtimat Arrianum à Curtio, cùm hic, illo fuerit antiquior.

REFVGIENTIVM.) Perſarum ad Mazæum refugientium.

SIMVL SPECVLATVM, SIMVL VT IGNEM EXTINGVERENT.) *Simul prius à nonnullis exemplaribus abeſt, quod monuit Iunius.*

VICOS) Suos, non Alexandri, imo Alexandri mox futuros, vt proinde ignem extingui iuſſerit & parci, vt rebus iam ſuis.

IN SVMMO.) In tectis, aut etiam in ſummis frumenti aceruis.

PLVRIMVM FRVMENTI REPERTVM EST.) *Receptum eſt*, alicubi ex Acidali j lectione ſcriptum fuiſſe cognoscet, vt *maximam copiam aliarum quoque rerum abundè repererunt.* placet tamen viſitata ſcriptura.

COPIA ALIARVM RERVVM) Carnis, vini, pecoris, auri, argenti, veſtis.

PRAECIPERET.) Iam alibi monui de huius vocis elegantia in hoc vſu ſignificationis, quam, qui non ſunt aſſecuti, legendum exiſtimarunt *præciperet*, non malè id quidem, ſed hoc nitidius. Iunij tamen editio retinuit *præciperet*. quæ alia huius vocis ſignificata ſunt, contra Lambinum alibi diſputabimus, ſi locus admonebit.

IN RATIONEM NECESSITAS VERSA.) Neceſſitas properandi, vt aſſequeretur hoſtem, quem timebat ne longiùs recederet, verſa in rationem & cauſam comparandi comæatus, & ignis reſtinguendi.

QUIPPE.) Amat hanc vocem Curtius, & ecce iam tertium intra non omninò mediam paginam redhibet. *quippè fugientes, quippè mente, quippè Mazæus.*

PER OTIVM.) Alexandro longo primo interuallo ſequenti. Sed vbi cœpit hoſtium & exploratorum tergis inhærere, Mazæus ſatis habuit manus Alexandri effugiſſe, intactis vicis, tectis, & regionibus.

CENTVM QVINQVACINTA STADIIS.) Quatuor milliaribus germanicis cum triente ferè.

QVATRIDVO SVBSTITIT.) Arrianus quarto poſt tranſitum Tigris die, narrat Alexandro nunciatum eſſe hoſtilem equitatum in campis viſum. Sed non erant niſi mille equitum exploratorum, de quibus paullò antè dictum eſt, & ipſe Arrianus docet.

CAPVT XXV.

ARGVMENTVM.

Darij inſidiatrices literæ deprehenſæ. Mors vxoris Darij, & nuncius de ea ad Darium. Darij lacrymæ & precatio pro Alexandro caſto & regio Iuvene.

Inter-



Lntercepta deinde Darij litera sunt, quibus Graeci milites sollicitabantur, ut Regem aut interficerent, aut proderent: dubitavit q̄, an eas pro concione recitaret, satis confisus Graecorum quoque erga se benevolentia ac fidei. Sed Parmenio terruit, non esse talibus promissis imbendas aures militum, patere vel unius insidys regem: nihil nefas esse auaritia. Secutus consilij autorem, castra mouit. Iter facienti Spado ex captiuis, qui Darij uxorem comitabantur, deficere eam nunciat, & vix spiritum ducere. Itineris continui labore, animiq̄, egritudine fatigata, inter socrus & virginum filiarum manus collapsa erat, deinde & extincta. Id ipsum nunciatus alius superuenit. Et rex haud secus quam si parentis mors nunciata esset, crebros edidit gemitus, lacrymis q̄, obortis quales Darius profudisset, in tabernaculum, in quo mater erat Darij, defuncto assidens corpori venit. Hic verò renouatus est mœror, ut prostratam humi vidit, recenti malo priorum quoque admonitam, receperat in gremium adultas virgines, magna quidem mutui doloris solatia; sed quibus ipsa deberet esse solatio. In conspectu erat nepos paruulus, ob id ipsum miserabilis, quod nondum sentiebat calamitatem maxima ex parte ad ipsum redundantem. Crederes Alexandrum inter suas necessitudines flere, & solatia non adhibere, sed querere. Cibo certè abstinuit, omnemq̄, honorem funeri patrio Persarum more seruauit, dignus Hercule, qui nunc quoque tanta & mansuetudinis, & continentia ferat fructum. Semel omnino eam viderat, quo die capta est, nec vi ipsam, sed ut Darij matrem videret: eximiamque pulchritudinem formae eius non libidinis habuerat inuitamentum, sed gloriae. E spadonibus, qui circa reginam erant, Tyriotes inter trepidationē lugentium elapsus, per eam poria, qua quia ab hoste auersa erat, leuius custodiebatur, ad Darij castra peruenit; exceptusq̄, à vigilibus in tabernaculum regis perducitur, gemens, & veste lacerata: quem ut conspexit Darius, multiplici doloris expectatione comotus, & quid potissimū timeret incertus. Vultus, inquit, tuus, nescio quod ingens malū praesert, sed caue miseri hominis auribus parcas. didici enim esse infelix, & saepe calamitatis solatium est, Nosse sortem suam. Num, quod maxime suspicor, & loqui timeo, ludibria meorum nunciaturus es mihi, & (ut credo) ipsis quoq̄, omni tristiora supplicio? Ad haec Tyriotes, istud quidem procul abest, inquit. Quantumcumq̄, enim reginis honos abis, qui parent, haberi potest, tuis à victore seruatus est: sed uxor tua paulò ante excessit è vita. Tum verò non gemitus modò, sed etiam eiulatus totis castris exaudiebat: nec dubitauit Darius, quin interfecta esset, quia nequisset contumeliam perpeti. Exclamat q̄, amens dolore: Quod ego tantum nefas commisi, Alexander? quem tuorum propinquorum nec caui, ut hanc vicem sentitiae meae reddes? adisti me non quidem prouocatus. Sed finge iustum intulisse bellum, cum feminis ergo agere debueras? Tyriotes affirmare per Deos patrios, nihil in eam grauius esse consultum. Ingemuisse etiam Alexandrum morti, & non parcius fleuisse, quam ipse lacrymaretur. Ob haec ipsa amantis animus in sollicitudinem suspicionemq̄, reuolutus est, desiderium captivae profecto à consuetudine stupri ortum esse coniectans. Submotis igitur arbitris, uno duntaxat Tyriote retento, iam non flens, sed suspirans: vides ne in te Tyriote locum mendacio non esse? Tormenta iam hic erunt, sed ne expectaueris, per deos, si quid tibi tui regis reuerentia est: num quod & scire expeto, & querere pudet, ausus est & dominus, & iuuenis? Ille quaestioni corpus offerre, deos testes inuolare, castè sanctèq̄, habitam esse reginam. Tandem ut fides facta est, vera esse, qua affirmaret Spado, capite velato dau sicuit, manantibusq̄, adhuc lacrymis, veste ab ore reiecta, ad caelum manus tendens, Dū patrij, (inquit) primum mihi stabilitè regnum: deinde si de me iam transactum est, precor ne quis potius Asia rex sit, quam iste tam iustus hostis, tam misericors victor.

DARIJ LITERAE.) Sicut lib. 3. Philippum medicum Alexandri mille talentis inuitauit ad cap. 10. propinandum Alexandro venenum. qua de re infra quaeritur, cum modò milites, modò amicos ad perniciem meam pechnia scilicet, ad interuentionem mihi prosequendus est. Et supra lib. hoc eodem. Sicut tu cap. 1. proximè talentis mille tanti exercitus rex, percussorem in me emere voluisti.

GRAECI MILITES.) Non Macedones conducti, quem infra peregrinum militem appellat, c. 32. quorum Polypercon ductor erat: agminis princeps Amyntas, quem supra ad inquirendum eum in lib. 4. c. 107. Macedoniam ab Gaza cum decem triremibus miserat, habebant praeterea Loerentes, Achaos, Malicos, Peloponneses, Balaerifcos,

PARMENIO.) Semper primus sententiam dicit Parmenio in consilio, quod rerum experientissimus erat, & natu maximus, parum enim ab septuagesimo aberat. Sed non nisi necem retulit pro operæ precio & fide. Verum hæc postea.

lib. 7. c. 2.

NIHIL NEFAS ESSE AVARITIAE.) *Auri sacra fames quid non mortalia cogis pectora.* Multos occidit, & inter alios ipsam vitam, & auctorem vitæ Christum. Omnia plena apud Senecam in epistolis, & Plutarchum, qui librum scripsit *περί φιλοπλητίας*. Omnes regnorum & urbium perditiones à pecunia proficiuntur, quæ expugnat totum mundum. Solum cœlum, quo aurum non penetrat, est immune. Plura gnomographi, quos tute volues, nihil enim hic latebrarum, ob quas morandum sit.

* in vita, &
2. de fortu-
na Alex.
* li. 4. p. 91.

ITER FACIENTI SPADO NVNCIAT VXOREM DARIJ DEFICERE.) Hanc de Statiræ vxoris Darij morte, & Alexandriac Darij lacrymis, tradunt etiam * Plutarchus & * Arrianus, sed hic non suo loco.

SPADO.) Eunuchus. De hoc genus Eunuchis dictum supra: Et vnde Spado dictus.

INTER SOCRVS.) Sifygambis matris Darij & virginum regiarum, quas Statira pepererat, neptis Sifygambis.

EXTINCTA.) Plutarchus *ἐν ᾧ δίστιμ* in parturitione affirmat mortuam.

HAUD SECVS QVAM SI PARENTIS MORS NVNCIATA ESSET.)

* Andria.

Si hic tam familiariter fert mortem hostis, quid faciet (diceret Terentius *) suis, quid amicis, quid matri?

IN TABERNACVLVM VENIT.) Bis tantum Alexander Statiram vxorem Darij vidit, semel viam, cum capta est ad Isum. Deinde extinctam, nec maiorem ex omnibus bellis gloriam retulit, quam ex continentia & clementia erga hanc reginam, & focrum, duasque neptes, & Ochum.

NEPOS PARVVLVS.) Ochus iam propè nouennis. Haud multa de hoc narrantur, ad quintum tamen decimum peruenisse annum reperi, & auiâ superstitem fuisse.

OB ID IPSVM MISERABILIS.) Neecessitudo nunc pro vi, & necessitate collocatur, in oratione, nunc pro familiaritate & affinitate. primæ notionis exemplum cognoscis apud Sempronium

lib. 4.

Afellum veterem * scriptorem. *Nam se patrem, inquit, suum audisse dicere L. A. Emiliium Paulum, nimis bonum Imperatorem signis collatis decertare, nisi summa necessitudo, aut summa ei occasio data esset.*

Bello Ca-
litin. & Iu-
gurthino.
lib. 2.

Sallustius: *prætere à milites, non eadem nobis & illis necessitudo impenderet; in Iugurtha frequenter. Cicero de inuentione: puto igitur hanc esse necessitudinem, cui nulla vi resisti potest, qua neque mutari, neque teneri potest.* Disputat deinde per exempla copiosè de hac voce, & vocis significatione, cum vel simplex & absoluta est necessitas, hæc necessitudo, vel cum adiunctione. totum locum illic recognosces, est planè extremus lib. 2. Atque hic intellectus vocis huc non facit. Hic pro amicitia, familiaritate & affinitate ponitur, ut apud Ciceronem frequentissimè leges, sunt in hoc gradu gener, focer, focrus, nouerca; deinde amici, familiares & magistratus etiam, ut præter & quæstor, & hoc genus

lib. 13. c. 3.

alij. Agellius de differenti significatione vocum necessitudo & necessitas: *Risu, inquit, pro fusus & ludo res digna est: cum plerique Grammaticorum adsueuerant necessitudinem, & necessitatem, mutare longè, differrè q̄. Idèd quod necessitas sit via quapiam premens, & cogens: Necessitudo autem dicatur via quadam & vinculum religiosa coniunctionis. Idq̄, vnum solitarium significet. Sicut autem nihil quicquam interest, suauitudo dicas, an suauitas, sanctitudo, an sanctitas, acerbisudo, an acerbitas, acritudo, an quod*

Angellius
notatus.
Ipso statim
exordio.

Accius in Neoptolemo scripsit, acritas: ita nihil rationis dici potest; quin necessitudo, & necessitas separentur. Itaque in libris veterum vulgo reperias necessitudinem dici pro eo, quod necessum est. Sed necessitas sanè pro iure, officio, obseruantia, adfinitatisuè infrequens est. Quamquam qui ob hoc ipsum ius adfinitatis, familiaritatisuè comuncti sunt: necessarij dicuntur. Reperi tamen in oratione C. Casaris, qua Plautiam rogationem suavit: necessitatem dictam pro necessitudine, id est, iure adfinitatis. Verba hæc sunt. Equidem mihi videor pro nostra necessitate, non labore, non opera, non industria defuisse. Hic miror præteritum locum Ciceronis pro Sylla clarissimum, vbi necessitas pro necessitudine & familiaritate usurpatur: Et quoniam suam necessitatem familiaritatemque violasset, aliquid se de auctoritate mea defensionis posse detrahere, &c.

In vita A-
lexandri.
lib. 2.
* Vxor
Darij.

SOLATIA NON ADHIBERE, SED QVAERERE.) de lacrymis etiam Plutarchus *ἀλλὰ καὶ πολεμίων τετιμηται δάκρυσιν, οὕτω γὰρ ἔστι χρηστὸς κρατήσας Ἀλέξανδρος, ὡς δεινὸς μαχόμενος.* Imo hostium quoque decorata * est lacrymis, quippe ita est indulgens victor Alexander, ut bellator acris. Idem de fortuna Alexand. lib. 2. *περὶ δὲ τῆς Δαρειῶν γυναικὸς εὐπρεπέατης γενομένης, οὐδὲ φωνὴν ἐπαυθῆσαν τὸ κάλλιπον ἠκούσεν. ἀποθανῆσαν δὲ οὕτω βασιλικῶς ἐκόσμησε καὶ συμπανθῶς ἐδάκρυσεν, ὥστε ἀπίστον αὐτῷ τὸ σάφρον ἐπὶ φιλαγθρώπων γίνεσθαι, καὶ λαὸς εἶν ἐγκλημα τὴν χρηστότητα.* De vxoris porro Darij præstantissimâ formâ nullam vquam vocem ad aures admisit. Defunctam regio & summo honore profectus, funeri etiam lacrymis magnò affectu litauit.

* lib. 3. c. 23.

PATRIO MORE HONOREM FVNERI SERVAVIT.) De more Persarum patrio condendi & condiendi funera copiosè * supra dictum: Aliter reges, aliter plebes, aliter magi sepeliebantur, vt ibidem disces.

DIGNVS HERCVLE.) Elogium & encomium Alexandri cum epiphonemate omnibus statuis & monumentis illustrius, quod virtus posuit.

SEMEL OMNINO EAM VIDERAT.) Viuam, vt supra lib. 3. explicatum est, & ex varijs scriptoribus illa Alexandri continentia celebrata, quam hodierni quidam ad *κενοδοξίαν* Alexandri trahunt.

INVITAMENTVM GLORIAE.) Iunij Codex extra ordinem versuum, inuitamentum habet, in versu *incitamentum*. Modij membranæ *inuitamentum*, quam scripturam confirmat multis ex Cicerone & Liuiio adductis locis. Legitur tamen etiam *incitamentum* apud Ciceronem, sed rarius. Tacito, P. linio, & superioribus vsurpatus est. Agellius dixit *incit abulum* ingenij. Mi *inuitamentum* hoc loco placet, natum ad rem præsentem.

INVITAMENTVM GLORIAE.) Arrianus: ὁ δὲ κατηδέσθη τε καὶ ἐφείσατο, σωφροσύνη τε πολλὴ διακρίμων, καὶ δόξης ἀμὰ ἀγαθῆς ὄγκῳ ἀτόπῳ ἐφέσει: Ipse verò quadam reuerentia ductus ei pepercit: magna profecto continentia vsus, & magno quodam stadio gloria impulsus. Plutarchus. Τῶν δὲ ἄλλων περιόδων ἐκράτησε τοσούτον σωφροσύνη, ὅσον ἀνδρεία πειρώων. ἀκασαν μὲν γὰρ μηδεμίαν εἶδεν, ἃς δὲ εἶδε, μάλλον ἢ ἃς καὶ ὄγκῳ εἶδε παρῆλθε καὶ πᾶσιν ἄντοῖς ἄλλοις φιλόνηρωπῳ μόνοις ὑπερηφάνως τοῖς καλοῖς ἐχρήτο. *Ceteras omnes Persidas tanto modestia superauit, quanto fortitudine Persas. Inuitam nullam vidit: quos vidit autem, magis etiam aspernatus est, quam quas non vidit. Mireq; cum ceteris omnibus blandus esset, solis venustis superbum se praebebat.*

E SPADONIBVS TYRIOTIS.) Hic Eunuchus nunciauit Dario mortem coniugis Statiræ, qui primum vehementissimè perturbatus, deinde intellecta Alexandri clementia & continentia, superos precatas est, vt si de se decretum & actum esset, nullus alius sibi præter Alexandrum succederet. Tyrioten * Plutarchus Tireon appellat, quarti ordinis apud Græcos Τείρεως Τείρεω. Arrianus * in Alexandro. tradit, & hoc paulò post pugnam ad Issum factam. Iulianus etiam sine nomine. *In itinere, inquit, nunciatur uxorem eius ex collisione abiecti partus decessisse, eiusq; * mortem illacrymatum Alexandrum, exquiasq; benignè persecutum, idque eum non amoris, sed humanitatis causa fecisse. Nam semel tantum eam Alexandro visam, cum matrem filiamq; eius paruulas frequenter consolaretur.* Hæc Iustinus, à quo miror scriptum mortem eius illacrymatum, cum Cicero, Liuius, & alij semper cum tertio, nunquam cum quarto casu iunxerint, nisi mendum librariorum dicas, quod nullus interpretum emendauit, nec qui varias lectiones annotarunt, possis compositionem verbi exculare. Certè omnia exemplaria conueniunt in quartum casum apud Iustinum, & auctorem priscum vel damnare, vel etiam censere, duræ frontis est.

INTER TREPIDATIONEM LVGENTIVM.) Omnibus luctu recentis funeris occupatis, non obseruabant feruos, aut singulos eunuchos, datus ergo locus fugienti. equo fugisse Plutarchus In Alex. tradit.

PER EAM PORTAM, QVAE QVIA AB HOSTE AVERSA ERAT.) Decumanam portam accipe. Tacitus: *Vt cuncti ruerent ad portas, quarum Decumana maximè petebatur, auersa hosti, & fugientibus tutior.* Liuius: *Ab tergo castrorum, Decumana porta impetus factus.* Vegetius: *porta autem, qua appellatur prætoria, aut orientem spectare debet, aut illum locum, qui ad hostes respicit Decumana autem porta, qua appellatur, post prætorium est, per quam delinquentes milites educuntur ad pœnam.* Portæ castrorum principes omninò erant quatuor. Prætoria, & illi è regione opposita Decumana, seu auersa ab hoste; duæ principales dextra & sinistra, ad meridiem & Arcton, vbi locus æquam castrorum constitutionem patiebatur, & prætoria ad Orientem spectabat. Minores dein multæ interiectæ. Plura de his a Turnebus, b Alexander ab Alexandro, c Iustus Lipsius ad Tacitum & Polybium, d Steuuechius ad Vegetium, Leo Imperator de bellico apparatu.

LEVIVS CVSTODIEBAT VR.) Quasi extra periculum esset, quod ipsum sæpius maximum negligentibus creauit. Liuius volum. decimo, dec. primæ, ita Romanorum castra ab Samnitibus oppressa ostendit: *Nebula, inquit, erat ad multum diei densa, aded, vt lucis vsus eriperet, non prospectu modò extra vallum adempto, sed propinquo etiam aggredientium inter se conspectu.* Hæc velut latebræ insidiarum freti Samnites, vix dum certa luce, & eam ipsam premente caligine, ad stationem Romanam in porta segniter agentem vigilias, perueniunt. Improvisò oppressis, nec animi satis ad resistendum, nec virium fuit. *Ab tergo castrorum, Decumana porta impetus factus. Itaque captum questorium, &c.*

DARII CASTRA.) Ad Gaugamela sexcentis stadijs ab Arbelis distantia, vt Arrianus in I v. docet.

IN TABERNACVLVM REGIS.) lib. 3. c. 22. tabernacula Perfarum expoliuimus.

VESTE LACERATA.) De more hoc variarum gentium lacerandi vestes in luctu, dictum. lib. 3. c. 22.

DIDICI ESSE INFELIX.) Iam pridem didici fortiter esse miser. Ouid.

SAEPE CALAMITATIS SOLATIVM EST, NOSSE SORTEM SVAM.) Sæpè pars foelicitatis est, intelligere se esse infelicem, quo nomine paulò antè infelicem puerum Ochum pronuncia-

rattob id ipsum, inquit, miserabilis, quod nodum sentiebat calamitatem maxima ex parte ad ipsum redundantem.

QVOD MAXIME SVSPICOR ET LOQVI TIMEO.) Stuprum vxoris & virginum, ad quæ suspicanda multa poterant mouere Darium, forma coniugis & regiarum virginum; copia & occasio victarum, victoris ætas, iuuenta, facultas, licentia, nullus qui prohibere posset, si vellet victor.

QVANTVS CVNQVE ENIM REGINIS HONOS.) Nescio vtrum in omni antiquitate huic similis virtuti virtus legatur. Sic coluit reginas Alexander, vt à seruis & subiectis coli solent, nullum ludibrium expertas, nullam contumeliam perpeffas. Vnum fortasse Scipionem Africanum cum hoc possis componere, qui idem facturus videbatur, si eadem occasio continentia fuisset, cuius specimen edidit, vt est apud Liuium.

NEC DVBITAVIT DARIVS.) A suspicione contraria in contrariam conijcitur Darius, qui virtutem Alexandri capere non poterat, qui suas cogitationes consulens, alienam continentiam sua licentia metiebatur. Postquam enim Sydriotes de honore reginis habito persuaferat, de morte verò reginæ narrauerat, Lucretianæ impatientia venit in mentem, necatamque arbitrari cœpit, quod oblatum à Victore stuprum recusasset.

AMENS DOLORE.) in amentiam propè actus ob suspiciones minimè improbables.

QVEM TVORVM PROPINQVORVM NECAVI.) Atqui nullum ceperat Darius, quem occideret?

NON PROVOCATVS.) Ipse quidem Alexander primum non erat lacelsitus, sed maiores illius, quibus Persæ bellum intulerant. Ipse postea sæpius per insidias auri appetitus, sæpiusque percussor in illum emptus.

CVM FOEMINIS.) Iusta esset oratio Darij, si verà causâ niteretur.

DEOS PATRIOS.) Oromasdam, Mithram, seu Solem, & hoc genus serua numina.

INGEMVISSE.) Ex pio affectu erga defunctam. rursus Darius delabitur in aliam suspensionem: ita mens humana vanis & suspiciosis coniecturis, veluti fluctibus quibusdam feri maris iactatur, aut ritu turbinum versatur. Primum suspicatus est illa tum ab Alexandro reginæ stuprum; deinde refutatus, cœpit putare crudeliter interfectam esse, quod contumeliam à corpore reiecerat. Vbi & hic illi scrupulus exemptus est, ex ipsa pietate hostis & affectu relapsus est ad primam opinionem, fesse Alexandrum ob desiderium ereptæ reginæ, quod gaudijs corporis esset priuatus.

LOCVM MENDACIO NON ESSE.) non quod Tyriotes non posset mentiri, sed quod tormentis ad prodendum verum posset adigi.

TVI REGIS.) Darij, quamuis infelicis. Fidissimi seruorum apparent in Dominorum fortuna aduersa, vt Restionis, & aliorum apud Appianum in proscriptione Triumvirum. Val. Max. lib. 6. c. 8. plura adfert exempla.

NUM QVOD ET SCIRE EXPETO.) Pudica & verecunda regis oratio etiam priuata cum priuata, de arcanis matrimonij. Mens Curtij. Num quod pudet disertis verbis quærere, & tamen scire cupio, fecit Alexander Victor, & dominus, & iuuenis? Num consuevit cum vxore mea Alexander æuo ardens, victoria superbus, & rerum dominus?

QVAESTIONI.) Tormentis, quæ minatus erat Darius, nisi spontè fateretur, quod de vxore sciret.

CASTE SANCTEQVE HABITAM.) Idem omnes consensu rerum scriptores testantur, & Darius credit.

CAPITE VELATO.) ex gentis more haud dubiè in graui luctu & morte imminente. Ita Amoni genti Hebrææ exitium machinatus, quod in auctorem redundauit, cum Mardocheum (quem ultimis odijs prosequatur) iussu Ochi seu Assueri per urbem maximo honore deducere cogebatur, domum reuersus lugens obduxit caput: idemque velatus in crucem & in patibulum iuit. Abnezi a morem fuisse, ait, vt cui rex irasceretur, eius statim vultum ministri obnubarent, quasi qui regem aspiceret, indignus foret, sed mos fuit communis. Cæterum reis in crucem agendis capita obnubebantur, vt Liuius lib. 1. de Horatio docet. Appius Claudius metuens vitæ, ex iudicio capite velato in propinquam domum se recepit. Liuius 3. Obnubebantur & nouæ nuptæ flammeo: vnde & nuptæ dicuntur. Aenea etiam auctore certis hostijs litaturi caput velabant. Hebræi quoque in graui luctu capita velabant. Rex Dauid cum Absolonis arma fugeret, caput obnupsit. Porro Dauid (verba sunt sacrarum literarum) ascendebat clinum oliuarum scandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite, sed & omnis populus, qui erat cum eo, operto capite ascendebat plorans. De Susanna quoque apud Daniele ad tribunal operta legimus. Porro Susanna, (inquit historia Sacra) erat delicata nimis & pulchra specie. At iniqui illi iusserunt vt discooperiretur: erat enim cooperta.

AD COELVM MANVS TENDENS.) ritus precantium apud omnes ferè gentes. Virgil. 1. Aeneid.

Reg. 2. c. 15.

Daniel. c. 13.

Inge-

*Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas,
Talia voce refert.*

DII PATRII.) Arrianus eleganter idem ferè . ἐπὶ τοῖς δὲ ἀνατεῖναι Δαρῆϊ εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας, καὶ εὐχασθαι ὧδε. Ἄλλ' ὦ Ζεῦ, ὅτῳ ἐπιτέτραπται, νέμειν τὰ βασιλείων πράγματα ἐν ἀνθρώποις, σὺ νῦν μάλα σα μὲν ἐμοὶ φύλαξον περσῶν τε καὶ μηδῶν τὴν ἀρχὴν, ὥσπερ δὲν καὶ ἔδωκας, εἰ δὲ γὰρ οὐκέτι σοὶ βασιλεὺς τῆς Ἀσίας, σὺ δὲ μηδενὶ ἄλλῳ ὅτι μὴ Ἀλεξάνδρῳ παραδόναι τὸ ἐμὸν κράτος. οὕτως οὐδὲ πρὸς τῶν πολεμίων ἄρα ἀμελεῖται, ὅσα σὺ φέρων ἔργα. Tum deinde Darius manus ad cælum tendens ita fertur orasse. Iupiter, penes quem est regum causas inter homines administrare, tu mihi quidem Persarum & Medorum imperium quemadmodum commisisti, serua. Aut si de altero tibi decretum, uti nulli alteri quam Alexandro regnum meum contradas. Adeo virtus apud hostes quoque est in admiratione. Idem ferè Plutarchus in Alexandro, paullò tamen plura in 2. de fortuna Alexandri.

TAM IUSTVS HOSTIS, TAM MISERICORS VICTOR) Gratulatur apud Plutarchum Darius, quod si vincendus sit, à tali potissimum hoste vinci debeat. Refert enim, à quali Hercule vel Achille profernare. Elegans est factum infra* lib. 7. triginta nobilium Sogdianorum, qui dum iussu Alexandri ad supplicium ducerentur, ritu latantium caneant plaudebantque, quod à tanto rege omnium gentium victore mitterentur ad mortem. quos eo ipso nomine Alexander vita donauit. Ita apud Virgilium aeneas solatur mortem Lausi.

*Hoc tamen infelix miseram solabere mortem,
Aeneamagni dextra cadis.*

Ad quem locum nolter Pontanus ex a Ouidio, b Statio, Vopisco de Diocletiano Aprum occidente, ipsoque c Virgilio symbolas collegit.

TAM IUSTVS HOSTIS.) Corrigit quod dixerat: odisti me non prouocatus, sed ea demum vera laus est, quæ extra aleam suspicionis ab hoste proficitur. Laudat filium pater, sanguis est: amicus familiarem, affectus est: inferior maiorem, adulatio est: hostis hostem, veritas est. Ita laudauit Annibal Fabium Maximum; Hannibalem Lilius, Iugurtham Sallustius, Pyrrhum Cicero; Pyrrhus Romanos: omnes Alexandrum. Ita Iustinus ex sententia Darij, de Alexandro: *Tunc se ratus verè victum, cum post tot praelia etiam beneficiis ab hoste superaretur, gratum sibi esse, si vincere nequeat, quod à tali potissimum vinceretur.* Citò enim gloria in fordidis hostibus obsolescit. Victum ab Alexandro Darium etiam felicitate & æquitate fatetur Syzigambis, supra lib. 3. c. 24.

In vita & de fortuna Alexandri. lib. 7. de fortuna Alexandri. * li. 7. & 23.

Aen. li. 10. v. 829. a li b. 5. 9. 12. Met. 88. & 10. c. 1. Aen. & 10.

CAPVT XXVI.

ARGVMENTVM.

Ultima Darij legatio ad Alexandrum de pace. Parmenionis consilium ad pacem inclinans propter aurum. Alexandri regia responsio se non esse mercatorem, questus de insidijs, Dario indicit bellum.



Taque quanquam frustra pace bis petita, omnia in bellum consilia conuerterrat, victus tamen continentia hostis, ad nouas pacis conditiones ferendas, decem legatos cognatorum principes misit: quos Alexander, concilio aduocato, introduci iussit. è quibus maximus natu; Darius, inquit, ut pacem à te iam tertio peteret, nulla vis subegit, sed iustitia & cōtinentia tua expressit. Matrem, coniugem, liberosque eius, nisi quod sine illo sunt, captos esse non sensimus. pudicitia earum quæ supersunt curam, haud secus quam parens agens, reginas appellas, specie pristinae fortunæ retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darij fuit, cum dimitteremur ab eo: & ille tamen uxorem, tu hostem luges. Iam in acie stares, nisi cura te sepulturae eius moraretur. Et quid mirum est, si tam ab amico animo pacem petiit? Quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? antea imperio tuo finem destinabat Alyn amnem, qui Lydiam terminat: nunc quidquid inter Hellepontem & Euphratem est, in dotem filiae offert. Tibi tradit Ochum filium, quem habes. pacis & fidei obsidem retine. Matrem & duas virgines

nes filias redde. pro tribus corporibus xxx. millia talentum auri precaretur accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem hoc esse tempus, quo pacem non dare solum, sed etiam occupare deberes. Respice quantum post te reliqueris, inuere quantum petas. Periculosum est pragraue imperium, difficile est continere quod capere non possis. Vt desine ut nauigia quæ modum excedunt, regi neque ante nescio an Darius ideo tam multa amiserit, quia nimia opes magna iactura locum faciunt. Facilius est quædam vincere, quam tueri. Quam hercule expeditius manus nostræ rapiunt, quam continent: ipsa mors uxoris Darij admonere potest, minus iam misericordia tua licere, quàm licuit. Alexander legatis excedere tabernaculo iussis, quid placeret, ad consilium refert. Diu nemo quod sentiret, dicere ausus est, incerta regis voluntate. Tandem Parmenio, ante suasse, ait, ut captiuos apud Damascum redimentibus redderes, ingentem pecuniam potuisse redigi ex ijs, qui multi victi virorum fortium occuparent manus. Et nunc magnopere censerem, ut unam anum, & duas puellas, itinera agminumque impedimenta, xxx. m. talentum auri permutes. Optimum regnum occupari posse, conditione, non bello; nec quenuquam alium inter Istrum & Euphratem possedisse terras ingenti spatio interualloque desertas. Macedoniam potius respiceres, quam Bactra & Indos intuereris. Ingrata oratio regi fuit. Itaque ut finem dicendi fecit, Et ego, (inquit,) pecuniam quam gloriam mallem, si Parmenio essem. nunc Alexander, de paupertate securus sum, & me non mercatorem memini, sed Regem. Nihil quidem habeo venale, sed fortunam meam utique non vendo. Captiuos si placet reddi, honestius dono dabimus, quam pretio remitteremus. Introductis deinde legatis, ad hunc modum respondit: Nunciate Dario, me, quæ fecerim clementer & liberaliter, non amicitia eius tribuisse, sed natura mea. Bellum cum captiuis & feminis gerere non soleo. Armatus sit oportet, quem oderim. Quod si saltem pacem bonâ fide peteret, deliberarem forsitan an darem. Verumenimvero cum modo milites meos literis ad prodicionem, modo amicos ad perniciem meam pecunia sollicitet, ad internecionem mihi persequendus est, non ut iustus hostis, sed ut percussor veneficus. Conditiones veropacis, quas fertis, si accepero, victorem eum faciunt. Quæ post Euphratem sunt, liberaliter donat, ubi igitur me affamini? nempe ultra Euphratem sum. Summum ergo dotis, quam promittit, terminum, castra mea transeunt. Hinc me depellite, ut sciam vestrum esse quod ceditis. Eadem libertate dat mihi filiã suã: nempe quam scio alicui seruorũ eius nupturam. Multum vero mihi præstat, si me Mazæo generum proponit. Ite, nunciate regi vestro, & quæ amisit, & quæ adhuc habet, præmia esse belli: Hoc regente, utriusque terminus regni, id quemque habiturum, quod proxima lucis a signatura fortuna est. Legati respondent, cum bellum in animo sit, facere eum simpliciter, quod spe pacis non frustraretur: ipsos petere, quamprimum dimittantur ad regem: eum quoque bellum parare debere. Dimissi nunciant adesse certamen. Ille quidem confestim Mazæum cum tribus equitum millibus ad itinera, quæ hostis petiturus erat, occupanda, præmisit.

PACE BIS PETITA) supra hoc ipso lib. cap. i. primum petiuit pacem post pugnam Issicam. Deinde, post Tyrum occupatam: hoc quoque libro cap. 16. *lisdem ferme diebus*, & quæ sequuntur. Hac ergo est tertia & vltima petitio pacis.

VICTVS CONTINENTIA) virtus & æquitas hostis non raro bella diremit, ut apud a Liuium, b Polyænũ, c Frontinũ, & alios cognosces, singillatim de Camillo, d qui Faliscos sibi dedito magistro proditore conciliauit. e Fabricius Pyrrhũ, Timochare a mbraciensi medico insidiatore edito, ad amicitiam P. Romani attraxit. Scipio Africanus multas Ibericas ciuitates Romanis amicas sua continentia fecit.

DECEM LEGATOS) numerus ad maiestatem facit. Infra ab Scythis viginti mittuntur, rursus lib 9. cap. 14. duarum gentium legati centum, adeunt Alexandrum eximio cum ornatu. De centum oratoribus apud * Virgilium supra dixi, qui duce Ilioneo ad Latinum ab Aenea missi sunt.

COGNATORVM PRINCIPES) συγγενεις de quibus lib. 3. * copiosè,

MAXIMVS NATV) natura ipsa magistra, quæ ætate maiori primas defert. lib. 7. c. 22. è Scythis etiam natu maximus perorat apud Alexandrum.

DARIVM VT PACEM A TE) Elegans, sententiola, & ad artè dicendi facta oratio legati, qua primum aperit quid venerit, pacis inquã petendæ: dein causas, non vim vllã, aut necessitatẽ, qua velut bis victus, coactus sit ad misericordiã hostis confugere, potentem enim esse Darium, & maiores copias, quã Alexandrũ victorẽ habere: sed virtute Alexandri quã admiratur Darius, iustitia & continẽtia, quæ ex factis Alexandri declarat, inductũ Persã, ut pacem denuo petat, simulque sibi benevolentia colligit à persona Alexandri, cuius beneficia in reginas captas, misericordiã, clementia, affectũ prolixè commemorat. Postmodũ descendit ad conditiones pacis, quarũ prima est regionis amplitudo & provin-

cia-

al. s. dec. 1.
bl. 8. strat.
6.
c. li. 4. de
iustitia.
d Plut. Ca-
millo Flo-
rus l. 1. c. 4.
Val. max.
l. 6. c. 5. de
Iustitia.
e Val. max.
Plut. in
Pyrrho A-
gellius l.
3. c. 8. Cic.
3. off.
lib. 1. 6. 22.
* c. 8.
ibid.

clarum, quâs ait Alexandro afferri à Dario in dotem cum filia. Minorem nempe Asiâ, Ioniam, vtramque Phrygiâ, Lydiâ, Lyciâ, Cariâ, Pamphiliâ, Lycaoniam, Cappadociâ, Ciliciam, Syriam, & quidquid denique inter Hellespontum & Euphratem est. Altera Ochum filium dat obsidem. Tertia, vt captiuas reginas Sisygambim & duas filias reddat pretio, quod promittit xxx. millia talenta auri. Atque has pacis conditiones fert Alexandro Darius, quas vt accipiat, conatur Alexandro legatus adiectis etiam rationibus persuadere: vt ne quid maius petat, contentus sit oblati, omne nimium imperium esse periculosum, vt maiora nauigia quæ ægrè reguntur. exemplum esse ipsas Darij nimias opes. Concludit orationem cum morte vxoris Darij, per quam Alexander amiserit materiam misericordiæ amplioris illi exhibendæ.

IVSTITIA ET CONTINENTIA) Iustitia, cum supra iura belli nec sæuijt in reginas & fœminas, quamuis hostes, & ipse hostium victor, imo easdem vt reginas coluit, coliquè præcepit: continentia, cum omnes inuiolatas & intactas custodiuit, vt ab nullo contrectarentur. regredere ad lib.

3. C. 24.

MATREM, CONIUGEM, LIBEROS) Sisygambim matrem, Statiram coniugem, * Saptinam * supra 62
Statiramque filias (quamquam apud Plutarchum alia etiam nomina ferant) Ochum filium. 16.

SINE ILLO SVNT) sine Dario, quæ apud tetam clementer & regiè habentur, vt se captiuas nõ sentiant.

VVLTVM TVVM) tam tristem ob mortem vxoris Darij, ac situa, non Darij vxor fuisset.

QVID OPVS EST ARMIS) finis laudationis cum epiphonemate Curtio vsitato. Hæc quæ prædicauit, non hostem, sed amicum Darij ostendunt.

ANTEA HALYMA MNEM) sequuntur conditiones pacis. cap. xvi. supra: *Dotem fore omnem regionem inter Hellespontum & Halyn amnem sitam.*

PRO TRIBVS CORPORIBVS XXX. MILLIA TALENTVM AVRI) auri talentum Iulius Pol * Talentū
lux δεκατάλαντον appellat, quod decupla parte superet precio talentum argenteum. * Sex millia er-
go ducas in triginta millia, prodibunt centies octogages millies millia aureorum, quos hodie vulgò δεκατά-
centum & octoginta milliones appellamus. Val. Maximus decies centena millia talenta argenti λαντον
ponit, quæ summa sexcentos milliones efficit. Diodorus τρισχιλία tantum pronunciat: tria, inquam, inquam
millia talenta, quæ summa non efficeret nisi decies octies centena millia aureorum; aureo vide argenti.
cet, quadraginta victoriatis estimato. Plutarchus decem millia talentum, hoc est, sexies millies millia ergo 6000
siue sex milliones. Iustinus xxx. millia, vt Curtius, qui tamen de auro tacet. millia aureorum.

NI SI MODERATIONEM) sequuntur rationes quibus inducere conatur Alexandrûm ad pacem Dario dandam. prima est optima paciscendi occasio, quam obtulit Darius, qua ne optare videbatur meliorem posse; deinde magnitudo imperij, quæ Dario ipsi tam grauis fuit, vt illam capere vix potuerit: sequuntur sententiæ ex communibus locis petitæ; facilius esse subinde quarere regna, quam parta defendere: nimias opes locum iacturæ dare; & hoc genus alia, quæ supra etiam illustrauimus.

IPSA MORS VXORIS) Extrema ratio ab exemplo ducta. Quod dixi, inquit, de opibus, nauigijs, magnitudine imperij docet mors Reginæ Statiræ, quæ viua dedit tibi materiam laudis, clementiæ, iustitiæ, misericordiæ, continentia, quam exercere in mortuam non poteris amplius. Idem poterit tibi vluenire in alijs.

DIU NEMO QUID SENTIRET AVSUS EST DICERE) Veriti vnusquisque ne ab regis sententia dissentiret, vt Piso apud Tacitum Tiberio rogante. *Quo loco, inquit, censebis Casar, si primus, lib. r. An-
habeo quod sequar: si post omnes, vereor ne imprudens dissentiam. sed Diodorus διά τὸ μέγιστον τῶν πραγ-
ματικῶν ὑποψεῖσθαι, ait neminem aulum respondere.* nal.

PARMENIO) natu inter purpuratos maximus, & rerum vsu peritissimus, qui regis adolescentiam quasi suo iure poterat regere.

ANTE SVASISSEM, AIT) Consilium Parmenionis aurum olens, parumque liberale & regium, de conditionibus pacis admittendis. Budæus legit hic: *Antea suasisse se, ait: & mox infra, redderet: Et: nunc magnopere censeret: Sed debebat etiam permutes in permutes permutare.* Curtius supra lib. hoc, cap. primo, Parmenionis sententiam non refert. Nec cap. xvi. præterea omnes Codices coniurant in suasissem, censerem, redderes, permutes, quam lectionem lubens merito seruo. Melius Acidalius. *Et ante suasissem, & nunc &c.*

MVLTI VINCTI) dubius locus Modio & Acidalio: ille nescit quid emendet; hic pro multi vincti reponit simul vincti: cautè tamen quod Curtius multos apponat tribus. Itaque idem omnibus exemplaribus loquentibus seruo, multi vincti, suadetque Acidalius retinenda. Si quid tamen aptius conijci potest, duo illa multi vincti expungenda puto, cum videantur tantum ex ora libri ab aliquo explicationis causa notata, in Curtium irrepsisse.

INTER ISTRVM ET EUPHRATEM) ingens haud dubie interuallû, nec ante Alexandrum ququam regum tantum regionis possederat. Istrum, siue Danubium Alexander traiecit statim primo regni anno, cum Triballos & Thraces, qui trans Danubium fugerant, persequeretur. & vsque ad
Ger-

Germanos excuteret, qui legatos ad eum de pace miserunt, quos & Boios fuisse nonnulli volunt, qui tum ad sinum Adriaticum colebant.

DESERTAS) locus meritorius suspectus Acidalio, & mihi fuit priusquam Acidalium inspicerem, coniectat ille vel dissitas, vel disseptas, vel discretas, quod ultimum proximum ductui literarum arripui, & ipse conieci.

MACEDONIAM POTIVS RESPICERES) unde, & quam procul abieris, quam quo, & quam procul abire cogites. De reditu cogitares & quomodo occupata regna retineres, quam noua quaereres.

BACTRA) Ultimam in Asia gentem, & proximam hinc Scythis, inde Indis, de quibus lib. 7, & seq.

INGRATA PRATIO REGI) nec enim ad regium magnificum & liberalem stomachum faciebat, qui gloriam magis, quam vel aurum, vel terras sitiebat.

Arrianus
lib. 2. qui
miscet du-
as legat. in
vnam.
* in vita &
apophteg.
* li. 6. c. 1
Diodorus
Siculus.

SI PARMENIO ESSEM) Hoc inter apophtegmata Alexandri maximi regum dictum planè regium, à Plutarcho & alijs relatum * Val. Maximus. *Quantus hic (Socrates) in Sapia, tantus in armis Alexander, illam nobilem vocem nobiliter edidit. Dario enim vno iam & altero pralio virtutem eius experto, atque ideo partem regni Tauri tenuit monte, & filiam in matrimonium cum decies centum millibus talentum pollicente; cum Parmenio dixisset, si Alexander esset, vsurum conditione: respondit: Et ego viderer, si Parmenio essem. Vocem duabus victorijs respondentem, dignamque cui tertia, sicut euenit, tribuere- tur.*

NON MERCATOREM) Et hoc planè regiè, quod sequitur ita intellige. Non sum mercator, & nihil quidem habeo venale, sed tamen si quid venale haberem, omnium minime haberem fortunam meam, nullo auro aut regno redimendam, quam mihi Numen comitem belli adiecit, qua omnia mihi regna paro, qua nomen immortale partum in omnem posteritatem transmitto, reuerenter habenda, nullaque auaritia inquinanda, aut fuganda.

NVNCIATEDARIO) Oratio Alexandri ad legatos, qua primum negat se amicum esse Darij, sed hostem iuratum: quod autem tam clementem se erga Darij matrem, coniugem, & liberos præbuerit, id se non ex amicitia aduersus Darij, sed virtute & animi magnitudine, adeoque clementi & summo ingenio fecisse, nec se aduersus calamitosos & imbelles inermesque feminas contendere, sed viros, & viros armatos. Porro Darij se hostem esse, non publico tantum nomine totius Græciæ, sed priuato etiam, quod non regia & bona fide secum agat, nec aperto Marte tantum vitam suam petat, sed per insidias conetur corrumpere nunc medicos, nunc amicos, nunc ipsum militem ad cædem sollicitam. Nam omnem regionem non tantum ab Helleponto ad Euphratem, sed Mesopotamiam etiam quæ est intra Tigridem & Euphratem esse suam, qua si cederet sine armis, perinde faceret ac victus. Filiam etiam, quam desponderet sibi, in sua potestate esse, & iure belli seruam suam. Itaque nullam esse conditionem pacis nisi bellum, quo iudice, de regno Asiæ cras sit cum illo certaturus. Addit Iustinus, Alexandrum dixisse, se præstaturum illi omnia quæ poterit, si secundus sibi, non par haberi velit. mundum non posse duobus solibus regi, neque orbem summa duo regna saluo statu terrarum habere. Quæ Iustini verba & plura his, passim irreplerunt in Curtium à Glareano, & Iunio, alijsque compluribus pro legitimis admista. In MS. Constantiensi non apparent, & à Modio quoque vt spuria reiecta sunt verè, nisi Iustinus (nam posterior fuit) ex Curtio est ad verbum mutuatus, quod vero simile non est, cum sua ex Trogo acceperit. Nec Gualterus, qui Curtium in carmen (sæpius ipsis quoque Curtij verbis in numerum coactis) transtulit. Hæc pro Curtianis agnouit.

FACERE EVM SIMPLICITER) simplicem esse Alexandrum dixere barbari, quod non falleret, ex quo barbarorum fidem æstimes: sed Alexander filius suis, iudicabat etiam paratum & instructum ad pugnam Darij vinci posse, eoque nobiliorem fore victoriam, quo apertiore campo, Marte & virtute Darij vinceretur.

MAZAEVM) cui maximè fidebat, & qui proximus à rege erat dignitate.

CAPVT XXVII.

ARGVMENTVM.

Alexander composito agmine perguit ad hostem.
Mazæus iter explorat. Darij copiam recensentur.



Alexander, corpori uxoris eius iustis persolutis, omniq; grauiore comitatu intra eadem munimenta cum modico presidio relicto, ad hostem contendit. In duo cornua diuiserat peditem, vtrumq; lateri equite circumdato. impedimenta sequebantur agmen praeissum. deinde cum Scythis equitibus Menidam iubet explorare, vbi Darius esset. At ille cum Mazæus haud procul conuersisset, non ausus procedere, nihil aliud quam fremitum hominum, hinnitumq; equorum exaudisse nuntiat. Mazæus quoq; conspectis procul exploratoribus, in castra se recepit, aduentus hostium nuntius. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat, armari militem iubet, aciemq; disponit. In leuo cornu Bactriani ibant equites mille admodum, Dabæ totidem, & Arachosij Suaniq; quatuor millia explebant. Hos centum falcati currus sequebantur. Proximus quadrigis erat Bessus cum VIII. millibus equitum item Bactrianis. Messageræ II. millibus agmen eius claudebant. pedites his plurium gentium non immixtos, sed sua quisq; nationis iunxerant copias. Persas deinde cum Marsis Sogdianisq; Ariobarzanes & Oriobates ducebant, illis partibus copiarum Orsines praeerat, à VII. Persis oriundus, ad Cyrum quoq; nobilissimum regem originem sui referens. Hos alia gentes ne socijs quidem satis nota sequebantur. Post quas quinquaginta quadrigas Phradates magno Caspianorum agmine antecedebat. Indi, ceteriq; rubri maris aecolæ, nomina verius quam auxilia, post currus erant. Claudebatur hoc agmen alijs falcatis curribus, quis peregrinum militem adiunxerat. Hunc Armenij, quos minores appellant Armenios, Babylonij, vtrosq; Belitæ, & qui montes Cassæorum incolebant, sequebantur. Post hos ibant Gortua gentes quidem Euboicæ, Medos quondam secuti, sed iam degeneres, & patrij moris ignari. applicauerat his Phrygas & Cataonas. Parthienorum deinde gens, incolentiũ terras, quas nunc Parthi Scythia profecti tenent, claudebant agmen. Hæc sinistri cornus acies fuit. Dexterum tenebat natio maioris Armenia, Cadusijq; & Cappadoces, & Syrii ac Medi. his quoq; falcati currus quinquaginta erant. Summa totius exercitus equites XLV. mendosus numerus, vide comment. millia, pedestris acies CC. millia expleuerat. Hoc modo instructi, decem stadia procedunt: iussiq; subsistere, armati hostem expectabant.

OMNIQVE GRAUIORE COMITATV) Periphrasis impedimentorum; lixæ, calones, fæmine, captiui, pueri, sarcinæ, reginæ captæ, illarumque spadones, & comitatus, vno nomine sunt impedimenta, sed hic non gratis additur grauiorem comitatum relictum, impedimenta leuiora fecuta, vt sequitur.

DVO CORNVA) copias omnes pedestres diuisit in duas partes: latera vtriusque cornu & partis munivit alis equitum, ne subitis hostium incurSIONIBUS paterent.

VTRIMQVE LATERI) Iunij codex paulò aliter habet. Duo cornua diuisa erant peditem: in vtrumque latus equite circumdato, sic & Glareanus scripsit. Augustanum exemplar vetustissimum, duo cornua dimiserat, (diuiserat haud dubiè emendatius) in vtrumque latus &c. M. Scriptus Constantiensis cum Modiana editione conspirat. Acidalius totum locum ita recognoscit. In duo cornua diuiserat peditem, in vtrumque latus equite circumdato. Sed nulla editio, nullus codex MS. hanc scripturam præfert: In duo cornua, Sed: Duo cornua diuiserat peditem, vel: duo cornua diuisa erant peditem. Multa sæpius ab auctoribus rectius poterant dici. Viri boni est incorruptum edere scriptorem. Suspicionem, coniecturas, iudicia, seorsim ostendere, quod non lemper facit Modius, nec alij.

CVM SCYTHIS EQVITIBVS) omnia, ante Modianum, exemplaria præferunt scripturam aliam: Concitis equitibus Menidam iubet: & quæ sequuntur. Modius reponit, Cum Scythis equitibus: sic emendo inquit, ex eo quod libri habent concitis, & Mulsigratia, cum benè ita emendo. Modianæ emendationi fauet MS. Constantiensis & editio* Antuerpiensis ante Modianam vulgata, quæ ad oram habet cum Scythis. Quid si legas concitis equis, vt alibi* Curtius loquitur. Quid enim hic Scythæ equites, cum nullos in exercitu suo Scythas habuerit Alexander? certè cum copias & gentes castrorum suorum recenseret, nusquam Scythæ apparent, qui ab Darij castris nusquam abfunt. Nam infra* vbi Parmenio noctu aggrediendum hostem suadet, causam inter alios adfert terribiles Scytharum in exercitu Darii formas & vultus, hirta ora & intonsas comas, quibus Alexander miles terreri non immerito possit. Et Alexander in concione militum ante prælium hortatur suos, ne Scythas & Cadusios ignotas & ignobiles gentes reformident: præterea idem Menidas seu Minidas præfectus equitum, de quo ca. 27. aduersus Scythas & Caucasios in castra missus est, ad tuenda impedimenta, quæ hostes inuasent, & ab iisdem repulsus, ad Alexandrum refugit. Lego ergo hoc loco, Menidas cum equitibus, erat enim præfectus equitum, vel Concitis equis, nihil hic Scythæ agunt inter Macedonas. Huius Menidæ infra quoque fit mentio, & fortasse idem est lib. 7. c. 16. vbi Penidas appellatur, ad Scythas Europæos missus, vbi
*anno 1546.
*1167.
*cap. 29.
c. 33.
c. 36.
li. 7. c. 24.
& c. 16.
Meni-

- Lib. 3. *Menidas*, si coniecturæ locus est rescribendum pro *Penidas*. De *Menida* Arrianus testatur, quem mercenariorum ducem fuisse ait, fugatumque ab Scythis.
- ACIEM DISPONIT) Plurimum enim, quo quemque loco, quas gentes, quos milites, tirones, veteranos, auxilia, ancives & populares colloces, vti sæpe à dispositione aciei pendeat victoria, quemadmodum Cæsar testatur in pugna Pharsalica factum.
- BACTRIANI) De his populis & supra lib. 4. dictum est, vbi ab ipso Curtio describuntur. ætatum etiam lib. 3. de eisd. cap. 4. Bactrianæ descriptionem habes infra lib. 7. c. 7.
- DAHAE) Hi populi hic primum occurrunt, occurruri sæpius Indicem vide. Ita que videndum qui sint, vbi gentium degant, quibus moribus viuant, cum de his nihil memoret Curtius, nisi quod vasta mole & longa statura sint corporis. Strabo de Dahis seu Dais ita tradit. τοὺς δὲ δὸν ἐν ἀριστέροις ἐσπλέοντι τὸ κάσπιον πέλαγος παροικούντας, Νόμαδας Δάας δὲ νῦν προσαγορεύουσι, τοὺς ἐπονομαζομένους Πάρνους, *Απαρνῆς. *Qui ad sinistram mare Caspium nauiganti offeruntur, Nomades sunt, quos hodie Daas appellant, Parni (seu Aparni) cognominati. Idem infra. οἱ μὲν δὲ πλείους τῶν Σκυθῶν ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης ἀρξάμενοι, προσαγορεύονται. Plerique Scytharum qui à Caspio mari incipiunt, Daæ dicuntur. Idem auctor est Daas hos Parnos ex quorundam sententia à Dais, qui supra Mæotidem paludem degunt Xanthijs & Parijs profectos, a faciem habuisse regem auctorem Parthici regni, de quo multa Strabo. Plinius de Scythis: Celeberrimi eorum Saca, Massageta, Dahæ, Eshedomij, Ariaca. Polyhistor. Chalybes, & Dahæ in parte Asiaticæ Scythiæ crudelitæ ab immaniſſimis nihil discrepant.*
- Lib. 11. *Απαρνῆς. *Qui ad sinistram mare Caspium nauiganti offeruntur, Nomades sunt, quos hodie Daas appellant, Parni (seu Aparni) cognominati. Idem infra. οἱ μὲν δὲ πλείους τῶν Σκυθῶν ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης ἀρξάμενοι, προσαγορεύονται. Plerique Scytharum qui à Caspio mari incipiunt, Daæ dicuntur. Idem auctor est Daas hos Parnos ex quorundam sententia à Dais, qui supra Mæotidem paludem degunt Xanthijs & Parijs profectos, a faciem habuisse regem auctorem Parthici regni, de quo multa Strabo. Plinius de Scythis: Celeberrimi eorum Saca, Massageta, Dahæ, Eshedomij, Ariaca. Polyhistor. Chalybes, & Dahæ in parte Asiaticæ Scythiæ crudelitæ ab immaniſſimis nihil discrepant.*
- Lib. ecd. Eod. lib. Li. 6. c. 17. c. 20. Dux Arachosorum & Daharū Bræza. Arrianus l. 3. Sol. c. 57. Strabo. 11. Arrian. 3. Sue tamen oppidum vnde fortasse Suani. Plin. l. 6. c. 26. *1542. Lib. 15. Lib. 5. 19. Lib. 1. p. 32. v. 45. Ibid. v. 10. Lib. 1. finc.
- ARACHOSII) Populi Indiæ à ciuitate Arachosia, quam Semiramis condidit, flumini que Arachotæ imposuit. Arachosia prouincia pars Asiæ à Carmania ad Indum flumen porrecta, populi Arachosij & Arachori appellati.
- SVANIQVE) secutus Modium in prima Curtij editione, scripsi *Suanig*. Sed dum voluo scriptores Strabonem, Ptolemæum Aethicum, Melam, Plinium, Arrianum, Solinum & alios, nullos vsquã lego Suanos. Antuerpianus Curtius anno CIO IOXLEVI. inuulgatus, Sufios in contextu scripsit. idem in ora Suau, Suani, Suzij. Beatus Aenanus ante annos quinque supra centum Argentorati *Sueuos* exprefsit. *Arachosij Suetique* inquit. Quid Suetis cum Indis, Bactrianis, & Arachosijs. Colonienſis tamen codex vetus etiam *Sueuos* edidit, nouus *Suanos*, nouissimus *Susig*. M. S. Constantienſis *Vanique*, æquẽ vanum. Si bene lego, nisi Suani malis, ego ex Suanis facio *Sufianos*, vt ab regione Susia, Susiani dicantur, quemadmodum Mela (cum Plinio) c. 2. appellat, ita syllaba haud dubie interiecta operarum negligentia extrita est, quanquam *Sufios*, cum ijdem sint, repulerim: reliquas scripturas omnes facillè damnarim. Fuere *Sufij* (vti Strabo describit) à Sufis nobilissima & antiquissima vrbe, olim Ciffij dicti. De Sufis & Susam etiam in sacris literis in Hestere & Daniele frequens mentio est. Sed de Sufis vrbe, infra Plinius. hic ergo *Sufianos* ponamus ex Susia regione profectos, quos infra Curtius ipse *Sufianos* appellat. Ex vitiosa illa Argentina editione Auentinus Boiaricæ mirus conditor historiæ occasione sumpsit fingendi Sueuos Germanos fuisse in exercitu, & vterius progressus Boios & Noricos Alexandro M. bellum indixisse. *Alexander*, inquit, *popularibus nostris etiam imperitis notior est, quam sui reges & Imperatores: quorum ne nomina quidam norunt. Saxones & Suetum se stipendia fecisse predicant. Noricos Boiosque eidem bellum indixisse antiqui canunt carminibus. Et supra: Ea tempeſtate Germanos in Asia militasse præter famam vulgarissimam antiqua carmina, domestica videlicet testimonia, autorem habeo Q. Curtium, qui inter auxilia Darii Regis Persarum (quem varie gentes, ne sociis satis quidem nota, sequebantur) Sueuos commemorat.*
- MASSAGETAE) De moribus Massagetarum planissimè tradit Herodotus in Clio, quorum olim regina Tomyris Cyrum interfecit. Ex Herodoto sua deprompsit de eisdem Strabo. Multa quoque Iustinus in Cyro, qui communi nomine Scythas appellat. Ego indigitatis scriptoribus nihil puto necesse hic plura addere. Hoc tantum ex Herodoto, gentem ad auroram solis trans Araxem coluisse è regione Issidenorum, immensamque planitiem, quæ à Caspio mari spectatur, occupasse: esse etiam qui eos Scythicæ nationis affirmant. Plura apud Herodotum, Strabonem, Iustinum, lib. 1. Diodorum lib. 3. Antiq.
- FALCATICVRRVS) De his supra c. 22. cognouisti.
- QVADRIGIS) falcatis curribus, quos supra quadrigas falcatas appellauit.
- NON IMMIXTOS) Iterum, inquit Modius, impressi *Non mixtas* ineptissimè. Contra Acidalius. Quomodo tandem inquit hoc vel ineptè? ineptæ membranæ potius, nisi scribas etiam *immixtas*. Verba enim qui aliter strues, nisi copias, iunxeris mixtas siue immixtas. Ego scripturam hanc in varijs exemplaribus deprehendo. In editis omnibus antiquioribus, *Pedites his plurium gentium non mixtas*, sed suæ quique nationis iunxerant copias, vel non immixtas. Modius ex M. S. non immixtos damnata impressorum lectione emendauit editos. Modio suffragatur etiam Constantienſis Cod. MS. iam Acidalius damnat MSS. Mihi vt fatear quod sentio, Modius videtur mulgere hircum, Acidalius supponere cribum. Vtraque enim scriptura iusta est, & eruditorum, & MSS. codicum. Sententia quippe eadem est auctoris, siue *non mixtas*, siue *non immixtas*, siue *non immixtos legas*, attendendum est ad duo nomina *equites & copias*, per appositionem accipienda. Ergo mens auctoris hæc est; *Pedites non fuisse sine discrimine immixtos equitibus, ita vt Bactriani pedites cum Dahis aut*

Scythis essent coniuncti, sed suæ cuiusque gentis copias seu pedites, cum suæ gentis equitibus fuerint ordinati cum Dahis, nempe equitibus pedites Dahæ, cum Bactrianis, Bactriani, cum Medis Medi, atque ita deinceps, per totum exercitum erat distributi. Nisi verba Curtij ita velis interpretari, ut dicas non fuisse pedites per equitatum sparsos, sed totas cohortes & legiones equitibus aditas, ita ut Arachosij pedites iuncti fuerint inter se siue cum Sufianis, siue cum Scythis, siue alij equitibus suæ vel alienæ gentis. Sed prior intellectus vero propior. Arrianus post Dahæ & Arachotos, Persas equites & pedites commixtos collocat.

PERSAS DEIN CVM MARDIS SOGDIANISQVE.) Nescio quid in mentem fuerit Modio, quod huc *Marsos* ex Italia & Apulia accerserit, quodque Acidalius calamus eisdem non in suum locum remiserit. Quid enim hic *Marsi*? *Mardi* haud dubiè reponendi hoc loco, *Mardo* Arriano, Latini *Mardos* dicunt. Itaque nostrum quoque Curtium ex Modio editum rursum hic ex emendationibus impreſſis castigamus. Fuere *Mardi* * circa Hircanum mare populi, qui per iuga Caucaſi sparsi ad Bactros vsque proreunduntur, gens fera & sui iuris. Nearchus apud Strabonem quatuor populos ex raptò viuere testatur, quos inter *Mardos* Persis vicinos collocat. *Mardos* sequenti volum. * Curtius eleganter describit. quo loco plura ex Suida, Herodoto & alijs. De Sogdianis infra suo loco tractabitur. * Plin. lib. 6. c. 16. li 11. p. 361. c. 3. Mela. lib. 5. c. 13.

ARIOBARZANES.) Fatigauit hic Satrapes plurimum Alexandrum, quando ad Sufidas pilas peruenit, uti infra lib. 5. c. 6. cognosces; cecidit demum fortiter in prælio, ut eod. lib. c. 9. discas.

ORIOBATES.) Aliæ editiones Orionabates, MS. Conf. Orionibates: nec de hoc in præfens aliud occurrit.

ILLI PARTIBVS COPIARVM, SVMMÆ ORSINES PRÆERAT.) Pædè corrupit hunc locum Modius, fecitque ut intelligendo nihil intelligeret, quem si vsipiam, certè hoc loco meritò calami flagro euerberat Acidalius.

Quæ hæc monstra, inquit Modius, *illi partibus copiarum summa Orsines præfuit.* & emendat hæc monstra Modius, reponitque, *illis partibus copiarum Orsines præerat.* Hoccine est emendare? imò monstra parere, damanda proſus audacia Modij, & Marboniam ableganda, Audi iure querentem Acidalius: *Obsecro, monstra tu audes ista? Tua magis, quæ produxisti è membranis, quæ si tibi pro Apolline Delphico sèper, age vaticinare indidem, quibus copiarum partibus præferuisti Orsines. Scribunt, illis, quibus? inquam ego, nempe quæ proximè nominata, Persis, Mardis, Sogdianis. Abi cum isto oraculo. Non vides datos iam ijs ipsi duces Ariobarzanem & Oriobatem? Si id non videras, ipsa te hæc verb amonere poterant insulsissima sententia. Cur enim partibus, & indefinitè illis non vni alicui certè dicitur præfuisse? Verum quid diutius & meo & lectoris otio abutar? Isto meridie clarius est, veram lectionem vulgatorum: qui partibus earum copiarum Ariobarzanem & Oriobatem, summa earundem diserte præficiunt Orsinem. Optimè verisimilique Acidalius, quod re ipsa docet. Cæterum quis huius Orsinis finis fuerit, quàm indigna nece per insidias Bagoæ nequissimi scorti sublatu sit, Curtius ipse sanè dolenter lib. 10. c. 3. exponit, à quo tamen dissentit Arrianus lib. 6. aliter etiam Strabo lib. 15. p. 102. ut infra demonstrabo. Plutarchus in Alexan. à Pellæo Macedone apertum ait sepulchrum & interemptum.*

A VII. PERSIS ORIVNDVS.) à septem regni Satrapis per stirpem longa serie ductam ortus, quoad Cyrum ipsum Persarum primum attingeret. Sed qui illi septem Persæ fuerint, quod sciam, prodidit nemo, ipse Pasargadarum Persicæ gentis dynasta per longas temporum successiones accitiam prouinciam obtinuerat, & rexerat. cætera toto cap. 3. li. 10. enarrantur. Arriano Orsines dicitur; Latini molliuerunt vocem, dixeruntque Orsines. In cruce demum actus est.

ALIAE GENTES.) Patifchores, Achæmenidæ, Magni, Cyrtij, Marai, Gedrosij, Arii, Drange, Chalybes, Effedones, Assæi, Heniochi, Cercetæ, Molsini, Sacæ vel Sagæ Tapyri, Tauri, Bateni, Oxi, & hoc genus aliæ barbaræ gentes apud Strabonem, Melam, Plinium, Solinum & alios cognoscendæ.

SOCIIS.) Persis, Babylonij, Medis, Parthis, Caspijs, Armenijs, Hircanis & alijs notioribus populis. Ita priore libro dixit Curtius cap. 3. ignota etiam ipsi gentium nomina.

PHRADATES.) Gentes Taurorum præfectus, quem victo Dario Alexander demum in gratiam admisit, suæque genti præsidem reddidit, ut infra docet Curtius, hic in bello Caspanum agmen duxit, de quibus lib. 3. c. 4. De Phradate infra lib. 6. c. 8. & lib. 10. c. 4. Phradates regnum affectasse suspæctus, occiditur. Caspium porrò mare describitur lib. 6. c. 7.

CAETERIQVE RVBRI MARIS ACCOLAE.) Insulani vocantur ab Herodoto, b quod in maris rubri insulis habitarent, illuc à regibus Persarum missi, quos abs se remotos volebant.

De insulis maris rubri & incolis & accolis, copiose Plinius lib. 6. c. 29.

NOMINA VERIVS QVAM AVXILIA.) Vti multitudo hostem terreret, barbarorum more, quantas potuit gentes contraxit. Ita lib. prior. c. 5. Nec quicquam illi minùs quàm multitudo militum defuit.

PEREGRINVM MILITEM. Græcum mercede conductum.

ARMENI, BABYLONII, BELITAE.) De Armenijs supra dictum, * Babylonij per se noti.

Belitæ

Crادات.
lib. 8. c. 6.
lib. 7. in
Polonia.
Persæ rubrum mare
semper accoleres
propter
quod is finis Persi-
cus appel-
latur. Plin.
lib. 6. c. 26.
* lib. 3. Belitæ

Belitæ sunt fortasse Cælesyri, quod Belus Iupiter Babyloniorum Deus, quibus proximi Syri & Cælesyri. miror tamen apud nullum Geographum, quod meminerim, hanc gentem legi: nam quod Ortelius notauit, tantum ex hoc loco Curtij accepit, qui Belitas generali voce Asiaticum populum appellat. Syrorum singularis est infra mentio. à Belo etiam portæ quædam Belides apud * Herodotum. ab eodem ergo Belo, Belitæ. Sed alium auctorem & testem quaero.

* lib. 3:

MONTES COSSÆORVM.) De populis & montibus plura Strabo, qui Cossæos latrones appellat. Sunt, inquit, hi latrocinij dediti, & aliquando 13. millia sagittariorum eduxerunt Elymaïs suppressas iuri. De eisdem. Cossæi ferè sagittarij sunt, quemadmodum & montanici finitimi, qui semper latrocinia exercent, paruum enim sterilemque regionem incolentes, ex alieno viuere, & quidem prauale oportet, omnes enim bello student. Eorundem mentio est apud Plinium eodem latronum epitheto cohonestatorum.

li. ii. p. 351.

li. 16. p. 312.

Plin. 6. c. 27.

GORTVÆ.) ita dispunge Gortuæ, gentes quidem Euboicæ Medos quondam secutæ. Gortuas ex Eubæa insula oriundos affirmat, & olim ad Medos transiisse, patriæ suæ & rituum (an Græanicorum?) oblitos, atque inter barbaros versatos, barbarorum quoque mores induisse. At qui non videtur hic Curtius de Eubæa Græca insula quicquam cogitasse, sed de Indica regione, circa quam tam feraces aiunt esse vites, ut quotidie uvas proferat. Eustathium audi ad Dionysium Periegetem, ubi de Nyssa ciuitate agit. Νύσσα δὲ φασὶ, διάφοροι, ἀθιοπικὴ, Ἀραβικὴ εὐβοικὴ περὶ ἣν λέγεται ὅτι τὰ μὲν πλεονεκτήσιον βόσπον ἐκφέρεισθαι καὶ ἡμέριον. Nyssa aiunt plures sunt Aethiopica, Arabica, & Euboica, circa quam miraculo vinea est, qua quotidianas profert uvas. Quia tamen Curtius Euboicos holce cum Phrygibus coniungit in exercitu, rem mihi dubiam facit, Græcine sint Euboici origine, an Arabes & Indi, quomodo enim degeneres, nisi ab Græcis & politis gentibus descissent, & Medorum linguam, vitam & barbariem secuti essent? Certè Græcos hic intelligo iam bilingues, ut Brancidæ, & barbarizantes.

PHRYGAS.) hi notiores sunt, quàm ut interpretis penicillo indigeant.

Plin. 1. 6. c. 2

CATAONAS.) Et ipsi in minore Asia populi Cappadocibus proximi, quorum fines amnis Hælij interluit. De Cataonia copiosissimè Strabo lib. 12. sub ipsum initium, ubi gentis instituta exponit, quem consulens.

lib. 6. c. 3.

PARTHIENORVM.) Horum regionem, originem, migrationem, sedes, Curtius infra describit, quo loco plura. Plerique codices habent pro Parthienorum, Parthorum, utraque scriptura non est loco inidonea.

lib. II.

CADVSII.) ad sinistram maris Caspij degunt, gens militiæ & latrocinij dedita. Strabo: Τὸ μὲν τοι πλεον, τὸ περὶ τὴν ὄρεινὴν παραλίαν Καδύσιοι νέμονται, σχεδὸν δὲ ἔτι ἐπὶ πεντακισχίλις σταδίους ἕως φησι Πάροκλῆς. Maiorem partem ora montosa Cadusij tenent fere ad quinque millia stadiorum. Et infra: Huius regionis cetera sunt opulenta, quod autem ad septentrionem vergit, montosum, asperum, & frigidum est. Ibi degunt Cadusij montani, Ancardi, Tapyri, Cyrtij, alijsque, id genus, qui & aliunde in hac loca immigrarunt & sunt latrones. Et de Cadulijis mox subiicit: Cadusij multitudine pedestri parum cedunt Arrianis, optime iaculo pugnant, in aspretis pedites loco equitum praeliantur. Plinius Gelas appellat Græcis Cadulios dictos. Dionysius Periegetes.

lib. 6. c. 16.

— οἱ δ' ὑπὲρ αἴαν

Τρηχέων ναῖσι Καδύσιοι

— quig, terram asperam

Incolunt Cadusij.

In cuius loci explanatione Strabonem à nobis laudatum adducit Eustathius.

CAPPODOCES, SYRII, MEDI.) Notæ gentes, & lib. 3. iam celebratæ.

SVMMA TOTIVS EXERCITVS, EQVITES XLV. MILLIA, PEDESTRIS ACIES CC. MILLIA EXPLEVERAT.) Demirari satis non possum, quo pacto error in omnia antiquiora exemplaria & edita & inedita irrepperit, fieri enim non potest, ut numerus iste exercitus Darii, vel ipso Curtio teste, sit iustus. Ducenta quadraginta quinque millia hic censa sunt. In Cilicia trecenta vnde decim millia ducenti numerati. Ad Arbela seu Gaugamela dimidio ferè minor exercitus erat, ut Curtius cap. 22. supra recensuerat, & cap. 23. maiores copias prioribus fuisse ostendit. Itaque editio Colonienfis Allobrogum, equitum numerat c XLV. millia, peditum, sexcenta millia, nullo tamen alio codice Curtiano suffragante. Iustinus narrat Darium Alexandro postremum occurrisse cum centum millibus equitum, quadringentis millibus peditum. Diodorus Siculus cum ducentis millibus equitum, octingentis millibus peditum. Arrianus equitum * quadraginta, peditum * decies centena millia sub signis habuisse Darium affirmat. Plutarchus vniuersim indistinctè decies centena millia ponit. Cum ergo Diodorus, Plutarchus & Arrianus in decies centenis sequantur, non absque ratione apud Curtium numerum emendes, & tres nobilissimos scriptores sequaris.

1618.

lib. II.

* Modius legit quadringenta quinque millia.

* duodecies

Vnde Græcum nume-

rum.

De Arriani censu est quod obserues. Arrianus in Græco exemplari totis vocibus non notis numerum expressit exercitus Darii his verbis: ἐλέγετο δὲ ἡ πᾶσα στρατιὰ τῶν Δαρείων ἰππῆες μὲν ἑς τὴν χίλιον περὶ ἑξ ἑκατὸν μυριάδας. Hæc Arriani verba ita interpretatur Bonaventura Vulcanius: Vniuersus porro Darij exercitus ferebatur esse equitum quadringentorum millium, peditum decies centena millia

millia

millia. Et quæ pedibus, verè Vulcanius: in equitibus vehementer aberrauit à numero Arriani. Nam τετρακισμυρίας, non valet quod quadringenta millia, sed quadragies mille, seu quadráginta millia, vt rectè vertit ante Vulcanium Bartholomæus Facius. Nam si quadringenta millia equitum posuisset Arrianus τεσσαρακοιτάκις μυρίας, hoc est, quadragies decem millia, vel τετρακοσιάκις χιλιάς quadringenties mille, scripsisset. Illud porro exertè falsum, quod Modius ex Arriano numerat duodecies centena millia peditum colliges. Verène an falsò, penes Arrianum est, quando scriptores inter se variant. Arrianus verò sua hausit ex libello Aristobuli, quem de acie ab Dario instructa vulgavit, hunc Arrianus descripsit, quem videbis.

DECEM STADIA PROCEDVNT.) Triginta duo stadia efficiunt milliare Germanicum: stadium continet passus centum viginti quinque, decem complectuntur passus mille 250. sed de stadijs dictum plenius supra lib. 3.

CAPVT XXVIII.

ARGVMENTVM.

Panicus timor militem Alexandri ex vana specie cæli inuadit, quem sua prudentia rex exculsit.



*A*lexandri exercitum pavor, cuius causa non suberat, inuasit: quippè lymphati trepidare cæperunt, omnium pectora occulto metu percurren- te. Cæli fulgor tempore æstiuo ardenti similis internitens, ignis præbuit speciem, flammæq; ex Darij castris splendere, velut latis tenderent præsidys credebant. Quod si percussis Mazæus qui præsidebat itineri, superuenisset, ingens clades accipi potuit. nunc, dum ille segnissimus in eo, quem occupauerat, tumulo se det, contentus non lacessi, Alexander cognato pavoris exercitus, signum ut consisterent, dari, ante ipsos arma deponere ac leuare corpora iubet, admonens, nullam subiti causam esse terroris, hostem procul stare. Tandem compotes sui, pariter arma & animos receperunt: nec quicquam ex præsentibus tutius visum est, quam in eodem loco castra munire.

ALEXAND. EXERC. PAVOR INVASIT.) Paulò aliter Polyænus hanc historiã quarto Stratagematũ enarrat. Αλεξανδρος ἐπι, &c. Alexander ad fluuium Tigrim præuerrere Darium festinabat: panicũ ab extrema acie peruasit vniuersum exercitum. Rex mandauit tubicini, vt securitatis signum promulgaret, & antesignanis militibus, vt ante pedes arma projicerent, atque idem sequentibus se dicerent. Sic omnes ex ordine hoc facientes, causam terroris cognouerunt. Cũ Panicum cessasset, milites sublatiis armis processerunt.

Ex quo loco discis pauorem illum subitum Græcis πανικὸν appellari, cuius causam idem Polyænus aperit lib. I. Strat. Διονύσιος, inquit, στρατηγὸς ἦν ὁ πᾶν. οὐτὸ πρῶτ' ἔταξεν ἔυρεν, ἠνόμασε φάλαγγα, κέρασ ἐταξε δεξιὸν καὶ λαίον. ταυτητοι ἄρα κερασφόρον τὸν πᾶνα δημιουρῆσιν. ἀλλὰ δὴ καὶ πρῶτ' οὐτὸ πολεμίοις φόβον ἐπέβαλε σοφία καὶ τέχνη. ἦν γὰρ Διονύσιος ἐν κόλῃ νάπη ἠγγεῖλαι οἰσχοποὶ μυρία χεῖρα πολεμίων ἐπέκεινα στρατοπεδεύειν, εἶδισεν ὁ Διονύσιος οὐ μὲν ὄγε πᾶν. ἀλλὰ ἐσήμαινε νύκτωρ διονυσιακὴ στρατιὰ ἀλαλάζου μέγιστον. οἱ μὲν ἠλάλαξαν ἀντηχίσαν δὲ αἰπέσαι, καὶ τὸ κοῖλον τὴν νάπησ ἤχον πολλῶ μείζον' ἠδονάμεως τοῖς πολεμίοις ἐπέποισεν. οἱ μὲν δὴ φόβω πληγέντες ἐφευγον. τὸ δὲ Πανὸς στρατήγημα ἡμῶντες, τὴν ἠχὴν ὅτι πανὶ φίλημ ἐδομεν, καὶ τοὺς κενούς καὶ νυκτερινούς τῶν στρατευμάτων φόβος Πανὶ κληζόμεν. Bacchi dux fuit Pan. Is primum inuenit aciem, phalangem nominauit, cornu instituit dextrum & sinistrum. Hac de causa ferentem cornua Pana fingunt. Sed primum etiam hic eadem hostibus per sollertiam & artem immisit. Cũ Baccho in concano saltu nunciaissent speculatores infinitas hostium copias in vltiori parte castrametari, metus Bacchum incescit, non item verò Pana: sed noctu Bacchico exercitui signum dedit, vt maximum & inconditum clamorem tolleret. His verò clamantibus petra sonum exceptum referebant, & cœuitas saltus longè maiorum copiarum fremitum hostibus reddebat. Quare metu perterriti, se in fugam coniecerunt. Cũ igitur Pan hoc stratagemata vsurparit, Echo Pani gratam & amicam esse fingimus: atque vanos nocturnosq; terrores exercituum panicos appellamus.

Sed quid est, quod Curtius dicat nullam terrori causam subuisse, cũ ipsemet mox huius me-

tus rationem subijciat, cœli fulgorem è castris Darij latè effulſiſſe. Enimvero rectè Curtius negavit cauſam pauoris exitiſſe, iuſtam nempè & veràm, quæ meritò percellere mentes hominum potuerit & debuerit, quemadmodum ſæpè prodigia aut pugnas in aere apparere ſolent: cuius rei multa paſſim leguntur in historijs teſtimonia, ſed hic tantum ludibrium oculorum fuiſſe, cùm ſapienti, ex anni tempore, per æſtatem id viuuenire frequenter ſolere, facilè conſtet. Obſeruandum hic quod Vegetius monet lib. 3. cap. 12. *Animis, inquit, penè omnium hominum hoc naturaliter euenit, vt trepident, cùm ad conſlictum venerint.*

cap. 30.

Peruenit tamen huius Macedonum territorum formidinis rumor ad caſtra Darij, qui infra: *Et profectò, ſi quæ diuina opis auguria humanâ mente conſpici poſſent, deos ſtare ſecum; illos nuper Macedonum animis ſubitam incuſſiſſe formidinem: adhuc lymphatos ferri agiç, arma iacentes. Expetere præſides Perſarum imperij debitas à vecordibus pœnas.*

VELUT LATIS TENDERENT PRÆSIDIIIS.) Varia hic variorum codicum eſt ſcriptura, quæ librariorum vitio irrepiſit. MS. Conſtantienſis habet: *Velut in latis temerè præſidijs*, aliæ membranæ: *Velut illatis temerè prædijs*: vbi Modius *illatas* putat reſcribendum. Editus: *Velut illatas temerè præſidijs*. alius: *velut latis tenderent præſidijs*, quæ lectio Modio arrifit, itaque edidit, nec diſplicuit Acidalio, qui primùm argutatus iudicauit legendum, *Velut latis temerè radijs*; ſed non immeritò hanc ipſe argutationem mox reprehendit, & locum aliter emendauit, vt legeret, *velut laxius tenderent præſidia*. Germana lectio videtur: *Velut latis tenderent præſidijs*.

NUNC DVM ILLE SEGNIS.) Omnes ante Mod. editionem cœdices impreſſi illas duas voces. *Nunc dum* deſiderant, locumque ita interpunctum referunt. *Ille ſegnus in eo quem occupauerat tumulo, ſedit, contentus non laceſſi. Alexander*, & quæ ſequuntur, inſcitè inquit Modius, atque adeò ineptè: Conſtat tamen verbis ſenſus & ſententia. Sed ego chartas Conſtantienſes, & quas alij laudant, ſequor: *Nunc, dum ille ſegnus, &c. vt in noſtra editione diſtincta legis.*

ANTE IPSOS ARMA DEPONERE.) Vox *ante* ex chartis aſumpta eſt, in editis deeſt. Acidalius pro *ante* legendum putat *inde*, ſed ret. neo ſcripturam ex ſcripto, & Polyæno ſuffragante, qui hanc hiftoriam vol. 4. Strat. attingit & ſcribit, *ἔταρα τὰ ὄπλα πρὸ τοῦ ποδῶν, ante pedes arma ponere.* Cæterùm, contrariò conſilio Theodorus Rhodiorum dux vtendum ſuaſit, manendū tali tempore in armis, hærendum in tabernaculis. Exemplaporrò copiarum panico terrore ſubito ſine cauſa percuſſarum vera non multa proferuntur. Nam quæ literis ſacris produntur, diuini uſus perpetrata ſunt, vt eſt in Paral. 20. in Iolaphato de Ammonitis, Moabitis, & alijs populis, qui magnis exercitijs regem Iudæ oppugnatum venerant, quos cœleſte numen ita terruit, vt de ſtatu mentis deiecti, in ſua conuerterent viſcera ferrum. Nec Panicus timor fuit, cùm Rex Syriæ Benadadus Samariam obſedit, territusque eſt cœleſti curruum, equorum, & exercitus fremitu, clamore, & fragore, quem Deus in caſtra Syrorum miſerat. Nec, cùm Romani ex præſidijs fugerunt, cùm Hannibal cornibus bouum falces ſœni alligauit, & accenſos per noctem aduerſus Romanos egit. Cauſa enim ſuberat, ſaltem in ſpeciem vera, quam præſidiarij per tenebras iudicare non poterant. Ille verò planè vanus & Panicus terror fuit, qui Germanos inuaſit, cum anno CIO. CCCC. XX. Sigifmundi Imperatoris ductu ante annos omninò ducentos, aduerſus Zifcam ducem infamem, luſcum, imò cœcum ierunt. Imperator enim, Sigifmundus, inquam, totius imperij viribus ſtipatus, fuſus tamen & fugatus eſt, & quàm turpiter audi. Ducenta millia militum Bohemiam ingreſſi, totidem ferro abſumpti ſunt. Nam ita Henrici Ducis Bauariæ, qui magna pars illius belli, ſeu fugæ fuit, epiſtola ad Albertum Preiſingium Vicarium narrat. *Bohemiam, inquit Henricus, intrauimus quinqueſ, copijs, impedimentis, tor mentis, carris, machinis, armis, annonâ, commeatu, ſupellectile, inſtrumentis bellicis, calonibus amiſſis, plebisque occiſis, multis in fuga obtritis, necdum viſo hoſte, turpiter terga, neſcio quo ſato iniquo, vertimus. En, nec dum viſo hoſte, nec in acie ſtante, nec preliante, metu exanimati, nulla cognita cauſa profugerunt. Atque hoc demum verè eſt Panicum, & Panicus terror.*

4. Reg. 7.

Auentinus
Pancgyti-
ſta p. 26.

Scriptiſt Angelus Politianus virelegantiffimi ingenij & exquisitæ doctrinæ lib. 1. Obſer. & emend. cap. XXVIII. de Panicis terroribus, à quo tamen nobilem Polyæni locum præteritum demiror. Politianum ipſe videbis.

CAPVT XXIX.

ARGVMENTVM.

Mazæus cum Perſis collem deſerit, quem Macedo occupat, ibidemque caſtra ponit, vnde & aciem hoſtium

hostium prospicit, fluctuat idem animo; de pugnae ratione deliberat; vnus contra omnes aperto campo, claro sole, non noctu more latronum in tenebris pugnandum statuit.

Hesterno die Mazæus, qui cum dilectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum prospiciebantur castra, confederat, siue metu, siue quia speculari modo iussus erat, ad Darum redijt. Macedones eum ipsum collem, quem deseruerat, occupauerunt. nam & tutior planitie erat, & inde acies hostium, quæ in campo explicabatur, conspici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, vniuersam quidem rei faciem non abstulit, cæterum agminum discrimina atque ordinem prohibuit perspici. Multitudo inundauerat campos, fremitusq; tot millium etiam procul stantium aures impleuerat. Fluctuare animo rex, & modò suū, modò Parmenionis consiliū sera existimatione perpendere: quippe eo ventū erat, vnde recipi exercitus nisi victor, aut sine clade non posset. Itaq; dissimulatopauore, mercenarium equitem ex Pæonia precedere iubet. Ipse phalangem (sicut antea dictum est) in duo cornua extenderat. Vtrumque cornu equites tegebant. Iamque nitidior lux, discussa caligine, aciem hostium ostenderat. Et Macedones siue alacritate, siue radio expectationis ingentem pugnantium more edidere clamorem. Redditus & à Persis, nemora valesque circumiectas terribili sono impleuerat. Nec iam contineri Macedones poterant, quin cursu quoque ad hostem contenderent. Melius at huc ratus Alexander in eodem tumulto castra munire vallum iaci iussit: strenueque opere perfecto, in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit. Tum verò vniuersa futuri discriminis facies in oculis erat. armis insignibus equi virique splendebant, & omnia interiore cura præparari: sollicitudo Prætorum agmina sua inter equitantium ostendebatur, ac pleraque inania sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, sollicitam expectatione mentem turbauerant. Igitur siue dubius animi, siue vt suos experiretur, consiliū adhibet, quid optimum factū esset exquirens. Parmenio peritissimus inter duces artium belli, furto non prælio opus esse censebat: intempesta nocte opprimi posse hostes, discordes moribus & linguis: ad hæc & somno & improniso periculo territos, quando in nocturna trepidatione coituros? At interdū primū terribiles occursum facies Scytharum, Bactrianorumque: hirta illis ora, & intonsas comas esse. Præterea eximiam vaflorum magnitudinem corporum: vanis & inanibus militem magis quàm iustis formidinis causis moueri: deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus posse. Non in Ciliicia angustijs, & inuis callibus, sed in aperta & lata planitie dimicandum fore. Omnes ferme Parmenioni assentiebantur. Polypercon haud dubie in eo consilio positam victoriam arbitrabatur: quem intuens rex (namque Parmenionem nuper acrius quàm vellet increpitum rursus castigare non sustinebat) Latrunculorum, inquit, & furum ista solertia est, quam præitis mihi: quippe illorum votum vnicum est fallere. Mea verò gloria semper aut absentiam Darij, aut angustias locorum, aut furtum noctis obstare non patiar. palam luce aggredi certum est. Malo me fortuna pæniteat, quàm victoria pudeat. Ad hæc illud quoque accidit. Vigilijs agere Barbaros, & in armis stare, vt ne decipi quidem possint. Itaque ad prælium vos parate. Sic incitatos ad corpora curanda dimisit.

CUM DILECTIS.) Priscè hoc, pro delectis, deligo, & diligo, siue eligo idem. pleraque omnia exemplaria communem retinent scripturam, delectis.

SPECVLARI MODO.) Modò in hoc significato paulò rariùs & inusitatus est, cum pro tantum, etuntaxat, tantummodo, solum ponitur. vt si dicas bis modò hoc faci, ter modò cucurri, id est, bis tantum hoc feci, ter tantummodo cucurri.

TUTIOR PLANITIE ERAT.) Quia minus arduus, & in supremo loco planus erat.

CALIGO.) Causam caliginis Physicam adfert, montes circumiectos, qui nunquam ferè sine nubibus

bibus, ex quibus nebulæ, ex quibus caligo existit. Est enim caligo, nubis sterilioris partus, vti docet Philosophus.

1. Meteor.

AVRES.) Quia caligo liquidum oculorum prospectum ademerat.

FLUCTVARI ANIMO REX.) Omnia exemplaria ante Modij emendationem edita, & nobis cognita, hanc scripturam ostendunt, nō fluctuare, vt Modius, non fluctuabatur, vt idem: sed fluctuari animo rex. Manu quoque exaratus, fluctuari, habet. ita veterem scriptionem retineo, neque melius Modius scripsit fluctuare. Sunt enim nonnulla verba Fabio teste, quæ vtroque modo efferuntur: Quod mirum minus est, inquit Quintilianus, quod in natura verborum est, & quæ facimus patiendi modo sæpe dicere, vt arbitror, suspicor, & contrà, faciendi, quæ patimur, vt vapulo, ideòq; frequens permutatio est, & pleraque vtroque modo efferuntur, luxuriatur, luxuriat, fluctuatur, fluctuat, assentior, assentio.

lib. 9. c. 3.

MODO SVVM, MODO PARMENIONIS CONSILIVM.) Suum bellum, paci; Parmenionis pacem & pecuniam bello præferendam. Et ego, inquit Iuprà Alexander, pecuniam quam gloriam mallem, si Parmenio essem.

cap. 26.

SERA EXISTIMATIONE.) rectè Modius existimatione, hoc est, consideratione, iudicio: elegantè enim verbum etiam existimo, pro iudico & sentio, vt ex Cicerone discis, ponitur. Plerique tamen omnes codices astimatione habent. nec huius significatus est alienus à mente Curtij, dummodo non accipiatur pro litis æstimatione.

AVT SINE CLADE.) Aut abest in MS. nec sanè desideratur. Mens Curtij cōstat. Eo erant progressi Macedones, vt redire sine clade, nisi victores, non possent. A tergo quippe Tigris, à fronte Darius erat. infrà cap. 33. peruenisse eos, vnde fugere non possent, tot terrarum spacia emensis, tot annibus montibusq; post tergum abiectis.

MOVEBAT ETIAM VLTITVDO HOSTIVM.) Ab hoc loco vsque ad illa: Itaque dissimulato in MS. defunt, & à Modio quoque præterita. In antiquioribus impressis omnibus leguntur: sed inducenda sunt, cum non sint Curtiana, sed ex Iustino, vt alia quædam inserta. Nam is, vbi de Ibsica Alexandri apud Cilices pugna narrat, hæc subiicit: Movebat hæc multitudo hostium respectu paucitatis sue Alexandrum. Sed interdum reputabat quantas res cum ista paucitate gessisset, quantosq; populos sudisset. Itaque cum spes metum vinceret, periculosus differe ratas, ne desperatio suis cresceret. Hæc ad verbum ex Iustino petita sunt, nisi quis imperitior velit, Iustinum hæc ipsa ex Curtio mutuatum. Sed cum in MSS. defint nulla, relinquitur dubitatio esse spuria & adulterina, atque à Curtio proscribenda.

ITAQVE DISSIMVLATO PAVORE.) Eo, pro pauore habent impressi, sed idem sentus, pauorem intelligit, quem hauserat Alexander ex aspectu copiarum Darianarum, quarum innumerus apparebat numerus.

MERCENARIVM EQVITEM EX PÆONIA PRÆCEDERE.) pro Pæonia alij codices habent Pæonas, alij vitiosè Pænas, Duce Menida, qui peregrino & cōducto militi præfectus erat. Cæterum, quæras quæ sit illa Pæoniæ regio, & quibus orbis in oris? Angelus Politianus in Herodiani metaphrasi Pannonias interpretatur. Herodianus ita loquitur: Γρηγορον δὲ τὰ Μάρκον, καὶ μὴ μόνον ὑφ' ἡλικίας, ἀλλὰ καὶ μάταιος τε καὶ φροντισί τε βουχλωμένον, διαβέοντά τε ἐν Πάοσι, γόσθι χαλεπὴ καταλαμβάνει. Quæ Angelus his verbis transfert: Senem iam Marcum neque ætate solum, sed laboribus multis curiq; confectum, dum in Pannonijs ageret, grauis inuadit morbus.

Herodian. l. 1. p. 6. v. 5. à. f. edit. Ingolst. Com. modq.

Sed Homerus, Herodotus lib. 5. Periegetes, Strabo, Plinius, Eustathius non procul à Macedonia Pæonas coluisse tradunt, & Plinius quidem inter populos Macedoniae eosdem recenset lib. 4. c. 10. Partem, inquit eius (Macedoniæ) Septentrionalem, Pæonia at Pelagonia à Triballis protegunt. Pæonas ipsos ad Axium flumen collocat, vt Homerus:

2. Iliad.

Αὐτὰρ Πυραΐχμης ἄγε Πάονας ἀγκυλοτόξους
Τηλόθεν ἔξ Αμυδῶν ἀπ' ἀξίης, εὐρὸν ῥέοντι
Ἀξίης, οὗ κάλλιπον ὕδωρ ἐπικίδναται ἄη.
Pyrechmes ducebat Pæonas curuis arcubus vntes,
Procul ex Amydone, ab Axio latè fluente
Axio, cuius pulcherrima aqua diffunditur super terram.

Strabo li. 7. excerptis,

Ἐπικύεται δὲ Ἀξίῳ ποταμῶν χωρίον ὄπερ ὀμνησθῆναι Αμυδῶνα καλεῖται, καὶ φησὶν τῆς Πάονας εἰς Τροίαν ἐπικύρασε εἶλθῆναι. Adiacet autem Axio flumini locus, quem Homerus Amydona vocat, indeque Pæonas auxiliatum venisse Troianis.

Herodotus multò liquidius de Pæonibus scribit: Pæoniam ad flumen Strymonem sitam, qui Strymon non procul abesset ab Helleponto. Esse verò Pæonas coloniam Teucrorum, qui è Troia fuerunt. Subiicit deinde Pæonas per Megabyzum iussu Darij Histaspis, translatos esse in Asiam Sardis, quod quomodo peractum sit, copiosè Herodotus exponit. Pannonas autem profus diuersos tradit Strabo à Pæonibus, etsi posteriores Græci, Pæones pro Pannonijs accepisse videantur. Eustathius ad supra laudatos Homeri versus copiosissimè de Pæonibus disputat, nec tacet ad Periegetem, quem videbis.

EDIDERE CLAMOREM) supra lib. 3. c. 19. Lipsium consule de militia Romána c. 11. lib. 4.
VOCEM REFERUNT) De Echone supra lib. 3. copiosè, & commentario ad Martialem.
EODEM TVM VLO) à Mazæo deserto. vt supra. Aduerte simul regis prudentiam non ante pugnam c. entis, quàm exploraret omnia, quantum humanitùs assequi poterat, quæ apud hostem gerebantur, nunquam imperator belli pareat militi quantumuis prompto, sed miles imperatori.
SECESSIT) *successit*, plerique omnes libri impressi, MS. Constantienlis *secessit*, quod etiam Modio placuit.

VNIERSA FACIES DISCRIMINIS IN OCVLIS ERAT.) Recurrat quod libro priore c. 15. Curtius dixerat, qui locus, hunc mirificè illustrat: *Cæterum, vt solet, cum vltimi discriminis, & que sequuntur, nemo est melior interpres, quam quisque sui ipsius. Locus hic totus optimè distinctus & interpunctus, adeoque emendatus est ad Acidalio in hunc modum: Armis insignibus equi virique splendebant: & omnia intentione cura præparari sollicitudo prætorum agmina sua interequitanti-um ostendebat, ac pleraque inania; sicut fremitus.*

PLERAQUE INANIA.) quomodo inania? tot millium fremitus armorum, equorum hinnitus, fulgor armorum? Per se spectata, sunt inania, nec quicquam enim nocenti creant: Sed vt sunt proximè imminentis prælij signa, non immeritò fremitus ex multitudine hostium coniicitur, & equorum hinnitus, qui ingentis equitum copias prodit, & armorum fulgor, qui exercitum totum ad pugnam paratum & instructum ostendit, mentem cum ducis, tum militis percellunt, cum incerta sit alea Martis.

CONSILIVM ADHIBET) Quis enim vnus omnia prouideat, & minore reprehensione dignus est imperator si bello offendant, quando offensa pertinet ad plures.

PARMENIO PERITISSIMVS INTER DVCEs ARTIVM BELLII) De hoc summo post A. Lib. 3. c. 15. lex belli duce supra memoratum est, & infra de infelicis cæde narrabitur. *Multa tulit fecitq; puer sudavit & alfit, & qui non vno dignus regno erat, pro regnis tandem ferrum accepit, hac munera regum.*

INTEMPESTA NOCTE (Contra suadet Senarius Comici:

Furiosa valde res in tenebris imperus.

Multa tamen argumenta, & in speciem firma adfert Parmenio, petita primum ex ratione temporis & nocturnis tenebris, cui poterat suffragari, quod Græci olim Troiam, quam toto decennio non poterant capere, vna nocte beneficio tenebrarum occuparint.

Inuadunt urbem somno vinoq; sepultam.

Deinde à gentium variarum moribus & linguis inter se diuersis, à terrore subito, qui incompositos hostes ex animi perturbatione non sinit arma sumere, in ordines coire, ad signa concurrere. Rursus à contrario, si dies expectetur, futurum, vt Græci barbarorum vultu, cultu, corporum mole, truci aspectu tanquam monstris quibusdam inusitatis percellantur & exanimentur. A copiarum denique innumerabili prope numero, quo circumueniri Macedones in campis patentibus possint. Hac ratione omnes fere duces in suam sententiam traxit præter Alexandrum. Cæterum, de Scytharum moribus & cultu plurima Herodotus a in Melpomene, Iustinus, b Plinius, Mela, Solinus Geographus, Periegetes & sexcenti alij. Nos infra suo loco plura.

a lib. 4.
b lib. 2.

VASTORVM MAGNITVDINEM CORPORVM) Iustinus, vires corporum immensæ.

POLYPERCON) Inter primos post Parmenionem duces & amicos Alexandri, de quo multa sæpè infra; hostis erat adulatorum, quorum causa in odium Alexandri & vitæ periculum incidit, receptus demum in gratiam, vt suo loco cognosces.

NVPER ACRIVS INCREPITVM) Illis verbis supra collocatis: *Et ego, inquit, pecuniam, quam gloriam malle, si Parmenio essem.* cap. 26.

LATRUNCVLQRM) An ex hoc loco descriptus est iambus?

Latrocinio clam vincas, prælio palam.

VOTVM EST FALLERE) Et ex hoc loco, qui sequitur:

Latruncolorum ac furum votum, fallere est.

Apud Maronem Turnus Latinorum dux contra Aeneam & Troianos contentis Græcis hæc subiicit.

---tenebras & inertia furt

Palladii, casis summa custodibus arcis,

Ne timeant, nec equi cæca condemur in aluo,

Luce palam certum est igni circumdare muros.

Potuit ad hunc Virgilij locum respexisse Curtius.

---Sed dolus, an virtus quis in hoste requirit?

inquit Chorcebus in nocturno prælio apud Virgilium.

Multi victoriam quacunque gloria malunt,

Et occurrunt passim apud nobiles rerum scriptores nocturna prælia: Apud Florum a Plutarchum b lib. 3. c. 56
 in Pompeio, b Orosum, Appianum, Dionem, Eutropium c singulare est propter vmbra lunæ c. 1. 6.

quæ Romanis contra Mithridatem peperit victoriam, tam leue sapè momentum ingentem bellis fortunam verfat.

Tacitus
hist. l. 3.

Adde si placet, etiam Vespasianarum duce Antonio Primo & Vitellianarum copiarum prælium nocturnum, atrox, graue, & perniciosum Vitellianis, quas Antonius Lunæ quoque beneficio deuicit.

Apud Arrianum laus extat Alexandri, quod noluerit inire prælium, & rationes multæ adferuntur, quamobrem noctu non fit dimicandum, quæ lector ipse libro 3. apud eundem, si sederit animo, reperiet.

Plutarchus inuocatos vltro, scribit, ad Alexandrum accessisse, vt illi pugnam nocturnam suaderent, illumque respondisse *ὁ κλεπτικὸς νίκη*, non furto paro victoriam, quod dictum alij temerarium, alij sapiens interpretabantur. Causas vtrorumque apud Plutarchum in Alexandro disces.

VIGILIAS AGERE BARBAROS) Hoc vno verbo, Parmenionis consilium euerit Alexander, quod barbarus vigilaret: affirmat idem Arrianus totam noctem exercitum Darij in armis peruigilem stetit, vt locus nocturnis insidijs nullus esset, eamque rem fatigato per insomniam milite vehementer Dario obfuisse.

C A P V T X X X.

A R G V M E N T V M.

Vtriusque regis supremæ noctis quæ pugnam præcessit, sollicitudo explicatur.



Darius id quod Parmenio suaserat hostem facturum esse coniectans, frenatos equos stare, magnamque exercitus partem in armis esse, ac vigilias intiore cura seruari iusserat. Ergo ignibus tota eius castra fulgebant. Ipse cum ducibus propinquisque agmina in armis stantiū circuibat. Solem Mithren, sacrumque & æternum inuocans ignem, vt illis dignam veteri gloria maiorumque monumentis fortitudinem inspirarent. Et profecto si qua diuina opis auguria humana mente conspici possent, deos stare secum: illos nuper Macedonum animis subitam incussisse formidinem: adhuc lymphatos ferri agique, arma iacentes. Expetere præses Persarum imperij debitas à vecoribus pœnas; nec ipsum ducem saniores esse: quippe ritu ferarum prædam modo quam expeteret, intuentem, in perniciem qua ante prædam posita esset, incurrere. Similis apud Macedones quoque sollicitudo erat, noctemque velut in eam certamine edicto metu egerunt. Alexander non aliàs magis territus, ad vota & preces Aristandrum vocari iubet. Ille in candida veste verbenas manu præferens, capite velato, præibat preces regis, Iouem Mineruamque & Victoriæ propitianti. Tunc quidem sacrificioritè perpetrato, reliquum noctis acquieturus in tabernaculum rediit. Sed nec somnum capere, nec quietem pati poterat. modo è iugo montis aciem in dexterum Persarum cornu dimittere agitabat, modo recta fronte cõcurrere hosti; interdum hesitare an potius in leuum detorqueret agmen. tandem grauatam animi anxietate corpus altior somnus oppressit.

VIGILIAS INTENTIORE CVRA) vt supra. & omnia intentiore cura preparari.

IGNIBVS TOTA EIVS CASTRA FVLGEBANT) lib. 3. Ignes deinde totis campis collucere ceperunt.

SOLEM MITHREN) De Sole, Deo Persarum, multa superiore libro ad cap. 7. dicta. Mithran & Mithren vocabant. Claudianus:

Et vaga testatur voluentem sidera Mithran

Staius:

Indignata sequi torquentem cornua Mithran.

Sol, inquit interpres, apud Achaemenios Titan, apud Assyrios Osiris, apud Persas (vbi in antro colitur) Mithra vocatur.

Plura super hoc & templis Mithræ Pyræis, in Aula sancta nostra; vbi de sacro quoque igne, quæ voles, cognosces. Interim oblerua, Martem hic mendosè in editis passim, per scriptum ac per scribendum. De Mithra, non Marte sermo est.

AVGVRIA MENTE CONSPICIM) melius, vt MS. habet, *concupi*.

ADHVC LYMPHATOS) Mirum, quomodo panicum hoc Macedonum tam citò ad Darium fuerit perlatum. Sed nimirum exploratores castra omnia pererrant, itemque transfugæ & proditores.

ARMA IACIENTES) ad imperium Alexandri, qui ante pedes quemque suos, sua arma deponi iusserat.

EXPETERE PRAESIDES PERSARVM) Deos patrios exigere pœnas ab Macedonibus in furorem & rabiem actis. Sed quàm vera fuerit hæc Darij oratio, euentus docuit.

NEC SANIOREM DVCEM) ipsum etiam Alexandrum spe prædæ illectum tamquam feram, obiecta eis in prælens, ante captam prædam, ruere in exitium.

EXPETERET INTVENTEM) Acidalius propositionem abijcit, & peteret contra omnium condicum fidem censet: nec malè sentit, quod compositum idem paullò antè præcesserit. Sed nihil mutò, cum & hoc ferri possit.

SIMILIS APVD MACEDONES QVOQVE SOLLICITVDO) In milite & duce. Nemo tam firmus, quem expectatio imminentis quasi mortis primùm non percellat & propè exanimet. Nam sicut teste Comico, *Mors inopinata mortium mors optima*. Ita, *Mors expectata mortium mors pessima*. vèrè Mimus, *Mortem timere crudelius est, quam mori*. Vir fortis tamen mox colligit animum, pulchramque petit, per vulnera mortem. aut cogitat illud:

Mortem effugit miles, qui mortem non fugit.

Et: *Mortem oppetere ante regem pulcherrimum est.*
NON ALIAS MAGIS) vitata Curtio frequenter loquendi formula. Qui aliàs pro alioquin vsurpant *εαυθαπίστου*.

ADVOTA ET PRECES) vbi humana consilia deficiunt, natura nos ipsa ad diuina ablegat.

ARISTANDRVM) multa huius vatis aruspicias & coniectoris acutissimi mentio apud Curtium, Plutarchum, Diodorum, Arrianum. Multa enim prodigia, solertia ingenij assecutus, sæpè vera pronunciauit, Deo etiam verum suggerente, vbi non de religione, vel dæmonum cultu agebatur, quod ex oraculis etiam Sibyllinis ostenditur: Sibyllæ enim gentium vates fuere.

ILLE IN CANDIDA VESTE VERBENAS MANV PRAEFERENS, CAPITE VELATO PRAEBAT PRECES REGI.) Ita manu exaratus docet legendum, non, vt vulgares habent, *praibat preces regis*, quod velè solennibus precum formulis Romanorum constat, quas apud Briffonium a legis, & Curtius b ad res Græcicas, vt alibi quoque, transtulit, *Quorum alia ductu meo*, inquit Alexander, *alia imperio auspicioq; perdomui*.

CANDIDA VESTE) solenni more & ritu apud Romanos sacra in candida veste peragi, & spectari.

*Vestibus intactis Tarpeias itur ad arces,
Et populus festo concolor ipse suo est.*

Etiam spectaculis intererant candidati; Martial. lib. 4. epig. 2.

*Spectabat modò solus inter omnes
Nigris munus Horatius lacernis,
Cum plebs, & minor ordo, maximusque
Sancto cum duce candidus federet.
Toto nix cecidit repente calo:
Albis spectat Horatius lacernis.*

Apud Græcos quoque plurimus vsus albæ vestis. In Panathênæis nefas tinctâ veste spectare.

VERBENAS MANV PRAEFERENS) legmina seu sagmina & verbenæ ead. herba. Plinius. a *Siquidem auctores imperij Romani conditoresq; immensum quiddam & hinc sumserunt, quoniam non aliunde sagmina in remedijs publicis fuere, & in sacris, legationibusq; verbenæ. Certè vtroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra euulsus: ac semper & legatum cum ad hostes, clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, vnus vtiq; verbenarius vocabatur. Ad quem locum b Dalecampius: Liviò, Neuiò, Seruio, Turnebo verbenæ, non herba priuatum genus dicuntur, sed rami, virgæ, frondes, omnium sacrarum arborum, vt lauri, oliuæ, myrti: quin etiam herbas ex puro loco decerptas, quibus festis diebus ar. coronantur. Terent. in And.*

Ex ara hinc fume verbenas tibi.

Myrtum apud Menandrum fuisse, ex quo illa comicus transtulit, constat, Virg.

Verbenasque adole pingues, & mascula thura.

Verbenas, quasi herbas dictas volunt, illasque facillè accendi, & flammam concipere ob pinguitudinem. Apud Tranquillum in Vespasiano, in Serapidis templo verbenæ, corona, & panificia fuerunt. Guiland.

Græcis *ἱεραβοτάριον*, id est, sacra dicitur. verbenacæ. *Eisenfraus*,

Quid. Fast.

*Eisens
Fraus*
Dioscorides formã
repræsentat.
a l. 22. c. 2.
b Cömen.
in Plin.
l. 22. c. 2.

CA.

CAPITE VELATO) filo cincto, vt Filamines & flamines Latini, non velo obducto. de quibus passim Latini, nec res ignota.

Apud Græcos, sacerdotes Minervæ umbellam albam gestabant. Meursius in Græcia ferata.

PRAEIBAT PRECES REGI) quas, inquires, preces? nullas Græci, nullas Latini scriptores Alexandri formulas edidère. fingere non placet. Cæterum apud Latinos alijs in rebus exempla apud Brissonium ex Liviis & alijs petita extant, sed huc non faciunt.

IOVEM, MINERVAM ET VICTORIAM PROPITIANTI) Ita lego cum Acidalio, non propitiantis. Iovem, Acidalio tollit, quod hunc alibi infra Curtius omiserit. Sed manuscripti habent Iovem, vt summum Deorum, Minervam repertricem belli, Victoriæ, cuius causa bellum fit, nemo enim bellum facit vt vincatur, sed vt vincat, proximus ergo belli finis, victoriæ; victoriæ varij fines.

SED NEC SOMNUM CAPERE) sollicitæ & anxietatis naturam exprimit Curtius, cum animus in omnem se partem versat, nec satis consilia explicat, quid potissimum agat, aut quid non agat, aut quomodo rem aggrediatur. Ita alium alijs dormientibus dux belli sæpè insomnes ducit noctes, nec enim decet, vt canit Homerus, qui publicum officium gerit, aut in consilio est, totam vt noctem stertat.

Ὁ χρεὶ πάντῃσιον εὐδειν βέλκφορον ἀνδρα

ALTIOR SOMNVS) vt curæ nimis somnum excludunt, ita si diutius durent, conciliant, aut omnino ad insaniam redigunt.

CAPVT XXXI.

ARGVMENTVM.

Alexander alto somnomersus, & à Parmenione excitatus, causas tam securæ quietis reddit, signum dari ad pugnam iubet, duces ad sua munia obeunda dimittit.



Amque luce orta duces ad accipienda imperia conuenerant, insolito circa prætorium silentio attoniti: quippe alias accersere ipsos, & interdum morantes castigare assueuerat. tunc ne ultimo quidem rerum discrimine excitatum esse mirabantur: & non somno quiescere, sed pauore marcere credebant, non tamen quisquam ex custodibus corporis mirare tabernaculum audebat, & iam tempus instabat, nec miles iniussu ducis aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, cibum vt caperent ipsi, pronuntiat. Iamque exire necesse erat, tunc demum intrat tabernaculum, sapiusq. nomine compellatum, cum voce non posset, tactu excitauit. Multa lux, inquit, est. Instructam aciem hostis admoxit, tuus miles adhuc inermis expectat imperium. Vbi est vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles soles. Adhuc Alexander. Crede sine me prius somnum capere potuisse, quam exonerare animum sollicitudine, quæ quietem morabatur? signumq. pugnae tuba dari iussu. Et cum in eadē admiratione Parmenio perseveraret, quod solutum se curis somnum cepisse dixisset. Minime, inquit, mirum est. Ego enim cum Darius terram vreret, vicos excinderet, alimenta corrumperet, potens mei non eram. Nunc vero quid metuum, cum acie decernere pareat? Hercule, votum meum impleuit. sed huius quoque consilij ratio postea reddetur. Vos ite ad copias quibus quisq. præstet: ego tam adero, & quid fieri velim, exponam. Raro admodum admonitus amicorum, cum metus discriminis erat, vti solebat. Tunc quoq. munimento corporis sumto, processit ad milites.

DUCES AD ACCIPIENDA IMPERIA) duces, quos Romani legatos, tribunos, centuriones, sapius vocabant. Hodie, nisi vox esset ambigua ducis, rectius duces appellarentur: sed quia Dux Principem quoque valet, addendum; Duces belli, præfecti cohortium, turmarum: vsurpamus tamen voces tribunorum, legatorum, raro centurionum, quod officium centurionum cessarit: Curtius nunquam.

CIRCA PRÆTORIUM) Latinorum more, alijs in locis sapius proprie tabernaculum appellauit, vt mox infra & alibi pluries.

INSOLITO tali tempore, hoste in acie stante; rege adhuc cunctante, causam ipse subiicit Curtius.

PAVORE MARCESCERE quasi pavor regi mentem eripuisset. Pavor enim sapientiam omnem ex animo expectorat. pavoris quippe & consilij rara copula est.

NON TAMEN QVISQVAM EX CVSTODIBVS CORPORIS INTRARE TABERNACVLVM AVDEBAT Apud Assyrios quoque hæc reuerentia erat, vbi non solum tabernaculum regis, aut ipsam regiam (eadem quippe ratio est vtriusque,) sed nec summi copiarum ducis quisquam audebat ingredi. habes in historia sacra luculentum huius rei exemplum in Holoferne, de quo ita pagina sacra: Porro hi qui in tabernaculo erant (intellige vestibulū tabernaculi) venientes, & ante ingressum tu-

bicali perstreptentes (excitandi gratia,) inquietudinem arte moliebantur, vt non ab exci-
tantibus Holofernes euigilaret. Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut intrando aperire. Sed cum venissent eius duces ac tribuni, & vniuersi maiores exercitus regis Assyriorum, dixerunt cubiculariis: Intrate & excitate illum, quoniam egressi mures de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad praelium. Tunc ingressus Vago cubiculum eius, stetit ante cortinam, & plausum fecit manibus suis: Eundem

Herod. 1. lib. 3. c. 23. Herod. 1. Hester c. 4. Omnes serui regis, & cuncta, qua sub ditione eius sunt, norunt prouincia, quod siue vir, siue mulier, non vocatus, interius atrium regis intrauerit, absq; vlla cunctatione statim interficiatur: nisi forte rex aureā virgam ad eum tetenderit pro signo clementiæ, atq; ita possit viuere. Ego igitur quomodo ad regem intrare poterō, quātriginta iam diebus non sum vocata ad eum? Quid porro primum ingredienti acciderit Hesteri leges cap. 25. Ad quem locum multa doctissimus noster Serrarius. Id interim apud Diodorum

Siculum idem cognosces in Sardanapalo, & apud Herodotum in Smerdimago. Fiebat hoc cū propter maiestatem regiam, vt humanæ fortis fastigium superasse viderentur, & instar numinum colerentur, tum vt securius viuerent, quorum vita multorum inuidiæ, insidijs, ambitioni, indignationi & odijs obnoxia & obiecta est. De veneratione Iustini: Apud Persas persona regis sub specie maiestatis occultitur. Plurima de eadem maiestate regum, & aditu in regiam, Brissonius de regno Persarū.

TEMPVS INSTABAT cibum sumendi, arma capiendi, hosti occurrendi.

IN ORDINES IRE hæc omnia cognosces * apud eos, qui de re militari accuratè perscripserunt.

IPSE PRONVNCIAT ita Acidalius verè & germanè. Non vt Modius, ipsi pronunciat. Parmenio proximus imperio Alexandro, vices Alexandri absentis agebat, ipse pronunciabat, quid faciendū esset militi: & suffragantur editi nonnulli antiquiores, & MS. Const.

NEMPE VIGILES EXCITARE SOLES Alexander dormis, sol altum petit cælum, hostis supra caput est, miles adhuc inermis ad signa nondum conuenit. Vbi diuina vis illa animi tui, quæ exanimatum etiam pauore exercitum in vitam reuocare soles. vbi vigor ille, cum ipsos etiam vigiles excitasti. Hic ironia est, nempe dormiendo vigiles, vt alias consueisti, excitabis?

ET CVM IN EAD. ADM. PARMEN. PERSEVERARET Responso Alexandri, quod dixisset solutum se curis somnum cepisse, adhuc maiori Parmenionem admiratione perculerat, cuius admirationis cum Alexander in Parmenione signa notasset, adiecit, Quid est, inquit, quod mireris me dixisse solutum curis somnum cepisse: ratio securitatis & somni est. Cum Darius terras vreret, & quæ sequuntur. Obserua cum Acidalio, illa verba (solutum curis somnum cepisse) per glossam irrepiisse in contextum. Sed cum illa in omnibus exemplaribus apparerent, malui illa parenthesi claudere, quam omittere, cum incertum sit irrepiisse, quamuis omninò id factum iudicem.

CVM TERRAS VRERET Darius terras suas velut alienas vrerat, vaitabat, exinaniebat. Alexander velut suas defendebat, seruabat, & incendia restinguebat. Fecit id Darius, vt Alexander inopia victus & pabuli, sequi non posset Darium.

MEI POTENS NON ERAM quia Darius nullum fugiendi finem faciebat, quem egrè sequebar.

QVIBVS QVISQVE PRAEEST praestis, mallet Acidalius, sed codicum omnium contentus mutare vetat, cum Acidaliana emendatio ad ligatam magis, quam solutam inclinet orationem.

RARO ADMONVVM sententia est: Raro Alexander, cum discrimen etiam vltimum impenderet praelij, induere arma solebat, nisi ab amicis moneretur, quorum admonitu tunc quoque munimentum corporis sumto processit ad milites. Acidalius hunc locum ita legendum cenlet: Tunc, quo raro admodum, admonitu amicorum, cum metus discriminis erat, vti solebat, munimento corporis sumto, processit ad milites. Sensus idem cum nostro, sed magna verborum traiectione contra omnium codicum fidem, necessaria tamen, vt sensus coulter, quem confirmat locus similis supra in oppugnatione: Iamque ad regem praeliantium clamor peruenerat, cum denunciati

li. 4. c. 19. peri-

periculi haud sanè memor, lorica tamen, quam rard induerat, amicis orantibus, assumpsit. Nec placet Acidalio vox admodum, propter sequentem admonitu, sed Curtius sapè sine cultu cultus est, & has minucias negligit. Alioqui obscura existit oratio, quamvis etiam cum Acidalio ita leuiore traiectu vocum scribas: *Raro admodum, admonitu amicorum cum metus discriminis erat, uti solebat, quo tunc munimento corporis sumto processit ad milites.* Prior Acidalij lectio, quamvis traiecta, clarior & melior: vulgata tam intricata, vt vix ferenda sit.

MVNIMENTO CORPORIS SVMPTO) quod illud munimentum corporis? πανοπλία, Galea ferrea, quæ fulgore candidum argentum referebat, Theophili opus, amiculum Siculum cinctum, supra id thorax lineus duplex ex Illica præda. Collare ex ferro compactum, quod gemmis erat distinctum; gladius mira tinctura & leuitate regis Citicorum donum, quo accinctus erat, assuetus ferè gladio uti in prælio. Balteum gestabat opere superbiore, quam pro reliqua ratione armaturæ, opificium veteris Heliconis, Rhodiorum munus, quo illum honorauerat illa ciuitas, hoc in conflictibus vtebatur.

Iliad. i.

Tradit Eustathius ad Quintum Iliad. ὅτι ἐξ ὀπλων Ἀλεξάνδρου σέλας ἔλαμψε, ex armis Alexandri, admirandum quendam fulgorem eluxisse, κατὰ, inquit, καὶ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ Ἀλεξάνδρῳ συνέπεσε κινδυνεύων γὰρ ἐκείνός τις ἐν Ἰνδοῖς ἐτινάξατο τοῖς ὀπλοῖς κατὰ τὴν ἰστορίαν. οἱ δὲ βαρβάροι σέλας τι καὶ φάσμα πρὸ τῷ σώματι ἔδοξαν φέρονται. Quemadmodum, inquit, in Alexandro magno vsuuenit, qui apud Indos periclitatus arma concussit, uti refert historia, cum Barbari fulgorem & quasi spectrum quoddam corpus ipsius præcedere putarunt. Omnia Alexandri indumenta fuere posteritati in admiratione & veneratione. Pompeius M. cum de Mithridate triumpharet, Alexandri M. chlamyde indutus gemmato curru vehebatur. Chlamydem in Mithridatis supellectile repertam aiunt. Ita quicquid ab Alexandro haberi potuit, in summo semper precio & cultu fuit.

Appianus
de bello
Alex. Mi-
thrid.

CAPVT XX XII.

ARGVMENTVM.

Alexander sola vultus hilaritate militem excitat ad spem victoriæ, copias in duo cornua dispertit, singulis duces præficit, alis equitum latera firmat, subsidia opportunè collocat, aciem versatilem facit, impedimenta in colle seponit, ipse dextro, Parmenio sinistro cornu præest.



Haud aliàs tam alacrem viderant regem: & vultu eius interrito, certam spem victoriæ angurabantur: atq; ille proruto vallo exire copias iubet, aciemq; disponit. In dextero cornu locati sunt equites, quos agema appellabāt. Præerat his Clytus, cui iunxit Philota turmas, ceterosq; præfectos equitū lateri eius applicuit. vltima Meleagri ala stabat, quam Phalanx sequebatur. Post Phalangem Argyræspides erant. His Nicanor Parmenionis filius præerat, in subsidijs cum manu sua Cenos post eum Orestes, Lyncestesq;. Post illos Polypercon dux peregrini militis, huius agminis Amyntas princeps erat. Phaligrus Balacriseos regebat, in societatem nuper ascitos. Hac dexteri cornus facies erat. In leuo Craterus Peloponensium equites habebat, Acheorumq; & Locrensum & Maleon turmis sibi adiunctis, hos Thessali equites clauderant, Philippo duce, peditum acies equitatu tegebatur: frons leui cornus hæc erat. Sed ne circumiri posset à multitudine, vltimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoque subsidijs firmavit, non recta fronte, sed à latere positis: ut si hostis circumuenire aciem tentasset, parata pugna forent. Hic Agriani erant, quibus Attalus præerat, adiunctis sagittarijs Cretensibus. Vltimos ordines auertit à fronte, ut totam aciem orbe muniret. Illyrii hi erant, adiuncto milite mercede conducto. Thracas quoque simul obiecerat leuiter armatos: adeoq; aciem versatilem posuit, ut qui vltimi stabant, ne circumrentur, verti tamen, & in frontem circumagi possent. Itaque non prima quàm latera, non la-
tera